

КАЛЕНДАР знаменних і пам'ятних дат Волині на 2012 рік

**Микола Шамрила. День Луцька,
гравюра**

*Управління культури і туризму
Волинської обласної державної адміністрації
Волинський краєзнавчий музей
Волинська державна обласна універсальна наукова
бібліотека імені Олени Пчілки*

КАЛЕНДАР
знаменних і пам'ятних дат Волині
на 2012 рік

УДК 94(477.83)(059.3)
ББК 63.3(4УКР – 4ВОЛ) Я 25
К 17

Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2012 рік / упр. культури і туризму Волин. ОДА ; Волин. краєзн. музей ; Волин. ОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд. В. В. Бабій, Є. І. Ковальчук, А. А. Понагайба. – Луцьк : ПВД «Твердиня», 2011. – 244 с.

«Календар знаменних і пам'ятних дат Волині» видається з 1991 року. До нього включаються матеріали про визначні події історії, громадсько-політичного і культурного життя області, ювілеї видатних уродженців краю та відомих діячів, життя і діяльність яких пов'язані з Волинню.

Посібник відкривається хронологічним переліком пам'ятних дат на 2012 рік. Про основні події подаються: дата, назва, авторська текстова довідка, список літератури, у якому вказуються документи, книги, статті зі збірників і періодичних видань, довідники та бібліографічні посібники.

У «Календарі» є покажчик імен видатних діячів, представлених у ньому, списки авторів, які брали участь у написанні історичних і біографічних довідок, та укладачів.

Видання буде корисним для культосвітніх працівників, викладачів, студентів, краєзнавців.

Редактори-упорядники:

В. В. Бабій

Є. І. Ковальчук

А. А. Понагайба

Відповідальні за випуск:

А. М. Силук

Л. А. Стасюк

ISBN 978-617-517-098-4

© Волинська державна обласна
універсальна наукова бібліотека
ім. Олени Пчілки, 2011

© Волинський краєзнавчий музей, 2011

© ПВД «Твердиня», 2011

ЗНАМЕННІ ТА ПАМ'ЯТНІ ДАТИ ВОЛИНИ 2012 РОКУ

1 січня	50 років від дня народження С. В. Гаврилюк (1962) – українського історика, доктора історичних наук, професора, проректора з навчальної роботи Волинського національного університету імені Лесі Українки
2 січня	170 років від дня народження П. А. Косача (1842–1909) – українського громадського діяча, батька Лесі Українки
2 січня	120 років від дня народження Я. І. Пастернака (1892–1969) – українського археолога, етнографа, мистецтвознавця
2 січня	60 років від дня народження А. М. Гливи (1952) – директора Волинського академічного обласного українського музично-драматичного театру ім. Т. Г. Шевченка
3 січня	80 років від часу заснування Волинського українського театрального товариства у м. Луцьку (1932)
5 січня	65 років від дня народження Т. М. Рівця (1947) – музиканта-скрипаля, художнього керівника камерного оркестру «Кантабіле», заслуженого діяча мистецтв України
7 січня	85 років від дня народження Р. А. Братуня (1927–1995) – українського поета
8 січня	60 років від дня народження І. В. Бойка (1952) – волинського художника
10 січня	90 років від дня народження М. Г. Пронька (1922–2006) – українського письменника
14 січня	70 років від дня народження В. С. Гея (1942) – українського письменника, заслуженого діяча мистецтв України
14 січня	60 років від дня народження В. О. Ворона (1952) – журналіста, заступника начальника управління культури і туризму Волинської обласної державної адміністрації
15 січня	130 років від дня народження І. І. Огієнка (1882–1972) – українського церковного і громадського діяча, мовознавця, історика церкви
25 січня	70 років від дня смерті А. Ю. Кримського (1871–1942) – українського вченого-сходознавця, письменника, перекладача
26 січня	65 років від дня народження Т. Д. Галькун (1947) – народного художника України

27 січня	105 років від дня народження М. Е. Гаска (1907–1996) – українського письменника та літературознавця
2 лютого	115 років від дня народження Є. Ф. Маланюка (1897–1968) – українського поета, критика і літературознавця
9 лютого	70 років від дня народження Л. Ю. Дяченко (1942) – заслуженої артистки України, актриси Волинського обласного академічного українського музично-драматичного театру ім. Т. Г. Шевченка
21 лютого	130 років від дня народження К. Пшемиського (1882–1941?) – польського педагога і палеонтолога, дослідника Волині
25 лютого	141 рік від дня народження Лесі Українки (1871–1913) – видатної української поетеси, драматурга, громадської діячки
25 лютого	55 років від дня народження М. М. Лазуки (1957) – соліста-вокаліста Волинської обласної філармонії, заслуженого артиста України
Лютий	105 років від часу останнього приїзду Лесі Українки до Колодяжного на Волинь (1907)
1 березня	100 років від часу надрукування драми-феєрії Лесі Українки «Лісова пісня» (1912)
4 березня	60 років від дня смерті Н. Хасевича (1905–1952) – українського митця-графіка
8 березня	65 років від дня народження В. Г. Жупанюка (1947) – волинського художника-живописця
9 березня	198 років від дня народження Т. Г. Шевченка (1814–1861) – видатного українського поета, живописця, мислителя
9 березня	70 років від дня смерті М. П. Кравчука (1892–1942) – українського вченого-математика
10 березня	151 рік від дня смерті Т. Г. Шевченка (181–1861) – видатного українського поета, живописця, мислителя
11 березня	65 років від дня народження Л. Я. Лежанської (1947–1981) – української поетеси
23 березня	55 років від дня створення Торчинського народного історичного музею (1957)
26 березня	120 років від дня народження Г. Н. Остапенка (1892–1971) – українського живописця і педагога
30 березня	155 років від дня народження Габріелі Запольської (1857–1921) – польської письменниці й актриси
31 березня	100 років від дня народження А. І. Юницького (1912–1976) – українського актора, народного артиста України
Поч. квітня	110 років від часу виходу третьої поетичної збірки Лесі Українки «Відгуки» (1902)

- 1 квітня** 85 років від дня народження М. С. Стефанишина (1927) – українського композитора, заслуженого діяча мистецтв України
- 3 квітня** 60 років від дня народження Б. І. Колісника (1952) – начальника Волинського обласного управління лісового та мисливського господарства, заслуженого лісівника України
- 15 квітня** 75 років від дня народження Д. А. Поштарука (1937) – директора Волинського обласного театру ляльок, заслуженого діяча мистецтв України
- 16 квітня** 70 років від дня народження В. Д. Котеленця (1942) – директора НВК «Колківська загальноосвітня школа I–III ступенів-ліцей», заслуженого вчителя України
- 16 квітня** 65 років від дня народження М. Трофим'яка (1947) – єпископа, ординарія Луцької дієцезії
- 16 квітня** 55 років від дня народження Т. Д. Смолярчук (1957) – художнього керівника Камінь-Каширського районного будинку культури, заслуженого працівника культури України
- 17 квітня** 130 років від дня народження В. К. Липинського (1882–1931) – українського історика, публіциста, громадського та політичного діяча, теоретика консерватизму
- 19 квітня** 65 років від дня народження О. Т. Осік (1947) – актриси Волинського обласного академічного українського музично-драматичного театру ім. Т. Г. Шевченка, заслуженої артистки України
- 20 квітня** 100 років від дня народження Ф. К. Алексєєва (1912–1996) – волинського педагога, заслуженого вчителя Української РСР
- 25 квітня** 75 років від дня народження Б. П. Ревенка (1937) – головного режисера народної аматорської кіностудії «Волинь», голови Волинського осередку Національної спілки кінематографістів України, заслуженого працівника культури України
- 7 травня** 65 років від дня народження П. О. Боярчука (1947) – українського журналіста, письменника
- 8 травня** 105 років від дня народження Власа Мизинця (1907–1943) – українського поета і публіциста
- 8 травня** 65 років від дня народження О. Д. Остапюка (1947) – історика, краєзнавця, директора Любомльського краєзнавчого музею
- 12 травня** 85 років від дня народження І. Г. Сокола (1927–1974) – Героя Радянського Союзу
- 17 травня** 90 років від дня народження А. А. Дімарова (1922) – українського письменника

18 травня	55 років від дня народження З. М. Навроцької (1957) – мистецтвознавця, завідувача Художнього музею, відділу Волинського краєзнавчого музею, голови Волинського обласного осередку Національної спілки майстрів народного мистецтва України, заслуженого працівника культури України
Травень	130 років від часу переїзду Лесі Українки в с. Колодяжне, тепер – Ковельського району (1882)
3 червня	115 років від дня народження О. М. Хохол (1897–1964) – українського вченого-медика
5–6 червня	85 років від часу проведення Українського церковного з'їзду у м. Луцьку (1927)
7 червня	135 років від дня народження О. П. Косач-Кривинюк (1877–1945) – української письменниці та перекладача, сестри Лесі Українки
10 червня	130 років від дня народження О. П. Косач-Шимановської (1882–1975) – сестри Лесі Українки
12 червня	120 років від дня народження А. В. Річинського (1892–1956) – українського культурно-освітнього і громадського діяча
13 червня	75 років від дня народження С. Д. Сачука (1937) – головного редактора газети «Волинь-нова», заслуженого журналіста України
17 червня	130 років від дня народження І. Ф. Стравінського (1882–1971) – російського композитора і диригента
17 червня	70 років від дня народження О. Г. Ковальчук (1942) – педагога, заслуженого вчителя України
26 червня	95 років від дня народження П. Й. Каспрука (1917–1943) – організатора Торчинського антифашистського підпілля
26 червня	75 років від дня народження М. П. Шамрили (1937) – українського художника
29 червня	163 роки від дня народження Олени Пчілки (1849–1930) – української письменниці, етнографа, фольклориста, громадської діячки
Червень	120 років від часу виходу «Книги пісень» Генріха Гейне у перекладі Лесі Українки та Максима Ставицького (1892)
3 липня	105 років від дня народження Н. Й. Захарченко (1907–1992) – української співачки, заслуженої артистки України
10 липня	120 років від дня народження О. І. Барановича (1892–1961) – українського історика, дослідника історії Волині
12 липня	85 років від дня народження С. І. Бородуліна (1927) – українського письменника і журналіста

- 12 липня** 65 років від дня народження В. Г. Панасюка(1947) – директора Волинського державного училища культури і мистецтв імені І. Ф. Стравінського, заслуженого працівника культури України
- 14 липня** 115 років від дня народження О. І. Жуковської (1897–1979) – української співачки, заслуженої артистки України
- 16 липня** 175 років від дня народження А. Ф. Хойнацького (1837–1888) – українського богослова та історика, дослідника історії Волині
- 20 липня** 70 років від дня народження В. А. Карпоса (1942–2008) – українського співака, заслуженого артиста України
- 24 липня** 100 років від дня народження С. М. Радіона (1912–2007) – українського письменника, журналіста і критика
- 28 липня** 200 років від дня народження Ю. І. Крашевського (1812–1887) – польського письменника
- 1 серпня** 99 років від дня смерті Лесі Українки (1871–1913) – видатної української поетеси, драматурга, громадської діячки
- 1 серпня** 70 років від дня народження Н. Ю. Пушкар (1942) – волинського краєзнавця, музеолога
- 12 серпня** 135 років від дня народження О. С. Грушевського (1877–1943) – українського історика, етнографа, літературознавця, дослідника історії Волині
- 15 серпня** 35 років від дня створення Волинської обласної бібліотеки для юнацтва (1977)
- 17 серпня** 345 років від дня народження Й. Кондзелевича (1667 – бл. 1740) – українського іконописця
- 20 серпня** 45 років від дня відкриття в урочищі Лопатень Ківерцівського району меморіального комплексу та музею партизанської Слави (1967)
- 23 серпня** 140 років від дня народження М. М. Перетятковича (1872–1916) – українського архітектора
- 24 серпня** 75 років від дня народження В. Г. Парахіна (1937) – заслуженого працівника культури України
- 26 серпня** 250 років від дня народження Діонісія Міклера (1762–1853) – ірландського ландшафтного архітектора і ботаніка
- 7 вересня** 65 років від дня народження О. В. Огородніка (1947) – композитора, директора-художнього керівника Заслуженого народного ансамблю пісні і танцю України «Колос», народного артиста України
- 7 вересня** 55 років від дня народження Н. П. Горик (1957) – української поетеси, голови Волинської обласної

	організації Національної спілки письменників України, заслуженого вчителя України
10 вересня	50 років від дня народження А. П. Махонюка (1962) – українського письменника
12 вересня	90 років від дня народження Я. О. Гудемчука (1922–2003) – українського письменника, перекладача, громадського діяча
14 вересня	80 років від дня народження С. О. Яблончука (1932–2009) – організатора освіти на Волині, заслуженого працівника народної освіти України
15 вересня	160 років від дня народження Г. О. Мачтета (1852–1901) – російського письменника, діяча революційного народницького руху
16 вересня	105 років від дня народження М. П. Букатевича (1907–1985) – українського художника і педагога
23 вересня	70 років від дня Кортеліської трагедії (1942)
23 вересня	55 років від дня народження В. А. Тиможинського (1957) – композитора, голови обласного осередку Національної спілки композиторів України, заслуженого діяча мистецтв України
30 вересня	50 років від дня народження Я. П. Дричика (1962) – артиста Волинського державного академічного українського народного хору обласної філармонії, заслуженого артиста України
4 жовтня	82 роки від дня смерті Олени Пчілки (1849–1930) – української письменниці, етнографа, фольклориста та громадської діячки
5 жовтня	55 років від дня народження В. П. Козачук (1957) – артистки Волинського академічного народного хору обласної філармонії, заслуженої артистки України
7 жовтня	85 років від дня народження О. П. Вольського (1927–2006) – українського художника
8 жовтня	60 років від дня народження К. Д. Корецької (1952) – української поетеси
10 жовтня	120 років від дня народження Й. Н. Бєлих (1892–1959) – Героя Радянського Союзу
12 жовтня	120 років від дня народження М. П. Кравчука (1892–1942) – українського вченого-математика
14 жовтня	70 років від часу створення УПА на Волині (1942)
4 листопада	70 років від дня трагедії у с. Клубочин Ківерцівського району (1942)
4 листопада	35 років від дня відкриття Рожищенського народного краєзнавчого музею (1977)
5 листопада	45 років від дня відкриття Маневицького краєзнавчого музею (1967)

- 11 листопада** 100 років від дня народження А. З. Дублянського (1912–1997) – українського історика, журналіста, громадського та релігійного діяча в діаспорі
- 12 листопада** 125 років від дня смерті М. В. Крушевського (1851–1887) – польського вченого-мовознавця
- 13 листопада** 250 років від дня народження С. Стубелевича (1762–1814) – вченого в галузі фізики і математики
- 17 листопада** 55 років від дня народження Т. М. Єлісєєвої (1957) – музеєзнавця, історика та краєзнавця, завідувача Музею волинської ікони, відділу Волинського краєзнавчого музею
- 19 листопада** 60 років від дня народження В. В. Простопчука (1952) – українського письменника, головного редактора газети «Віче-інформ», заслуженого журналіста України
- 20 листопада** 95 років від дня прийняття III Універсалу і проголошення Української Народної Республіки (1917)
- 21 листопада** 90 років від дня народження М. П. Кучери (1922–1999) – українського археолога, лауреата Державної премії УРСР
- 21 листопада** 110 років від дня народження О. І. Казимірчак-Полонської (1902–1992) – українського астронома
- 24 листопада** 70 років від дня народження Г. С. Маслай (1942) – педагога, заслуженого працівника народної освіти України
- 26 листопада** 100 років від дня народження Г. М. Канішевського (1912–1991) – українського актора і режисера, народного артиста України
- 26 листопада** 50 років від дня народження В. В. Смирнова (1962) – балетмейстера Волинського державного академічного українського народного хору обласної філармонії, заслуженого артиста України
- Листопад** 45 років від часу відкриття Горохівського історичного музею (1967)
- 7 грудня** 60 років від дня народження Н. С. Кумановської (1952) – української художниці
- 9 грудня** 80 років від дня народження Г. А. Максименка (1932) – художнього керівника Волинської обласної філармонії, заслуженого працівника культури України
- 19 грудня** 90 років від дня народження Н. Г. Горлицької (1922–2006) – української вишивальниці, заслуженого майстра народної творчості України
- 22 грудня** 75 років від дня народження М. А. Онуфрійчука (1937) – письменника, публіциста, голови Волинського обласного ветеранського громадсько-культурного товариства «Холмщина», заслуженого працівника культури України

22 грудня	55 років від дня народження О. А. Мізюка (1957) – заслуженого працівника культури України
23 грудня	150 років від дня народження О. О. Фотинського (1862–1931?) – українського історика, краєзнавця, одного із засновників Товариства дослідників Волині
26 грудня	55 років від дня народження В. М. Іваницького (1957) – директора-режисера творчої фірми «Ідея», заслуженого діяча мистецтв України
Грудень	125 років від часу відкриття Волинського давньохрещовища при Свято-Володимирському братстві у м. Володимирі-Волинському (1887)
Грудень	20 років від часу створення Старовижівського краєзнавчого музею (1992)
825 років	від часу першої літописної згадки назви Україна (1187)
725 років	від часу першої писемної згадки про с. Бужковичі, тепер Іваничівського району (1287)
725 років	від часу першої писемної згадки про м. Любомль, тепер районний центр Волинської області (1287)
725 років	від часу першої писемної згадки про волинське літописне місто Рай (гіпотетично, тепер с. Яревище Старовижівського району) (1287)
600 років	від часу будівництва костелу Святої Трійці в м. Любомлі – пам'ятки архітектури національного значення (1412)
500 років	від часу першої писемної згадки про с. Свійчів, тепер Володимир-Волинського району (1512)
500 років	від часу першої писемної згадки про с. Секунь, тепер Старовижівського району (1512)
475 років	від часу першої писемної згадки про с. Велика Глуша, тепер Любешівського району (1537)
475 років	від часу першої писемної згадки про с. Відуті, тепер Турійського району (1537)
475 років	від часу першої писемної згадки про с. Колодяжне, тепер Ковельського району (1537)
475 років	від часу першої писемної згадки про с. Мала Глуша, тепер Любешівського району (1537)
475 років	від часу першої писемної згадки про с. Мирків, тепер Горохівського району (1537)
475 років	від часу першої писемної згадки про с. Річиця, тепер Ратнівського району (1537)
475 років	від часу першої писемної згадки про с. Рокитниця, тепер Ковельського району (1537)
475 років	від часу першої писемної згадки про с. Хотешів, тепер Камінь-Каширського району (1537)
475 років	від часу першої писемної згадки про с. Черче, тепер Камінь-Каширського району (1537)

475 років	від часу першої писемної згадки про с. Шайно (с. Журавлине), тепер Старовижівського району (1537)
475 років	від часу першої писемної згадки про с. Щитинь, тепер Любешівського району (1537)
450 років	від часу першої писемної згадки про с. Смолява, тепер Горохівського району (1562)
350 років	від часу першої писемної згадки про с. Залаззя, тепер Любешівського району (1662)
250 років	від часу завершення будівництва Свято-Покровської церкви у с. Піддубці, тепер Луцького району (1762)
250 років	від часу спорудження Свято-Покровської церкви у с. Городині, тепер Рожищенського району (1762)
230 років	від часу спорудження Хрестовоздвиженської церкви у с. Вільхівка, тепер Горохівського району (1782)
225 років	від часу спорудження церкви Святої Параскеви у с. Підгірне, тепер Рожищенського району (1787)
225 років	від часу спорудження Свято-Михайлівської церкви в с. Великий Окорськ, тепер Локачинського району (1787)
200 років	від часу Вітчизняної війни 1812 року
165 років	від дня народження Ф. К. Вовка (1847–1918) – українського етнографа, антрополога-археолога
125 років	від часу спорудження церкви Різоположення у с. Менчичі, тепер Іваничівського району (1887)
100 років	від часу спорудження Свято-Миколаївської церкви у смт Локачі (1912)

1 СІЧНЯ**50 років від дня народження С. В. Гаврилюк (1962) –
доктора історичних наук, професора, проректора
з навчальної роботи Волинського національного
університету імені Лесі Українки**

Світлана Віталіївна Гаврилюк народилася 1 січня 1962 р. в містечку Торчин Луцького району Волинської області в сім'ї службовців. У 1978 р. із золотою медаллю закінчила Торчинську середню школу. Протягом 1978–1982 рр. навчалася на історичному факультеті Луцького державного педагогічного інституту імені Лесі Українки, який закінчила з дипломом з відзнакою. У 1982–1983 рр. – науковий співробітник Волинського краєзнавчого музею. З 1984 р. – лаборант, згодом викладач історії Луцького державного педагогічного інституту імені Лесі Українки, який у серпні 1993 р. реорганізований у Волинський державний університет імені Лесі Українки. Протягом 1987–1990 рр. перебувала на науковому стажуванні в Інституті історії Академії наук України у місті Києві. 1 червня 1990 р. у спеціалізованій вченій раді Інституту історії Академії наук України успішно захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук.

З 1 жовтня 1999 р. до 1 жовтня 2002 р. Світлана Віталіївна Гаврилюк – докторант кафедри давньої і нової історії України Волинського державного університету імені Лесі Українки. Тема докторської дисертації – «Становлення й розвиток історичного пам'яткознавства Волині, Холмщини і Підляшшя (XIX – початок XX ст.)» (науковий консультант – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних відносин Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича Ю. І. Макар). Дисертацію успішно захистила на засіданні спеціалізованої вченої ради Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича 27 серпня 2003 р. і здобула науковий ступінь доктора історичних наук зі спеціальності 07.00.01 – історія України. До захисту дисертації опублікувала монографію і близько шести десятків статей у наукових виданнях. Монографія «Історичне пам'яткознавство Волині, Холмщини і Підляшшя (XIX – початок XX ст.)» У 2003 р. стала переможцем конкурсу «Кращий посібник, монографія Волині», а також обласного конкурсу «Світ волинської книги». У 2000 і 2002 рр. удостоювалася стипендії Каси ім. Юзефа Мянвського – Фондації сприяння науки на Сході (Республіка Польща).

16 червня 2005 р. С. В. Гаврилюк присвоєно вчене звання професора кафедри давньої і нової історії України.

З вересня 2005 р. Світлана Гаврилюк – проректор з навчальної роботи Волинського національного (до вересня 2007 р. – державного) університету імені Лесі Українки. Весною 2008 р. обрана завідувачем кафедри документознавства і музейної справи цього ж

університету. 3 жовтня 2008 р. – голова спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських дисертацій за спеціальностями 07.00.01 – історія України; 26.00.05 – музеєзнавство. Пам'яткознавство у Волинському національному університеті імені Лесі Українки. Член спеціалізованої вченої ради із захисту дисертацій у Національному університеті «Острозька академія», головний редактор «Наукового вісника Волинського національного університету імені Лесі Українки. Історичні науки».

Професор Світлана Гаврилюк – голова філії Українського історичного товариства імені М. Грушевського при Волинському національному університеті імені Лесі Українки, штаб-квартира якого знаходиться у Кентському університеті (штат Огайо, США). Під егідою товариства у травні 2006 р. на базі Волинського університету був організований III Міжнародний науковий конгрес українських істориків «Українська історична наука на шляху творчого поступу». У ньому взяло участь понад 400 істориків з України, країн Європи та Америки. За матеріалами конгресу опублікований збірник у трьох томах.

Коло наукових інтересів професора Світлани Гаврилюк пов'язане з історією України і Польщі, історичним краєзнавством, пам'яткознавством, музеєзнавством, культурою і духовністю Великої Волині. У 2008 р. побачило світ друге, доповнене видання її монографії «Історичне пам'яткознавство Волині, Холмщини і Підляшшя (XIX – початок XX ст.)». Після захисту докторської дисертації, у 2004–2011 рр. вона опублікувала понад чотири десятки статей у наукових фахових виданнях, збірниках наукових конференцій. Під керівництвом професора Гаврилюк С. В. успішно захищено 4 дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. Вона очолює виконання держбюджетної теми «Культурна спадщина західних етнічних українських земель: проблеми вивчення і збереження у XIX–XXI ст.», розрахованої на 2010–2012 рр.

Професор Світлана Гаврилюк – член Національної спілки краєзнавців України, дійсний член Товариства дослідників Волині. За особистий творчий внесок у навчання і виховання молоді, удосконалення процесу навчання, вагомі наукові здобутки удостоєна Почесної Грамоти Міністерства освіти і науки України (1991 р.), Подяки Прем'єр-міністра України (2009 р.), знака «Відмінник освіти України» (2006 р.). У 2007 р. за особистий внесок у розвиток освітніх інновацій і належне представлення Волинського національного університету імені Лесі Українки на четвертій виставці-презентації «Освіта України. Інноваційні технології навчання» нагороджена Почесним дипломом Міністерства освіти і науки України та Академії педагогічних наук України. У 2010 р. за рішенням Волинської обласної ради удостоєна премії у номінації «За наукові досягнення». Нагороджена орденом Св. Великомучениці Варвари.

Євгенія Ковальчук

Література:

Гаврилюк С. Історичне пам'яткознавство Волині, Холмщини і Підляшшя (XIX – початок XX ст.) : монографія / С. Гаврилюк. – Луцьк : Ред.-вид. від. «Вежа» ВДУ ім. Лесі Українки, 2002. – 532 с.

Гаврилюк С. Історичне пам'яткознавство Волині, Холмщини і Підляшшя (XIX – початок XX ст.) : монографія / С. Гаврилюк. – 2-е вид., доповн. – Луцьк : Вежа, 2008. – 536 с.

Вища педагогічна освіта і наука України : історія, сьогодення та перспективи розвитку. Волинська область / ред. рада вид. : В. Г. Кремень (голова) [та ін.] ; редкол. тому : І. Я. Коцан (голова) [та ін.] ; С. В. Гаврилюк (спів-автор). – К. : Знання України, 2009. – 415 с.

Гаврилюк С. Археологічні матеріали XIX століття про боротьбу за Жидичинський монастир між православним та уніатським духовенством ; Волинь у дослідженнях Київської Археографічної комісії (40–50-ті роки XIX ст.) / С. Гаврилюк // «Роде наш красний...» : Волинь у долях краян і людських документах. – Луцьк, 1999. – Т. 3. – С. 233–240, 251–256.

Гаврилюк С. Вагоме вітчизняне дослідження про краківську історичну школу (рец. на моногр. Є. Г. Сінкевича «Краківська історична школа в польській історіографії») / С. Гаврилюк // Історичні студії Волинського національного університету імені Лесі Українки, 2010. – Вип. – 4. – С. 117–118.

Гаврилюк С. Волинські пам'ятки в дослідженнях професора Адріана Прахова / С. Гаврилюк // Літопис Волині : всеукр. наук. часоп. – Луцьк, 2009. – Чис. 6. – С. 10–16.

Гаврилюк С. Волинь у дослідженнях історичного товариства Несторалітописця / С. Гаврилюк // Науковий вісник ВДУ ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2000. – № 1 : іст. науки. – С. 45–50.

Гаврилюк С. Вплив культурного фактора на видозміну україно-польських стереотипів у XIX – на початку XX ст. / С. Гаврилюк // Україна і Польща : діалог культур (мовно-літературні та суспільно-політичні відносини) : зб. наук. пр. – Луцьк : Вежа, 2005. – С. 290–300.

Гаврилюк С. Генеза історичного пам'яткознавства Волині і Підляшшя / С. Гаврилюк // Волинь : всеукр. сусп.-політ. літ.-мист. часоп. – Луцьк, 2008. – Чис. 10. – С. 257–282.

Гаврилюк С. Джерела до вивчення історії перших музеїв Волинської губернії / С. Гаврилюк // Волинський музей : історія і сучасність : наук. зб. – Луцьк, 1999. – Вип. 2. – С. 39–41.

Гаврилюк С. Діяльність православних церковних братств Волині у XIX столітті / С. Гаврилюк // Науковий вісник ВДУ ім. Лесі Українки. – Луцьк, 1997. – № 2 : іст. науки. – С. 40–42.

Гаврилюк С. Документи XIX – початку XX століть про ікону Холмської Божої Матері / С. Гаврилюк // Волинська ікона : дослідження та реставрація : матеріали X Міжнар. наук. конф. – Луцьк, 2003. – С. 100–102.

Гаврилюк С. Еволюція українсько-польських стереотипів упродовж XIX – початку XX століть (на прикладі Волині, Холмщини і Підляшшя) / С. Гаврилюк // Українці Холмщини і Підляшшя : історична доля, духовна і матеріальна культура впродовж віків : зб. наук. пр. – Луцьк, 2008. – С. 369–378.

Гаврилюк С. Збереження культурної спадщини Волині, Холмщини і Підляшшя : історичний досвід XIX – початку XX ст. / С. Гаврилюк // Актуальні проблеми розвитку суспільства : історична спадщина, реалії та виклики XXI століття : III Міжнар. наук.-практ. конф. / МАУП, Волин. ін-т ім. В. Липинського. – Луцьк, 2005. – С. 23–25.

Гаврилюк С. В. Історико-статистичний опис церков і приходів Волинської єпархії : історія створення / С. В. Гаврилюк // Збірник навчально-методичних матеріалів і наукових статей історичного факультету. – Луцьк, 2000. – Вип. 5. – С. 85–88.

Гаврилюк С. Історичне пам'яткознавство Волині, Холмщини й Підляшшя в науковій літературі XIX – початок XX ст. / С. Гаврилюк // Науковий вісник ВНУ ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2010. – № 1 : іст. науки. – С. 200–205.

Гаврилюк С. Історичні розвідки учасників музейного будівництва на Волині другої половини XIX – початку XX ст. / С. Гаврилюк // Житомирщина на зламі тисячоліть : наук. зб. «Велика Волинь». – Житомир, 2000. – Т. 21. – С. 30–32.

Гаврилюк С. Історія відновлення Успенського храму у місті Володимирі-Волинському / С. Гаврилюк // Записки наукового товариства ім. Т. Шевченка / ред. О. Купчинський. – Львів, 2005. – Т. ССXLIX. – С. 429–439.

Гаврилюк С. Кафедра документознавства і музейної справи Волинського національного університету імені Лесі Українки : становлення та перспективи / С. Гаврилюк // Волинський музейний вісник / ред. А. Силук. – Луцьк, 2010. – Вип. 2. – С. 4–7.

Гаврилюк С. Луцька українська гімназія – осередок боротьби за національне відродження краю / С. Гаврилюк // VII Всеукраїнська наукова конференція «Історичне краєзнавство в Україні: традиції і сучасність». – К., 1995. – Ч. 1. – С. 220–221.

Гаврилюк С. Орест Левицький як пам'яткознавець Волині / С. Гаврилюк // Збірник навчально-методичних матеріалів і наукових статей історичного факультету. – Луцьк, 2001. – Вип. 6 – С. 110–114.

Гаврилюк С. Пам'яткознавчий збірник «Древности Украины» : історія підготовки, авторство, суспільний відгомін / С. Гаврилюк // III Міжнародний науковий конгрес українських істориків «Українська історична наука на шляху творчого поступу» : у 3 т. – Луцьк, 2008. – Т. 3. – С. 390–395.

Гаврилюк С. Перші дослідники археологічних та історичних пам'яток міста Володимира-Волинського / С. Гаврилюк // Минуле і сучасне Волині та Полісся : Олександр Цинкаловський і край : матеріали IX наук. іст.-краєзн. міжнар. конф. – Луцьк, 1998. – С. 97–99.

Гаврилюк С. «Похвала князю Володимиру Васильковичу» – джерело вивчення середньовічної культури / С. Гаврилюк // Матеріали ХLI наукової конференції професорсько-викладацького складу і студентів ВДУ ім. Лесі Українки. – Луцьк, 1995. – Ч. 2. – С. 68.

Гаврилюк С. Про внесок Адама Киселя та його родини у заснування й утримання релігійних осередків на Волині ; Діяльність князя А. Курбського на захист православ'я на Волині / С. Гаврилюк // Минуле і сучасне Волині : літописні міста і середньовічна культура : матеріали VIII Волин. обл. іст.-краєзн. конф. – Луцьк, 1998. – С. 107–110.

Гаврилюк С. Реконструкція пам'яток церковної архітектури Волині у другій половині XIX – на початку XX століть / С. Гаврилюк // Літопис Волині : всеукр. наук. часоп. – Луцьк, 2008. – Чис. 4. – С. 13–17.

Гаврилюк С. В. Роль владики Модеста у налагодженні історико-краєзнавчої і пам'яткоохоронної роботи на Холмщині, Підляшші та Волині (друга половина XIX – початок XX ст.) / С. В. Гаврилюк // Науковий вісник ВДУ ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2000. – № 3 : іст. науки. – С. 12–16.

Гаврилюк С. Українсько-канадські взаємини : волинський науковий фактор / С. Гаврилюк // Пам'ятки. Археографічний щорічник. – К., 2007. – Т. 7. – С. 413–417.

Гаврилюк С. Формування документально-археографічної бази історичного волинезнавства / С. Гаврилюк // Збірник навчально-методичних матеріалів і наукових статей історичного факультету. – Луцьк, 1999. – Вип. 4. – С. 160–165.

* * *

Викладачі й працівники Волинського національного університету імені Лесі Українки – випускники факультетів : іст. ф-т // Золоті сторінки Волинського національного університету імені Лесі Українки : випускники. – Луцьк, 2010. – С. 131.

Гаврилюк Світлана Віталіївна // Волинський державний університет імені Лесі Українки : 65 років : реклам.-презент. зб. – Луцьк, 2005. – С. 360–361.

Гуртовий Г. Краєзнавець Світлана Гаврилюк / Г. Гуртовий // Гуртовий Г. Торчин – передзвін віків : іст.-краєзн. нариси / Г. Гуртовий. – Луцьк, 2003. – С. 294–295.

Історичне пам'яткознавство західних етнічних українських земель XIX–XX ст. // Наукові школи Волинського національного університету імені Лесі Українки. – Луцьк, 2010. – С. 19.

Ковальчук Є. І. Книга про витоки пам'яткознавства Волині, Холмщини та Підляшшя / Є. І. Ковальчук // Минуле і сучасне Волині й Полісся : народна культура – шлях до себе : матеріали Волин. обл. наук.-етногр. конф. – Луцьк, 2003. – Вип. 11. – С. 59–60.

Світлана Віталіївна Гаврилюк // Волинський національний університет імені Лесі Українки : 70 років. – Луцьк, 2010. – С. 45.

Світлана Віталіївна Гаврилюк // Професори Волинського національного університету імені Лесі Українки / упоряд. А. В. Цьось, Н. М. Сірук, С. В. Турчик ; за заг. ред. І. Я. Коцана. – Луцьк, 2010. – С. 14.

Бондаренко Г. Гаврилюк Світлана. Історичне пам'яткознавство Волині, Холмщини і Підляшшя (XIX – початок XX ст.). – Луцьк : Ред.-вид. від. «Вежа» ВДУ ім. Лесі Українки, 2002. – 532 с. / Г. Бондаренко // Педагогічний пошук. – 2003. – № 2. – С. 72.

Лис В. Скільки ж скарбів з Волині вивезли до Росії? Сенсаційне відкриття доцента Волинського університету Світлани Гаврилюк під час недавнього вивчення нею у Санкт-Петербурзі матеріалів краєзнавчих досліджень, які проводили на Волині російські вчені / В. Лис // Волинь. – 2000. – 24 лют.

Лис В. Як відроджували Мстиславів храм / В. Лис // Волинь. – 2001. – 14 черв.

Моклиця М. В. Гаврилюк Світлана Віталіївна / М. В. Моклиця // Енциклопедія сучасної України. – К., 2006. – Т. 5. – С. 269–270.

2 СІЧНЯ

170 років від дня народження П. А. Косача (1842–1909) – українського громадського діяча, батька Лесі Українки

Петро Антонович Косач народився в місті Мглині на Чернігівщині в дворянській сім'ї, яка вела свій початок з часів сербського намісника Боснії й Герцеговини Стефана Косача. Семирічним втратив матір, виховувався в пансіоні тітки, проявляв інтерес до математики, історії, літератури. Словесності навчався у відомого байкаря Леоніда Глібова.

У 1859 р. Петро Косач вступив до Петербурзького університету на математичний факультет, через рік перевівся на юридичний. За участь у студентських заворушеннях був виключений з другого курсу. В Києві вступив до університету Святого Володимира на юридичний факультет. 1864 р. захистив ступінь кандидата законодавства.

Навчаючись у Києві, Петро Косач увійшов у товариство української Громади, члени якої працювали в недільних школах, видавали «метелики» (популярні дешеві книжки). Потоваришував з М. Драгомановим, К. Михальчуком, В. Антоновичем, П. Житецьким, О. Левицьким, М. Лисенком, М. Старицьким, В. Беренштамом, Є. Трегубовим – людьми, які згодом сказали своє вагоме слово в історії, літературі, політиці. З Миколою Лисенком мав спільне помешкання і видав своїм коштом перший збірник його пісень. Батько, за словами доньки Ольги Косач-Кривинюк, був «приятель не тільки багатьох окремих українських письменників, він був приятелем усієї української літератури і культури взагалі. Він робив усе, щоб допомагати розвитку їхньому».

Згодом, одружившись із сестрою Михайла Драгоманова Ольгою, допомагав їй в українських справах. «Всі видання (в тому числі й Лесиних творів), нашої матері (Олени Пчілки), починаючи з видання її збірки українських народних узорів, матеріально були батькові видання... Так само співчував він Лесі і так само не жалувал нічого, ні сили, ні коштів» (зі спогадів Ольги Косач-Кривинюк).

Після декількох років праці в Києві Петро Косач потрапив на Волинь. Виконував обов'язки голови Новоград-Волинського (1866), Луцько-Дубенського з'їзду (1878) мирових посередників. Був головою Луцько-Дубенського повітового чиншових справ присутствія (1886), Ковельським повітовим предводителем дворянства (1897), чиновником з особливих доручень у селянських справах при Київському, Подільському і Волинському генерал-губернаторі (1902).

На всіх посадах був прекрасним знавцем своєї справи, а оскільки його симпатії завжди були на боці простих людей, то й рішення виносив переважно на користь селян. Люди часто радилися з ним не як з офіційною особою, а як з людиною, прихильною до них. У поле діяльності П. Косача входило, з-поміж іншого, розгляд і вирішення скарг з поземельних відносин між поміщиками й селянами, розпорядчі дії (обмін угіддями, перенесення садиб, розгляд скарг селян на дії посадових осіб, складання списків осіб – кандидатів у мирові судді, мав перший голос у воїнських присутствах тощо).

З 1868 р. Петром Косачем почало закладатися родинне гніздо в селі Колодяжне біля Ковеля, де він придбав 471,44 десятини землі (більше 500 га). У травні 1882 р. привіз туди дружину з трьома дітьми (троє згодом народилося в Колодяжному). Щорічна службова зарплата П. А. Косача становила 2500 руб. Колодяжне, при спробі його продати, оцінював у 65000 руб. Отож, поки був живий глава сім'ї, родина мала значну підтримку. Він не шкодував коштів на утримання великих літніх «колоній», створюючи для дітей відповідне оточення і спілкування. Щороку приїздили до Колодяжного друзі його дітей, родичі, українські громадські діячі, художники, письменники, серед яких – І. Франко, Г. Мачтет, М. Лисенко, М. Старицький, І. Труш, Ф. Красицький та ін.

Петро Антонович турбувався про матеріальне забезпечення хворої доньки Лесі. Купив на ім'я Лесі недалеко від Торчина на Волині землю, але через кілька років її продав, а гроші переслав з Ковеля на Ялтинське казначейство та Азовсько-Донський банк в Ялті з порадою придбати земельну ділянку в Криму.

На жаль, за словами доньки Ольги, «дуже зарані почав слабувати на склероз судин та міокардит». Пішов з життя у 67 років, 2 квітня 1909 р. Похований на Байковому цвинтарі у Києві поруч із сином Михайлом.

Любов Мержвинська

Література:

Денисюк І. Петро Антонович Косач (1842–1909) / І. Денисюк, Т. Скрипка // Денисюк І. Дворянське гніздо Косачів / І. Денисюк, Т. Скрипка. – Львів, 1999. – С. 38–46.

Комзюк В. Петро Антонович Косач – голова Ковельсько-Володимир-Волинського з'їзду мирових посередників / В. Комзюк // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Олександр Цинкаловський і край : матеріали XXVII Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 1020-й річниці від першої писем. згадки про Володимир та 110-річчю від дня народж. О. Цинкаловського. – Луцьк, 2008. – с. 136–138.

Мержвинська Л. Петро Антонович Косач – друг, радник, опора, коханий Олени Пчілки / Л. Мержвинська // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Олена Пчілка і родина Косачів в історії інтелектуальної еліти України

та Волині : матеріали XXXIII Всеукр. іст.-краєзн. наук. конф., присвяч. 160-річчю від дня народж. Олени Пчілки та 60-річчю з часу створення Колодяжнен. літ.-мемор. музею Лесі Українки. – Луцьк, 2009. – С. 109–112.

Скрипка Т. Батько великої українки / Т. Скрипка // Леся Українка : доля, культура, епоха : зб. ст. та матеріалів. – Луцьк, 2010. – Вип. 1. – С. 139–146.

Шалагінова О. Невідомий архівний документ Петра Антоновича Косача / О. Шалагінова // Леся Українка і сучасність : зб. наук. пр. – Луцьк, 2005. – Т. 5. – С. 475–484.

Бірюліна О. Петро Антонович Косач – член Луцького Хрестовоздвиженського братства / О. Бірюліна // Укр. мова та л-ра : (додаток до газ.). – 1999. – № 15–16. – С. 16–17.

Диба А. Петро Косач : одна з тисячі дорогоцінних окрушин життя батька Лесі Українки / А. Диба // Культура і життя. – 2004. – 1 груд.

Федорук Л. Батько Лесі Українки / Л. Федорук // Вісті Ковельщини. – 2006. – 28 груд. – С. 5.

* * *

Янишин Б. М. Косач Петро Антонович / Б. М. Янишин // Енциклопедія історії України. – К., 2008. – Т. 5. – С. 205.

2 СІЧНЯ

110 років від дня народження Я. І. Пастернака (1892–1969) – українського археолога, етнографа, мистецтвознавця

Ярослав Іванович Пастернак народився 2 січня 1892 р. у м. Хиріві на Львівщині в сім'ї греко-католицького священика.

Після навчання у Перемишлянській гімназії, яку закінчив з відзнакою у 1910 р., Я. Пастернак записався на філософський факультет Львівського університету, де студіював археологію і класичну філологію, слухав лекції М. Грушевського. В університеті визначався коло його наукових інтересів – археологія. У 1914 р. юнак брав участь в археологічній експедиції Львівського університету, досліджуючи пам'ятки трипільської культури в печері Вертеба, що в с. Більче-Золоте на Тернопільщині.

Перша світова війна і наступні події закинули Я. Пастернака спочатку в складі австрійської армії на італійський фронт, а влітку 1920 р. на територію Чехословаччини, де він опинився в таборі інтернованих.

У 1922 р. Я. Пастернак почав студіювати археологію у Карловому університеті Праги у всесвітньо відомого славіста Л. Нідерле. На підставі наукових дослідів в українських Карпатах він друкує у 1925 р. роботу «Podkarpatska Rus v mladsí dobe kamenne», а згодом захищає дисертацію «Ruske Karpaty v archeologii», і 26 березня 1926 р. одержує звання доктора філософії. Це стало знаменною подією, оскільки Я. Пастернак був першим українцем, який отримав докторат як археолог.

Протягом 1925–1928 рр. очолював найбільш масштабні на той час на території Чехословаччини розкопки на терені старої Праги, зокрема, на королівському замку «Градчани». За розкопки одержав подяки від президента Чехословацької республіки Т. Масарика.

Перед молодим науковцем відкривалась прекрасна перспектива в науковій роботі, однак його як справжнього патріота рідної землі приваблювала українська археологія. Влітку 1928 р. Я. Пастернак повернувся до Львова і згодом пов'язав свою долю з Науковим товариством ім. Шевченка, ставши у 1929 р. його дійсним членом. Протягом 1928–1939 рр. він очолював музей НТШ. Саме на ці роки припадає найбільш плідний період у діяльності вченого. Протягом кількох років Я. Пастернак друкує в різних виданнях серію великих статей, присвячену різночасовим пам'яткам археології західноукраїнського краю, серед них – «Нововідкриті римські пам'ятки в Галичині і Волині», «Перша бронзова доба в Галичині в світлі нових розкопок». У 1932 р. він видає «Коротку археологію західноукраїнських земель». Я. Пастернак одним з перших в українській історіографії висвітлює питання про археологічні студії Т. Шевченка («Археологічні заняття Т. Шевченка»).

Із середини 1930-х років учений зосередив увагу на вивченні пам'яток слов'янської княжої доби Прикарпаття і Волині. У 1934 р. Я. Пастернак починає великомасштабні дослідження середньовічного Галича і проводить їх до вересня 1939 р., результати розкопок узагальнив у монографії «Старий Галич». Крім того, він досліджує інші міста Галицько-Волинського князівства: Теребовлю (1931), Львів (1930, 1938), Звенигород (1937), Белз (1936, 1938), Пліснеськ (1940) та ін. Загалом Я. Пастернак провів розкопки різного масштабу у 72 місцевостях Галичини, Волині, Закарпаття і Чехословаччини.

Важливо відзначити, що дослідник, вивчаючи західноукраїнську археологію, не замикався тільки на її проблемах, а розглядав їх на фоні найдавніших європейських цивілізацій.

Після встановлення радянської влади на західноукраїнських землях Я. Пастернака у листопаді 1939 р. призначили професором і завідувачем кафедри археології Львівського університету, з січня 1940 р. затвердили директором Львівського державного археологічного музею (колишнього музею НТШ). У 1940 р. на Всесоюзному конгресі дослідників неоліту і доби бронзи у Києві він виступив з доповіддю «Культура лінійно-стрічкової кераміки в Галичині й на Волині та її відношення до трипільської культури». Навесні 1941 р. на Всесоюзному конгресі з вивчення княжих міст у Ленінграді Я. Пастернак виголосив українською мовою доповідь «Княжий город Галич».

У 1944 р. Ярослав Пастернак емігрував до Австрії. За кордоном він був науковим працівником університету в Геттінгені, професором археології Українського Вільного Університету в Мюнхені, читав лекції у Боннському університеті. У 1949 р. разом з дружиною

прибув до Канади в Торонто, де довелося заробляти на життя робітником. Проте він не покидає своєї улюбленої археології й активно співпрацює з відновленням 1 жовтня 1949 р. канадським відділенням НТШ, центром якого стало м. Торонто.

Учений уважно стежить за археологічним життям в Україні, висвітлює у своїх наукових розробках найдавніше минуле окремих земель та територій, проблеми, пов'язані з окремими археологічними культурами та видами пам'яток. У цей час виходять друком його праці «Найстаріші часи Волині» (1952), «Княжий город Львів» (1953), «До проблеми поширення й хронології лінійно-стрічкової кераміки в Європі» (1948), «Привісні печатки княжої доби на Україні» (1947), «Найстарші християнські пам'ятки в Україні» (1951).

Вінцем його наукової діяльності стала монографія «Археологія України», видана в Торонто 1961 р. Варто зазначити, що окремі теоретичні положення у цій праці можуть бути переглянуті, уточнені, доповнені, проте багатий фактичний матеріал ставить книгу на чільне місце в археологічній науці.

Крім наукової діяльності, Я. Пастернак активно провадив широку культурно-освітню роботу серед української діаспори в Канаді, – особливо молоді, щиро ділився з усіма своїми знаннями з найдавнішої історії України і тим самим сприяв збереженню історичної пам'яті про ту землю, від якої вона відірвалася і звідкіля вела свій родовід.

В останні роки життя звернувся до проблеми етногенезу слов'ян і почав працювати над нею на замовлення Українського католицького університету в Римі. Завершити її не встиг, хоча вийшли окремі розділи: «Етногенез слов'ян у новій археологічній літературі», «Ранні слов'яни в історичних, археологічних та лінгвістичних дослідженнях».

22 листопада 1969 р. Я. І. Пастернак помер у Торонто.

**Світлана Локайчук,
Григорій Охріменко**

Література:

Пастернак Я. Археологія України. Первісна, давня та середня історія України за археологічними джерелами / Я. Пастернак. – Торонто, 1961.

Пастернак Я. Нововідкриті римські пам'ятки з Галичини і Волині. I. «Terra sigillata» із Звенигорода / Я. Пастернак // Записки Наукового товариства ім. Т. Шевченка. – Львів, 1931. – Т. CLI. – С. 1–17.

Пастернак Я. Ранні слов'яни в історичних, археологічних та лінгвістичних дослідженнях / Я. Пастернак // Український історик. – 1972. – Ч. 1–2. – С. 5–26; Ч. 3–4. – С. 38–54.

Видатні дослідники української археології / уклад. В. А. Рудий. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2005. – 156 с.

Про Я. І. Пастернака – С. 65–68.

Дослідники Волині : Ярослав Іванович Пастернак (1892–1969) // Нариси культури давньої Волині / ред. Г. В. Охріменко, упоряд. Г. В. Охріменко, С. М. Локайчук. – Луцьк, 2006. – С. 23–26.

Романюк Т. Ярослав Пастернак : родина, особистість, творчість / Т. Романюк // Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині. – Львів, 2010. – Вип. 14. – С. 454–493.

Терський С. Історія археологічних досліджень та історичного краєзнавства Волині / С. Терський. – Львів, 2010. – 380 с.

Про Я. І. Пастернака – див. Іменний покажчик.

Тимус К. Шукач музейних скарбів (Ярослав Пастернак) / К. Тимус // Волинський музей : історія і сучасність : матеріали IV Всеукр. наук.-практ.-конф., присвяч. 80-річчю Волин. краєзн. музею та 60-річчю Колодяжнен. літ.-мемор. музею Лесі Українки. – Луцьк, 2009. – Вип. 4. – С. 273–275.

Верига В. Дослідник підземного архіву України / В. Верига // Український історик. – 1970. – № 4 (28). – С. 94–95.

Петегірич В. Ярослав Пастернак і українська археологія / В. Петегірич, Д. Павлів, М. Филипчук // *Studia archeologica*. – 1993. – № 1. – С. 7–9.

Пастернак Ярослав // *Енциклопедія українознавства*. – Львів, 1996. – Т. 5. – С. 1959–1960.

2 СІЧНЯ

60 років від дня народження А. М. Гливи (1952) – директора Волинського академічного обласного українського музично-драматичного театру імені Т. Г. Шевченка

Анатолій Миколайович Глива народився 2 січня 1952 р. в селі Перемиль Горохівського району Волинської області в родині Гливи Миколи Маркіяновича та Марії Панасівни. У 1967 р. закінчив Перемиську восьмирічну школу, а в 1971 р. – музичний відділ Луцького педагогічного училища, здобувши професію вчителя музики і співів, керівника хорового колективу. У 1971 р. почав працювати директором Топільнянського сільського будинку культури. Після закінчення державного інституту театрального мистецтва імені Івана Карпенка-Карого в 1977 р., Анатолій Глива приходить на роботу до Волинського обласного музично-драматичного театру імені Т. Г. Шевченка на посаду заступника директора театру. 1 лютого 2011 р. А. М. Гливу призначено директором Волинського академічного обласного українського музично-драматичного театру імені Т. Г. Шевченка.

Протягом багатьох років роботи в театрі Анатолій Миколайович зарекомендував себе сумлінним виконавцем та організатором театральної справи. В ньому органічно і нероздільно поєднується потреба творчості й громадської діяльності. Він – один з ініціаторів проведення Всеукраїнського фестивалю вистав за п'єсами Лесі Українки, що відбувався в Луцьку з 17 до 25 вересня 2011 р., як один

із заходів з відзначення 140-річчя від дня народження Лесі Українки та 100-річчя з дня написання драми-феєрії «Лісова пісня». Фестиваль відвідали театральні колективи з 14 областей України. На волинській сцені було представлено глядачам 16 вистав за творами Лесі Українки. Волиняни та організатори фестивалю сподіваються, що такий фестиваль стане традиційним.

Уперше в 2011 р. у Волинському академічному обласному українському музично-драматичному театрі імені Т. Г. Шевченка почала працювати камерна сцена, що було давньою мрією попереднього директора Богдана Степановича Берези. У залі камерної сцени – 50 місць, дійство вистави відбувається поруч з глядачем. Тут поставлені вистави «Стіна», «Гість», «Аншлаг кохання», «Сім струн».

Творчий колектив Волинського академічного обласного українського музично-драматичного театру імені Т. Г. Шевченка на чолі з Анатолієм Гливою вписав ще один вагомий рядок у свою багатолітню творчу біографію відкриттям 72-го театального сезону, що розпочався прем'єрою вистави «Дон Жуан» у постановці заслуженого діяча мистецтв України Петра Ластівки. Щороку театр готує кілька нових прем'єр.

Анатолій Миколайович Глива пов'язав свою долю з театральним мистецтвом, так потрібним сьогоднішньому українському суспільству. Він неодноразово нагороджувався почесними грамотами Волинської обласної державної адміністрації, обласної ради, відзнаками громадсько-політичних організацій.

Олена Дубень

Література:

Клімчук Л. Шевченківці 72-й театральний сезон розпочали прем'єрою «Дон-Жуана» / Л. Клімчук // Луцьк. замок. – 2011. – 6 жовт. – С. 8.

Директором театру стане Анатолій Глива // Віче. – 2011. – 27 січ. – 2 лют. – С. 2.

Федоренко О. Анатолій Глива: «Театр – це моє життя» / О. Федоренко // Твій вибір. – 2011. – 24–30 берез. – С. 3.

Філатенко А. До чистих Лесиних джерел / А. Філатенко // Волинь-нова. – 2011. – 24 верес. – С. 5.

Філатенко А. Підсумки театального сезону / А. Філатенко // Волинь-нова. – 2011. – 9 черв. – С. 6.

3 СІЧНЯ

80 років від дня заснування Волинського українського театального товариства у м. Луцьку (1932)

Міжвоєнний період займає особливе місце в історії Волині. За умовами Ризького договору територія сучасної Волинської області

у 1921 р. увійшла до складу Польщі. Перед польською владою постало питання якнайшвидше інтегрувати Волинь та інші західно-українські землі до складу своєї держави, виховати у їхніх мешканців лояльність до нової влади. Польська адміністрація використовувала для цього різні засоби. Не останню роль відвели театральному мистецтву. До Луцька з 1921 р. досить часто приїздили на гастролі театральні трупи, аматорські гурти, які ставили свої вистави. У 1924 р. магістрат Луцька ухвалив рішення про заснування в місті театру – першої стаціонарної польської сцени на Волині. Розвиток української національної культури і, зокрема, театральної, був складним і важким. У привілейованому становищі знаходився польський театр, який фінансувався Товариством з розповсюдження театральної культури на Волині, а також багатьма державними установами Луцька, Любліна, Варшави.

Пропагуванням українського мистецтва на початку 20-х рр. ХХ ст. в основному займалося товариство «Просвіта», працюючи на громадських засадах. Його літературно-музичні, музично-драматичні секції охопили не тільки найбільші міста Волині, а й були характерні для сільських осередків. Такий театр, як правило, був аматорський і користувався великим успіхом серед населення.

У 1928 р. на Волинь прибув артист Московського художнього театру, а пізніше Київського Державного європейського українського театру Микола Певний. У тому ж році організував у Луцьку аматорський гурток, що незабаром вилився в цілий колектив, що складався частково з професіоналів, частково з аматорів. На його основі виник Волинський український театр. До складу трупи увійшли артисти – Г. Білогубова, Д. Гонта, М. Лісовик, М. Лісовикова, А. Мираценко, О. Неділко, Н. Певна, І. Поляков, І. Сайко, Ю. Шафарчук, художник-декоратор Ю. Миць, диригент хору і оркестру О. Колесниченко. Незважаючи на скрутне матеріальне становище, в постійному репертуарі театру було біля 30 п'єс – «Наталка-Полтавка» І. Котляревського, «Гетьман Дорошенко» Л. Старицької-Черняхівської, «Сорочинський ярмарок» М. Гоголя, «Запорожець за Дунаєм» П. Гулака-Артемовського, «Суєта», «Мартин Боруля», «Чумаки», «Гандзя» І. Карпенка-Карого та інші.

На початку 1930-х рр. виникла ідея заснування Волинського українського театального товариства, як протидії Товариству по розповсюдженню театральної культури на Волині. У 1931 році був прийнятий Статут Волинського українського театального товариства, а 3 січня 1932 року відбулися установчі збори. До товариства увійшло 59 осіб. Було запроваджено членські внески, які йшли в основному на користь театру, а також на становлення аматорських гуртків, хорів. При Волинському українському театальному товаристві працювала декораційна секція, що свідчить про надання великого значення в театрі мистецькому оформленню сцени, костюмів артистів. Хор і оркестр театру давали окремі концерти в Луцьку,

Ковелі, Володимирі-Волинському, Острозі, Кременці та інших містах і селах Волинського воєводства. Приймали участь в урочистих святкуваннях річниць Т. Шевченка, Лесі Українки, Дня Соборності України, Дня Матері.

У протоколах засідань секцій товариства знаходимо свідчення про важкі умови та матеріальні труднощі, в яких доводилося працювати театру. Матеріальна нагальна допомога надавалась із членських внесків і пожертвувань. Але цих коштів не вистачало, щоб утримувати театр. Театральне товариство не мало змоги винаймати приміщення для репетицій. Вистави проходили в місцевих кінотеатрах або у приміщеннях популярної на той час «Рідної хати».

Основним завданням Волинського українського театрального товариства було створення матеріальної та духовної підтримки саме українському театру, пропаганда української мови, самобутньої культури через постановки, гру акторів. Через театральне мистецтво не тільки відшукували молоді таланти, виховували молодь у національному дусі, а й часто такі дійсва ставали важливими подіями повсякденного життя волинян. Діяло Волинське українське театральне товариство в Луцьку з 1932 р. до 1939 р.

Марія Філонюк

Література:

Кучерепа М. ВУО : Волинське українське об'єднання (1931–1939) : монографія / М. Кучерепа, Р. Давидюк. – Луцьк : Надстир'я, 2001. – 420 с.

Про Волинське українське театральне товариство – див. Предметний покажчик.

Миць М. Перший Волинський український театр / М. Миць // Волинський календар, 1992. – Луцьк, 1991. – С. 23.

Несторук І. До історії Волинського українського театру в м. Луцьку / І. Несторук // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Луцька міська громада : історія, традиції, люди : матеріали XXVI Волин. обл. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 16-й річниці Незалежності України, 510-й річниці надання м. Луцьку Магдебурзького права і 390-й річниці створення Луцького православногo братства. – Луцьк, 2007. – С. 105–107.

Степанюк С. М. Аматорські театральні колективи та сценічні постановки на території Волинського воєводства / С. М. Степанюк // Науковий вісник ВНУ ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2010. – № 1 : іст. науки. – С. 70–77.

Філатенко А. Таке довге, довге повернення : трагічна доля патріотів, які у далекі 30-ті рр. минулого ст. започаткували укр. театр на Волині / А. Філатенко // Волинь-нова. – 2011. – 10 лют. – С. 6.

Волинське українське театральне товариство // Мистецтво України : енциклопедія : в 5 т. – К., 1995. – Т. 1. – С. 371.

Михайловський Л. М. Волинський український театр / Л. М. Михайловський // Енциклопедія сучасної України. – К., 2006. – Т. 5. – С. 71–72.

8 СІЧНЯ**60 років від дня народження І. В. Бойка (1952) –
волинського художника**

Іван Васильович Бойко народився 18 січня 1952 р. в с. Сенкевичівка Луцького району. Його рід походить із Холмщини. Рятуючись від погромів польської Армії Крайової, дід із сім'єю (в тому числі й батьком художника Василем) змушений був залишити господарство в рідному краї та шукати прихистку на Волині.

Талановита українська людина, добрий господар, він розпочав облаштування побуту своєї сім'ї із того, що купив старовинну дерев'яну хату в карпатському селі Тухля, звівши її в мальовничому куточку Сенкевичівки. Саме із цієї хатою пов'язані найкращі та найдраматичніші спогади про дитинство Івана Бойка – час, коли він формувався як особистість, коли закладалися підвалини його мистецького бачення.

Нинішня уява художника про блаженство, гармонію, про зелений рай обов'язково містить картинки-спомини, в центрі яких головним артефактом є ця дідівська хата. Завіяний снігом город, гілля дерев стукає у шибки, квітучі яблуні у травні, багряне листя винограду восени... Все загалом – краса, умиротвореність, злагода. І як антитеза – момент, що не просто запам'ятався малому хлоп'яті в шкільному картузі, а запав у душу, глибоко вразивши назавжди. Це подія, коли валили старий дім для зведення нового. «Я саме йшов із школи. Раптом на моїх очах впала стіна із даховою частиною, а за нею із страшним звуком (як зойк) рухнуло все. Я щосили побіг до своєї хати! Але вона була вже не жива, вже в руїні... Я заплакав, розуміючи, що нічого не зможу зробити. Це була катастрофа. З того часу у мене немає оселі. Навіть новий, гарний дім у Боратині, куди ми незабаром перебрались, ніколи не тішив мене. Бувало, що тижнями я харчуюсь черешнями, сплю, де завгодно, але не можу зайти до нього... Після тої дерев'яної хати із тесаними віконцями, майстерно зведеними порогами та дверми я досі ніяку будівлю не можу назвати своїм домом».

Із середини 1960-х рр. Іван Бойко мешкає у Луцьку, навчаючись в СШ № 3 та Луцькій дитячій художній школі (клас А. В. Полторака), яка також відіграла важливу роль у його житті. Тут він здобув головні засади професійної грамоти. Багато малював поза програмою, читав про життя відомих художників, робив копії із їхніх творів. Закінчив художню школу випускною роботою «Збір урожаю» та із прагненням стати «справжнім художником».

У 1967 р. вступив до Одеського художнього училища. Навчаючись на факультеті скульптури, захоплювався античним мистецтвом, українською давниною, малярством російського художнього товариства «Мир искусства». Використовуючи ці знання, робив проекти

паркової скульптури. Значних успіхів досяг у створенні натюрмортів аквареллю. Справжнім мистецьким критерієм для нього стали творчість французьких імпресіоністів та класика української художньої культури: Боровиковський, Левицький, Мурашко, Нарбут...

Після закінчення училища в 1975 р. Іван Бойко повернувся до Луцька. Певний час працював у класі скульптури Луцької дитячої художньої школи. З часом перейшов на роботу до художньо-оформлювального комбінату. Однак праця за типовими проектами з оформлення об'єктів була далекою від справжніх уподобань художника. Мешкаючи неподалік від Луцька, в селі Боратин, Іван Бойко дедалі більше захоплювався волинською минувшиною, краєзнавством. Поступово це захоплення, поряд із мистецькою практикою, стало провідною справою його життя.

Сутужне буття на творчих хлібах зробило майже спартанським його і так нелегкий побут. Проте дало набагато більше, компенсуючи фінансову скруту духовною свободою, можливістю зосередитися на найголовнішому.

Іван Бойко – це художник, який малює фрагменти старих, здавалося б, нічим не примітних будівель Луцька, фризи давніх дзвіниць, орнаментовані різьбленням ворота, декорування ікон. Щиро, без лукавства шанує давнину, і вона, очевидно, також любить його. Цей дивний чоловік має хист знаходити артефакти навіть там, де їх ніхто не шукає. «Колупнув ногою і... знайшов фрагмент гутного скла або монету». Старовинні предмети із його колекції лягли в основу фонду археології Луцького історико-архітектурного заповідника, де певний час працював художник. Для фондів заповідника він також створив низку замальовок тушшю (фрески, метал, кераміка), а також здійснив реконструкції кахлів у гіпсі. Його твори поповнили збірки наукових бібліотек Луцька, Волинського краєзнавчого музею, Музею історії сільського господарства Волині (с. Рокині).

У 1996 р. відбулася перша виставка Івана Бойка в обласній бібліотеці для юнацтва. У 2000 р. малярство та графіка художника були представлені у виставковій залі Волинської державної обласної універсальної наукової бібліотеки імені Олени Пчілки. Виставка «Млини Волині. Акварель, графіка» увійшла до постійної експозиції Музею історії сільського господарства Волині. Ряд творів на релігійну тематику художник передав до Волинської духовної семінарії УПЦ КП.

У 2004 р. була видана книга Івана Бойка «Стир-місто» з текстами та авторськими малюнками. Цього ж року навчально-методичний центр культури Волині організував об'ємну виставку творів художника та видав буклет зі статтею Богдана Самохваленка, віршами, малюнками Івана Бойка.

Нині художник продовжує творчу діяльність у звичному для себе форматі, ні на мить не призупиняючи кроків на нелегкому життєвому шляху.

Зоя Навроцька

Література:

Бойко І. Стир-місто : нотатки худож., малюнки, графіка / І. Бойко. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2004. – 116 с.

Вербич В. «Іде він по своїй Волинській землі, як Григорій Сковорода, босоного» / В. Вербич // Вербич В. Під куполом спільного неба : есеї та діалоги / В. Вербич. – Луцьк, 2006. – С. 53–54.

Вербич В. «Прислухаючись до голосу минулих і прийдешніх віків» / В. Вербич // Сім'я і дім. Нар. трибуна. – 2004. – 5 серп. – С. 9.

Віктор В. Подих історії, опромінений щирим серцем / В. Віктор // Нар. трибуна. – 1994. – 1 жовт. – С. 5.

«Дивлюся в очі історії» // Луцьк. замок. – 1996. – 3 серп. – С. 1.

Зозуля С. Вільний художник древнього Лучеська / С. Зозуля // Луцьк. замок. – 2004. – 5 серп. – С. 9.

Манелюк М. Перша книжка Івана Бойка / М. Манелюк // Вісник. – 2004. – 11 листоп. – С. 3.

Онищак Т. І. Той, кому підкорилися хмари / Т. І. Онищак // Нар. справа. – 1998. – 3 верес. – С. 2.

Піскар Ж. Відродження пам'яток культури на полотнах Івана Бойка / Ж. Піскар // Слава праці. – 2004. – 14 серп.

Степанюк Ф. Підмітаю біля Собору і думаю... / Ф. Степанюк // Нар. справа. – 1996. – 7 листоп. – С. 2.

Цюриць С. Передвеликоднє старе місто / С. Цюриць // Луцьк. замок. – 2003. – 17 квіт. – С. 1.

10 СІЧНЯ**90 років від дня народження М. Г. Пронька (1922–2006) – українського письменника**

Михайло Григорович Пронько народився 10 січня 1922 р. у селі Решетняків Кут неподалік містечка Новомосковська на Дніпропетровщині.

Пережив з родиною страшний голод 1933-го року. Сім'ї допомогло вижити те, що мама з батьком перейшли на якийсь час працювати на цегельний завод.

Початкову школу закінчив 1934 р. в рідному Решетняковому Куті. З теплою завжди згадував свою найпершу вчительку Ольгу Федорівну Дубровську. У шкільних стінах з'явився і найперший його вірш про ховрашків, що був вміщений у стінгазеті. До п'ятого класу ходив аж на Воронівку, де була школа-семирічка. Тут був написаний наступний вірш, уже про Пушкіна.

У 1938 р. успішно склав вступні іспити до новомосковської педагогічної школи. Брав активну участь у діяльності літературної студії педшколи.

По закінченні навчання, в жовтні 1940-го, його призвали до лав Червоної Армії. Зарахували в окрему роту штабу Одеського військового округу рядовим червоноармійцем. Дізнавшись

про хист до віршів, командування доручило написати текст пісні про військову службу. Співали ту пісню, ідучи строем, а з часом і в окружному хорі. На жаль, не зберігся її текст.

22 червня 1941 р. обпекла страшна звістка про початок війни.

У вересні 1941 р. роту, де служив Михайло Пронько, передали в II окрему стрілецьку бригаду Південно-Західного фронту. Незабаром бригаду переформували, і Пронько став розвідником 411-ї окремої моторозвідроти 344-ї стрілецької дивізії.

У кінці січня 1942 р. направили на фронтові курси молодших лейтенантів у Москву. Склавши всі екзамени на «відмінно», відразу отримав звання лейтенанта. Вже наступного дня відправили у діючу армію.

Коли зросли втрати передових підрозділів, був відкомандирований у 888-й стрілецький полк начальником штабу батальйону. Розвідки боєм, нічний пошук та інші вдалі операції послужили тому, що Пронька призначили помічником штабу з розвідки. Тривали запеклі бої у напрямку Сталінграда. Був поранений. Полку присвоєно гвардійське звання, а Михайло Пронько нагороджений орденом Червоної Зірки.

Воював під Білгородом, на Курсько-Орловській дузі. Потім були тяжкі бої в районах Котельви та Опішні Полтавської області. Наказом командуючого 2-м Українським фронтом № 0339 від 26 жовтня 1943 р. М. Г. Проньку було присвоєно чергове звання – капітан. Далі – участь у Корсунь-Шевченківській операції.

Трохи пізніше, коли дивізія знаходилась на переформуванні, познайомився з перекладачкою розвідвідділу Іриною Орловою, яка потім стала його дружиною. В цей період з'являється чимало ліричних віршів.

Весною 1944 р. 138-му стрілецьку дивізію після переформування терміново передислокували в район передгір'я Карпат Чернівецької області. Почалися військові операції, ускладнені гірськими умовами. Нова нагорода – орден Вітчизняної війни II ступеня за успішно виконану розвідоперацію на оборонному рубежі «Лінія Арпада».

Згодом 138-й стрілецькій дивізії було присвоєно звання «Карпатська», а Проньку, як і іншим, оголошена подяка за подолання Карпат. Такі ж документи йому було вручено і за визволення чехословацьких міст Міхальовце, Попрад, Ружемберок та інших.

Настав 1945-й р. Дивізія з боями просувалася все далі й далі, вглиб Чехословаччини. 18 лютого 1945 р. М. Г. Проньку присвоєно наступне звання – майор.

Незабаром Михайла Пронька перевели у штаб 17-го гвардійського стрілецького корпусу старшим помічником з інформації начальника розвідвідділу. За операцію в Чеських Татрах був нагороджений ще одним орденом Червоної Зірки.

І ось – кінець війни. Незважаючи на те, що Пронько тричі подавав рапорт про звільнення в запас, у червні 1945 р. його направля-

ють у Москву на Червонопрапорні вищі розвідкурси удосконалення офіцерського складу.

Невдовзі отримав направлення для проходження подальшої військової служби в Прикарпатському військовому округу.

Далі – голодний 1947-й р.

У січні 1950 р. за власним проханням переведений в Луцьк на посаду начальника штабу 2-го мотострілецького батальйону 36-го мотострілецького полку 24-ї механізованої дивізії.

Пізніше переїхав до Острога, потім Славути. 13 листопада 1960 р. М. Пронько був звільнений у запас і повернувся з сім'єю до Луцька. Приступив до роботи на посаді директора Теремнівського будинку культури (зробив ремонт приміщення, організував самодіяльність, запровадив щоденне демонстрування художніх кінофільмів та інше). Не розлучався з поезією. Регулярно друкувався в обласних газетах, з'являлися публікації у деяких республіканських виданнях.

У лютому 1962 р. був прийнятий на посаду інструктора Луцького міського комітету ДТСААФ.

Заочно навчався на загальнонауковому факультеті, спеціальність – історія, Львівського державного університету імені Івана Франка. Через хворобу довелося полишити навчання.

Працював старшим інспектором з кадрів у будівельному управлінні № 78, в обласному військкоматі (опікувався медико-оздоровчою роботою призовників та іншими справами).

1969 р. в «Каменярі» у Львові вийшла перша книжка поезій М. Г. Пронька «Перевесло». Через п'ять років з'являється перша збірка віршів для дітей «Де ночує грім» (видавництво «Веселка»). У 1975 р. – нова збірка поезій «Відлуння громів», у якій окремих цикл «Те, що не вмирає», присвячено Лесі Українці.

Михайло Пронько впродовж десяти років аналізував і готував до друку в газеті «Радянська Волинь» вірші літераторів-початківців. Як наставник молоді здійснив кілька візитів і на Дубнівщину. Зустрічі з ним для молодих поетів з літературно-мистецького об'єднання «Серпанок» стали уроками чуйності, творчості, доброти.

З 1978 р. Михайло Григорович працював уже в обласній організації Товариства книголюбів. У травні 1980 р. прийнятий до Спілки письменників України. На виїзному засіданні президії ради СПУ, яке відбулося в с. Колодяжному, створено Волинську письменницьку організацію. Через півроку до спілчанських клопотів додалися обов'язки редактора обласної бібліотеки для юнацтва та голови обласного літературного об'єднання «Гранослов».

У 1982 р. у львівському видавництві «Каменяр» побачила світ наступна збірка віршів «Щедрий день», у 1985 р. – повість для дітей «Яшко з Решетняків».

З виходом на заслужений відпочинок намагався якомога більше часу віддавати творчій праці. З'являється збірка поезій

«Життєцвіт» (1989), у 1990-х рр. – одна за другою книги для дітей: «Іринка і жаринка» (1995), «Андрійкова мандрівка» (1997), «Як Василько в Африку літав» (1998), «Орден Слави» (1999).

У 2000 р. у друковані рядки вилилися фронтові спогади Михайла Григоровича Пронька. Книга «Дорогами війни», присвячена 55-й річниці Перемоги у Другій світовій війні, знайомить з небуденними епізодами воєнного життя її безпосереднього учасника. Є в Михайла Пронька і гумористичний доробок, видрукований у збірках «Смішинки для дитинки» (2001), «Похвалявся сірничок» (2002). 2001-й р. – нова збірка віршів «Чересло» та документальна оповідь «Дороги крізь вогонь і смерть» (2002), що є ніби підсумком його життєвих, творчих і трудових літ.

Незадовго, у 2006 р., життєвий шлях Михайла Григоровича Пронька завершився.

Ольга Корецька

Література:

Пронько М. Г. Перевесло : поезії / М. Г. Пронько. – Львів : Каменяр, 1969. – 35 с.

Пронько М. Г. Де ночує грім : поезії / М. Г. Пронько. – К. : Веселка, 1974. – 24 с.

Пронько М. Г. Відлуння громів : поезії / М. Г. Пронько. – Львів : Каменяр, 1975. – 78 с.

Пронько М. Г. Щедрий день : поезії / М. Г. Пронько. – Львів : Каменяр, 1982. – 87 с.

Пронько М. Г. Яшко з Решетняків : повість / М. Г. Пронько. – Львів : Каменяр, 1985. – 72 с.

Пронько М. Г. Життєцвіт : поезія / М. Г. Пронько. – Львів : Каменяр, 1989. – 86 с.

Пронько М. Іринка і жаринка / М. Пронько. – Луцьк : Надстир'я, 1995. – 15 с.

Пронько М. Андрійкова мандрівка : казка / М. Пронько. – Луцьк : Надстир'я, 1997. – 16 с.

Пронько М. Як Василько в Африку літав : казка / М. Пронько. – Луцьк : Надстир'я, 1998. – 8 с.

Пронько М. Орден слави / М. Пронько. – Луцьк : Надстир'я, 1999. – 11 с.

Пронько М. Дорогами війни : фронтові бувальщини / М. Пронько. – Луцьк : Надстир'я, 2000. – 26 с.

Пронько М. Г. Смішинки для дитинки : вірші / М. Г. Пронько. – Луцьк : Надстир'я, 2001. – 16 с.

Пронько М. Чересло : поезії / М. Пронько. – Луцьк : Медіа, 2001. – 64 с.

Пронько М. Дороги крізь вогонь і смерть : спогади фронтовика-розвідника / М. Пронько. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2002. – 39 с.

Пронько М. Похвалявся сірничок... : вірші для дітей / М. Пронько. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2002. – 16 с.

Пронько М. Номенклатурні горобці : байки та гуморески / М. Пронько. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2003. – 28 с.

Пронько М. Світязькі етюди : Ранок ; Хвилі ; Острів ; Тиша / М. Пронько // Світязь : альм. Волин. орг. Нац. спілки письмен. України. – Луцьк, 2000. – Вип. 7. – С. 61–63.

Пронько М. Лесі Українці ; Лесин ставок ; Повернення / М. Пронько // Незгасна зоря України : поет. антол. – Луцьк, 2001. – С. 56–58.

Пронько М. Лисиця і ведмідь : байка-фейлетон / М. Пронько // Світязь : альм. Волин. орг. Нац. спілки письмен. України. – Луцьк, 2001. – Вип. 8. – С. 140–144.

Пронько М. Ранок ; Тиша ; «На протилежнім березі зубчато...» ; Учителеві ; Вишитий півник ; Грядка ; Скляр ; Іринка і жаринка ; Дана ; Сmachні зірочки ; Загадки / М. Пронько // Уроки рідного слова : письменники Волині – дітям. – Луцьк, 2003. – С. 134–139.

Пронько М. Запахло квітами і м'ятою : з нових поезій / М. Пронько // Волинь. – 2003. – 5 серп. – С. 4.

* * *

Волинь / авт.-упоряд. В. В. Болгов ; Ін-т біогр. дослідж. ; Укр. наук. т-во геральдики і вексикології. – К. : Поліграфкнига, 2006. – 318 с. – (Новітня історія України).

Про М. Г. Проньку – с. 262.

Пронько М. Дороги крізь вогонь і смерть : [автобіогр.] / М. Пронько // Світязь : альм. Волин. орг. Нац. спілки письмен. України. – Луцьк, 1998. – Вип. 5. – С. 29–31.

Філатенко А. В. Михайло Пронько / А. В. Філатенко // Волинський календар, 1992. – Луцьк, 1991. – С. 3.

Вербич В. «Зоставсь на все життя таким довірливим і чесним» / В. Вербич // Сім'я і дім. Нар. трибуна. – 2006. – 2 берез. – С. 6.

Віктор В. «Все своє життя творив добро» / В. Віктор // Луцьк. замок. – 2002. – 17 січ. – С. 2.

Гей В. Михайлові Проньку – 80 / В. Гей // Літ. Україна. – 2002. – 24 січ. – С. 6.

Гей В. Щедрі зерна його долі : Михайлові Проньку – 80 / В. Гей // Волинь. – 2002. – 10 січ. – С. 3.

3 любов'ю до рідного слова // Волинь. – 2006. – 28 лют. – С. 2.

Ковальчук Л. «Дороги крізь вогонь і смерть» Михайла Проньку / Л. Ковальчук // Аверс-прес. – 2003. – 11 верес. – С. 8.

Островська І. Михайло Пронько – лауреат премії ім. А. Кримського / І. Островська // Аверс-прес. – 2003. – 4 верес. – С. 1.

* * *

Михайло Пронько // Письменники Лесиного краю : літатурозн. довід. – Луцьк, 1994. – С. 34.

Пронько Михайло // Письменники Волині (члени Національної Спілки письменників України). – Луцьк, 2003. – С. 23–24.

14 СІЧНЯ**70 років від дня народження В. С. Гея (1942) –
українського письменника**

Родове коріння Василя Степановича Гея – в селі Заболоття Любомльського району, де він народився 14 січня 1942 р. Після закінчення семирічки у рідному селі й десятирічки у селі Головному працював завідувачем бібліотеки в селах Заболотті та Гуменці, вчителював, служив у війську. Працював журналістом у любомльській районній та обласній молодіжних газетах. З відзнакою закінчив Український поліграфічний інститут ім. Івана Федорова (нині – Академія друкарства) у Львові, здобув фах літературного редактора. 19 років був керівником обласної літературної студії «Лесин кадуб», 17 літ очолював Волинську організацію Спілки письменників України, яка тепер має статус Національної. До жодної політичної партії, в тім числі й комуністичної, не належав і не належить. Поет, прозаїк, публіцист. Член Спілки письменників з 1974 р.

Доробок Василя Гея, поцінований на всеукраїнському рівні, цікавий ще й тим, що має міцну кореневу прив'язку до волинського краю. Особливу прихильність до творчості митця виявляють педагоги. Для уроків «Література рідного краю» його книги дають цікавий конкретний матеріал. Тим більше, що збірник «Під сузір'ям калини», своєрідний природонародознавчий календар, безпосередньо адресований школярам і педагогам.

Одинадцятий рік Василь Гей очолює журі обласного конкурсу з української мови імені Петра Яцика. Він також є лектором Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти, проводить письменницькі уроки «Мова – не полова, а буття основа» для школярів і молоді.

Василь Гей – автор майже трьох десятків книжок, багатьох статей в обласній пресі та всеукраїнських газетах і журналах («Літературна Україна», «Слово Просвіти», «Урядовий кур'єр», «Вітчизна», «Дзвін») з проблем екології, утвердження державності рідної мови. Ініціатор та організатор видання альманаху «Світязь» обласної письменницької організації, упорядник і редактор 11-ти його випусків. Ініціатор проведення поетичного свята «Лісова пісня» в урочищі Нечимному Ковельського району. Лауреат всеукраїнської літературної премії імені Андрія Головка (1997 р., за повість «Яворник»), обласної літературно-мистецької премії імені Агатангела Кримського (2002 р., за книги «Де маминим голосом тиша мовчить...», «При світлі сивої роси», «Зоря з криничної води», а також за вагомий внесок у справу утвердження української мови та духовності), міжнародної премії Дмитра Нитченка (2004 р., за пропаганду українського друкованого слова).

Тематика творів письменника багата і різноманітна: рідна домівка, лагідні материнські руки, грізне минуле рідного краю,

садиба Лесі Українки; життя славних людей минулого; поле козацької слави під Берестечком; замилювання храмом природи Волині; філософські роздуми над сенсом життя; роздуми над місцем і роллю поета в житті народу; тривога за батьківську землю; втілення у слові інтимних порухів людської душі.

Василь Гей одним із перших в українській літературі узявся за художнє втілення теми боротьби Української повстанської армії за свободу й незалежність України. У своїх творах письменник вправно поєднує архівні документи з роздумами про вічні проблеми добра і зла, свободи і рабства, вірності та зради, любові й праведного гніву, змальовує різні характери людей, їх поведінку в екстремальних життєвих ситуаціях.

У доробку Василя Гея є ряд творів (книги публіцистики «При світлі сивої роси», «Кому важка наука рідномовності?», «Визволяймося від лукавого»), які порушують актуальні проблеми сучасного суспільного життя. Це слово людини-патріота, який глибоко переживає усі перипетії змагання народу за правду і справедливість.

Емоційне, виважене, точне слово поета завжди привертало увагу композиторів. Їх окрилили мелодіями такі відомі маестро, як Анатолій Пашкевич, Віктор Герасимчук, Олександр Некрасов, Мирослав Стефанишин, Олександр Огородник, ряд піснярів-аматорів.

У 2006 р. Василю Гею присвоєно звання заслуженого діяча мистецтв України.

Лариса Гриб

Література:

- Гей В. Закон вірності : поезії / В. Гей. – К. : Рад. письменник, 1973. – 60 с.
 Гей В. Крила Світязя : поезії / В. Гей. – К. : Рад. письменник, 1978. – 88 с.
 Гей В. Витоки : поезії / В. Гей. – К. : Молодь, 1979. – 72 с.
 Гей В. Вічно пам'ятати : поезії / В. Гей. – К. : Рад. письменник, 1983. – 118 с.
 Гей В. Кольори вересня : поезії / В. Гей. – Львів : Каменярь, 1985. – 54 с.
 Гей В. Краплі на листі : поезії / В. Гей. – К. : Рад. письменник, 1987. – 98 с.
 Гей В. Лесин кадуб : поезії / В. Гей. – Львів : Каменярь, 1991. – 111 с.
 Гей В. Під сузір'ям калини / В. Гей. – Луцьк : Гранослов, 1993. – 64 с.
 Гей В. Підрубане дерево роду : поема / В. Гей. – Луцьк : Надстир'я, 1996. – 32 с.
 Гей В. Яворник : повість, оповід. / В. Гей. – Луцьк : Надстир'я, 1996. – 172 с.
 Гей В. Де маминим голосом тиша мовчить... : восьмивірші з рідного села / В. Гей. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2010. – 124 с.
 Гей В. При світлі сивої роси : з літ. щоденника : ст., виступи, рядки з рец., принагідні записи / В. Гей. – Луцьк : Вежа, 2001. – 272 с.
 Гей В. Зоря з криничної води : поезії / В. Гей. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2002. – 232 с.
 Гей В. Вихор у стиглому житі : повісті, оповід., етюди / В. Гей. – Луцьк : Надстир'я, 2004. – 296 с.
 Гей В. Кривавник рідного слова : поезії / В. Гей. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2004. – 40 с.

Гей В. І піснею хата багата : твори для нар. хору та вокал. ансамблів / В. Гей, О. Огородник. – Луцьк : Надстир'я, 2004. – 160 с.

Гей В. Чого кигичуть «книги»? : поліс. етюди / В. Гей. – Луцьк : Надстир'я, 2006. – 88 с.

Гей В. Під сузір'ям калини : народозн. календар / В. Гей. – Вид. 2-ге, доповн. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2006. – 115 с.

Гей В. Батько Рік і дванадцять місяців : вірш-казка / В. Гей. – Луцьк : Надстир'я, 2007. – 16 с.

Гей В. Посвяти. Повітання. Побажання : поезії / В. Гей. – Луцьк : Волин. кн., 2007. – 148 с.

Гей В. Кому важка наука рідномовності? / В. Гей. – Луцьк : Надстир'я, 2008. – 80 с.

Гей В. Великодне світання : поезії / В. Гей. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2009. – 152 с.

Гей В. Визволяймося від лукавого : ст., рец., нотатки / В. Гей. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2009. – 156 с.

Гей В. Що крає у краї туман? : повість із життя, творчої і нетворчої діяльності неформального, непартійного мистецького товариства «Багаття» / В. Гей. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2009. – 76 с.

Гей В. Погашений світильник : короткі оповід., поезії в прозі / В. Гей. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2010. – 100 с.

Гей В. Вибрані твори : у 3 т. Т. 1 : поезії / В. Гей. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2011. – 640 с.

Гей В. Вибрані твори : у 3 т. Т. 2 : повісті, оповідання, етюди / В. Гей. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2011. – 464 с.

Стежками «Лісової пісні» : збірник / упоряд. В. Гей, Н. Горик, Н. Гуменюк. – Луцьк : Терен, 2011. – 200 с. – (До 100-річчя драми-феєрії Лесі Українки).

* * *

Щоб у слові не вигас вогонь : сторінками творчості Василя Гея. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2002. – 124 с.

Гей В. Іскра від блиску дідівського плуга : письм. про себе / В. Гей // Волинь літературна : наші сучасники : зб. матеріалів про письм. Волині, членів Нац. спілки письм. України. – Луцьк, 2010. – С. 36–53.

Данилюк Н. Мовна картина світу в поезії Василя Гея / Н. Данилюк // Волинь у житті та творчості письменників : зб. наук. пр. / упоряд. Н. Г. Сташенко. – 2-ге вид., доповн. і переробл. – Луцьк, 2007. – С. 231–235.

Назарук Є. Кому й чому важка наука рідномовності? / Є. Назарук // Світазь : альм. Волин. обл. орг. Нац. спілки письм. України. – Луцьк, 2009. – Вип. 15. – С. 179–183.

Якубовська М. Витоки долі, роси і краси / М. Якубовська // Якубовська М. У дзеркалі слова : есеї про сучасну укр. л-ру / М. Якубовська. – Львів, 2005. – С. 472–484.

Боярчук П. Роздуми при сивих росах / П. Боярчук // Волинь. – 2001. – 16 жовт.

Визнання : Василь Гей – заслужений діяч мистецтв України // Волинь-нова. – 2006. – 24 жовт. – С. 2.

Віктор В. «Доля прихилила до мене слово» / В. Віктор // Луцьк. замок. – 2002. – 17 січ. – С. 9.

Гнатюк Н. Не маємо права мовчати / Н. Гнатюк // Слово Просвіти. – 2009. – 10–16 верес. – С. 7.

Горнич В. З роси та води... / В. Горнич // Наше життя. – 2001. – 15 листоп.

«І приходять слова, як високе дання» // Волинь. – 2002. – 17 січ. – С. 2.

Коструба Н. Дружба та братство – більш як багатство / Н. Коструба // Слава праці. – 2010. – 8 квіт.

Кутя з Василем Геєм // Телерадіогазета. – 2009. – 21 січ. – С. 16.

Лупій О. Уміння слухати серцем / О. Лупій // Волинь. – 2002. – 30 лип.

Лауреат премії імені Агатангела Кримського // Літ. Україна. – 2002. – 5 верес. – С. 2.

Логвиненко О. «Поезії метелик на серце сів» / О. Логвиненко // Літ. Україна. – 2001. – 20 груд. – С. 4.

Стасюк С. Мова – не полова : письм. Василь Гей розповів про науку рідномовності / С. Стасюк // Аверс-прес. – 2011. – 24 берез. – С. 2.

Філатенко А. Сповідь поета і композитора / А. Філатенко // Волинь. – 2004. – 17 квіт.

Хоменчук О. «Слово – наша душа» / О. Хоменчук // Наше життя. – 2010. – 28 січ.

Цюриць С. Василю Гею – 60 / С. Цюриць // Досвіт. зоря. – 2002. – 17 січ. – с. 2.

Штинько В. «Праотче слово, наче отче наш...» / В. Штинько // Волинь. – 2005. – 1 берез.

Штинько В. Лірика перемогла математику / В. Штинько // Волинь. – 2002. – 12 січ.

Штинько В. Така тривожна і болюча тиша / В. Штинько // Волинь. – 2001. – 11 груд.

Як символ Незалежності // Літ. Україна. – 2005. – 27 жовт. – С. 2.

* * *

Василь Гей // Письменники Волині : довід. Волин. обл. орг. Нац. спілки письм. України. – Луцьк, 2010. – С. 10–12.

Василь Гей // Письменники України : біобібліогр. довід. – К., 2006. – С. 75.

Гей Василь Степанович // Енциклопедія сучасної України. – К., 2006. – Т. 5. – С. 435.

Пашук І. Гей Василь Степанович / І. Пашук // Пашук І. Літературно-краєзнавча енциклопедія Рівненщини. – Рівне, 2005. – С. 39–40.

«Лиш Поезія так, як колись незрадливо, юно, солодко й палко цілує мене» : методико-бібліогр. матеріали до 60-річчя від дня народж. укр. письм. Василя Гея / Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки. – Луцьк, 2002. – 19 с.

«Час мій – доля моя» : зб. метод. матеріалів на допомогу бібліотекарям по популяризації творчості Василя Гея / Волин. обл. б-ка для дітей. – Луцьк, 2002. – 34 с.

14 СІЧНЯ**60 років з дня народження В. О. Ворона (1952) –
журналіста, заступника начальника управління
туризму облдержадміністрації**

Василь Олександрович Ворон народився 14 січня 1952 р. у селі Княгинінок (нині Маяки) Луцького району Волинської області у родині вихідців з Холмщини Олександра та Марії Воронів.

Після закінчення Маяківської середньої школи (1969) та історичного факультету Луцького державного педінституту ім. Лесі Українки (1973) працював кореспондентом Луцької районної газети «Слава праці», де починав трудову біографію його батько Олександр Корнійович. Тут молодий журналіст отримав відзнаку Українського Товариства охорони пам'яток історії та культури за популяризацію історико-культурної спадщини.

Василь Ворон упродовж 1983–1985 рр. на сторінках газети «Молодий ленинець» популяризував проект історико-культурного заповідника для Старого міста архітекторів Л. Санжарова, Р. Метельницького та Б. Колоска (1971). Операція «Старе місто» увінчалася великою перемогою журналіста та його потужного авторського активу у складі В. Іржицького, В. Пясецького, С. Шевчука, Б. Колоска, Р. Метельницького – створенням державного історико-культурного заповідника республіканського значення у місті Луцьк (1985). Інноваційна справа отримала високу оцінку Ю. Щербака та М. Жулинського у статті «Лук, націлений у майбутнє» на сторінках «Літературної України».

Водночас В. Ворон підготував серію публікацій до 1000-ліття першої згадки про літописний Володимир, що мало на меті відзначити цю подію на належному рівні (1998).

За участі Ольги Куліш, Юрія Вегери та Василя Ворона на Волинському радіо у жовтні 1986 р. була створена перша в системі Держтелерадіо України інформаційно-музична програма «Студія 3», що поклала початок системі пошуку і промоції молодих талантів. З допомогою «молодіжки» журналіст започаткував хіт-парад «Мікрофон – 87», за підтримки Ю. Войнаровського організував роботу «Рок-клубу» у Луцькому міському будинку культури. Провів перший західно-український фестиваль музики молодії генерації «Рок-культура – 88», який відкрив імена В. Хурсенка, Л. Репети, плеяду виконавців української співаної поезії (В. Жданкін, Е. Драч, А. Панчишин, О. Смик, О. Покальчук). Потім були тріумфальні Всеукраїнські фестивалі авторської пісні та співаної поезії «Оберіг – 89» та «Оберіг – 90», всеукраїнський фестиваль для молодих виконавців до 18 років «Солом'яний дзвін – 91».

Допомагаючи у відродженні забутих і народженні нових традицій, журналіст В. Ворон збагатив культурну палітру краю, а фестиваль-

ний рух з його «легкої руки» став потужною тенденцією національно-культурного відродження, допоміг створити нормальне «життєве середовище» для самодіяльних та професійних виконавців різних жанрів і передумови для розвитку туризму в майбутньому.

Його ідею «Музичних діалогів над Бугом» 1987 р. підтримав Леонард Марчук, котрий привіз до Луцька мистецький десант Молодіжної агенції культури із Замостя (вокальний квартет «ВОКС», дитячу комічну оперу). Спільно з Підляським відділенням Об'єднання українців у Польщі, вйтом гміни села Мельник В. Ворон, В. Давидюк, В. Мазур організували та провели наступні «Музичні діалоги над Бугом», що стали першою мистецькою імпрезою незалежної України за кордоном (29–31 серпня 1991 р., РП) і покладали початок традиційному фестивалю українського мистецтва «Підляська осінь».

Протягом 1991–1992 р. Василь Ворон редагував часопис «Наша справа» Волинської крайової організації НРУ, яка висунула його кандидатуру на посаду заступника Представника Президента України у Волинській області з гуманітарних питань. Реалізував давнішу ідею молодих волинян про створення Волинського державного університету (1993), організовував роботу редколегії та редакційно-видавничої групи проекту «Реабілітовані історією. Волинська область», допомагав у створенні Полісько-Волинського народознавчого центру, підтримав зусилля молодих науковців щодо вивчення спадщини історика і політолога В. Липинського.

За направленням Волинської обласної державної адміністрації протягом 1994–1995 рр. навчався в Інституті державного управління і місцевого самоврядування при Кабінеті Міністрів України, який закінчив другим у рейтингу. Частиною магістерської праці став започаткований В. Вороном журнал для державних службовців «Командор» (1995).

За сприяння науковців, обласної газети «Віче», Волинського телебачення та радіо, облдержадміністрації та виконкому Володимир-Волинської міської ради ініціював відзначення на державному рівні 800-ліття від часу утворення Волинсько-Галицької держави (1199), 800-ліття від народження короля Данила (1201), вшанування пам'яті засновника держави Романовичів Романа Мстиславича (1205). Ініціативи Василя Ворона задля відродження історичної пам'яті не минули без сліду: майстриня Надія Горлицька передала для Музею волинської ікони Чудотворну Ікону Холмської Богородиці (XI ст.); у літописному Володимирі створений державний історико-культурний заповідник «Стародавній Володимир», споруджений пам'ятник королю Данилу, проведені потужні наукові конференції. Врешті-решт субвенції для бюджету міста Володимира-Волинського 2005 р. та 2006 р. допомогли розпочати тут масштабні ремонтно-реставраційні роботи на пам'ятках національного та місцевого значення.

2006 р. магістр державного управління Василь Ворон за підтримки облдержадміністрації ініціював Указ Президента «Про вша-

нування пам'яті історика і політолога В'ячеслава Липинського»; організував підготовку проектної документації на реставрацію садиби та облаштування родинного парку Липинських. Реставрація палацу родини Липинських напередодні 20-ї річниці Незалежності України стала логічним завершенням зусиль його земляків, які спонукали до відродження «малої батьківщини» В. Липинського на початку національно-державного відродження України.

Наступним кроком у формуванні туристичного продукту з волинською маркою «Золота діадема Волині» стане повернення до автентичного стану будинку, у якому жив і працював композитор Ігор Стравінський в Устилузі. Дослідження та облаштування городища «Вали» у літописному Володимирі та інші заходи з метою приведення до експозиційного стану історико-культурної спадщини краю з ініціативи завідувача відділом охорони культурної спадщини В. Ворона були внесені до Угоди щодо регіонального розвитку Волинської області між Кабінетом Міністрів України та Волинською обласною радою.

Продовжують виходити у світ його авторські програми у «прямому ефірі» «Такти і факти» на Волинському телебаченні й «Студія 3» на «Радіо Луцьк».

Тетяна Дудар

Література:

Ворон В. О. Луцьк : силуети міста : ілюстр. нарис / В. О. Ворон. – Львів : Каменяр, 1988. – 30 с. : 12 арк. іл.

Золота діадема Волині : дорогоцінний спадок поколінь : турист. путів. / упоряд. В. Ворон. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2010. – [6 с.] : іл.

Мистецьке об'єднання «Куля» / автор проекту і текстів В. Ворон. – Луцьк : Ініціал, 2009. – 21 с.

Ворон В. О. Народопрямство і магдебурзьке право / В. О. Ворон // Любомль в історії України і Волині : матеріали наук.-практ. конф. до 160-річчя надання Любомлю Магдебурзького права і 10-річчя незалежності України. – Луцьк, 2003. – С. 10–18.

Ворон В. Об'єкти культурної спадщини в контексті створення туристичного продукту «Золота діадема Волині» / В. Ворон // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Олександр Цинкаловський і край : матеріали XXVII Міжнар. наук.-іст.-краєзн. конф., присвяч. 1020-ій річниці від першої писемної згадки про Володимир та 110-річчю від дня народж. О. Цинкаловського. – Луцьк, 2008. – С. 320–324.

Ворон В. Проблеми і перспективи Старого міста в контексті 20-річчя утворення Луцького історико-культурного заповідника : (за матеріалами дискусії на ст. обл. газ. «Молодий ленінець» 1983–1985 років) / В. Ворон // Волинський музей : історія і сучасність : наук. зб. – Луцьк, 2004. – Вип. 3. – С. 170–174.

Ворон В. Володимир-Волинському – 1000 років / В. Ворон // Молод. ленінець. – 1988. – 17 верес.

Ворон В. Голосок «Солом'яного дзвону» / В. Ворон // Молода Волинь. – 1991. – 17 трав.

Ворон В. Ласкаво просимо маестро [І. Стравінський] / В. Ворон // Молод. ленінець. – 1983. – 21 трав.

Ворон В. Леся Українка : «Ланцюг потужний влади» / В. Ворон // Волин. газ. + Кур'єр 7 муз. – 2006. – 23 берез.

Ворон В. Наша дума, наша пісня... [на фестивалі «Оберіг – 89»] / В. Ворон // Молод. ленінець. – 1989. – 24 черв.

Ворон В. Наші на Підляшші / В. Ворон // Віче. – 2011. – 10–16 листоп. – С. 10.

Ворон В. «Нова кооперація» для молодшої генерації / В. Ворон // Волин. газ. + Кур'єр 7 муз. – 2006. – 21 верес.

* * *

Ворон Василь // Мистецьке об'єднання «Куля» – Луцьк, 2009. – С. [12].

Ворон Василь Олександрович // Золоті сторінки Волинського національного університету імені Лесі Українки : випускники. – Луцьк, 2010. – С. 12.

Денисюк В. Ворон Василь Олександрович / В. Денисюк // Денисюк В. Журналістика Волині : факти й імена : нарис історії засобів масової інформації Волині ХХ – початку ХХІ ст. / В. Денисюк. – Луцьк, 2005. – С. 103–104.

Мартинів І. «Слова хвилюють, приклади надихають» / І. Мартинів // Аверс-прес. – 2011. – 18 серп. – С. 4.

Щербак Ю. Лук, націлений у майбутнє / Ю. Щербак // Літ. Україна. – 1985. – 19 верес. – С. 6.

* * *

Павлюк І. З. Ворон Василь Олександрович / І. З. Павлюк // Енциклопедія сучасної України. – К., 2006. – Т. 5. – С. 165.

15 СІЧНЯ

130 років від дня народження І. І. Огієнка (1882–1972) – українського церковного і громадського діяча, мовознавця, історика церкви

Іван Іванович Огієнко (церковне ім'я – Іларіон) – український вчений, митрополит, політичний, громадський і церковний діяч, мовознавець, історик церкви, педагог, дійсний член Наукового Товариства ім. Т. Г. Шевченка народився у містечку Брусилів Радомиського повіту Київської губернії (нині – селище міського типу, районний центр Житомирської області) в бідній селянській родині Івана та Єфросинії Огієнків. Був шостою дитиною в сім'ї. Коли малому Івану ледве виповнилося два роки, внаслідок нещасного випадку загинув його батько. Хлопець залишився напівсиротою.

1896 р. закінчив початкову чотирирічну школу в Брусиліві. Далі навчався у Київській військово-фельдшерській школі. У 1900 р., закінчивши повний фельдшерський курс, за направленням комісії пра-

цював у Київському військовому шпиталі. У травні 1903 р. в Острозі склав іспити в місцевій гімназії й отримав відповідне свідоцтво.

1909 р. закінчив Київський університет св. Володимира, де був одним з кращих студентів професора Володимира Перетца. У студентські роки розпочав активну діяльність на українізаційній ниві. Співпрацював, як кореспондент, з редакціями газет «Громадська думка», «Рада», з Київською «Просвітою», Науковим товариством імені Тараса Шевченка у Києві. Друкувався як поет, прозаїк, учений. У той час у Києві великими накладками виходили книги молодого вченого: «Краткий курс украинского языка», «Рідне писання», «Українська граматика». На основі лекцій, прочитаних в Українському народному університеті, 1918 р. в Києві опублікована його відома праця «Українська культура».

Згодом навчався на Вищих Педагогічних курсах, працював у Київському комерційному інституті. З 1915 р. викладав у Київському університеті, був приват-доцентом на кафедрі мови і літератури. Налігав до Української Партії соціалістів-федералістів. У 1917–1918 рр. відіграв значну роль в українізації вищих навчальних закладів і шкільництва. З 1918 р. – професор кафедри історії української культури Київського Українського Державного Університету.

14 січня 1918 р. Іван Огієнко виступив на Всеукраїнському Церковному Соборі у Києві з доповіддю «Відродження Української Церкви», в якій аргументовано довів право Української церкви на самостійне існування.

У серпні 1918 р. урядом гетьмана Павла Скоропадського Огієнко був призначений ректором щойно утвореного Кам'янець-Подільського державного українського університету. 4 січня 1919 р., при уряді Директорії, приступив до виконання обов'язків міністра освіти УНР, не залишаючи ректорської посади. 15 вересня 1919 р. призначається міністром віровизнань УНР, 15 листопада того ж року – Головноуповноваженим уряду УНР в Кам'янець-Подільському після евакуації уряду до Тарнова (Польща).

Захоплення Кам'янця-Подільського більшовицькими військами змусило Івана Огієнка разом з дружиною і трьома малолітніми дітьми емігрувати до Польщі, кинувши напризволяще в Кам'янці-Подільському власну величезну книгозбірню, архів і десятки завершених та розпочатих рукописів наукових праць.

У 1920 р., проживаючи у місті Тарнові, заснував видавництво Української Автокефальної Церкви, що випускало брошури і невеликі за обсягом книги, автором яких був сам Огієнко. Регулярно друкував свої праці в уніатській друкарні в Жовкві.

У 1921 р. був членом Ради Республіки, а до 1924 р. продовжував працювати міністром в уряді у справах віровизнання УНР в еміграції. З 1922 р. – дійсний член Наукового товариства ім. Т. Г. Шевченка. Від 1924 р. викладав українську мову у Львівській учительській семінарії.

У 1926 р., мріючи про повернення в Україну, Огієнко тричі пише листа до Академії наук Радянської України з проханням врятувати його архів і бібліотеку в Кам'янці-Подільському і надати йому можливість повернутися до Києва. Не отримавши відповіді, учений погодився на пропозицію Варшавського університету й почав там працювати професором церковнослов'янської мови на богословському факультеті. У 1932 р. був звільнений польською владою як активний прихильник українізації православної церкви.

Під час перебування у Варшаві розгорнув активну просвітницьку і видавничу діяльність: заснував науково-популярні щомісячники «Рідна Мова» (1933–1939), «Наша Культура» (1935–1937), які сприяли популяризації української культури, норм єдиної літературної мови серед українців за межами УРСР. Виступав проти русифікаторської політики тогочасного керівництва Радянської України. В цей час приступив до видання тридцятитомної «Бібліотеки українознавства», тритомного збірника «Визволення України», написав і видав цілий ряд своїх наукових праць. Виступив як творець нової наукової дисципліни – палеотипії як галузі знання про стародруки. Серед найпомітніших досліджень цього періоду – десяти томна «Історія церковнослов'янської мови».

Будучи вдівцем (1937 р. померла його дружина Домініка Данилівна), 9 жовтня 1940 р. був пострижений в чернецтво в Яблочинському Свято-Онуфрієвському монастирі митрополитом Діонісієм (Валединським), предстоятелем Польської Православної Церкви.

19–20 жовтня 1940 р. на Холмському Соборі хіротонований (під ім'ям Іларіона) у сан єпископа. Зміцнював українську церкву на Холмщині за допомогою введення української мови в богослужіння. Виголосив сотні проповідей, багато з яких були видані або розійшлися в рукописних списках. Заснував в єпархії друкарню і видавництво, велику єпархіальну бібліотеку, що налічувала десятки тисяч томів. У цей же період написав безліч віршованих і прозових творів, в основному духовно-повчального змісту.

3 16 березня 1944 р. – митрополит Холмсько-Підляський УАПЦ Полікарпа Сікорського.

Улітку 1944 р. І. Огієнко змушений був емігрувати в Словаччину, потім до Швейцарії (жив у Лозанні), а у вересні 1947 р. – до Канади у місто Вінніпег, де редагував літературно-науковий місячник «Слово істини».

8 серпня 1951 р. на Надзвичайному Соборі у Вінніпезі обраний предстоятелем Української Греко-Православної Церкви у Канаді та митрополитом Вінніпегу.

Іван Огієнко доклав чимало зусиль для організації та розбудови українського національно-культурного та релігійного життя у Канаді. Заснував Теологічне товариство (нині Теологічне товариство митрополита Іларіона), здійснив реорганізацію богословського факультету Манітобського університету, перетворивши його в

Колегію ім. св. Апостола Андрія (нині готує православних священиків для українських громад в усьому світі), очолював Науково-Богословське товариство, розгорнув велику науково-дослідницьку та видавничу діяльність. Відновив видання і продовжив редагування науково-популярного журналу «Наша культура» (1951–1953 рр., від 1954 р. – «Віра і культура»). За Огієнка було проголошено Акт об'єднання трьох українських автокефалій за кордоном.

Справа життя Івана Огієнка – дослівний переклад із давньоєврейської і грецької мов на українську Біблії, що до сьогодні є неперевершеним надбанням українського народу. Над перекладом працював протягом 1936–1955 рр.

Помер 29 березня 1972 р. у м. Вінніпег, похований на православної секції меморіального парку «Глен Іден».

Андрій Петрик

Література:

Іларіон, митрополит. Дохристиянські вірування українського народу : іст.-реліг. моногр. / митрополит Іларіон. – К. : Обереги, 1994. – 422 с.

Іларіон, митрополит (Іван Огієнко). Життєписи великих українців / митрополит Іларіон. – К. : Либідь, 1999. – 672 с.

Іларіон, митрополит. Етимолого-семантичний словник української мови / митрополит Іларіон, за ред. Ю. Мулика-Луцика. – Вінніпег : Накладом Т-ва «Волинь», 1979–1994. – (Ін-т дослідів Волині. Ч. 39).

Т. 1. А–Д. – 1979. – 365 с.

Т. 2. Е–Л. – 1982. – 400 с.

Т. 3. М–О. – 1988. – 416 с.

Т. 4. П–Я. – 1994. – 557 с.

Іларіон (Огієнко І.). Канонізація Святих в українській церкві : богослов. моногр. : українська Патрологія : ч. IV / митрополит Іларіон. – Вінніпег : Наша культура, 1965. – 220 с.

Іларіон, митрополит. Князь Костянтин Острозький і його культурна праця : іст. моногр. / митрополит Іларіон. – Вінніпег, 1958. – 216 с.

Іларіон, митрополит (Огієнко І.). Митрополит мученик Арсеній Мацієвич : іст. моногр. / митрополит Іларіон. – Вінніпег : Ін-т Дослідів Волині, 1964. – 279 с.

Іларіон, митрополит. Преподобний Іов Почаївський / митрополит Іларіон. – Вінніпег : Укр. наук. правосл. богослов. т-во, 1957. – 64 с.

Іларіон, митрополит. Святий Дмитрій Туптало: його життя й праця : іст.-літ. моногр. / митрополит Іларіон. – Вінніпег : Віра й культура, 1960. – 224 с.

Огієнко І. Богдан Хмельницький / І. Огієнко, упоряд., авт. передм. М. С. Тимошик. – К. : Наша культура і наука, 2004. – 448 с.

Огієнко І. Історія українського друкарства / І. Огієнко. – К. : Либідь, 1994. – 448 с.

Огієнко І. (митрополит Іларіон). Історія українського друкарства / І. Огієнко, упоряд., авт. передм. М. С. Тимошик. – К. : Наша культура і наука, 2007. – 534 с.

Огієнко І. (митрополит Іларіон). Історія української літературної мови / І. Огієнко, упоряд. М. С. Тимошик. – К. : Наша культура і наука, 2004. – 434 с.

Огієнко І. Костянтин і Мефодій : їх життя та діяльність : іст.-літ. моногр. : ч. 2 / І. Огієнко. – Вінніпег : Т-во «Волинь», 1970. – 400 с.

Огієнко І. Нариси з історії української мови : система укр. Правопису : попул. курс з іст. освітленням. / І. Огієнко. – 2-ге вид. – Вінніпег : Т-во «Волинь», 1990. – 216 С.

Огієнко І. Наука про рідномовні обов'язки : рідномов. Катехізіс для вчителів, робітників пера, духовенства, адвокатів, учнів і широкого громадянства : Факс. вид. 1936 р. / І. Огієнко. – К. : Обереги, 1994. – 72 с.

Огієнко І. Повстання азбуки й літературної мови в слов'ян / І. Огієнко. – 2-ге вид. – Вінніпег : Т-во «Волинь», 1976. – 300 с.

Огієнко І. (митрополит Іларіон). Рятуння України / І. Огієнко, упоряд. М. С. Тимошик. – К. : Наша культура і наука, 2005. – 454 с.

Огієнко І. (митрополит Іларіон). Свята Почаївська лавра / І. Огієнко, упоряд. М. С. Тимошик. – К. : Наша культура і наука, 2004. – 439 с.

Огієнко І. (митрополит Іларіон). Слово про Ігорів похід / І. Огієнко, упоряд. М. С. Тимошик. – К. : Наша культура і наука, 2005. – 316 с.

Огієнко І. (митрополит Іларіон). Тарас Шевченко / І. Огієнко, упоряд., авт. передм. М. С. Тимошик. – К. : Наша культура і наука, 2003. – 432 с.

Огієнко І. Українська культура : коротка історія культ. життя укр. народу / І. Огієнко. – К. : Довіра, 1992. – 142 с.

Огієнко І. Українська церква : нариси з історії укр. православн. церкви / І. Огієнко. – К. : Україна, 1993. – 284 с.

Огієнко І. (митрополит Іларіон). Українська церква за час руїни (1657–1687) / І. Огієнко, упоряд., авт. передм. М. С. Тимошик. – К. : Наша культура і наука, 2006. – 467 с.

Геник С. Огієнко (Іларіон) Іван (02.01.1882 – 20.03.1972) / С. Геник // Геник С. 150 великих українців / С. Геник. – Івано-Франківськ, 2001. – С. 171–172.

Головченко В. І. Огієнко Іван Іванович (2/14).01.1882 р. – 29.03.1972 р.) / В. І. Головченко // Державні політичні та громадські діячі України. – К., 2002. – Кн. 1. – С. 307–309.

Іван Огієнко як діалектолог і організатор діалектологічних досліджень ; Іван Огієнко – дослідник і видавець пам'яток писемності / Ю. Дзендзелівський, О. Купчинський // Питання історії, української і слов'янських мов та культури : зб. доп. і повідомл. / упоряд. О. Кучинський ; ред. Г. Лазуркевич, О. Савула. – Львів, 1997. – С. 95–117.

Ляхощкий В. А. Просвітитель : вид.-ред. діяльн. Івана Огієнка (митрополита Іларіона) / В. А. Ляхощкий. – К. : Вид-во ім. Олени Теліги, 2000. – 528 с. : іл.

Новак О. Апостоли ХХ-го століття / О. Новак // Новак О. Християнство в Україні : нариси / О. Новак. – Рівне, 2003. – С. 168–171.

Онуфрійчук М. Митрополит Іларіон і Холмщина // Літопис Волині : наук.-попул. і літ.-худож. часоп. / М. Онуфрійчук – Луцьк, 2003. – Ч. 2. – С. 124–129.

Онуфрійчук І. Служив народові й Богові / І. Онуфрійчук // Літопис Волині : наук.-попул. зб. волинезнавства. – Вінніпег, 1992. – Ч. 17–18. – С. 28–35.

Пальоха О. Життя та діяльність митрополита Іларіона (із матеріалів фонду ВКМ) / О. Пальоха // Волинський музей : історія і сучасність : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 80-річчю Волин. краєзн. музею та 60-річчю Колодажнен. літ.-мемор. музею Лесі Українки. – Луцьк, 2009. – С. 117–118.

Підвисоцька Л. Іван Іванович Огієнко / Л. Підвисоцька // Минуле і сучасне Волині та Полісся : історія сіл і міст Західного Полісся. Маневиччина : матеріали XIII Волин. іст.-краєзн. конф. – Луцьк, 2004. – С. 232–234.

Тюрменко І. І. Огієнко Іван Іванович (митрополит Іларіон) / І. І. Тюрменко // Діячі науки і культури України : нариси життя та діяльності. 1841–2008 : навч. посіб. / ред. А. П. Коцур, В. П. Коцур, Н. В. Терес. – Чернівці ; К., 2010. – С. 430–435.

Цап'юк М. Свята Почаївська Лавра в житті та науковій творчості митрополита Іларіона / М. Цап'юк // Почаївська Свято-Успенська Лавра – найбільша святиня історичної Волині : зб. матеріалів богослов. наук.-практ. конф., присвяч. 450-річчю принесення на Волинь Почаївської чудотвор. ікони Божої Матері та 350-річчю прославлення нетлінних мощей преподоб. Іова Почаївського. – Луцьк, 2009. – С. 54–62.

Бурбан В. Животворча місія української культури : до 125-річчя з дня народж. І. І. Огієнка / В. Бурбан // Сіл. вісті. – 2007. – 25 січ.

Волошина М. Іван Іванович Огієнко (митрополит Іларіон) / Н. Волошина // Укр. л-ра в ЗОШ. – 2007. – № 1. – С. 2–3.

Костриця М. Краєзнавча діяльність української діаспори у вивченні Волині / М. Костриця // Краєзнавство. – 2011. – № 1. – С. 5–14.

Костриця М. Краєзнавчі студії у спадщині Івана Огієнка / М. Костриця // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2007. – № 8. – С. 5–6.

Кралюк П. Острозька Біблія в дослідженнях Івана Огієнка / П. Кралюк // Визвол. шлях. – 2007. – Кн. 1. – С. 43–48.

Мицик Ю. З листування митрополита Іларіона (Огієнка) і Ганни Наконечної / Ю. Мицик // Мандрівець. – 2005. – № 1. – С. 31–44.

Опанасюк О. Витязь духу / О. Опанасюк // Літ. Україна. – 2007. – 25 січ. – С. 1, 7.

Сюндюков І. Життя, віддане Христу й Україні : до 125-річчя від дня народж. Івана Огієнка / І. Сюндюков // День. – 2007. – 19 січ. – С. 8.

Тимошик М. Життєвий подвиг Івана Огієнка як взірєць для наслідування / М. Тимошик // Дивослово. – 2007. – № 1. – С. 40–44.

Тимошик М. З елітарного кола національної інтелігенції / М. Тимошик // Пам'ять століть. – 2006. – № 2. – С. 120–125.

Шпак В. «Пантенований українець» Іван Огієнко / В. Шпак // Уряд. кур'єр. – 2007. – 21 берез. – С. 22.

Іларіон // Енциклопедія українознавства. – Львів, 1994. – Т. 3. – С. 863.
Огієнко Іван Іванович // Довідник з історії України. А–Я. – Вид. 2-ге, доопрац. і доповн. – К., 2001. – С. 523–524.

Огієнко І. «Я все зробив, що міг зробити» : бібліогр. покажч. / І. Огієнко, уклад. Л. Оленич, В. Чупрова. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2007. – 112 с.

9 ЛЮТОГО

**70 років від дня народження Л. Ю. Дяченко (1942) –
актриси Волинського обласного академічного
українського музично-драматичного театру ім. Т. Г. Шевченка,
заслуженої артистки України**

Людмила Юхимівна Дяченко народилася у місті Новомосковську Дніпропетровської області 9 лютого 1942 р. Мама, Галина Федотівна, працювала будівельником у рідному місті, тому про професійний театр дочки сім'я навіть і не мріяла. Навчаючись у місцевій школі, учениця неодноразово виступала на шкільній сцені. А потім – вступила до Дніпропетровського торгово-кулінарного технікуму. Після навчання з величезним задоволенням відвідувала хорівий і театральний колективи Новомосковського будинку культури. Однак випадок, або ж фортуна, повністю змінили життя Людмили Юхимівни, якій судилося стати професійною актрисою. Так, поїхавши з виставою «Сади цвітуть» (автори – Маска і Куліченко) на творчий звіт районів Дніпропетровщини, викликала захоплення своєю майстерністю у викладача театального училища Самуїла Грінберга. Далі – непросте прослуховування, високі бали, зарахування одразу на другий курс Дніпропетровського театального училища, сумлінне навчання, блискучий захист диплому.

1 липня 1966 р. на запрошення головного режисера Волинського музично-драматичного театру, заслуженого артиста України Миколи Мальцева, Людмила Дяченко приїздить до Луцька. За час роботи у театрі нею зіграно чимало ролей, створено десятки цікавих яскравих образів.

Людмила Юхимівна, будучи по природі своєю людиною скромною, не любить розповідати про свої досягнення, хоча її творчі успіхи неодноразово відзначалися високими нагородами. За роль Клавдії у виставі «Солдатська вдова» нагороджена Грамотою Міністерства культури України, за роль Антоніни у виставі «І відлетімо з вітрами» М. Зарудного – Грамотою Міністерства культури України, за епізодичну роль Вдови у виставі «Їх четверо» Г. Запольської нагороджена Всеросійським Дипломом. У 1974 р. за вагомі досягнення Людмилі Дяченко присвоїли почесне звання заслуженої артистки України. В її доробку – ряд блискучих робіт у виставах: Марія – «Коли мертві оживають» І. Рачади, Мірандоліна – «Мірандоліна» Лопе де Вега, Одарка – «Дай серцю волю, заведе в неволю» М. Кропивницького, Комісар – «Оптимістична трагедія» В. Вишневського, Варя – «Дочка» Р. Назарова, пані Слава – «Неаполь – місто попелюшок» Н. Ковалик, Бабуся – «Вісім люблячих жінок» Р. Тома, Тетяна – «Суєта» І. Карпенка-Карого.

«Складно, цікаво, трепетно, боляче... зіграла всього потрошку: від принцеси до Баби Яги, від гарненьких дівчаток до нестерпних

бабусь, багато ще не дограла, багато пройшло повз... Бувало всяко, але загалом я прожила хороше життя на сцені, задоволена своїми дітьми, онукою. І, якби можна було усе повернути, – нічого б не змінювала. Мене зрозуміє кожен, хто хоча б раз скуштував аплодисменти, дихання залу, закулісний шум. Здається, без цього – життя зупиняється», – сказала якось Людмила Юхимівна. Завжди привітна, усміхнена, весела, дуже делікатно і поважливо ставиться до людей: партнерів по сцені, акторів, режисерів, працівників цехів, обслуговуючого персоналу, – не робить різниці у ставленні через посаду чи особистий статус. Завжди відвідує прем'єри вистав колег, аби підтримати, а при можливості й допомогти, порадити, хоча й ніколи не нав'язує власної думки.

Людмила Дяченко – людина, професіонал, з якого можна і варто брати приклад, як у ставленні до життя, оточуючих, так і в плані майстерності і ставлення до роботи.

Марія Філонюк

Література:

Філатенко А. В. Людмила Дяченко / А. В. Філатенко // Волинський календар, 1992. – Луцьк, 1991. – С. 11.

Дяченко Л. Дороге і пам'ятне / Л. Дяченко // Рад. Волинь. – 1982. – 23 квіт.

Коваль Л. Десятки яскравих образів, подарованих глядачам / Л. Коваль // Луцьк. замок. – 2007. – 8 лют. – С. 12.

* * *

Глива А. М. Дяченко-Заєнчківська Людмила Юхимівна / А. М. Глива // Енциклопедія сучасної України. – К., 2008. – Т. 8. – С. 597.

21 ЛЮТОГО

130 років від дня народження К. Пшемиського (1882–1941?) – польського педагога і палеонтолога, дослідника Волині

Казимир Пшемиський народився 21 лютого 1882 р. у місті Радомі у Польщі. У рідному місті він закінчив чоловічу гімназію і у 1901 р. вступив на природничий відділ Варшавського університету. Закінчивши його у 1905 р., К. Пшемиський вирішує поглибити свої знання з природничих дисциплін і два роки (з 1907 до 1908) навчається у Ягеллонському університеті у м. Кракові. Патріотично настроєний студент активно включився у суспільно-політичний рух польської молоді. К. Пшемиський із друзями організовує революційну групу ППС (Польської Партії Соціалістичної).

У 1908 р. молодий вчений переїздить до Одеси, де продовжує навчання у Новоросійському університеті. Його науковим керівником був видатний російський геолог Володимир Ласкарев. Казимир

Пшемиський брав участь у наукових експедиціях університету, досліджував одеські лимани та інші геологічні об'єкти краю. Польові геопалеонтологічні дослідження та цікаві знахідки посприяли успішному захисту дипломної роботи «Плазуни третинного періоду» (1910). Активно працював молодий геолог у природознавчому товаристві Одеси, а пізніше – і Кам'янця-Подільського.

Казимир Пшемиський – співорганізатор і активіст «Дому Польського» в місті Одесі. Ця громадська організація сприяла підтриманню національної ідентичності польської діаспори на півдні України.

У 1911 р. Казимир Пшемиський розпочинає педагогічну діяльність. Він викладає у приватній торговій школі міста Тульчина, дає приватні уроки у маєтку поміщика С. Липківського біля Умані. У 1918–1923 рр. педагог вчителює у приватній школі, заснованій польським просвітницьким товариством Польська Матір Шкільна у м. Умань.

У 1924 р. переїздить Варшави. Займає посаду старшого асистента Вищої школи сільського господарства.

У вересні 1929 р. розпочинається наукова, викладацька, краєзнавча та музейна діяльність Казимира Пшемиського на Волині. Він працює вчителем географії у державній гімназії ім. Тадеуша Костюшка у м. Луцьку і тимчасово виконує обов'язки директора новоствореного Луцького музею.

Пшемиський організовує краєзнавчі й туристичні екскурсії для учнів, проводить археологічні та палеонтологічні дослідження волинського краю. Зібрані під час наукових розвідок палеонтологічні та археологічні матеріали вчений предає до музею. У палеонтологічній колекції Волинського краєзнавчого музею зберігаються скам'янілості та остеологічний матеріал, що поступили до фондів у 30-х рр. XX ст. Найцікавіші з них – череп тура та риг викопного зубра.

У 1933–1934 рр. у музей надійшли найцінніші експонати. Під час робіт із впорядкування русла річки Глушець Пшемиський та його учні зібрали колекцію гутного посуду та кераміки. Тоді ж у руслі Глушця були знайдені два мечі XIV–XV ст. Вони знаходяться в одному із залів відділу давньої історії Волинського краєзнавчого музею.

У 1936 р. під час розкопок у селі Вишків (тепер район м. Луцька) дослідник відкрив давньоруське поселення X–XIII ст.

Колегами Казимира Пшемиського по науковій, краєзнавчій, музейній роботі були Стефан Мацко, Ян Фітцке, Зигмунт Леський та інші польські вчені та педагоги. Він був членом Наукової Ради Волинського Товариства Приятелів Наук.

У вересні 1939 р. Волинь увійшла до складу Радянської України. Радянська влада безжально розправлялася з усіма, кого вважала противниками нового режиму. У 1939–1940 навчальному році К. Пшемиський ще викладає у рідній гімназії з польською мовою навчання, перейменованій у середню школу № 4. На початку липня 1940 р. педагог був заарештований органами НКВС і

до весни 1941 р. утримувався у застінках Луцької тюрми. Останній лист родина отримала із Харківської в'язниці у 1941 р. Місце і час загибелі Казимира Пшемиського – невідомі.

Тетяна Тищенко

Література:

Гаврилюк О. Науково-громадські товариства волинського воєводства як осередки пам'яткознавчої діяльності / О. Гаврилюк // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Ковель і ковельчани в історії України та Волині : матеріали ХХІХ Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 490-ій річниці надання Ковелю Магдебурзького права. – Луцьк, 2008. – С. 250–254.

Дмитрук В. Вибрані часом (краєзнавці Волині 20–30 рр. ХХ ст.) : Казимир Пшемиський // Волинський музей : історія та сучасність : наук. зб. – Луцьк, 1999. – Вип. ІІ. – С. 61–62.

Кінд-Войтюк Н. Музейна політика Другої Речі Посполитої у Волинському воєводстві у 1920-х – 1930-х роках / Н. Кінд-Войтюк // Волинський музей : історія і сучасність : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 80-річчю Волин. краєзн. музею та 60-річчю Колодяжнен. літ.-мемор. музею Лесі Українки. – Луцьк, 2009. – С. 17–21.

Охріменко Г. Ян Фітцке – дослідник минувшини Волині / Г. Охріменко, В. Дмитрук, О. Златогорський // Археологічна спадщина Яна Фітцке / за заг. ред. канд. іст. наук. Г. В. Охріменка. – Луцьк, 2005. – С. 9–14.

Ошуркевич О. З історії Волинського краєзнавчого музею / О. Ошуркевич // Волинський музей : історія і сучасність : тези та матеріали І наук.-практ. конф., присвяч. 65-річчю Волин. краєзн. музею та 45-річчю Колодяжнен. літ.-мемор. музею Лесі Українки. – Луцьк, 1998. – С. 5–7.

Терський С. Історія археологічних досліджень та історичного краєзнавства Волині / С. Терський. – Львів : Львів. політехніка, 2010. – 380 с.

Про К. Пшемиського – див. Іменний покажчик.

25 ЛЮТОГО

**141 рік від дня народження Лесі Українки (1871–1913) –
видатної української поетеси, драматурга,
громадської діячки**

Література:

Українка Леся. Волинський скарб : вибр. твори / Леся Українка ; упоряд. С. М. Романов, Т. Я. Данилюк-Терещук. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. – 552 с.

Українка Леся «Мріє, не зрадь!» : твори, документи, світлини / Леся Українка ; упорядкув., есе та довід. матеріал В. Костюченка. – К. : Веселка, 2009. – 319 с.

Українка Леся. На крилах пісень : поезія / Леся Українка. – Репринт. відтворення вид. 1893 року. – Луцьк : Надстир'я, 2011. – 116 с.

Українка Леся. Нехай мої струни лунають : вибр. поезії / Леся Українка ; упоряд. і передне слово Н. Стащенко. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2009. – 224 с. : іл.

Гейне Г. Книга пісень : поезії / Генріх Гейне ; переклади Лесі Українки і Максима Ставицького. – Репринт. відтворення вид. 1892 року. – Луцьк : Надстир'я, 2011. – 114 с. – (Всесвітні твори).

* * *

Кочерга С. О. Інтелектуальна парадигма культурософії Лесі Українки / С. О. Кочерга. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. – 176 с.
Кочерга С. О. Культурософія Лесі Українки : семіотич. аналіз текстів / С. О. Кочерга. – Луцьк : Твердиня, 2010. – 656 с.

Леся Українка : доля, культура, епоха : зб. ст. та матеріалів / ВНУ ім. Лесі Українки, НДІ Лесі Українки, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України ; редкол. М. Жулинський (голова) [та ін.], наук. ред. Т. О. Скрипка, С. М. Романов : вип. 1. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. – 206 с. 24 с. : іл.

Леся Українка і родина Косачів в контексті української та світової культури : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 140-річчю від дня народж. Лесі Українки та 100-річчю з часу написання драми-феєрії «Лісова пісня», 25 лют. 2011 р., м. Луцьк, с. Колодяжне на Волині. – Луцьк, 2011. – 304 с. : іл.

Літопис Волині : всеукр. наук. часоп. : чис. 7. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. – 186 с.

Про Лесю Українку – с. 123–134, 168–175.

Моклиця М. Естетика Лесі Українки (контекст європейського модернізму) : монографія / М. Моклиця. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. – 242 с.

Савчук В. Доля листів Лесі Українки : монографія / В. Савчук. – Луцьк : Твердиня, 2011. – 168 с.

Сташенко Н. «...Та в нас пісні її лишилися, В яких живе душа жива...» (до історії публ. перших поет. зб. Лесі Українки) / Н. Сташенко ; упорядкув. В. Комзюк, Н. Пушкар. – Ковель : Ковел. міська друк., 2011. – 40 с.

Стежками «Лісової пісні» : збірник / упоряд. В. Гей, Н. Горик, Н. Гуменюк. – Луцьк : Терен, 2011. – 200 с. – (До 100-річчя драми-феєрії Лесі Українки).

Гаврилюк Я. Столітній ювілей «Лісової пісні» / Я. Гаврилюк // Волинь-нова. – 2011. – 9 серп. – С. 8.

Горик Н. Під духовним покрывом Лесі Українки / Н. Горик // Літ. Україна. – 2011. – 24 лют. – С. 1, 10.

2011 – рік Лесі Українки на Волині // Волин. газ. + Кур'єр 7 муз. – 2011. – 24 берез.

Кучерепа М. Волинь вшановує славетну землячку / М. Кучерепа // Слово Просвіти. – 2011. – 24 лют.–2 берез. – С. 8.

Філатенко А. Дорога до Лесі ніколи не закінчується / А. Філатенко // Волинь-нова. – 2011. – 1 берез. – С. 7.

* * *

Музей «Лісової пісні» в Нечимному : путівник / текст В. Комзюк, Н. Пушкар ; фото О. Більчук, В. Мельник, О. Антонюк, С. Дружинович ; іл. до «Лісової пісні» В. Михальської. – Ковель : Ковел. міська друк., 2011. – 20 с.

Високе світло імені та слова : (до 140-річчя від дня народж. Лесі Українки – укр. поетеси, драматурга, громад. діячки) : методико-бібліогр. матеріали / Волин. ДОУНБ імені Олени Пчілки. – Луцьк, 2001. – 27 с.

Леся Українка на сторінках журналу «Слово і час» : бібліогр. покажч. / уклад. Л. Ф. Златогорська. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. – 128 с.

9 БЕРЕЗНЯ**198 років від дня народження Т. Г. Шевченка (1814–1861)****– видатного українського поета, живописця, мислителя****Література:**

Про затвердження плану заходів з підготовки та відзначення 200-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка та 150-річчя від дня його перепоховання : розпорядження Кабінету Міністрів України від 2 березня 2011 року № 167 р // Уряд. кур'єр. – 2011. – 5 берез. – С. 9.

Барабаш Ю. Просторинь Шевченкового Слова : текст-контекст, семантика-структура : монографія / Ю. Барабаш. – К. : Темпора, 2011. – 506 с. – (Бібліотека ЛітАкценту).

Ващук Ф. Т. Шевченкознавчі праці : [ст., рец.] / Ф. Ващук ; Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України, Запоріж. нац. ун-т. – К. : Агентство «Україна», 2011. – 302 с.

Гей В. Наближення до таємниці Шевченка / В. Гей // Світазь : альм. Волин. обл. орг. Нац. спілки письменників України. – Луцьк, 2009. – Вип. 15. – С. 33–39.

Дзюба І. Тарас Шевченко / І. Дзюба. – К. : Альтернативи, 2008. – 704 с.

Єфремов С. О. Шевченкознавчі студії / С. О. Єфремов ; передмова Е. С. Соловей ; упоряд. О. В. Меленчук. – К. : Україна, 2008. – 368 с.

Пісні Шевченкового краю / записи, впорядкув., вступ. ст. і прим. О. Ошуркевича. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2006. – 384 с. : іл.

Семенюк А. Шляхами Шевченка / А. Семенюк // Семенюк А. Ковель: шлях через віки : іст.-краєзн. нариси / А. Семенюк. – Луцьк, 2010. – С. 434–436.

Зубков М. Феномен Тараса Шевченка : знать, од Бога і голос той, і ті слова / М. Зубков // Укр. Слово. – 2011. – 2–8 берез. – С. 1, 3.

Ковальчук О. Нам треба голосу Тараса / О. Ковальчук // Слово Просвіти. – 2011. – 3–9 берез. – С. 1, 5.

Крालюк П. Без царя й пана : Тарас Шевченко – співавтор «Книги биття українського народу»? / П. Крालюк // День. – 2011. – 4–5 берез. – С. 11.

Кучинко О. Чому Шевченко писав свій заповіт у 31 рік / О. Кучинко // Волинь-нова. – 2011. – 6 січ. – С. 7.

Мамчак М. Тарас і море : 9 березня – 197-ма річниця від дня народж. Тараса Шевченка / М. Мамчак // Військо України. – 2011. – № 3. – С. 40–43.

Марціновський І. Невідомий список заборонених поезій Тараса Шевченка : до 150-річчя перепоховання Тараса Шевченка в Україні / І. Марціновський // Слово Просвіти. – 2011. – 15–21 верес. – С. 11.

Наумова Н. Многостраждальна Тарасова могила / Н. Наумова // Чумацький шлях. – 2011. – № 2. – С. 10–12.

Нахлік Є. Тарас Шевченко: архетипні постави поета / Є. Нахлік // Дивослово. – 2011. – № 5. – С. 42–44.

Онищенко Н. В українському Санкт-Петербурзі / Н. Онищенко // Слово Просвіти. – 2011. – 11–17 серп. – С. 7.

Сюндюков І. Віч-на-віч із генієм : Тарас Шевченко у своєму листуванні / І. Сюндюков // День. – 2011. – 25–26 берез. – С. 10.

Філатенко А. Кобзар закликає нас до єднання / А. Філатенко // Волинь-нова. – 2011. – 4 жовт. – С. 2.

Цимбалюк Є. Кобзар на теренах Волині : шлях завдовжки у 165 років / Є. Цимбалюк // Слово Просвіти. – 2011. – 3–9 листоп. – С. 11.

26 БЕРЕЗНЯ**120 років від дня народження Г. Н. Остапенка (1892–1971) – українського живописця і педагога**

Свідками життя міста можуть бути не лише документи, а й живописні й графічні твори мистецтва. До міських літописців другої третини ХХ ст. належить Остапенко Гаврило Никифорович, самодіяльний художник, педагог, волинянин, житель Луцька.

Гаврило Никифорович Остапенко народився 26 березня 1892 р. на станції Маріїнській І-го Донського округу. В 1895 р. сім'я переїхала на Волинь, яка стала для родини та малого Гаврила рідним краєм, якій присвятив більшість художніх творів.

1914 р. закінчив курс імені великого князя Володимира Олександровича при Одеському товаристві образотворчих мистецтв. За деякими даними, Остапенко нібито вчився у К. Костанді. Навчання в Санкт-Петербурзькій академії мистецтв стала на заваді Перша світова війна, учасником якої він був.

Після війни художник проживав на Ковельщині, де працював штатним учителем графічних мистецтв у Ковельському чоловічому і жіночому початкових училищах та в Ковельській чоловічій гімназії. Під час проживання в Ковелі був знайомий з Миколою Петровичем Косачем, братом Лесі Українки, бував у Колодяжному. В той же час художник створює ряд архітектурних пейзажів та пейзажів на річці Турія. Серед робіт Ковельського циклу – цікава та історично цінна графічна робота, малюнок з натури (техніка – кольоровий олівець) – зображення Білого будиночка Лесі Українки, датоване 1945 р. До кольорового малюнка є ескіз, виконаний простим олівцем. Під ескізом виконано план будинку. Малюнок – документальне свідчення змін у зовнішньому вигляді будинку Лесі Українки після Вітчизняної війни.

У 1930-х рр. Г. Н. Остапенко переїхав до Луцька. Справжнє покликання знайшов у педагогіці. Викладав у Луцькій гімназії ім. Т. Костюшка та Володимир-Волинській – ім. М. Коперніка, пізніше – в середніх школах № 1 та № 3 м. Луцька, Луцькому педагогічному училищі та педінституті, де викладав для студентства першого набору педфаку. Колишні студенти згадували свого викладача як невисокого, злегка сутулуватого чоловіка, з міцно стиснутими вустами, на яких рідко з'являлася посмішка, з сірими сумними очима. З усіма був на «Ви».

Крім викладацької роботи, Гаврило Никифорович багато часу присвячував живопису. Захоплювався каліграфією.

Луцький творчий період визначений проміжком 30–60 рр. ХХ ст. Працював активно і натхненно. Часто виходив на пленер, любив малювати річку Стир у різних районах міста та околицях. Малював пейзажі не тільки природні, але й міські та архітектурні, завдяки яким можемо прослідкувати те, як змінювалося, розбудовувалося,

росло і ставало все гарнішим місто Луцьк. Картини Г. Остапенка є свідками змін не тільки зовнішнього вигляду міста. За його роботи можна прослідкувати зміну назв вулиць. Художник багато зробив натурних замальовок та портретів, різних типажів – міщан та бідних селян.

На початку 1930-х рр. Г. Н. Остапенко працював у Волинському Окружному Земельному управлінні, у приміщенні якого нині знаходиться Волинський краєзнавчий музей.

У 1971 р. відбулася перша персональна виставка, яку художник пережив на кілька місяців.

Гаврило Никифорович Остапенко не був професійним художником. Доля його склалася так, що йому не судилося досягнути глибин та висот художньої майстерності. Але його роботи є історичним свідченням минулого, його талант був спрямований на збереження цінностей для нащадків.

Ілона Несторук

Література:

Москалюк В. Видатні постаті краю / В. Москалюк // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Ковель і ковельчани в історії України та Волині: матеріали XXIX Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 490-ій річниці надання Ковелю Магдебурзького права. – Луцьк, 2008. – С. 206–211.

Несторук І. Ковельщина у творах художника Г. Н. Остапенка / І. Несторук // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Ковель і ковельчани в історії України та Волині: матеріали XII Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 12-й річниці Незалежності України і 485-й річниці надання Ковелю Магдебурзького права. – Луцьк, 2003. – Ч. 1. – С. 99–101.

Семенюк А. Гаврило Остапенко / А. Семенюк // Семенюк А. Ковель: шлях через віки: минуле і сучасне: іст.-краєзн. нарис / А. Семенюк. – Луцьк, 2000. – С. 254.

Сидор О. В. Гаврило Остапенко / О. В. Сидор // Волинський календар, 1992. – Луцьк, 1991. – С. 16–17.

Пясецький В. Місто очима художника / В. Пясецький // Рад. Волинь. – 1971. – 12 лют.

Сидор О. В. В личаках і кашкеті, або Просте життя Гаврила Остапенка / О. В. Сидор // Молода Волинь. – 1991. – 29 берез.

Сидор О. З життя одного художника: (до 100-річчя з дня народж.) / О. Сидор // Нар. трибуна. – 1992. – 30 квіт. – С. 6.

Старикова О. Луцьк – місто у творах художника Гаврила Остапенка / О. Старикова // Луцьк. замок. – 2009. – 8 жовт. – С. 16.

Степанюк Ф. Луцьк очима художника Гаврила Остапенка / Ф. Степанюк // Нар. справа. – 1997. – 20 листоп.

У ці дні колись: худож. Гаврило Остапенко увічнив для нас пейзажі рідного краю // Волинь. – 2002. – 26 берез.

Штинько В. Давній Луцьк очима Гаврила Остапенка / В. Штинько // Волинь. – 1997. – 3 квіт.

31 БЕРЕЗНЯ**100 років від дня народження А. І. Юницького (1912–1976) – українського актора, народного артиста України**

Анатолій Іванович Юницький народився 31 березня 1912 р. в місті Ніжин на Чернігівщині. Батько майбутнього актора був священиком, а мати – домогосподаркою. Коли хлопцеві виповнилося 12 років, помер батько, і весь сімейний тягар ліг на плечі матері. Ще у Ніжинській семирічній трудовій школі, де навчався у 1920–1927 рр., він зацікавився мистецтвом, із захопленням грав свої перші ролі в п'єсі М. Гоголя «Ревізор» та ін. На жаль, мати категорично забороняла йому думати про театр. Проте її заборони не перешкоджали юнакові захоплюватися сценою.

Після закінчення Ніжинського аграрного технікуму у 1930 р. почав працювати формувальником-ливарником на механічному заводі імені Братів Краснових у місті Сальську Ростовської області. Тут брав активну участь у художній самодіяльності.

Доля, напевно, була прихильною до Анатолія Івановича, бо під час роботи на заводі, коли в Сальськ приїхав на гастролі український музично-драматичний театр «Червоний Жовтень» Ростовського тресту театрів, А. Юницький був зарахований учнем студії «Червоного Жовтня». З того часу й почалося його заняття улюбленою справою.

Дебютом для майбутнього актора була невелика роль Стася з «Сорочинського ярмарку» у 1932 р. Вже тоді виявилось сценічне амплуа актора – комедійні характери.

У 1933 р. театр «Червоний Жовтень» був об'єднаний з Крайовим театром імені Петровського. Тут Анатолій Іванович зіграв кілька ролей у п'єсах М. Кропивницького, М. Старицького, І. Тобілевича. Після реформування театру актору запропонували роботу у Лубенському робітничо-селянському театрі, що на Харківщині. Йому доручають уже більш відповідальні ролі. Згодом він – актор Полтавського театру, де працював до серпня 1941 р. З початком війни, актор у складі Полтавського театру був евакуйований на роботу в Саратовську область в місто Балаково. Весною 1944 р. театр, в якому працював, був відкликаний до України. А вже через рік, у березні 1945 р. Миргородський пересувний театр об'єднали з Волинським обласним театром. Саме тут найбільше розквітла акторська індивідуальність А. І. Юницького.

Анатолій Юницький – актор широкого профілю. Він своєрідно, продумано створював кожний образ, успішно перевтілювався у ролі, вільно володів засобами сатиричного розкриття істини та показу великої людяності, навіть у комедійному жанрі. Митець ніколи не задовільнявся досягнутим, завжди сумлінно працював над собою, над своїми ролями. А це – запорука нових перемог на ниві

сценічного життя. А. І. Юницький як один із найактивніших артистів обласного театру ніколи не втрачав зв'язки з людьми, керував драматичним гуртком у Луцькій кулінарній школі, брав активну участь у громадському житті міста й області.

За свою працю актор неодноразово одержував подяки від глядачів і міських організацій, обирався депутатом Волинської обласної Ради депутатів трудящих виборцями Підгайцівського та Луцького виборчих округів.

28 березня 1957 р. за високі творчі досягнення актору Юницькому А. І. було присвоєно почесне звання заслуженого артиста Української РСР. Він був нагороджений орденом «Знак пошани», медалями «За доблесну працю у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр.», «За доблесну працю в ознаменування 100-річчя з дня народження Леніна».

У 1968 р., працюючи у Волинському обласному драматичному театрі імені Т. Г. Шевченка, відомий майстер сцени Анатолій Іванович Юницький отримав звання народного артиста УРСР. За своє сценічне життя А. І. Юницький зіграв понад 200 ролей. Виступав у селах і містах Волині, Білорусії, Росії, Польщі.

Будучи провідним актором, Анатолій Іванович здобув любов і прихильність глядачів, повагу і дружнє ставлення колег. Серед ролей, зіграних Юницьким – Шельменко («Шельменко-денщик» Г. Квітки-Основ'яненка), Микола («Наталка-Полтавка» І. Котляревського), Фігаро («Весілля Фігаро» П. Бомарше), Хлестаков («Ревізор» М. Гоголя), Вітрового («Калиновий гай» А. Корнійчука), Сиплий («Оптимістична трагедія» В. Вишневського) та багато інших.

Помер Анатолій Іванович Юницький на 64-му році життя в Луцьку. 3 червня 2010 р. на будинку, де він проживав, по проспекту Волі, 12 було відкрито меморіальну дошку пам'яті народного артиста України.

Віталія Станіславчук

Література:

Про присвоєння почесного звання народного артиста Української РСР : Указ Президії Верховної Ради Української РСР // Рад. Волинь. – 1968. – 13 лют.

Волинський обласний український драматичний театр імені Т. Г. Шевченка, 1940–1965. – Луцьк, 1965. – 39 с.

Про А. І. Юницького – с. 10, 16.

Рак М. Життєвий і творчий шлях Юницького А. І., актора Волинського обласного музично-драматичного театру ім. Т. Г. Шевченка (за матеріалами Волин. краєзн. музею) / М. Рак // Волинський музей : історія і сучасність : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 80-річчю Волин. краєзн. музею та 60-річчю Колодяжнен. літ.-мемор. музею Лесі Українки. – Луцьк, 2009. – С. 114–117.

Анатолій Іванович Юницький // Рад. Волинь. – 1976. – 14 трав.

Грушка Є. Народний артист / Є. Грушка // Рад. Волинь. – 1968. – 18 лют.

Мах П. Дорогою шукань / П. Мах // Рад. Волинь. – 1958. – 17 січ.

Мах П. Шана людська // Рад. Волинь. – 1962. – 4 квіт.

На честь народного артиста [відкрито мемор. дошку] // Віче. – 2010.
– 10–16 черв. – С. 2.

Філатенко А. Збережена пам'ять про митця / А. Філатенко // Волинь.
– 1995. – 30 берез.

Хоруженко В. Тридцять років на сцені / В. Хоруженко // Рад. Волинь.
– 1962. – 26 січ.

Шафета П. До чого серце кличе / П. Шафета // Рад. Волинь. – 1965. – 1 січ.

* * *

Юницький Анатолій Іванович // Митці України : енцикл. довід. – К.,
1992. – С. 667–668.

ПОЧАТОК КВІТНЯ

**110 років від часу виходу третьої поетичної збірки
Лесі Українки «Відгуки» (1902)**

Третя, остання прижиттєва поетична збірка Лесі Українки «Відгуки», вийшла друком у Чернівцях 1902 р. Сприяли цьому фінансово академічне товариство «Молода Україна»: Модест Левицький (правник, співак, диригент), Микола Грабчук (складач друкарні «Руська рада», який працював над підбором паперу, композиційним та художнім оформленням). Збірка вийшла за редакцією Василя Сімовича – студента Чернівецького університету, пізніше – професора.

Книжка, як бажала Леся Українка, вийшла чепурна, розміром 12х19 (см), на дев'яносто шести сторінках і була високо оцінена літературною критикою.

Львівська газета «Діло» (13 квітня 1902 р., № 84) повідомляла про «Відгуки»: «Се багатющий і різnorodний змістом збірник поезій вельми симпатичної і талановитої української поетки. Більша часть тих поезій повстала на галицьким і буковинським ґрунті, в часі перебування поетки в Карпатах. Внішній вигляд книжки незвичайно гарний, люксусовий, в сецесійнім стилі, друк в двох красках. Одним словом, книжка ся, що є правдивою окрасою нашої літератури, може бути рівночасно окрасою салону, а ціна дуже низька».

Збірка складається з віршованих циклів, написаних протягом 1900–1902 рр.: «Невольницькі пісні», «Ритми», «Хвилини»; шести легенд та драматичної поеми «Одержима».

Уперше цикл «Невольницькі пісні» надруковано у збірці «Відгуки». Окремі поезії вперше друкувались: «Єврейські мелодії» – у ЛНВ, 1900, т. 2, кн. 8, с. 122–123; «Епілог» – у журналі «Молода Україна», 1901, № 5–6, с. 244–248. Для поезій цього циклу характерні ремінісценції зі Старого Заповіту: поетеса порівнює поневолення українського народу Російською імперією з єгипетським, вавілонським полонями ізраїльського народу.

Цикли поезій «Ритми», «Хвилини» та драматична поема «Одержима» пов'язані із Сергієм Костянтиновичем Мержинським, професійним революціонером, який помер від сухот і до якого поетеса мала найщиріші почуття. Ці вірші глибоко інтимно-психологічної лірики за силою почуттів, переживань можна порівняти із «Зів'ялим листям» Івана Франка. Без болю, без щему в душі їх неможливо читати. Сторінка за сторінкою, рядок за рядком розкривається драма душі, де зіткнулися голосні слова поета й німа туга жінки.

Останні три поезії «Ритмів» – вірші з циклу «Хвилини», «Трагедію» та інші писала Леся Українка на Буковині, куди виїхала після смерті свого друга на лікування в гірський санаторій Буркут.

Краса Карпат, смереками напоєне повітря, стрімкі потоки рік, квітучі полонини дали імпульс для створення поезій на

коломиївковий лад, у них поетеса використовує народнописенну символіку, лексику. Прекрасний знавець і цінитель фольклорних скарбів, Леся Українка і тут, на Гуцульщині, припадає до їх цілющого джерела, щоб передати тугу жіночого серця:

Ой гори, гори, золоті верхів'я!

Та нащо ж я до вас так пориваюсь?

Та нащо ж я люблю вас так тужливо?

Невже мені не суджено дістатись

на ваші заповітні високості?

Нова збірка засвідчила, що її автор досяг творчої зрілості й прокладав дорогу дальшому розвитку української поезії в новому, ХХ столітті.

Для збірки характерні філософська заглибленість поетичного мислення, тяжіння поетеси до ліро-епосу і ліро-драми, драматичного монологу, перехід від вірша римованого до вільного, жанрова розмаїтість. Це були ознаки якісно нового для української поезії типу художньої творчості.

Саме у «Відгуках» найбільше відбився трагічний світогляд Лесі Українки. Бо, як кажуть мудрі, хто багато любить, той багато страждає.

Марія Чашук

Література:

Українка Леся. Відгуки : поезії / Леся Українка. – Чернівці : Вид. акад. т-ва «Молода Україна» ; накладом М. Грабчука, 1902. – 96 с.

Українка Леся. Відгуки : із циклу «Невольницькі пісні» ; Ритми ; Хвилини ; Легенди / Леся Українка // Українка Леся. Зібрання творів : у 12 т. / Леся Українка. – К., 1975. – Т. 1 : поезії. – С. 181–216.

Українка Леся. Відгуки : поезії / Леся Українка // Українка Леся. Усі твори в одному томі / Леся Українка. – К., 2008. – С. 63–79.

* * *

Аврахов Г. Книга поезій «Відгуки» : концептуальні засади текстологічного забезпечення сучасних видань / Г. Аврахов // Аврахов Г. Леся Українка : проблеми текстології та історії друку (до дванадцятитомного видання творів, 1975–1979) : монографія. – Луцьк, 2007. – С. 80–97.

Косач-Кривинюк О. Леся Українка. Хронологія життя і творчості. – Репринт. вид. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2006. – XVI с. + 928 с. : іл.

Про видання книги поезій «Відгуки» – с. 596, 604, 620.

Костенко А. Як друкувалися «Відгуки» / А. Костенко // Костенко А. Леся Українка / А. Костенко. – К., 2006. – С. 229–231.

Кармазіна М. «Чужинка» із Сан-Ремо / М. Кармазіна // Кармазіна М. Леся Українка / М. Кармазіна. – К., 2003. – С. 311–321.

Мороз М. О. Літопис життя та творчості Лесі Українки / М. О. Мороз. – К. : Наук. думка, 1992. – 629 с.

Про книгу «Відгуки» – с. 325.

Савчук В. «Нехай люди лають, аби не мовчали...»: штрихи до історії вид. поетич. зб. Лесі Українки (на матеріалі епістолярію письменниці) / В. Савчук // Леся Українка : доба і творчість : зб. наук. ст. і матеріалів. – Луцьк, 2009. – Т. 3. – С. 99–106.

3 КВІТНЯ

60 років від дня народження Б. І. Колісника (1952) – начальника обласного управління лісового та мисливського господарства, заслуженого лісівника України

Богдан Іванович Колісник – заслужений лісівник України, кандидат економічних наук, депутат Волинської обласної ради III і IV демократичних скликань, кавалер орденів «За заслуги» III ступеня (1998 р.), «За заслуги» II ступеня (2008 р.).

Богдан Іванович Колісник народився 3 квітня 1952 р. у с. Чернів Рогатинського району Івано-Франківської області.

Після закінчення Львівського лісотехнічного інституту (1974 р.) та отримання спеціальності інженера лісового господарства Богдан Іванович розпочав трудову діяльність у Дрогобицькому держлісгоспі на посаді інженера-мисливствознавця. З 1975 р. – помічник лісничого Чорторийського, з 1976 р. – лісничий Соф'янівського лісництва Маневицького держлісгоспу. З 1983 по 1985 рр. працює на посаді директора державного мисливського господарства «Цуманське». З 1985 р. – директор Цуманського держлісгоспу. Наприкінці 1990-х років це підприємство було визнане одним із кращих в системі лісового господарства України. Його продукцію знали у Голландії, Австрії, Чехії, Німеччині, Франції та інших країнах Європи. Основний напрямок діяльності підприємства – лісозаготівля та переробка деревини, недревних ресурсів лісу.

Державним мисливським господарством «Цуманське» споруджено храм Іоана Хрестителя Української православної церкви Київського патріархату.

У 2000 р. Богдан Іванович Колісник призначений на посаду генерального директора Державного лісгосподарського об'єднання «Волинліс». Завдяки впровадженню новітніх технологій, переоснащенню підприємств галузі енергозберігаючим та ресурсозберігаючим обладнанням зросли економічні показники. Вперше в Україні в промислових масштабах запроваджено поступово-вибіркові рубки у твердо-листяних секціях лісу. Формуються принципи примноження та збереження волинського лісу.

З 2005 по 2007 рр. Богдан Іванович Колісник – начальник Волинського обласного управління лісового господарства. З 2007 р. до нинішнього часу – начальник обласного управління лісового і мисливського господарства.

Богдан Колісник є автором та співавтором численних книг та публікацій. Серед них: «Словник-довідник мисливця» (1992 р.) –

перший тлумачний словник мисливських термінів українською мовою, монографія «Ефективність функціонування лісопереробних підприємств регіону (на прикладі підприємств ДЛГО «Волиньліс») (2000), книга «Літопис волинського лісу 988–2004» (2005), фотоальбом «Краса Волинського лісу» (2010), книга «Волинському мисливцю... і не тільки» (2010), ряд наукових публікацій у збірниках «Вестник зоологии», «Экология, морфология, использование и охрана диких копытных», «Млекопитающие Украины», «Сучасний стан та перспективи розвитку економічної науки на Україні» тощо. З 2011 р. Богдан Іванович – голова редколегії Всеукраїнського журналу «Лісовий вісник». За підтримки Б. І. Колісника створено музей Волинського лісу в урочищі Лопатень Ківерцівського району.

Оксана Гаврилюк

Література:

Колісник Б. І. Стратегічні напрямки удосконалення організаційно-економічного механізму лісокористування: регіонал. аспект / Б. І. Колісник // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції : зб. наук. пр. – Луцьк, 2002. – Вип. VIII. № 4. – С. 140–147.

Мельник В. С. Літопис Волинського лісу: 988–2004 / В. С. Мельник, Б. І. Колісник. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2005. – 620 с. : іл.

Павлов В. І. Ефективність функціонування лісопереробних підприємств регіону (на прикладі ДЛГО «Волиньліс») / В. І. Павлов, Б. І. Колісник, В. І. Ткачик [та ін.]. – Луцьк : Надтир'я, 2000. – 192 с.

Колісник Б. І. Лісогосподарський комплекс регіону : сучас. стан та тенденції розвитку // Економіка та держава. – 2008. – № 4. – С. 39–43.

Колісник Б. Ліс – всенародний скарб / Б. Колісник // Уряд. кур'єр. – 2008. – 12 січ. – С. 5.

Берекета Б. Добром віграють мелодії лісу / Б. Берекета // Портрет на фоні волинського лісу. – Луцьк, 2010. – С. 48–50.

Алексеев В. Богдан Колісник: «Все життя і лупаю» / В. Алексеев // Досвіт. зоря. – 2000. – 14 верес.

Богдан Колісник – Заслужений лісівник України // Луцьк. замок. – 2002. – 16 трав. – С. 2.

Зубчук К. У волинського лісу – новий господар / К. Зубчук // Волинь. – 2000. – 20 січ.

Лагановський Л. Бори й діброви Лесиного краю / Л. Лагановський // Уряд. кур'єр. – 2000. – 18 лип.

Лагановський Л. Генерал волинського лісу / Л. Лагановський // Уряд. кур'єр. – 2002. – 3 квіт.

Лукашук О. Богдан Колісник: «Якщо хтось думає, що в лісі легко працювати і можна дуже швидко розбагатіти, то прошу на роботу» / О. Лукашук // Діалог. – 2011. – 9 черв. – С. 5.

Трофимчук Т. Ліс повинен служити людям / Т. Трофимчук // Волинь-нова. – 2010. – 18 верес. – С. 5.

Устимчук Р. Богдан Колісник: галузь, на яку рівняються / Р. Устимчук // Волин. газ. + Ліс. – 2011. – 15 верес.

Цюриць С. Лицарі зеленого щита : нині лісів на Волині удвічі більше... / С. Цюриць, В. Піддубняк // Сіл. вісті. – 2010. – 30 берез. – С. 2.

Цюриць С. Любов до лісу прищепили книги / С. Цюриць, В. Приходько // Діалог. – 2011. – 7 квіт. – С. 6.

Чурило О. Завжди на коні: Богдан Колісник любить повторювати: «Ліс – то храм!» / О. Чурило // Віче. – 2011. – 15–21 верес. – С. 1, 8.

Державне господарське об'єднання «Волиньліс» : генеральний директор – Колісник Богдан Іванович // Хто є хто на Волині : видатні земляки : довід.-біогр. вид. – К., 2003. – Вип. 1. – С. 155.

15 КВІТНЯ

75 років від дня народження Д. А. Поштарука (1937) – директора Волинського обласного театру ляльок, заслуженого діяча мистецтв України

Данило Андрійович Поштарук народився 15 квітня 1937 р. в селі Коршовець (тепер Луцького району) в сім'ї хліборобів. Зростав малий Данилко у дружній, роботящій, музично обдарованій сім'ї. З дитинства він захоплювався театральним мистецтвом і мріяв відкривати завісу на сцені.

Під час навчання у школі Данило став учасником драматичного гуртка, виступав на оглядах художньої самодіяльності.

У 1953 р. він закінчив школу і працював деякий час у колгоспній бухгалтерії. Згодом Данило переїжджає до Луцька, де навчається на курсах керівників художньої самодіяльності, які організовував обласний Будинок народної творчості. Після курсів він отримав направлення у с. Рокині Луцького району завідувати клубом. Тут він створив свій драматичний гурток, ставив вистави, у яких сам брав участь. У 1955 р. його колектив став переможцем районного огляду самодіяльних драматичних колективів.

Згодом Данило Поштарук навчається у студії при обласному драматичному театрі, куди був запрошений Володимиром Грипичем, головним режисером. Невдовзі його зараховують до основного складу. 24 квітня 1955 р. відбувся дебют молодого актора Данила Поштарука на професійній сцені у виставі «Марія Тюдор» за Віктором Гюго. З 1961 р. по 1967 р. Данило Андрійович навчався у Київському державному інституті театрального мистецтва імені Карпенка-Карого на театрознавчому факультеті.

Працюючи у театрі, молодий митець зіграв більше сорока ролей, зокрема, Івана – у п'єсі М. Кропивницького «Дай серцю волю,

заведе в неволю», Дон Жуана – у п'єсі Кальдерона «З коханням не жартують», Панасика – у спектаклі М. Старицького «Циганка Аза». За роль Вадима у п'єсі Г. Делендика «Інга повинна жити» здобув звання лауреата і став переможцем Всеукраїнського огляду-конкурсу драматичних театрів.

У 1967–1971 рр. Данило Поштарук завідував новоствореним Луцьким міським відділом культури. У 1971 р. його призначили заступником начальника обласного управління культури з питань мистецтва і навчальних закладів.

У 1975 р. у Луцьку збудували нове приміщення музично-драматичного театру, а старе, збудоване у 1890 р., з колонами, ліпниною, старовинними люстрами, оксамитовими ложами, передали у новоутворений Волинський обласний театр ляльок. Створення нового театру доручили Данилові Андрійовичу, а вже з жовтня 1975 р. він став директором цього закладу. Довелося зробити капітальний ремонт та реконструкцію приміщення, сформувати труп у та добрати відповідні технічні кадри. Завдяки хорошим організаторським здібностям Д. А. Поштарука ляльковий театр досить швидко розпочав свою творчу роботу.

Діяльність нового театру привернула увагу інтелігенції Луцька. Тут почали гуртуватися молоді художники, композитори, поети, співаки (щось на зразок клубу творчої молоді). Це робило театр популярним не лише серед дітей.

Невдовзі прийшло і визнання. Театру виповнився лише рік, а на республіканському огляді й за його підсумками Міністерство культури, Українське театральне товариство, Республіканський комітет профспілки працівників культури відзначили волинський театр заохочувальним дипломом, а двох артистів – дипломами лауреатів.

У 1980 р. за стабільні творчі успіхи Міністерство культури СРСР переводить Волинський театр ляльок у вищу категорію, яку на той час мали лише чотири театри в Україні.

Глибоке знання театральної справи, акторська діяльність, ерудиція сприяли утвердженню авторитету Д. А. Поштарука. Була налагоджена співпраця з провідними майстрами театрів ляльок України, Росії та інших республік. Він вчився сам і змушував робити це й інших.

У 1983 р. Данило Андрійович, за сприянням Людмили Олексіївни Распутіної, старшого інспектора Міністерства культури України, створює і проводить у Луцьку Перший Всеукраїнський фестиваль театрів ляльок. Він тривав десять днів, приймаючи 250 учасників, 12 театрів-учасників. Із 15 театрів прибули делегації у складі режисерів, художників, провідних акторів та директорів. Фестиваль показав, що у трупі волинян є здібні молоді актори, талановиті художники, які спроможні вирішувати завдання на рівні сучасних вимог.

У середині 1980-х рр. театр досягнув професійного рівня, був відзначений дипломами і грамотами Міністерства культури, про

нього заговорила не лише місцева, а й центральна преса. В репертуарі театру широко представлена як сучасна, так і класична вітчизняна й світова драматургія для дітей. Тут поставлені вистави за творами Т. Шевченка, Лесі Українки, І. Франка, М. Гоголя, А. Чехова, Г.-Х. Андерсена, Е.-Т. А. Гофмана та ін.

У 1986 і 1989 рр. Всеукраїнський фестиваль театрів ляльок, ініціатором якого виступив Д. А. Поштарук, перетворився у всесоюзний. Театральний критик Борис Голдовський назвав м. Луцьк «Меккою лялькового мистецтва».

Після проведення у Луцьку міжнародного фестивалю «Різдвяна містерія» розпочалося глибоке дослідження вертепів. Про Волинський ляльковий театр заговорили в Польщі, Німеччині, Англії, Франції, Іспанії, Чехії.

У 1992 р. Данило Андрійович Поштарук удостоєний звання «Заслужений діяч мистецтв України». А за вагомий внесок в організацію театральної справи та досягнення творчих успіхів у грудні 1997 р. він був відзначений всеукраїнською мистецькою премією ім. Миколи Садовського. Майже десять років Данило Андрійович очолював обласне відділення Українського Фонду культури.

За підсумками 2003 р., який був оголошений роком культури в Україні, Д. А. Поштарук визнаний кращим директором театру і народженим дипломом Міністерства культури і мистецтв України. У 2007 р. за заслуги та з нагоди ювілею його нагороджено почесними грамотами обласної ради та облдержадміністрації.

Нині Данило Андрійович Поштарук продовжує роботу в царині лялькового мистецтва та допомагає становленню талановитих особистостей.

Людмила Ланшина

Література:

Денисюк В. Будівничий храму казки / В. Денисюк // Денисюк В. Творчі дива : нариси з історії Волин. театру ляльок і Міжнар. фестивалів «Різдвяна містерія» / В. Денисюк. – Луцьк, 2002. – С. 80–96.

Волинь / авт.-упоряд. В. В. Болгов ; Ін-т біогр. дослідж. ; Укр. наук. т-во геральдики і вексикології. – К. : Поліграфкнига, 2006. – 318 с. – (Новітня історія України).

Про Д. А. Поштарука – с. 244.

Визнання : ляльковий став академічним // Волинь-нова. – 2008. – 12 серп. – С. 2.

Гуменюк Н. Данило Поштарук: «Ляльки не плачуть. Але інколи бачу, як у їхніх очах бринять сльози...» / Н. Гуменюк // Віче. – 2007. – 12 квіт. – С. 9.

Дмитрієва Н. «Підкорили професійне виконання та дитяча щирість»: таку високу оцінку мюзиклу «Дюймовочка» дав директор – художній кер. Волин. обл. академ. ляльк. театру, заслуж. діяч мистецтв України Данило Поштарук / Н. Дмитрієва // Віче. – 2008. – 24 груд. – С. 8.

Клімчук Л. 32-й рік живе між ляльками : 15 квітня заслуж. діячу мистецтв України Данилу Поштаруку виповнюється 75 років / Л. Клімчук // Луцьк. замок. – 2007. – 12 квіт. – С. 13.

Стасюк С. «Митцю не треба нагород...» / С. Стасюк // Аверс-прес. – 2009. – 1 січ. – С. 1, 9.

Стара слава нову любить // Волин. газ. – 2006. – 23 берез.

Філатенко А. Ювіляр подарував друзям прем'єру вистави / А. Філатенко // Волинь-нова. – 2007. – 19 квіт. – С. 2.

16 КВІТНЯ

70 років від дня народження В. Д. Котеленця (1942) – директора НВК «Колківська загальноосвітня школа I–III ступенів-ліцей», заслуженого вчителя України

Віталій Дмитрович народився 16 квітня 1942 року у м. Тюмень (Росія) у сім'ї Дмитра Федоровича та Олександри Артемівни Котеленців. З початком Великої Вітчизняної війни батьки пішли на фронт. Батько загинув під Сталінградом, а мама після демобілізації повернулася із сином в Україну. Навчався у Ніжинській середній школі №5 ім. М.Гоголя, після закінчення якої у 1959 році вступив до Луцького державного педагогічного інституту імені Лесі Українки на історико-філологічний факультет. Вибір фаху був обумовлений захопленням історією, яке переросло у глибокі знання і прагнення та вміння передати їх своїм учням. Однокурсники пам'ятають Віталія Дмитровича як життєрадісного, товариського, щирого, справедливого й працюючого юнака, який користувався повагою і авторитетом у студентської молоді. Саме тому його й обрали членом факультетського профспілкового комітету, а з часом і головою профкому.

Трудовий шлях молодого педагога розпочався у Красновольській восьмирічній школі Маневецького району, куди він прибув за призначенням з дипломом учителя історії та української і російської філології у 1964 році.

Після служби в армії Віталій Дмитрович повертається на Волинь і працює заступником директора Криниченської восьмирічної школи. Незабаром був переведений на посаду директора Тельцівської восьмирічки. Почав роботу з будівництва школи та будинку для вчителів. За роки його директорування значно зріс рівень навчально-виховної роботи в школі, випускники якої продовжували навчання у середніх спеціальних навчальних закладах та середніх школах, і демонстрували високий рівень знань.

У серпні 1972 року Віталій Дмитрович очолив педагогічний колектив Колківської загальноосвітньої школи, якій у 2003 році надано статус навчально-виховного комплексу «Колківська ЗОШ I–III ступенів – ліцей». У Колках директор теж збудував нову школу на 740 учнівських місць, пришкільний інтернат, 8-квартирний будинок

для вчителів, два 3-квартирні будинки. І сьогодні матеріально-технічне забезпечення навчального процесу – одне із важливих завдань, які ставить директор перед собою. У школі обладнано два комп'ютерних класи. Як інформаційний центр розвивається шкільна бібліотека, забезпечена комп'ютерами та Інтернетом.

Директор гордиться педагогічним колективом школи, відзначаючи, що педагоги постійно шукають нове, прагнуть працювати у ритмі часу, приймають участь і стають переможцями та фіналістами районного та обласного турів Всеукраїнського конкурсу «Вчитель року». Вітілюючи в життя кредо школи: «Від творчого керівника через творчого вчителя до творчого учня», Віталій Дмитрович прагне створити оптимальні умови для розвою педагогічної майстерності вчителя.

З любов'ю і повагою говорить директор про своїх учнів, тих, кого вчить сьогодні, і тих, хто гордо несе славу школи через власне життя і здобутки. Уроки Віталія Дмитровича проходять в атмосфері цілковитої довіри та поваги до учнів. Вчитель постійно шукає шляхи активізації пізнавальної діяльності школярів, особливої уваги надає проблемно-пошуковому навчанню, формуванню національної свідомості, створює оптимальні умови для реалізації вимог навчальної програми. Досконало володіючи методикою викладання, учитель розкриває героїчні й трагічні сторінки минулого України, працює над формуванням потреби глибоко вивчати історію рідного краю.

Свої здібності учні школи-ліцею мають можливість розвивати у восьми секціях шкільного наукового товариства, яке працює у структурі МАН, у клубі «Ерудит».

Гордістю Віталія Дмитровича є колективи художньої самодіяльності школи, адже більше як чверть століття їх учасники незмінно займають перші місця в районних оглядах. Діти розвивають свої таланти в гуртках та творчих колективах.

Віталій Дмитрович бере активну участь у громадській роботі. Очолював методичне об'єднання директорів шкіл району, Асоціацію директорів шкіл Волині. Неодноразово обирався депутатом Колківської селищної та Маневицької районної рад.

У 2006 році НВК «Колківська ЗОШ І–ІІ ступенів – ліцей» визнано однією із ста кращих шкіл України у номінації «Школа – соціокультурний центр села». Багато років у рейтингу шкіл району знаходиться у першій трійці, зокрема, за підсумками 2010/2011 н. р. школа посіла перше місце.

Працю В. Д. Котеленця відзначено нагрудним значком «Відмінник народної освіти УРСР» (1975), медаллю А. С. Макаренка (1983); званням «Заслужений вчитель школи Української РСР» (1994), нагрудним знаком В. О. Сухомлинського (2008), Почесною грамотою Міністерства освіти і науки України, неодноразово нагороджувався грамотами управління освіти і науки Волинської облдержадміністрації.

Мудро і зважено веде свій колектив до нових звершень і перемог історик, педагог, директор Віталій Дмитрович Котеленець.

Галина Романчук

Література:

Котеленець В. Добре ім'я поліської школи / В. Котеленець // Волинь моя : журн. Міжнар. громад. об-ня «Волин. братство». – К., 2002. – Вип. 2. – С. 256–259.

Котеленець В. Впевнені кроки ліцею / В. Котеленець // Нова доба. – 2005. – 1 жовтня. – С. 1.

Котеленець В. Моя дорога в Колки пролягла... / В. Котеленець // Пед. пошук. – 2006. – №1. – С. 48–51.

Романчук Г. Вчителі Маневиччини, заслужені вчителі України / Г. Романчук // Минуле і сучасне Волині та Полісся : Волинське Полісся та Маневиччина в європейській та українській історії : матеріали XXXVIII Міжнар. наук. іст.-краєзн. конф. – Луцьк, 2011. – Вип. 38. – С. 156–161.

Гуменюк М. У. Котеленець Віталій Дмитрович – директор Колківської загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів Маневицького району / М. У. Гуменюк, Л. П. Вегера // Пед. пошук. – 1997. – №3 (15). – С. 4.

Депутатами Маневицької районної ради обрані // Нова доба. – 2002. – 6 квіт. – С. 2.

Мельниченко Т. «Позлітались, мов пташки, до гніздечка знову ми» / Т. Мельниченко // Нова доба. – 2002. – 6 липня. – С. 2.

Постолук М. Покликання педагога / М. Постолук // Рад. Волинь. – 1980. – 1 лютого.

Рейкіна М. Ф. Колківська школа-ліцей – лауреат Всеукраїнського конкурсу «100 кращих шкіл України–2006» / М. Ф. Рейкіна, Н. В. Копилець // Мої Колки : буклет [Колківської шк.-ліцею]. – 2006. – С. 24.

Тут – частинка серця, не лише робота : 30 років із 60 присвятив Колківській серед. шк. її незмінний дир. В. Д. Котеленець // Нова доба. – 2002. – 20 квітня. – С. 2.

17 КВІТНЯ

130 років від дня народження В. К. Липинського (1882–1931) – українського історика, публіциста, громадського та політичного діяча, теоретика консерватизму

В'ячеслав Казимирович Липинський – визначний український історик, соціолог, філософ, громадсько-політичний і державний діяч, відомий далеко за межами України і ще дуже мало знаний на Батьківщині – народився 17 квітня 1882 р. в с. Сатурці нинішнього Локачинського району Волинської області в родині місцевого землевласника Казимира Ліпінського.

Хоча родина Ліпінських мала польське походження і належала до шляхетського гербового роду, в ній зберігалися, шанувались і підтримувалися українські народні традиції та з ранніх років прищеплювалася дітям глибока повага до корінного населення. Саме це стало визначальним у становленні світогляду та української державницької орієнтації майбутнього вченого й просвітителя. Усвідомлення цього впливу висловлене ним в листі до польського історика Казимира Пуласького: «Виховання, яке я виніс з батьківського дому, вселило в мене переконання, що, якщо ми – осілі на Русі – хочемо зберегти своє існування, то повинні мати, по-перше, не тільки права, але й обов'язки, по-друге, маємо бути внутрішньо солідарні, основуючи ту солідарність на взаємній любові і повазі до старших та авторитетніших з-поміж нас».

Ще з раннього дитинства В'ячеслава Липинського захоплювала мальовнича картина долини річки Турії, по обидва боки якої розкинулися давні Затурці. Ця ідилія зафіксована ним у пізніших спогадах: «В зелені дерев тонуть рідні Затурці мої. Із цього моря зелені високо піднімається затурцівська церква, старовинна, красива і здалеку видніється вона своїми куполами. Гулко і протяжно із дзвіниці її звучить дзвін в недільну ранкову пору. На всю далечінь чути його. А по другу сторону сіножаті, по якій в зарослях осоки та очерету тихо несе свої води Турія, відкликається дзвоном своїм наш костел. І серце радіє, коли бачу, як мирно йдуть молитися в церкву свою православні, а в костел католики-християни, єдині діти спасителя нашого Ісуса Христа».

Все в комплексі (і сімейне виховання, і оточуюче середовище: природа та люди) заклало підвалини переконань молодого панича, поляка за походженням і римо-католика за віросповіданням, що «українцем, своїм, близьким, людиною одної нації – єсть кожна людина, що органічно місцем осідку та праці поєднана з Україною». Він стверджував, що «українцем був, відколи народився, бо нещастя України зв'язало з нею всім тілом і душею... Величчю своєю, а не брудом притягло мене ще в ранній моїй молодості до себе українство».

Праця усього життя В'ячеслава Липинського спрямована на творення основ Української суверенної держави та організацію міцної спільноти – української нації. Він був переконаний, що нація може кристалізуватися із залученням до цього усіх «місцевих націй, класів, релігій» лише в умовах власної незалежної держави. При тому В. Липинський відводив головну роль провідній верстві (еліті), вважаючи, що без цього проводу усі спроби створити власну державу будуть нагадувати конвульсії тулуба з відрубаною головою.

Найвідоміші перші історичні праці В. К. Липинського: «Шляхта на Україні», «Данило Братковський – поет і громадянин XVII ст.», «Аріянський соймик в Кисилині в маю 1638 р.». Праці, написані польською мовою – «Назви Русь і Україна і їх історичне значення», «Ехо

минувшини», «Недоспівана пісня», «Станіслав Михайло Кричевський», «Дві хвили з історії пореволюційної України», «Документи «Руїни», «Слово Самуїла Зорки на похороні Богдана Хмельницького за літописом Величка», що увійшли до збірника «Z dziejów Ukrainy» («З історії України»), виданого в Києві у 1912 р. 1920 р. у Відні вийшла друком книга В'ячеслава Липинського «Україна на переломі» з присвятою пам'яті «друга і селянина» Левка Зануди, який загинув, захищаючи майно та архів вченого від нищення «руїниками України». В різні роки ним написано численні листи до відомих політичних і державних діячів, представників культури. Про значення і роль церкви в суспільстві йдеться в глибоко філософській праці «Релігія і церква в історії України». Та найбільшої слави ідеологові українського модерного консерватизму принесла об'ємна праця «Листи до братів-хліборобів», в якій, за оцінкою графа Адама Монтезоро, «знаходимо синтезу творчої волі Липинського: в них вилявся розумово опрацьований державницький інстинкт і хотіння незчисленних поколінь українських лицарів-продуцентів; в них, – з традиції меча і плуга, сил двох основних факторів державности, – виростає величний храм України..., виростає і завершується Хрестом во ім'я найбільшої, бо Християнської Любови...»

Як наріжний камінь в державну будову В'ячеслав Липинський кладе мораль. «Які ж основи цієї моралі?», – запитує він. І відповідає: «Любов – що не значить коров'яче взаємолізання, а тоді раптом рогом в бік. Покора, – що не значить хитрість і низькопоклонство. Вірність – в серці, а не на язиці. І почуття спільности, а не злобне вишукування в оці ближнього пилинки, щоб жовчі більше до свого жолудка напустити і собі в той спосіб приємність учинити. Коротко: шляхетність, благородство».

На цій непорушній моральній основі базувалась діяльність Великого Українця впродовж усього його свідомого і такого короткого життя, відданого до останньої крихти в ім'я майбутнього України.

Помер В'ячеслав Казимирович Липинський 14 червня 1931 р. в санаторії Вінервальд коло Відня. Похований 2 липня того ж року в рідних Затурцях на католицькому цвинтарі.

Як пам'ятник славетному синові української землі постав Затурцівський меморіальний музей В'ячеслава Липинського, урочисто відкритий для відвідувачів 22 серпня 2011 р.

Віталій Кушнір

Література:

Липинський В. Повне зібрання творів, архів, студії : в 25 т. Т. 1 : листування (А–Ж) / В. Липинський ; Східноєвроп. дослід. ін-т ім. В. К. Липинського (США), Ін-т європ. дослідж. НАН України ; гол. ред. Я. Пеленський, ред. тому Р. Залуцький, Х. Пеленська. – К. : Філадельфія ; Смолоскип, 2003. – 960 с. – (серія «Архів»).

Липинський В. Повне зібрання творів, архів, студії : в 25 т. Т. 6 : політолог. секція : Листи до братів-хліборобів: про ідею і організацію українського монархізму / В. Липинський ; Східноєвроп. дослід. ін-т ім. В. К. Липинського (США), Ін-т європ. дослідж. НАН України ; ред. Я. Пеленський. – К. : Філадельфія, 1995. – 470 с. – (серія «Твори»).

Липинський В. Твори : іст. секція : т. 3 : Україна на переломі (1657–1659) : замітки до історії укр. держ. будівництва в XVII столітті / В. Липинський ; Східноєвроп. дослід. ін-т ім. В. К. Липинського (США), Ін-т європ. дослідж. НАН України ; гол. ред. Я. Пеленський, ред. тому Л. Білас. – К. : Філадельфія, 1991. – 345 с.

Листи В'ячеслава Липинського до Осипа Назарука (1921–1930). – Львів, 2004. – 156 с.

Творча спадщина В'ячеслава Липинського // В'ячеслав Липинський та його доба : наук. зб. / відп. ред. Ю. Терещенко, упоряд. Т. Осташко, Ю. Терещенко. – К. : Житомир, 2008. – С. 7–164.

* * *

Актуальні проблеми розвитку суспільства : історична спадщина, реалії та виклики XXI століття : одинадцяті читання пам'яті В. Липинського : VI Міжнар. наук.-практ. конф. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2008. – 192 с.

Актуальні проблеми розвитку суспільства : історична спадщина, реалії та виклики XXI століття : тринадцяті читання пам'яті В. Липинського : VIII Міжнар. наук.-практ. конф. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2011. – 267 с.

Суспільство XXI століття : оптимізація функціонування основних ланок : одинадцяті читання пам'яті В. Липинського : III Всеукр. студент. наук.-практ. конф. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2008. – 208 с.

Суспільство XXI століття : оптимізація функціонування основних ланок : тринадцяті читання пам'яті В. Липинського : V Всеукр. студент. наук.-практ. конф. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2011. – 208 с.

В'ячеслав Липинський в історії, теорії та практиці українського державотворення : матеріали міжнар. конф. / уклад. А. Г. Шваб. – Луцьк : Вежа, 2007. – 572 с.

В'ячеслав Липинський та його доба : наук. зб. / відп. ред. Ю. Терещенко, упоряд. Т. Осташко, Ю. Терещенко. – К. : Житомир, 2008. – 390 с. : іл.

Гринів О. Національно-державне відродження в концепції трудової монархії В'ячеслава Липинського / О. Гринів // Гринів О. Українська націологія між світовими війнами : іст. нариси / О. Гринів. – Львів, 2008. – С. 109–141.

Дашкевич Я. В'ячеслав Липинський / Я. Дашкевич // Дашкевич Я. Пости : нариси про діячів історії, політики, культури / Я. Дашкевич. – 2-ге, випр. й доповн. вид. – Львів, 2007. – С. 452–460.

Соколова Л. В'ячеслав Липинський / Л. Соколова // Зрослись душею, сплелись корінням. – К., 2008. – С. 213–221.

Кралюк П. В'ячеслав Липинський : доля, вчення, актуальність / П. Кралюк // Україна. Духовні острови : зб. текстів учасн. всеукр. конкурсу. – Луцьк, 2008. – С. 5–36.

Кушнір В. В. К. Липинський : сторінки життя і творчості / В. Кушнір // Нові обрії / Ін-т фундамент. дослідж. Укр. наук. асоціації. – К., 2007. – Вип. II : довкілля : соціоекономічні науки і гуманітарні проблеми. – С. 88–91.

Кушнір В. Твори В. К. Липинського в колекції Затурцівського меморіального музею / В. Кушнір // Волинський музей : історія та сучасність : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 80-річчю Волин. краєзн. музею та 60-річчю Колодяжнен. літ.-мемор. музею Лесі Українки. – Луцьк, 2009. – С. 87–99.

Лев М. Політичні аспекти релігієзнавчої концепції В'ячеслава Липинського / М. Лев // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Дні науки» Волинського державного університету імені Лесі Українки : зб. тез доп. та повідомл. – Луцьк, 2006. – С. 84–88.

Медвідь Ф. Елітарна концепція В'ячеслава Липинського : сучасне прочитання / Ф. Медвідь, В. Трачук // Літопис Волині : всеукр. наук. часоп. – Луцьк, 2008. – Ч. 4. – С. 108–112.

Передерій І. Г. Громадсько-політична та державна діяльність В. Липинського в добу національно-визвольних змагань / І. Г. Передерій // Науковий вісник ВНУ ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2008. – № 11 : іст. науки. – С. 58–65.

Бебик В. Політико-дипломатична діяльність В'ячеслава Липинського : уроки для сьогодення / В. Бебик, О. Самойленко // Політика і час. – 2007. – № 4. – С. 32–35.

Вознюк П. Липинський VS Донцов : український диптих на тлі епохи / П. Вознюк // Дзеркало тижня. – 2011. – 12 берез. – С. 15.

В'ячеслав Липинський : «Я хочу щоб була Україна...» // Волин. газ. + Кур'єр 7 муз. – 2007. – 12 квіт.

Карась А. Волинь повертає борг Липинському / А. Карась // Волинь-нова. – 2011. – 25 серп. – С. 5.

Кушнір В. Постать В'ячеслава Липинського у спогадах, листах та щоденникових записках його сучасників / В. Кушнір // Селян. життя. – 2010. – 14, 29 квіт.

Кушнір В. У великих теж були вчителі / В. Кушнір // Селян. життя. – 2011. – 1 жовт. – С. 4.

Нагірняк О. Поборник національної ідеї : до 125-річчя від дня народж. В'ячеслава Липинського / О. Нагірняк // Нар. армія. – 2007. – 14 квіт. – С. 6.

Осташко Т. С. В'ячеслав Липинський : постать на тлі доби / Т. С. Осташко // Укр. іст. журн. – 2007. – № 2. – С. 113–130.

Пономарьов В. Поляк за народженням, українець «за вибором» / В. Пономарьов // Дзеркало тижня. – 2009. – 18 квіт. – С. 11.

Шаповал Ю. Екзотичний консерватор / Ю. Шаповал // Слово Просвіти. – 2007. – 19–25 квіт. – С. 3.

* * *

Кушплір Д. Липинський В'ячеслав Казимирович / Д. Кушплір, І. Підкова // Довідник з історії України. А–Я. – Вид. 2-ге, доопрац. і доповн. – К., 2001. – С. 408.

Липинський В'ячеслав Казимирович // Політологічний енциклопедичний словник. – 2-ге вид., доповн. і переробл. – К., 2004. – С. 306–307.

20 КВІТНЯ**100 років від дня народження Ф. К. Алексєєва (1912–1996) –
волинського педагога, заслуженого вчителя
Української РСР**

Федір Корнійович Алексєєв – педагог та організатор розвитку освіти на Волині, працював завідувачем Старовижівського (1945–1947, 1961–1963) і Любомльського (1963–1979) районних відділів народної освіти, інспектором шкіл Волинського обласного відділу народної освіти (1947), директором Старовижівської середньої школи (1947–1954, 1960–1961).

Федір Алексєєв народився 20 квітня 1912 р. в с. Рекеченці Джуринського району Вінницької області. Отримав педагогічну освіту (закінчив Шаргородський педагогічний технікум та Кам'янець-Подільський педагогічний інститут (історичний факультет). До війни працював на педагогічній роботі (вчителем, директором, завідувачем Шаргородського райвно) у Вінницької області. Після демобілізації з лав радянської армії – інспектор шкіл Піщанського та завідувач Ольгопільського районного відділу народної освіти. З цієї посади його було відкликано в розпорядження Народного Комісаріату Освіти УРСР для відрядження на педагогічну роботу в західні області України.

З березня 1945 року життя Федора Корнійовича пов'язане з Волинню. Спочатку він очолив Седлищанський районний відділ народної освіти (з 12 березня 1945 року). У 1946 році Седлищанський район Указом Президії Верховної Ради УРСР перейменували у Старовижівський з перенесенням райцентру до Старої Виживки. Районний відділ народної освіти забезпечував основні напрями розбудови освіти і ліквідації неписьменності: відбудову та відкриття шкіл, роботу з педагогічними кадрами, залучення до навчання дітей різного віку та працюючої молоді.

Про ці роки згадує заслужений вчитель Української РСР В. М. Карпук, яка працювала у районному відділі освіти: «...доводилося і в школах часто бувати, перевіряти, надавати методичну допомогу. ... Душею цього колективу був завідуючий райвно Ф. К. Алексєєв. Сам добрий, вимогливий, ерудований. І прагнув ці риси утвердити в кожному з нас».

Виробничою необхідністю був викликаний перевід Ф. К. Алексєєва у січні 1963 р. на посаду завідувача Любомльського районного відділу освіти, з якої він у 1979 р. пішов на заслужений відпочинок.

Вагомий слід по собі залишив Федір Корнійович на Любомльщині. Значної уваги надавав створенню відповідної матеріально-технічної бази навчальних закладів. Здавалися в експлуатацію приміщення нових шкіл, добудовувались класні кімнати в діючих, відкривалися шкільні їдальні, пришкільні інтернати. Лише протягом 1966–67 років у районі було збудовано 18 шкіл на 3040 місць.

Рясніли сторінки районної газети повідомленнями про відкриття нових шкіл та участь у цих подіях Ф. К. Алексєєва. Постійно змінювалась мережа шкіл, відбувалась реорганізація восьмирічних шкіл у середні. Запроваджувалась кабінетна система навчання.

Забезпечувалися умови здобуття працюючою молоддю середньої освіти. У районі працювала заочна середня школа. При 33-х восьмирічних і середніх школах, на ряді підприємств діяли консультпункти. Щорічно без відриву від виробництва атестати про середню освіту отримували понад 300 юнаків і дівчат. У 1974/1975 н. р. у районі практично завершився перехід до загальної середньої освіти.

Системно працював завідувач з педагогічними кадрами, створюючи умови для постійного удосконалення кваліфікації, педагогічної майстерності та розвитку творчої ініціативи педагогів. З року в рік поліпшувалася якісний склад учительських кадрів. Якщо на початку 70-х років в школах району викладав 461 вчитель з вищою освітою, то у 1976 р. – 546, постійно зменшувалась кількість педагогів з середньою спеціальною освітою. У 1977 році із 1070 вчителів, які працювали у 20-ти середніх, 30-ти восьмирічних і 20-ти початкових школах району, 58,5 відсотків мали вищу освіту, близько 100 здобували вищу освіту без відриву від виробництва. Щорічно для молодих вчителів, які після закінчення вищих навчальних закладів поповнювали педагогічні колективи шкіл, проводились урочисті районні зустрічі, формувались традиції педагогічного наставництва. З року в рік удосконалювалась система методичної роботи з педагогічними кадрами. Удосконаленню педагогічної майстерності сприяли і екскурсії в школи Львова, Луцька, Ново-волинська, Білорусії для ознайомлення з передовими методами праці педагогічних колективів. У 1976/1977 н. р. за безпосередньої участі Ф. К. Алексєєва у районі розпочалась атестація педагогічних кадрів, яку того року пройшли понад двісті вчителів. Вживалися заходи до поліпшення побутових умов для вчителів.

У полі зору завідувача постійно знаходились питання якості навчально-виховного процесу. З 1968/1969 н. р. у школах району розпочалось навчання за новими навчальними програмами. Традиційними в районі були зльоти відмінників навчання, зльоти учнівських виробничих бригад, районні профорієнтаційні збори десятикласників, шоліта організовувались табори праці і відпочинку, у школах створювались музеї, працювали клуби інтернаціональної дружби, проводились різні виховні заходи: екскурсії і походи з метою вивчення рідного краю, українські вечорниці тощо. На успішності учнів позитивно позначалось і те, що в районі у 1975 р. вже 95 відсотків школярів були забезпечені гарячим харчуванням.

Федір Корнійович брав активну участь у громадській роботі. Неодноразово обирався головою правління Любомльської районної організації товариства «Знання», постійно виступав з лекціями

перед населенням, був обраний делегатом VIII республіканського з'їзду товариства.

Обирався депутатом Любомльської районної ради депутатів трудящих дев'ятого – шістнадцятого скликань.

Самовіддану працю Ф. К. Алексєєва було відзначено нагрудним значком «Відмінник народної освіти» (1952), званням «Заслужений вчитель школи Української РСР» (1964), орденом «Знак пошани» (1976), медаллю А. С. Макаренка (1965); його ім'я занесено до Книги Пошани Волинського обласного відділу народної освіти та обласного комітету профспілки працівників освіти, вищої школи та наукових установ (1970).

Світлу пам'ять про вчителя бережуть його колеги та учні, в долі яких він залишився назавжди.

Наталія Кот

Література:

Виховувати гідну зміну : на сесії районної Ради депутатів трудящих // Рад. життя. – 1970. – 30 трав.

Готовити школи до нового навчального року : з сесії районної Ради депутатів трудящих // Рад. життя. – 1968. – 2 берез.

Знову за парті! / інтерв'ю з зав. райвно Алексєєвим Ф. К. // Рад. життя. – 1964. – 1 верес.

Луценко Я. Г. Народжена Жовтнем / Я. Г. Луценко // Рад. життя. – 1967. – 31 серпня. – С. 3.

Оксенюк Р. Стара Вижівка : іст. нарис / Р. Оксенюк, Т. Михалевич // Сіл. новини. – 1969. – 29 лип.

Поліщук А. Звітують учнівські виробничі / А. Поліщук // Рад. життя. – 1970. – 1 жовт.

Роботу школи – на рівень завдань : на сесії районної Ради депутатів трудящих // Рад. життя. – 1974. – 27 квіт.

Рудюк Л. Радість новосілля / Л. Рудюк // Рад. життя. – 1978. – 1 січ.

Самолюк Г. Працюючій молоді – середню освіту / Г. Самолюк // Рад. життя. – 1974. – 25 квіт.

Трофимук В. Щасливі новосели : урочисте відкриття нової шк. в Забужжі / В. Трофимук // Рад. життя. – 1975. – 2 верес.

Трофимук В. В добру путь, школо! : репортаж про відкриття нової шк. в с. Згорани / В. Трофимук // Рад. життя. – 1974. – 3 верес.

Трофимук В. Україно, зоре моя : репортаж з укр. вечорниць в Олеській шк. / В. Трофимук // Рад. життя. – 1973. – 15 груд.

Трофимук В. Розпочався новий навчальний... : Олеськ / В. Трофимук // Рад. життя. – 1972. – 2 верес.

Хоменчук О. Щастя тобі, вчителю / О. Хоменчук // Рад. життя. – 1970. – 1 верес.

Чабан О. Життя не стоїть на місці / О. Чабан // Сіл. новини. – 1988. – 16 лип.

Школа на відповідальному етапі / інтерв'ю з Ф. К. Алексєєвим // Рад. життя. – 1970. – 23 трав.

25 КВІТНЯ

**75 років від дня народження Б. П. Ревенка (1937) –
головного режисера народної аматорської
кіностудії «Волинь», голови Волинського осередку
Національної спілки кінематографістів України,
заслуженого працівника культури України**

Борис Павлович Ревенко народився 25 квітня 1937 р. в селі Журженці Лисенського району на Черкащині, де і пройшли його дитячі та юнацькі роки.

У 1945 р. пішов до першого класу школи села Єрки Катеринопільського району Черкаської області. Тут йому довелося по-товаришувати з майбутнім першим очільником Українського Народного Руху В'ячеславом Чорноволом, котрий сам був родом з цього села.

У 1951 р. у Бориса Павловича від тяжкого недугу помирає мама. Закінчивши шість класів, він переїжджає жити до своєї старшої двоюрідної сестри в смт Березне Рівненської області. Тут, в Березному, закінчує сім класів середньої школи й вступає до Ростовського кінотехнікуму.

У 1956 р., закінчивши навчання, влаштовується на роботу на посаду налагоджувальника станків заводу «Россільмаш», де й працює протягом наступних двох років.

З 1957 р. по 1960 р. служить у лавах Радянської Армії. Після демобілізації за комсомольською путівкою їде на Далекий Схід в місто Арсеньєв Приморського краю, де працює інженером на закритому військовому заводі.

Дізнавшись про будівництво в місті Миколаєві потужної антарктичної китобійної флотилії «Советская Россия», у 1961 р. влаштовується туди на посаду машиніста. Пропрацював на флоті 13 років. У 1962 р. організував там фото-кіноклуб «Антарктика». Окрім кіно та фотозйомок, захопився ще й журналістикою. Статті та нариси виходили друком у всесоюзних газетах «Правда», «Комсомольская правда», «Водный транспорт» та в обласних виданнях «Красное знамя», «Дальневосточный комсомолец».

З 1970 р. по 1972 р. навчався на курсах режисерів-операторів аматорських кіностудій у м. Владивостоці.

У 1974 р. переводиться на китобазу «Советская Украина». Після чотирьох років роботи, отримавши річну відпустку, вирішує провести її в місті Луцьк, в якому жила його сестра, де Борис Павлович на той час уже мав власну квартиру. Тут його запросили очолити відділ аматорського фото-кіномистецтва в обласному Будинку народної творчості. У 1975 р. Бориса Ревенка переводять у режисери аматорської кіностудії «Волинь». Як говорить сам Борис Павлович, у Луцьку він вирішив кинути якір назавжди. Знімав

фільми, організовував фотовиставки, проводив методичні семінари для аматорів. У 1961–1991 рр., коли кіностудія ще носила звання Опорно-експериментальної студії Міністерства культури СРСР та ВЦРПС, провів 25 обласних конкурсів аматорських кінофільмів, 4 – всеукраїнських і 1 – всесоюзний.

Загалом Борисом Ревенком знято біля трьохсот кінофільмів, п'ятдесят із яких стали лауреатами республіканських, всесоюзних і міжнародних конкурсів.

Найбільш відомими з-поміж них є фільми: «Світло витязя» (режисер Й. Струцюк, оператор Б. Ревенко), «В оселі чорного самітника» (режисер Й. Струцюк, оператор Б. Ревенко), «На відстані пострілу» (режисер Й. Струцюк, оператор Б. Ревенко), «Карпилівські вечорниці» (авторський фільм Б. Ревенка), «Відроджена земля» (авторський фільм про визволення болгарського народу від турецького іґа, що знімався в Болгарії), «Чарівник із Луцька» (авторський фільм про творчість та долю скульптора Станіслава Сарцевича), «Щедрий вечір на Поліссі» (режисер В. Герасимлюк, оператор Б. Ревенко), «На Купала я давала личко цілувати» (режисер В. Герасимлюк, оператор Б. Ревенко), «Іордан п'є воду зі своєї криниці» (режисер В. Герасимлюк, оператор Б. Ревенко), «Мистецьке прагнення душі, як Богом дана необхідність» (про вчителя малювання з Горохівського району Василя Парахіна), «Щоб хліб родив» (режисер В. Белов, оператор Б. Ревенко), «Писанка мальована, з любов'ю подарована» (режисер В. Белов, оператор Б. Ревенко), «Скарб сердець» (режисер О. Юрченко, оператор Б. Ревенко), «Пісенна звитяга Челбаської» (режисер В. Белов, оператор Б. Ревенко; фільм знятий на Кубані), «Цілитель воленьки, або рецепти мужності патріота» (режисер В. Герасимлюк, оператор Б. Ревенко) – переможець конкурсу українського інституту національної пам'яті.

Серед творчих фільмів НАК «Волинь» є і навчально-методичний фільм «Стебло із усмішкою сонця» (автори: Руслана Вронська, Віталій Герасимлюк, Борис Ревенко) про досвід роботи волинських майстрів соломкоплетіння.

Остання робота Народно-аматорської кіностудії «Волинь», під керівництвом Б. П. Ревенка, – фільм 2011 р. «Ранок з Тіффані» (режисер С. Федонюк, оператор В. Михно) стала лауреатом шостого міжнародного кінофестивалю в Херсоні, нагороджена золотою медаллю UNICA (до речі, це єдина найвища нагорода серед кіноаматорів України, заснована у 1937 р.).

У 1999 р. Б. Ревенко очолив волинський осередок Національної спілки кінематографістів України.

Протягом двох останніх десятиліть митець захоплюється колекціонуванням фотокінотехніки. У 2001 р. на громадських засадах створив музей Волинського кінематографу та фотомистецтва. Сьогодні колекція музею нараховує біля п'яти тисяч експонатів.

Наразі Борис Ревенко плідно працює над втіленням своїх творчих фото – та кінематографічних ідей і продовжує публікуватися на шпальтах волинської преси.

Андрій Петрик

Література:

Ревенко Б. «Гран-прі» за кіно про Полісся / Б. Ревенко // Волинь-нова. – 2011. – 13 жовт. – С. 10.

Ревенко Б. На спільній ниві / Б. Ревенко // Аверс-прес. – 2010. – 9 верес. – С. 3.

Ревенко Б. Лучани – міжнародному кінофестивалю / Б. Ревенко // Луцьк. замок. – 2001. – 20 груд. – С. 8.

Ревенко Б. Студія стала базовою / Б. Ревенко // Рад. Волинь. – 1982. – 8 січ.

Ревенко Б. Учасники кінозйомок – волиняни / Б. Ревенко // Рад. Волинь. – 1980. – 19 жовт.

Ревенко Б. Ще одна народна кіностудія / Б. Ревенко // Рад. Волинь. – 1983. – 22 квіт.

* * *

Вербич В. Як Луцьк здавався Парижем, а знаменитий кіномайстер позбувся двох «хвостів» / В. Вербич // Вербич В. Під куполом спільного неба : есеї та діалоги / В. Вербич. – Луцьк, 2006. – С. 176–177.

Віктор В. Життєдайне тепло океанських просторів / В. Віктор // Луцьк. замок. – 2002. – 23 трав. – С. 2.

Галін М. Це велике «мале кіно» / М. Галін // Волинь-експрес. – 1994. – 23 груд. – С. 28.

Гуменюк Н. Борис Ревенко : по морях, по океанах – в гавань з іменем кіно / Н. Гуменюк // Віче. – 1998. – 8 січ. – С. 21.

Гуменюк Н. Борис Ревенко : ще маємо запаси кінострічки і... ентузіазму / Н. Гуменюк // Віче. – 1996. – 7 листоп. – С. 6.

Жарчинська О. 13 років – на китобійній флотилії, 32 – режисер Волинської кіностудії : і романтик усе життя... / О. Жарчинська // Вісник. – 2007. – 26 квіт. – С. 1, 17.

Завжди з народом : слово наших кандидатів // Рад. Волинь. – 1990. – 13 лют.

Згоранець О. Чи матиме дах волинський «сінематограф» / О. Згоранець // Сім'я і дім. Нар. трибуна. – 1997. – 14 серп. – С. 4.

Клімчук Л. Про митарства українських заробітчан за кордоном / Л. Клімчук // Луцьк. замок. – 2008. – 17 січ. – С. 13.

Крещук С. Режисер кіностудії «Волинь» : суботні зустрічі / С. Крещук // Рад. Волинь. – 1987. – 28 листоп.

Люпа В. Довірте моєму кандидату / В. Люпа // Будівельник Волині. – 1990. – 23 лют.

Мандзюк Д. Борис Ревенко знімає фільм про дитинство В'ячеслава Чорновола : чоловік хоче відкрити музей кіно і фотографії / Д. Мандзюк // Газета по-українськи. – 2008. – 19 лют. – С. 16.

Недільський В. Китів, акул, Хрущова й маршала Чуйкова... свого часу фотографував лучанин, режисер народної самодіяльної кіностудії

«Волинь» Борис Павлович Ревенко / В. Недільський // Вісник. – 2001. – 27 верес. – С. 1, 8–9; 4, 11 жовт. – С. 8.

«Рецепти мужності патріота» від Ревенка // Нар. справа. – 2010. – 11 лют. – С. 3.

Пахайчук Н. Оце кіно! / Н. Пахайчук // Аверс-прес. – 2011. – 13 жовт. – С. 3.

Світліковська Г. Сценарій самопорятунку Бориса Ревенка / Г. Світліковська // Волинь-нова. – 2007. – 11 серп. – С. 7.

Стасюк С. Волинське кіно народжується у... підвалі / С. Стасюк // Аверс-прес. – 2010. – 9 верес. – С. 8.

17 ТРАВНЯ**90 років від дня народження А. А. Дімарова (1922) – українського письменника**

Анатолій Андрійович Дімаров народився 5 травня 1922 р. в Миргороді на Полтавщині в учительській сім'ї Гарасют. Коли родину розкуркурили, заради благополуччя дітей батьки розлучилися. Мати, рятуючи себе і дітей від Сибіру, сказала, що її чоловік, Андроник Гарасюта, помер, змінила документи і дала дітям своє дівоче прізвище. Так Анатолій Гарасюта став Дімаровим.

На дитинство майбутнього письменника припали страшні роки голодомору, які на все життя закарбувалися у пам'яті й пізніше знайшли відображення у його творчості. Після закінчення середньої школи юнака мобілізували до Червоної армії. Він – учасник Другої світової війни з перших її днів на теренах України. Воював на Південно-Західному фронті, побував в окупації, був командиром партизанського загону, переніс кілька поранень і контузій. За свою військову звитягу нагороджений орденами і медалями.

1944 р. Анатолій Дімаров змінив зброю на перо і став журналістом. До 1950 р. працював у Луцьку, в газеті «Радянська Волинь». Звісно ж, повз пильне око і чутливе серце газетяра не пройшло те, що відбувалося тоді на наших теренах, – масові виселення місцевого населення на північні простори Росії, розправи НКВС над волинянами за патріотичні настрої, насаджування комуністичної ідеології, боротьба українських повстанців проти радянського тоталітаризму. Все це змінило світогляд недавнього фронтовика, вплинуло на формування його особистості. В одному з інтерв'ю вже в роки української незалежності Анатолій Дімаров зізнався: «На Волинь я приїхав сталіністом, а поїхав свідомим українцем, там я став, можна сказати, націоналістом». До речі, саме на Волині, яка стала для нього другою батьківщиною, Анатолій Дімаров видав свою першу збірку оповідань «Гості з Волині».

Вочевидь, саме ця прозова ластівка розбудила в молодому журналістові мрію стати письменником. 1950 р. він поступив до Літературного інституту імені Максима Горького в Москві, а восени 1951 – став студентом Львівського педагогічного інституту. З 1953 р. до 1956 р. навчався у Вищій партійній школі в Москві. Після закінчення навчання працював редактором у видавництвах України.

Творчий доробок письменника Дімарова складає кілька десятків томів. Серед його ранніх видань малої прози – нарис «Дві Марії» (1951), збірка оповідань та новел «На волинській землі» (1951), «Волинські легенди» (1956), «Через місточок» (1957), повість «Син капітана» (1958), збірка повістей та оповідань «Жінка з дитиною» (1959).

Вже перші романи Анатолія Дімарова – «Його сім'я» (1956) та «Дол» (1961) – принесли авторові неабияку популярність в Україні.

Улюбленим жанром письменника в роки творчої зрілості стали «історії» – сільські, містечкові, міські. Започаткував він їх збіркою «Зінське щеня» (1969), що народилася на поліському хуторі Малий Тікач, мешканці якого «породичалися» з більшістю людських чеснот і вад. Соціальні та психологічні болючі питання свого часу порушує письменник у книжці «Постріли Уляни Кашук» (1978) – вона разом з попередньою увійшла до сорок четвертого, підсумкового видання Анатолія Дімарова – «Сільські історії» (1987). Ці ж теми продовжує письменник у книжках «Містечкові історії» (1987) та «Боги на продаж. Міські історії» (1988).

У своїх творах письменник не боявся правдиво зображувати часи примусової колективізації, голодомору 1932–1933 рр., масові репресії – тобто ті відрізки історії, на які в СРСР було накладено суворе табу. Та редактори й цензура працювали вправно – викреслювали цілі абзаци, обривали сюжетні лінії. Чи не найбільше «попрацювали» цензори над його романами «І будуть люди» (1964–1968) та «Біль і гнів» (1974–1980) – історичною епопеєю про український народ, його долю у ХХ столітті. Як результат – з обох творів вилучено близько 300 сторінок. Та навіть урізаний варіант «Болю і гніву» у 1982 р. був удостоєний Шевченківської премії.

Анатолій Дімаров написав і кілька книжок для дітей: «Блакитна дитина», «На коні і під конем», «Про хлопчика, який не хотів їсти», «Для чого людині серце», «Друга планета», «Тирлик».

В Анатолія Андрійовича, крім літературної творчості, є ще одна пристрасть – колекціонування каміння. Ці пристрасті впродовж усього життя настільки переплелися, що часто взаємодоповнюють одна одну: у своїх творах письменник не раз звертається до теми каміння (зокрема, у повісті «Вершини», «Поємі про камінь»), а колекціонування мінералів стало своєрідною творчістю. Його захоплення камінням почалося ще в далекому 1955 р. на кримському Карадазі. Пізніше були Ала-Тау, Алтай, Забайкалля, Кавказ, Памір, Тянь-Шань, Урал... За словами письменника, його охопила справжня «кам'яна лихоманка». Робочий кабінет Дімарова схожий на геологічний музей. Тут різнобарв'я агатів, сердоліків і сардоніків усюди: на полицках, столі, в шафах. На стінах – картини в камені, які Анатолій Дімаров творить власноруч. Крім того, письменник має велику колекцію прикрас із різноманітним камінням, яке він свого часу привозив з далеких гір.

Сергій Лис

Література:

Дімаров А. А. На Волинській землі : оповідання / А. А. Дімаров. – Львів : Кн.-журн. вид-во, 1951. – 160 с.

Дімаров А. А. Син капітана : повість / А. А. Дімаров. – К. : Рад. письм. 1958. – 223 с.

Дімаров А. А. Жінка з дитиною : оповід. і повісті / А. А. Дімаров. – К. : Рад. письм. 1959. – 299 с. : іл.

Дімаров А. А. Ідол : роман / А. А. Дімаров. – К. : Рад. письм. 1962. – 328 с. : іл.

Дімаров А. А. І будуть люди : роман / А. А. Дімаров. – К. : Рад. письм. 1966. – 278 с. : іл.

Дімаров А. А. І будуть люди : роман / А. А. Дімаров. – К. : Рад. письм. 1968. – 176 с. : іл.

Дімаров А. А. На поруки : повісті / А. А. Дімаров. – К. : Дніпро, 1972. – 440 с. : іл.

Дімаров А. А. На коні й під конем : докум. повісті / А. А. Дімаров. – К. : Молодь, 1973. – 214 с.

Дімаров А. А. Біль і гнів : роман / А. А. Дімаров. – К. : Рад. письм. 1974 с. – 467 с.

Дімаров А. А. Постріли Уляни Кащук : повісті / А. А. Дімаров. – К. : Дніпро, 1976. – 208 с.

Дімаров А. А. І будуть люди : роман / А. А. Дімаров. – К. : Дніпро, 1977. – 647 с. : іл.

Дімаров А. А. Постріли Уляни Кащук : сільські історії / А. А. Дімаров. – К. : Рад. письм. 1978. – 531 с.

Дімаров А. А. Вибрані твори : в 2 т. / А. А. Дімаров. – К. : Дніпро, 1982.

Т. 1. : Його сім'я ; Ідол : романи. – 535 с.

Т. 2. : Син капітана ; Док ; На коні й під конем : повісті. – 616 с.

Дімаров А. А. Три наречені для нашого тата : містечкові історії / А. А. Дімаров. – К. : Дніпро, 1982. – 184 с. – (Романи й повісті).

Дімаров А. А. Містечкові історії : повісті / А. А. Дімаров. – К. : Рад. письм. 1983. – 558 с.

Дімаров А. А. Біль і гнів : роман / А. А. Дімаров. – К. : Дніпро, 1984. – 871 с.

Дімаров А. А. Вершини : повісті / А. А. Дімаров. – К. : Дніпро, 1985. – 216 с. – (Романи й повісті).

Дімаров А. А. Вершини : повість / А. А. Дімаров. – К. : Рад. письм. 1986. – 189 с. : іл.

Дімаров А. А. Містечкові історії : повісті / А. А. Дімаров. – К. : Дніпро, 1987. – 557 с.

Дімаров А. А. Сільські історії / А. А. Дімаров. – К. : Дніпро, 1987. – 539 с.

Дімаров А. А. Боги на продаж : міські історії / А. А. Дімаров. – К. : Рад. письм. 1989. – 512 с.

Дімаров А. А. В тіні Сталіна : повісті / А. А. Дімаров. – К. : Дніпро, 1990. – 176 с.

Дімаров А. А. Українська вендета : повісті / А. А. Дімаров. – К. : Дніпро, 1995. – 247 с.

Дімаров А. А. Самосуд : повісті, оповід., етюди / А. А. Дімаров. – К. : Укр. письменник, 1999. – 221 с.

Дімаров А. А. Біль і гнів : роман / А. А. Дімаров. – К. : Україна, 2004. – 928 с. – (Бібліотека Шевченківського комітету).

Дімаров А. А. Єврейські повісті / А. А. Дімаров. – К. : Фенікс, 2007. – 174 с.

Дімаров А. А. На коні й під конем : докум. повість / А. А. Дімаров. – Х. : Фоліо, 2009. – 317 с. – (Українська література).

Дімаров А. Важка ноша сія / А. Дімаров // Одкровення в кафе «Пегас» : збірник. – К. : Ярославів Вал, 2010. – С. 147–149.

Дімаров А. На Волині, одразу по війні / А. Дімаров // Волинь. – 1998. – 28 лют. ; 7, 10, 12, 14, 17, 19, 21, 24 берез.

Дімаров А. Мікроновели : [проза] / А. Дімаров // Київ. – 2006. – № 4. – С. 34–63.

Дімаров А. Блакитна дитина : [повість] / А. Дімаров // Укр. мова. та л-ра. – 2007. – № 45–47. – С. 57–70.

Дімаров А. А задумів було : і – як хрести на кладовищі... / А. Малімон // Урок української. – 2008. – № 3–4. – С. 16–17.

Дімаров А. А. Любов і сонце : диптих ; Що їх жаліти : триптих ; На живця : новелети / А. А. Дімаров // Літ. Україна. – 2008. – 3 квіт. – С. 5 ; 8 трав. – С. 4 ; 4 груд. – С. 7.

Дімаров А. Чотири чарочки : новелети ; Хвостатий фермер / А. Дімаров // Літ. Україна. – 2009. – 19 лют. – С. 5 ; 31 груд. – С. 4.

Дімаров А. Довічне розкуркулення ; Божа свічечка ; Васюня : новелети / А. Дімаров // Літ. Україна. – 2010. – 15 квіт. – С. 4.

Дімаров А. Новелети / А. Дімаров // Кур'єр Кривбасу. – 2011. – № 254–255. – С. 3–28.

* * *

Більчук М. Анатолій Дімаров / М. Більчук // Більчук М. Українські та зарубіжні письменники : розповіді про життя і творчість / М. Більчук. – Тернопіль, 2006. – С. 44–46.

Денисюк В. Дімаров Анатолій Андрійович / В. Денисюк // Денисюк В. Журналістика Волині : факти й імена : нариси історії засобів масової інформації Волині ХХ – початку ХХІ ст. / В. Денисюк. – Луцьк, 2005. – С. 88.

Лис В. Анатолій Дімаров : вибори в сорок шостому / В. Лис // Ми – волинські журналісти / упоряд. Ф. Мандзюк. – Луцьк, 1999. – С. 134–138.

Автографи відомих волинян : Анатолій Дімаров // Волинь. – 2004. – 30 верес. – С. 2.

Анатолій Дімаров : «Я все життя збираю людські долі» // Укр. літ. газ. – 2010. – 23 лип. – С. 8–9 ; 6 серп. – С. 8–9 ; 20 серп. – С. 7.

Бахчевнікова Я. Секрети мистецької майстерності А. А. Дімарова : (за збіркою «Зблиски») / Я. Бахчевнікова // Укр. л-ра. в ЗОШ. – 2007. – № 5. – С. 42–45.

Больбат С. Анатолій Дімаров : «Не люблю нудних творів» / С. Больбат // Літ. Україна. – 2010. – 19 серп. – С. 1, 5.

Глібчук У. Це має бути наше повітря... / У. Глібчук // Слово Просвіти. – 2005. – № 41. – С. 12.

Грабовський В. Анатолій Гарасюта : «Правда без любові мало чого варта» / В. Грабовський // Літ. Україна. – 2007. – 11 січ. – С. 1, 3.

Гросевич Т. Романістика Анатолія Дімарова очима критиків і літературознавців / Т. Гросевич // Мандрівець. – 2011. – № 2. – С. 74–77.

Козак С. «Стиль письменника – це щоденна каторжна праця!» / С. Козак // Літ. Україна. – 2011. – 4 серп. – С. 4–5.

Коскін В. Анатолій Дімаров : «Я все життя збираю людські долі» / В. Коскін // Дем. Україна. – 2010. – 18 черв. – С. 17.

Кульова В. Не поле перейти... / В. Кульова // Дем. Україна. – 2007. – 20 лют. – С. 9.

Ленська С. Дитячий світ Анатолія Дімарова : (за повістю «На коні і під конем») / С. Ленська // Укр. л-ра. в ЗОШ. – 2007. – № 5. – С. 46–49.

Максименко Л. Історія кохання / Л. Максименко // Молодь України. – 2005. – 31 берез. – С. 4.

Малімон Н. Анатолій Дімаров : до війни ми не знали слова «оборона», нас учили наступати / Н. Малімон // День. – 2009. – 26 черв. – С. 28.

Малімон Н. Анатолій Дімаров : «На жаль, я не був бандерівцем!» / Н. Малімон // Віче. – 2007. – 15–21 листоп. – С. 8; День. – 2007. – 16 листоп. – С. 19.

Малімон Н. І прожив, і розповів... / Н. Малімон // Віче. – 2008. – 15–21 трав. – С. 1, 10; День. – 2008. – 13 черв. – С. 20.

Малімон Н. Півцеглини як рушій Перемоги? : чому для інваліда Другої світової, відомого письменника Анатолія Дімарова, 9 Травня не свято, а день скорботи / Н. Малімон // Віче. – 2009. – 7–13 трав. – С. 1, 3, 10.

Новакович Р. Весна патріарха / Р. Новакович // Дзеркало тижня. – 2007. – 28 квіт. – С. 24.

Новакович Р. Під завісу Панагія : Анатолію Андрійовичу Дімарову присвячується / Р. Новакович // Літ. Україна. – 2008. – 24 січ. – С. 8.

Слабошпицький М. Один із багатьох уроків / М. Слабошпицький // Літ. Україна. – 2007. – 17 трав. – С. 1, 4.

Слабошпицький М. Анатолій Дімаров / М. Слабошпицький // Укр. мова та л-ра. – 2007. – № 45–47. – С. 56–57.

Філатенко А. Анатолій Дімаров : «Волинь зробила з мене свідомого українця» / А. Філатенко // Волинь-нова. – 2008. – 8 лип. – С. 3.

Філатенко А. Як сталініст став націоналістом / А. Філатенко // Волинь-нова. – 2009. – 24 верес. – С. 5.

Югов В. Біль і гнів Анатолія Дімарова : (нотатки на полях) / В. Югов // Голос України. – 2007. – 11 серп. – С. 20–21.

Анатолій Дімаров // Усі українські письменники. – Харків, 2005. – С. 6–9.
Дімаров Анатолій Андрійович // Шевченківські лауреати 1962–2001 : енцикл. довід. – К., 2001. – С. 142–143.

Дімаров Анатолій // Енциклопедія Сучасної України. – К., 2007. – Т. 7. – С. 689.

Дімаров Анатолій Андрійович // Усі письменники і народна творчість : довідник. – К., 2007–2008. – С. 97–99.

ТРАВЕНЬ

130 років від часу переїзду Лесі Українки в с. Колодяжне, тепер Ковельського району (1882)

Одного сонячного травневого дня до маловідомого тоді села Колодяжного приїхала родина Косачів: Петро Антонович з дружиною Ольгою Петрівною та трьома дітьми: Михайлом, Ларисою, Ольгою. Глава сімейства ще 1868 р. купив тут 471,44 десятини землі. Поселилися в недавно зведеному великому одноповерховому будинку. Після гамірних міст, де Косачі мешкали перед тим, довколишнє видається для них дійсно місцем свободи. Великий двір,

посеред оксамитової трави пролягають стежки. Особливо привабливе красою садок з галявинами та молодими фруктовими деревами, а за ним – старі липи, ясени, дуби, які переходять у густий ліс (названий Коничівським), сповнений буйноцвіттям трав, зеленню беріз, кленів, ясенів, яворів, кущів калини, у якому лунає пташиний щебет. З іншого боку – багаті на дикого звіра старі болотисті ліси (т. зв. Стадниця), що простягалися аж до самісінької річки Турії. До Петра Антоновича приїжджали друзі з Києва полювати на дикого кабана, лося... Старші діти, до яких згодом приєдналося троє молодших, що народилися в Колодяжному, бігали з сільськими дітьми до лісу, засівали різним насінням квітники, раділи, граючись під кроною велетня-каштана. Через багато років хіба що «Зелений Гай» на Полтавщині зможе бути рівнозначним Колодяжному.

Не тільки чудова природа вразила старших та й малих членів приїжджої родини. Тут вони щільно зіткнулися з селянським побутом, етнографією, фольклором, соціальними проблемами. Саме в день приїзду звернули увагу на «курну хату» – оселю бідних людей (без димаря, з солом'яною стріхою, маленькими віконцями). Співчуваючи тутешнім селянам, Косачі брали їх до себе на службу, добре оплачували їх працю. Серед селян Колодяжного особливо вирізняється постать Варвари Дмитрук (Пиріг) – подруги Лесі Українки, талановитого носія колодяженського фольклору. Завдяки їй панночка Лариса познайомилася з культурною спадщиною Полісся та з особливостями мовного колориту. То були початки Лесиноного формування як письменниці, етнографа, фольклориста.

Домашню освіту дітям давала мати – Олена Пчілка, наймали також репетиторів, пізніше діти вступали до гімназії. Всі, крім Лесі. У зв'язку з хворобою вона займалася самоосвітою під керівництвом Олени Пчілки та Михайла Драгоманова, а пізніше ще й допомагала молодшим дітям здобувати глибокі знання. Зокрема, 19-літня дівчина уклала досить оригінальний підручник «Стародавня історія східних народів». На Колодяжне припадають перші спроби Лесі Українки з ведення домашнього господарства, особливо у час відсутності матері. «Читаю Тена і варю варення», – писала з Колодяжного. Під час спалаху тифу бралася навіть доглядати хворих. Своє захоплення волинською природою вона передала у своєму вірші «Ой чи так красно в якій країні, як тут на нашій рідній Волині». Музичні здібності дочки полтавської дворянки Олени Пчілки тут, у Колодяжному, виливалися у години спілкування з фортепіано й приносили неабияке задоволення слухачам. Грала твори Бетховена, Шуберта, Мендельсона та багатьох інших композиторів. Створювала власні музичні твори. «Ми всі любили цю Лесину музику. Вона таки була вартна, та й наша мати, що зналася на хорошій музиці та завжди була вимогливо-критична, вважала, що імпровізації Лесі хороші», – писала Ольга Косач-Кривинюк. Але фізичні болі у прооперованій руці змусили дівчину відмовитися від улюбленої гри на фортепіано.

Дуже рано почала вивчати художні твори, особливо – класиків світової літератури. Брат Михайло, який 1884 р. уже навчався в гімназії, привіз сестричкам подарунки, зокрема, подарував чотири-томник Шіллера та ще й німецькою мовою, що стало приводом до вивчення іноземних мов у Косачівській родині.

У Колодяжному Леся Українка займалася перекладацькою діяльністю. Особливо добре це виходило в неї з «Книги пісень» Г. Гейне – збірки, над якою п'ятнадцятирічна поетка-перекладач працювала в співробітництві з другом М. Славинським, її першим юнацьким захопленням.

Колодяжне для Лесі Українки було тим родинним гніздом, яке крізь усі негаразди в житті, гріло теплом та підтримкою, давало теми, ідеї та образи для багатьох творів. Освідчувалась у любові до нього словами «...Мені нігде так не добре, як вдома, і робота тут найліпше робиться» (з листа до М. Павлика).

Олена Пчілка віршувала:

*...Волинь красна, країна прекрасна!
Тебе я повік не забуду
Та кращої долі, і щастя, і волі
Бажати для тебе все буду.*

Петро Антонович констатував у листі до дружини: «Наши дети в Колодяжном чувствуют себя прекрасно».

Михайло Косач писав: «У мене тільки в Колодяжному в'яжеться думка про дім «свій», як ото в Гарольдовій пісні «Отцовский дом» співається».

Оксана Косач солідарна зі старшими, що поняття «дома» «було... в Колодяжному, поки ще цілою родиною ми там жили, а потім то все було тимчасове, випадкове і не «своє».

Ізидора Косач у далекій Америці дивилась на черешню, вкриту цвітом, і все згадувала Колодяжне. А Микола Косач навіки залишився в рідній Колодяжненській землі.

Лілія Рибчук

Література:

Денисюк І. Родинний світець у Колодяжному / І. Денисюк, Т. Скрипка // Денисюк І. Дворянське гніздо Косачів / І. Денисюк, Т. Скрипка. – Львів, 1999. – С. 171–206.

Косач-Кривинюк О. Леся Українка. Хронологія життя і творчості. – Репринт. вид. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2006. – XVI с.+ 928 с. : іл.

Про переїзд Лесі Українки в Колодяжне – с. 45.

Мороз М. О. Літопис життя та творчості Лесі Українки / М. О. Мороз. – К. : Наук. думка, 1992. – 629 с.

Про переїзд Лесі Українки в Колодяжне – с. 20.

Родина Косачів і волиняни : спогади, перекази / записи, впорядкув. і приміт. О. Ошуркевича. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2002. – 64 с.

Колодяжне – колиска Лесиного таланту : путівник / упоряд. В. Комзюк, Н. Пушкар ; текст Л. Мерзвинської. – Ковель : Ковел. міська друк., 2011. – 36 с.

10 ЧЕРВНЯ**130 років від дня народження О. П. Косач-Шимановської (1882–1975) – дочки Олени Пчілки, сестри Лесі Українки**

Народилася Оксана Петрівна Косач в с. Колодяжне Ковельського повіту Волинської губернії. Дівчинку спочатку називали Тамарою, Марцею, Марусечкою, Уксусом, у кінці червня дали ім'я Оксана. Дитинство пройшло в Колодяжному. Леся вчила її гри на фортепіано.

Після домашньої підготовки вона вступила до третього класу гімназії у Києві. Відвідувала театри, брала участь в аматорських виставах, перекладала російською мовою Яцкова, переписувала Лєсині чорнові тексти, слухала публічні лекції, вчила англійську мову.

Після гімназії навчалася на вищих жіночих Бєстужівських курсах у Петербурзі. За політичну історію з курсів її виключили. У жовтні 1904 р. Оксана Косач виїздить за кордон у м. Льєж (Бельгія), вступає на інженерний факультет політехнічного інституту.

1908 р. вона вийшла заміж за двоюрідного брата (кузена), сина батькової сестри Олександри Косач-Шимановської (тьоті Саші) Антона Шимановського. Церковного шлюбу не брали. Хоча такі шлюби між близькими родичами у дворянських сім'ях не були рідкістю, російська православна церква чинила великі перешкоди для їх оформлення. Це заважало у працевлаштуванні, сім'я зазнавала безробіття. Особливо ускладнилося матеріальне становище після народження у 1911 р. доньки Оксани.

У 1906 р. Антона Шимановського було заарештовано у редакції газети «Народное дело» й засуджено на два роки ув'язнення. Віднайдені документи довели, що він був офіційним представником на Всеукраїнському з'їзді вчителів і діячів народної освіти. Після звільнення під заставу змушений був жити у Швейцарії.

19 березня 1913 р. Леся Українка писала сестрі Ользі: «Цілую тебе, Михалю і Оксаночок – (чи то я їх побачу сеї весни?) А хотілося би, та пора б!». Оксана Петрівна відвідала родину восени 1913 р., уже після смерті Лєси. Це був її останній приїзд в Україну.

1918 р. Антон Борисович Шимановський повернувся до Петербурга, а Оксана з дочкою залишилася у Празі, працювала вчителькою, перекладала, укладала словники.

У 1943 р. до неї приїхала сестра Ольга Косач-Кривинюк з сином Василем. Сестри мали намір виїхати з Праги до Німеччини, але Оксана Петрівна з невідомих причин не поїхала.

Від половини 1930-х рр. аж до смерті в 1975 р. жила в Празі, на вул. Ломницького, ч. 3. Тут мешкало кілька цікавих родин, що були між собою добре знайомі, часто відвідували одні одних, жили дружно. Це були Максим Славинський з дружиною Марією Федорівною (той Славинський, що в молодих літах був приятелем Лєси Українки, разом з якою перекладали твори Генріха Гейне); Платоніда Щуровська,

талановита і своєрідна особистість; родина Льва Лукасевича, автора спогадів про передреволюційне і революційне українське життя в Києві; родина Федора Стешка, музикознавця, автора багатьох праць з історії української музики і письменника Олександра Олеся.

Зіна Генрик-Березовська, літературознавець, дослідник чесько-українських літературних взаємин, познайомилася з Оксаною Петрівною 1947 р., будучи ще студенткою гімназії. За її словами, помешкання Оксани Косач було невелике, складалося з малих сіней, кімнати, кухні та комірчини для схову різних речей. Вона досить часто віддавала під найм свою кімнату студентам, а сама жила в кухні.

Подружжя Березовських були найближчими людьми для Оксани Петрівни. Вони й поховали її. До них перейшла значна частина архіву Лесиної сестри. Нині всі троє – Оксана Косач, Кость і Зіна Березовські – поховані під однією плитою на кладовищі Праги. А Косачівський архів недавно повернувся в Україну до відділу рукописних фондів і текстології Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України.

Віра Комзюк

Література:

Аврахов Г. На сторожі об'єктивних поцінувань Оксани Косач-Шимановської : смутна історія кривдних поневажань сестриці Лесі Українки / Г. Аврахов // *Леся Українка і родина Косачів в контексті української та світової культури : матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. – Луцьк, 2006. – Вип. 3. – С. 73–75.*

Денисюк І. Оксана Петрівна Косач-Шимановська / І. Денисюк, Т. Скрипка // *Денисюк І. Дворянське гніздо Косачів / І. Денисюк, Т. Скрипка. – Львів, 1999. – С. 111–122.*

Дрофань Л. Берегиня. – К.: Молодь. – 206 с.

Про Оксану Косач – с. 195–196.

Дибя А. Розбите свічадо : доля родини Косачів по смерті Лесі Українки // *Минуле і сучасне Волині та Полісся. Олена Пчілка в історії інтелектуальної еліти України та Волині : матеріали XXXIII Всеукр. іст.-краєзн. наук. конф., присвяч. 160-річчю від дня народж. Олени Пчілки та 60-річчю з часу створення Колодяжнен. літ.-мемор. музею Лесі Українки. – Луцьк, 2009. – С. 153–158.*

Комзюк В. Доля молодшої сестри Лесі Українки // *Минуле і сучасне Волині та Полісся : Ковель і ковельчани в історії України та Волині : матеріали XII Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 12-й річниці Незалежності України і 485-й річниці надання Ковелю Магдебурзького права. – Луцьк, 2003. – Ч. 1. – С. 166–168.*

Косач-Кривинюк О. Леся Українка: хронологія життя і творчості. – Репринт. вид. – Луцьк : Волин. обл. друк, 2006. – 928 с.

Про Косач-Шимановську О. П. – див. Індекс.

Листи так довго йдуть... : знадоби архіву Лесі Українки в Слов'янській бібліотеці у Празі. – К.: Видав. центр «Просвіта», 2003. – 318 с.

Мірошниченко Л. Невідомі документи про Лесю Українку в архіві Оксани Косач-Шимановської / Л. Мірошниченко // Укр. мова і літ. (додаток до газ.) – 1999. – № 15–16. – С. 27–28.

13 ЧЕРВНЯ

75 років від дня народження С. Д. Сачука (1937) – головного редактора газети «Волинь-нова», заслуженого журналіста України

Степан Дорофійович Сачук – Почесний громадянин міста Луцька, заслужений журналіст України, лауреат конкурсів Національної спілки журналістів України «Золоте перо», неодноразовий переможець акції «Людина року Волинського краю», редактор і один із авторів документально-публіцистичних книг «Доброго дня вам, люди!», «Дорога до читача ніколи не кінчається», «Волинь у нашій долі». Член Національної спілки журналістів України з 1969 р.

Нагороджений орденами св. Миколи Чудотворця, «Професіонал галузі», «За заслуги» II і III ступенів, медалями. За активну роботу у справі розвитку українсько-польської дружби і співробітництва має ряд почесних нагород Республіки Польща. Степан Дорофійович неодноразово обирався депутатом Луцької міської ради.

Степан Дорофійович Сачук народився 13 червня 1937 р. в с. Вишнів Любомльського району Волинської області. Батько, Дорофій Степанович, працював залізничником, мама, Акуліна Володимирівна – у колгоспі. Робота у колгоспі у шкільні роки, сільське життя, хліборобська праця змалку не могли не вплинути на вибір професії. У 1954 р. Степан Сачук стає студентом агрономічного факультету Львівського сільськогосподарського інституту та здобуває фах агронома.

На початку трудової діяльності відбувся непередбачуваний поворот у виборі професії. Ще до закінчення інституту Степан Дорофійович був запрошений працювати агрономом в один із найбільших на ті часи колгоспів тодішнього Луківського району Волинської області. Саме тут йому доручили редагувати колгоспну багатотиражку.

Знайти свій шлях у журналістиці Степану Сачуку допоміг редактор Луківської районної газети Степан Чайковський – людина творча і мудра. Саме Степан Чайковський розгледів у юнаку задатки творчого, аналітичного мислення, так необхідного для успішного журналіста. А коли Степан Сачук по закінченні інституту, отримавши диплом агронома, влаштувався на роботу в місцеве сільськогосподарське училище, старший наставник запропонував спробувати свої сили в журналістиці. Так, Степан Сачук став завідувачем сільськогосподарським відділом Луківської районної газети. Саме у цій газеті розпочався довгий та успішний шлях у журналістиці тривалістю вже понад 50 років. Пізніше Степану Дорофійовичу запропонували таку ж посаду у Старовижівській, Турійській

районних, Ковельській міськрайонній газетах. З 1962 р. до 1965 р. Степан Сачук – заступник редактора Володимир-Волинської міськрайонної газети.

З початку 1965 р. і донині Степан Дорофійович працює в обласній газеті «Волинь» (раніше «Радянська Волинь»). Тут він відбувся як журналіст, пройшовши всі ступені цієї професії. Починав на посаді редактора відділу, пізніше став першим заступником головного редактора, а з 1997 р. – головним редактором газети. Цю посаду займає 15 років.

Завдяки Степану Сачуку «Волинь» стала незалежною, демократичною газетою, відомою як в Україні, так і за кордоном. Злагоджена робота високо професійного колективу газети під керівництвом її головного редактора, сміливі, критичні, інформативні статті зробили «Волинь» одним із найбільш тиражних українських видань.

У 90-х рр. XX ст., та на початку XXI ст. саме «Волинь» мала найбільшу на Волині кількість передплатників. У 1998–2000 рр. її середньорічний тираж складав 52 тисячі примірників, на 1 січня 2002 р. – 60 тисяч примірників, на 1 січня 2003 – 65 тисяч, на 1 січня 2004 – 66 тисяч примірників. Зараз лише разовий тираж газети складає близько 70 тисяч примірників, а тижневий (при триразовому виході) – понад 200 тисяч. З 4 вересня 2003 р. газета «Волинь» виходить під назвою «Волинь-нова».

Газета, насамперед, приділяє увагу духовності, вихованню патріотизму, екологічному вихованню, дає цінні поради, необхідні у житті людей, постійно проводить благодійні акції, до яких залучають місцевих бізнесменів. Організовує збір коштів для допомоги неповносправним, важкохворим.

«Волинь-нова» – єдина газета в області, яка має власних кореспондентів за кордоном. Це одна з небагатьох газет, яка працює на самофінансуванні, без спонсорської допомоги і бюджетних коштів. Це дає можливість притримуватися незалежної лінії, мати об'єктивну думку, виступати із сміливою критикою, відстоювати інтереси людей та справедливість.

Оксана Гаврилюк

Література:

Сачук С. Вибір журналіста між чесністю і комфортністю / С. Сачук // Державність, мораль і засоби масової інформації : матеріали наук.-практ. конф. / упоряд. В. Т. Денисюк, А. М. Якубук. – Луцьк, 2000. – С. 28–33.

Сачук С. Д. Відданість журналістиці і своїй газеті ; Чи справді корупція неприступна? ; Мовчазні співучасники корупції ; Проти лицемірства і фальші / С. Д. Сачук // Шлях до читача ніколи не кінчається : докум. зб. – Луцьк, 2004. – С. 3–22.

Сачук С. Правдиве слово проти / С. Сачук // Патріотами не народжуються : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. журналістів на тему

«Патріотизм, національна ідея і засоби масової інформації» / упоряд. В. Т. Денисюк. – Луцьк, 2002. – С. 25–30.

Сачук С. Д. Право читача на правдиву інформацію / С. Д. Сачук // Свобода слова : теорія і практика : матеріали наук.-практ. конф. журналістів Волині на тему «Свобода слова і засоби масової інформації в демократичній державі» / упоряд. В. Т. Денисюк. – Луцьк, 2001. – С. 31–35.

Сачук С. Служити правді і людям, а не прислужувати / С. Сачук // Етика і журналіст : матеріали наук.-практ. конф. журналістів Волин. обл. / упоряд. В. Денисюк. – Луцьк, 2004. – С. 31–34.

Сачук С. Суспільство без моралі не має майбутнього ; Чи здатні наші політики брати уроки у життя і людей? ; У полоні сміття – побутового і морального ; Нас задушить жаба заздрощів ; Невже ми вміємо тільки сваритися і красти? / С. Сачук // Волинь : всеукр. сусп.-політ. літ.-мистец. часоп. – Луцьк, 2008. – Чис. 10. – С. 211–232.

Сачук С. Д. Трохи про себе ; Куди веде нас політична еліта? ; Не будьмо квартирантами у своєму домі ; Свята, але не райська земля / С. Д. Сачук // Доброго дня вам, люди! : докум. зб. – Луцьк, 2009. – С. 8–25.

Сачук С. Хто переможе в інформаційній війні? / С. Сачук // Прозорість влади і засоби масової інформації : матеріали наук.-практ. конф. журналістів Волин. обл. – Луцьк, 2003. – С. 45–50.

Сачук С. Це багатоліке войовниче хамство ; Наша хата – скраю? ; Коли хабарництво стає нормою життя / С. Сачук // Любіть Україну : кращі роботи волин. журналістів – дипломантів обл. конкурсу / упоряд. В. Денисюк. – Луцьк, 2003. – С. 24–26; 43–45; 60–63.

Сачук С. Як фабрикували гучну справу : післямова до судового процесу, який і державний обвинувач, і захисники назвали особливим / С. Сачук // «Волинь» у нашій долі : докум. зб. – Луцьк, 1999. – С. 17–32.

* * *

Про відзначення державними нагородами України : Указ Президента України № 549 від 22 червня 2007 року // Уряд. кур'єр. – 2007. – 4 лип. – С. 5–12.

Волинь / авт.-упоряд. В. В. Болгов ; Ін-т біогр. дослідж. ; Укр. наук. т-во геральдики і лексикології. – К. : Поліграфкнига, 2006. – 318 с. – (Новітня історія України).

Про С. Сачука – с. 278, 279.

Денисюк В. Газета «Волинь» / В. Денисюк // Денисюк В. Журналістика Волині : факти й імена : нариси історії засобів масової інформації Волині ХХ – початку ХХІ ст. – Луцьк, 2005. – С. 61–92.

Про С. Д. Сачука – с. 61–72.

Інформаційне поле Волині : здобутки і перспективи // Волинь на зламі століть : історія краю (1989–2000 рр.). – Луцьк, 2001. – С. 406–421.

Про С. Сачука. – с. 408–409.

Сачук Степан Дорофійович : голов. ред. незалежної громад.-політ. обл. газ. «Волинь-нова» // Корнелюк Д. Духовне небо Волині : презент. альм. / Д. Корнелюк. – Луцьк, 2008. – 3-тє вид., доповн. – С. 261–262.

Сачук Степан Дорофійович / «Волинь» у нашій долі : докум. зб. – Луцьк, 1999. – С. 17.

Відзнаки : подяки від Президента – головному ред. «Волині» // Волинь.
– 2000. – 27 січ. – С. 1.

Ювілей : нашому головному ред. – 70 // Волинь-нова. – 2007. – 14 черв.
– С. 1.

Якименко М. «Волинь-нова» обрала головного редактора / М. Якименко // Голос України. – 2007. – 16 серп. – С. 32.

* * *

Павлюк І. Сачук Степан Дорофійович / І. Павлюк // Українська журналістика в іменах : матеріали до енцикл. сл. / за ред. М. М. Романюка. – Львів, 2001. – Вип. 8. – С. 257–258.

Сачук Степан Дорофійович // Хто є хто на Волині : наші земляки : довід.-біограф. вид. – К., 2004. – Вип. 2. – С. 56.

17 ЧЕРВНЯ

130 років від дня народження І. Ф. Стравінського (1882–1971) – російського композитора і диригента

130 років минуло від дня народження Ігоря Стравінського (1882–1971), геніального композитора, чий творчість зазнавала нищівної критики, а квитки на концерт виявлялися заздалегідь проданими. На межі XIX–XX століть він і його родина пов'язані з Устилугом. Саме в цьому містечку, влітку, проводили свої вакації малі Стравінські у маєтку Носенків, родичів по материнській лінії. І саме тут юнак Ігор зустрів своє перше кохання – Катерину Носенко, посадив сад та побудував дім, до якого йшла алея, що збереглася до наших днів. Щасливий у першому шлюбі, в цей будинок майбутній знаний композитор привів свого первістка Федора, а потім й доньку Людмилу, молодшого сина Святослава. А всього в нього було четверо дітей, наймолодшою була Мілена. Тут йому плідно працювалося. В Устилузі він почув колискову, мелодія якої стала окрасою балету «Жар-птиця»; «напав», за його власним визначенням, на початкову мелодію балету «Весни священної», який змусив по-новому звучати всю музику XX століття; збирав матеріали для «Весіллячка». Востаннє Стравінський був в Устилузі, Києві та Росії у 1914 р., який визначив завершення так званого російського періоду в його творчості. З понад тридцяти творів, над якими композитор у цей час працював, поява п'ятнадцяти з них пов'язана з Устилугом.

Умовно кажучи, вся творча діяльність композитора складається з трьох періодів: російського періоду (до серпня 1914 р.), європейського (до вересня 1939 р.); американського (до 1967 р.). Сам Стравінський, жартуючи, розподіляв своє життя на періоди за засобами пересування, якими він користувався: російський (устилузький) – велосипедний; європейський – автомобільний; американський – літаковий. Доля так розпорядилася життям великого музиканта,

що літо 1914 р. було не тільки останнім роком його приїзду до Устилугу, але й останнім роком відвідування батьківщини, яку він побажить лише 1962 р., на своє 80-річчя.

Перша світова війна, наступні драматичні події пов'язали життя Ігоря Стравінського з Європою. І цей період у житті композитора так і визначається як європейський. Війна застала композитора з великою родиною у Швейцарії, потім доля поєднала його з музичною культурою Франції. Революція в Росії позбавила грошових надходжень з устилузького маєтку, шлях на батьківщину був закритий, а туберкульоз – родинна хвороба, плин часу змушували втрачати і кошти на лікування, і найдорожчих йому близьких. У Швейцарії віднайшла спокій Берта Есерт – няня, яка виховала не одне покоління Стравінських, у Франції – донька Людмила, дружина Катерина, мати Ганна Кирилівна. І там же у Франції Стравінський зустрічає Віру де Боссе, яка і провела його в останню путь.

У Європі міжвоєнної доби Стравінський розпочинає новий творчий період, відновлює творчі стосунки з Сергієм Дягілєвим і його трупю, співпрацює у нових виставах з видатними художниками, як-от: Пабло Пікассо, Анрі Матіс, молоді французькі композитори визнають його своїм Метром. Відбуваються нові прем'єри, серед яких – хорео-кантата «Весіллячко», опера «Мавра», опера-ораторія «Цар Едіп», інші твори, відбуваються гастролі в Англії та Америці, з'являються літературні твори, зокрема «Хроніка мого життя».

Проте політичні події і Друга світова війна, що насувалася, тяжкі родинні втрати доньки, дружини, матері призводять до того, що, як і багато інших знаних європейців, Ігор Стравінський і Віра де Боссе, друга дружина, змушені шукати притулку в Сполучених Штатах Америки. Американський період Ігоря Стравінського продовжувався понад третину його життя, з 1939 р. по 1971 р. Він об'їздив з концертами Сполучені Штати Америки та Канаду, відвідав Південну Африку та Південну Америку з напруженою концертною програмою. А ще були відповідальні гастролі в Європі. З нагоди ювілею ушавленого композитора приймали Джон Кеннеді, Микита Хрущов. До того ж, він працював над новими творами, зокрема «Потопом», робив численні записи інших творів у студіях і на радіо. Композитор брав участь у численних урочистостях, фестивалях, виставках на його честь. Цей рік Стравінський завершив у Лос-Анджелесі, де в грудні розпочав роботу над твором «Авраам та Ісаак».

У наступні роки Ігор Стравінський написав ще 11 творів з використанням латині, івриту та англійської мови. Його останні публічні виступи відбулися 28 грудня 1966 р. та 1 січня 1967 р. у Чикаго. Попри свою, тепер вже повільну кульгаючу ходу, Стравінський диригував тоді з такою енергією, силою та молодим завзяттям, як колись у свої найкращі часи. 1966 р. Стравінський, як колись Моцарт, пише свій Реквієм – «Заупокійні піснеспіви» (Requiem Canticles) для

контральто, баритону соло та камерного оркестру на латинські канонічні тексти з римо-католицької заупокійної Меси та Погребової служби та дитячу пісеньку «Совенятко і кішечка». Останній його твір – інструментівка двох духовних пісень Гуго Вольфа (1860–1906) – датується 1967 р.

Ігор Стравінський заповів поховати себе у Венеції. Там, на кладовищі Сан-Мікеле в російському куточку, був похований Сергій Дягілев, який відкрив Стравінського – композитора світу. У Венеції на запрошення Дягілева композитор грав йому і частину «Весни священної» – тієї самої, після якої його визнано царем Ігорем. 16 квітня Стравінського поховали неподалік Сергія Дягілева. Службу відправили у Базиліці святих Джованні та Паоло за звичаєм грецької православної літургії. Були виконанні твори Скарлатті та Габрієлі, а також і твір Ігоря Стравінського «Заупокійні піснеспіви».

Так сталося, що побачення Ігоря Стравінського з батьківщиною відбулося через 48 років, коли в рік свого 80-річчя, 1962 р., Стравінський вперше приїздить тоді до Радянського Союзу, дає концерти у Москві та Ленінграді (тепер Петербурзі), але їхати до Києва він відмовився сам, оскільки до Устилугу влада не пустила, бо «безродному космополиту» шлях у прикордонну зону був закритий.

Завдяки Стравінському музичний фольклор Волині та Поділля через «Петрушку», «Весну священну», «Весіллячко» назавжди залишився в історії світової музики. Музика Стравінського, що була створена в Устилузі, – одна з блискучих сторінок не тільки вітчизняної, але і світової музичної культур, повернулася до Устилугу за часів незалежної України. Зараз у перебудованому в 1950-ті рр. будинку – музична школа, де на першому поверсі, у лівому крилі знаходиться музей композитора. На фасаді школи – пам'ятна дошка на честь І. Стравінського, поруч з будинком розміщена стела з його профілем. Влітку, на день народження композитора, відбуваються концерти музичного фестивалю «Ігор Стравінський та Україна».

Твори, над якими Ігор Стравінський працював в Устилузі:

«Фавн та пастушка», 1905–1906. «Присвячується дружині моїй Катерині Гаврилівні Носенко».

Симфонія для великого оркестру, червень 1905 р. – літо 1907 р. Присвята – «Дорогому вчителю моєму Миколі Андрійовичу Римському Корсакову».

«Фантастичне скерцо», травень 1907 р. – квітень 1908 р. Присвята – «Присвячується великому митцю Олександрові Іллічу Зілоті».

«Надмогильна пісня» на смерть М. А. Римського-Корсакова». Червень–липень 1908 р.

Чотири етюди для фортепіано, липень–серпень 1908 р. Присвяти: № 1 «Степану Степановичу Мітусову»; № 2 «Миколі Івановичу Ріхтеру»; № 3 «Андрію Миколаєвичу Римському-Корсакову»; № 4 «Володиміру Миколаєвичу Римському-Корсакову».

«Дві пісні на вірші С. Городецького: «Весна монастирська», «Росіянка» (Хлистовська), червень 1907 – серпень 1908 рр. Присвяти: № 1 «Елизаветі Федорівні Петренко»; № 2 «Сергію Городецькому».

«Феєрверк», літо 1908 р. Присвята – «Надії та Максимиліану Штейнбергам».

Л. Бетховен «Пісня Мефістофеля про блоху» (із «Фауста»). Оркестровка І. Стравінського, липень–серпень 1909.

М. П. Мусоргський «Пісня Мефістофеля про блоху» (із «Фауста»). Оркестровка Стравінського, липень–серпень 1909.

Романси «Незабудочка-квіточка» та «Голуб» на вірші К. Бальмонта зі збірки «Зелений вертоград. Слова поцелуйные» (1910), літо 1911 р. Присвята: № 1 «Мій матері»; № 2 «Людмилі Гаврилівні Белянкіно».

«Зорелик» (Радіння білих голубів), кантата на вірші К. Бальмонта зі збірки «Зелений вертоград. Слова поцелуйные» (1910), літо 1911 р. Присвята (французькою мовою) – «Клоду Дебюссі Ігор Стравінський».

«Весна священна», картини язичеської Русі у двох частинах, травень–червень 1910 – березень 1913 рр. Присвята – «Миколі Костянтиновичу Реріху».

Три пісенки (з спогадів юнацьких років): № 1 – «Сороченька», № 2 – «Ворона», № 3 – «Чичер-ячер». Маленькі п'єси для голосу та роялю, 1906 – літо 1913 р. Присвяти: № 1 «Синочку Светіку»; № 2 «Доньці Мікуші»; № 3 «Синочку Федіку».

«Соловей», опера, лірична казка в 3-х діях, початок літа 1908, літо 1909, осінь 1913 рр. Присвята – передбачалась присвята Степану Степановичу Мітусову, автору лібрето і вірному другу.

«Весіллячко». Збір матеріалів, літо 1914 р., останнє перебування в Устилузі, останнє відвідування Видубецького монастиря.

Олена Огнева

Література:

Стравинский И. Ф. Диалоги, воспоминания, размышления, комментарии / И. Ф. Стравинский. – Л. : Музыка, 1971. – 414 с.

Музикознавчі студії інституту мистецтв Волинського державного університету імені Лесі Українки та Національної музичної Академії України імені П. І. Чайковського : зб. наук. пр. : вип. 2 : Ігор Стравінський : дискурс творчості (до 125-річчя з дня народж.). – Луцьк : Вежа, 2007. – 204 с.

Богуш М. І. Залишиться у вічності : Володимир-Волинський : історія, яка завжди з нами : іст.-краєзн. нариси / М. І. Богуш. – Луцьк : Надтир'я, 2008. – 376 с.

Про І. Стравінського – с. 353.

Васильєва А. «Симфонія симфоній» Ігоря Стравінського / А. Васильєва // Музикознавчі студії інституту мистецтв Волинського державного університету імені Лесі Українки та Національної музичної Академії України імені П. І. Чайковського : зб. наук. пр. / уклад. О. І. Коменда. – Луцьк, 2009. – Вип. 4. – С. 32–43.

Волинь / авт.-упоряд. В. В. Болгов ; Ін-т біогр. дослідж. ; Укр. наук. т-во геральдики і вексикології. – К. : Поліграфкнига, 2006. – 318 с. – (Новітня історія України).

Про І. Стравінського – с. 37.

Ворон Н. Ігор Федорович Стравінський і Волинь / Н. Ворон // Волинь очима науковців і практиків : історія, теорія, методика : матеріали наук.-практ. конф. – Луцьк, 2010. – С. 158–162.

Кульова В. Ігор Стравінський / В. Кульова // Зрослиси душею, сплелиси корінням. – К., 2008. – С. 207–212.

Кардаш Н. О формуванні замысла балета «Агон» Ігоря Стравінського / Н. Кардаш // Музикознавчі студії інституту мистецтв Волинського державного університету імені Лесі Українки та Національної музичної Академії України імені П. І. Чайковського : зб. наук. пр. / уклад. О. І. Коменда. – Луцьк, 2009. – Вип. 3. – С. 143–153.

Огнева О. Д. Будинки серед алей : музей Ігоря Стравінського в Устилузі / О. Д. Огнева. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2006. – 56 с.

Огнева О. Д. Волинь у спогадах і листуванні родини Стравінських ; Музей І. Стравінського в Устилузі / О. Д. Огнева // «Роде наш красний...» : Волинь у долях країн і людських документах. – Луцьк, 1999. – Т. 3. – С. 799–813 ; 814–821.

Огнева О. Ігор Стравінський та Схід ; Музей Стравінських в Устилузі / О. Огнева // Дослідження цивілізацій Сходу та Заходу : історія, філософія, філологія. – К., 2004. – С. 68–70 ; 71–74.

Огнева О. Д. Контекст створення «Весни священної» і «Лісової пісні» : (розділ з майбутньої кн. «Повернення Ігоря Стравінського») / О. Д. Огнева. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2008. – 20 с. : іл.

Огнева О. Луцькі адреси Ігоря Стравінського / О. Огнева // Старий Луцьк : наук.-інформ. зб. ЛДІКЗ. – Луцьк, 2008. – Вип. IV. – С. 40–44.

Огнева О. Маєток Носенко-Белянкіних-Стравінських в Устилузі (за матеріалами Волин. обл. держ. архіву) ; Польські друзі Ігоря Стравінського / О. Огнева // Волинський музей : історія і сучасність : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 80-річчю Волин. краєзн. музею та 60-річчю Колодяжнен. літ.-мемор. музею Лесі Українки. – Луцьк, 2009. – С. 470–476.

Огнева О. Пам'ятки сакрального мистецтва в католицькій традиції : Устилуг часів перебування родини Стравінських (кін. XIX – поч. XX ст.) / Огнева О. // Волинська ікона : дослідження та реставрація : матеріали XV Міжнар. наук. конф. – Луцьк. – 2008. – Вип. 15. – С. 195–199.

Рутковська О. Золота скриня Волинського Полісся // Волинь моя : журн. Міжнар. громад. об-ня «Волин. братство». – К., 2004. – Вип. 4. – С. 243–254.

Якименко М. Від Устилуга до Святої гори / М. Якименко // Волинь моя : журн. Міжнар. громад. об-ня «Волин. братство». – К. – 2005. – Вип. 5. – С. 199–201.

Брагинская Н. Священная баллада И. Стравинского «Авраам и Исаак» : взгляд на восток? / Н. Брагинская // Музыкальная академия. – 2011. – № 1. – С. 153–157.

Ворон В. Почесний гість фестивалю, видатний британський кінорежисер Тоні Палмер : «Мій фільм про Стравінського має складну історію» / В. Ворон // Волин. газ. + Кур'єр 7 муз. – 2008. – 22 трав.

Ворон В. Стравінський та Україна : зустріч шоста / В. Ворон // Волин. газ. + Кур'єр 7 муз. – 2009. – 6 серп.

До 125-річчя Ігоря Стравінського // Слово правди. – 2007. – 12 квіт. – С. 3.

Кардаш Н. Большой Агон Игоря Стравинського / Н. Кардаш // Балет. – 2009. – № 3. – С. 40–41.

Карповець М. Стравінський і Шанель : таємниця двох світів / М. Карповець // День. – 2011. – 22–23 квіт. – С. 21.

Малімон Н. Відкрито ще один пункт інтелектуального туризму / Н. Малімон // День. – 2009. – 17 черв. – С. 1.

Огнева О. Найчарівніші спогади дитинства пов'язані з Устилугом ; Устилузький маесток Носенко-Белянкіних-Стравінських / О. Огнева // Луцьк. замок. – 2007. – 8 берез. – С. 12 ; 14 черв. – С. 4.

Райський куточок для творчості : Стравінський і Устилуг // Діалог. – 2009. – 18 черв. – С. 14.

Філатенко А. Безсмертний світ Ігоря Стравінського / А. Філатенко // Волинь-нова. – 2011. – 21 черв. – С. 10.

Філатенко А. Стравінський повертається на Волинь ; Фестиваль збирає таланти / А. Філатенко // Волинь-нова. – 2010. – 17 черв. – С. 6 ; 24 черв. – С. 6.

Якименко М. Устилуг знову слухав Стравінського : на Волині – VI музичний фестиваль «Стравінський та Україна» / М. Якименко // Голос України. – 2009. – 20 черв. – С. 12.

* * *

Стравінський Ігор Федорович // Мистецтво України : біограф. довід. – К., 1997. – С. 566–567.

Стравінські // Митці України : енцикл. довід. – К., 1992. – С. 559.

Уэйд-Мэтьюз М. Классическая музыка : большая иллюстр. энцикл. / М. Уэйд-Мэтьюз, У. Томпсон. – М. : Экспр, 2008. – 512 с. : ил.

Про І. Стравінського – с. 466–469.

17 ЧЕРВНЯ

**70 років від дня народження О. Г. Ковальчук (1942) –
вчителя української мови і літератури Жидичинської
ЗОШ І–ІІІ ст. Ківерцівського району,
заслуженого вчителя України**

Україніст-філолог за освітою і покликанням, патріот за переконанням Олесь Григорівна Ковальчук 46 років працює на педагогічній ниві.

Народилась Олесь Григорівна 17 червня 1942 р. в с. Томахів Гошанського району Рівненської області в сім'ї Григорія Юхимовича та Ольги Тимофіївни Ковальчуків.

Середню освіту здобувала з 1949 по 1959 р. у Томахівській семирічній, Бабинській середній школах. Після закінчення школи працювала робітницею Дубнівського харчокомбінату. В 1962–1966 р. навчалася на історико-філологічному факультеті Луцького

державного педагогічного інституту імені Лесі Українки, після закінчення якого працювала вчителем української мови і літератури Ворокомлівської середньої школи Камінь-Каширського району.

У 1977 р. переведена на посаду вчителя початкових класів, а в 1978 р. призначена заступником директора з навчально-виховної роботи та вчителем української мови і літератури Жидичинської середньої школи Ківерцівського району, у якій працює і нині.

Обіймаючи посаду заступника директора з навчально-виховної роботи впродовж майже чверті століття (1978–2002 рр.), розробила ефективну систему національно-патріотичного виховання, до реалізації якої докладає сил і зараз. Створила музейну етнографічну кімнату «Берегиня».

Уроки Олеси Григорівни – вияв атмосфери взаємного довір'я. На них школярі пізнають не тільки силу художнього слова, а й таїну української пісні, смуток народного плачу, святість молитви та інші цілющі джерела народної культури. Прийоми роботи з учнями, що їх використовує вчителька, сприяють повноцінному художньому осмисленню програмового матеріалу та його трансформуванню на сьогоденні проблеми, спонукають зіставляти світогляд, позицію письменника зі своїми поглядами на життя, дають змогу, аналізуючи літературні явища, обмінюватися думками, формувати власні переконання. Одні учні переживають на уроці задоволення від власної відповіді, інші – подив із приводу не помічених раніше деталей твору, а всі разом – насолоду першопрохідника у світ прекрасного й у світ власної душі.

Упевнені кроки удосконалення власних творчих набутків роблять під керівництвом педагога члени секції «Літературна творчість» Волинської обласної Малої академії наук.

Педагогічний хист О. Г. Ковальчук – це цілий комплекс, в якому поєднується внутрішня гармонія, поетичне обдарування, мистецьке світосприйняття. З року в рік цілеспрямовано, наполегливо і любовно плекає учительське слово Олеса Григорівна. Воно відлунює у серцях вихованців, багато з яких обрали в житті її дорогу. Знаходить щирий відгук серед словесників області на курсах підвищення кваліфікації та семінарах у Волинському інституті післядипломної педагогічної освіти.

Як педагог-новатор плідно співпрацює з науково-методичним виданням Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України «Дивослово», де друкуються її фахові дослідження з 1968 р., і є членом редколегії. Є автор посібників для вчителів, які користуються успіхом серед педагогів-філологів у різних регіонах країни.

З року в рік Олеса Григорівна веде рубрику «В обороні рідного слова» Ківерцівської районної газети «Вільним шляхом», періодично виступає ведучою рубрики «Суботня розмова» в обласній газеті «Волинь-нова», гостро, цікаво, талановито піднімаючи актуальні питання сьогодення.

Олеся Григорівна – активний громадський діяч: плідно працює як член Волинської обласної організації Всеукраїнського жіночого товариства ім. Олени Теліги (заступник голови); член Волинської обласної організації Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Т. Г. Шевченка (член Ради), член обласної організації Конгресу української інтелігенції; депутат Ківерцівської районної ради V скликання (2005–2010).

Натхненну працю О. Г. Ковальчук відзначено почесним званням «Заслужений вчитель України» (1996), нагрудним значком «Відмінник народної освіти» (1987).

Олеся Григорівна – лауреат обласної мистецької премії імені Агатангела Кримського (1997 р.), лауреат премії імені Бориса Грінченка Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Тараса Шевченка (2010).

Формуванню національної свідомості та духовності інтелектуально-творчої особистості віддає свої сили і педагогічний талант Олеся Григорівна Ковальчук, заслужений вчитель України.

Галина Романчук

Література:

Ковальчук О. Барвінок у снігу : поет. зб. / О. Ковальчук. – Луцьк : ВМА «Терен», 2008. – 100 с.

Ковальчук Л. Нас було семеро / Л. Ковальчук // Реабілітовані історією : Волинська область. – Луцьк, 2010. – Кн. 1. – С. 517–529.

Ковальчук О. Українська література : уроки активного співробітництва. (диспути, конф., проблемні семінари) / О. Ковальчук, Б. Мозолюк. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2000. – 64 с.

Ковальчук О. Українська література : розробки уроків за новою програмою : 7 клас / О. Ковальчук. – К. : Ред. журн. «Дивослово», 2003. – 104 с. – (Бібліотечка журналу «Дивослово»).

Ковальчук О. Г. Формуючи духовний світ (з досвіду роботи вчителя-методиста, вчительки укр. мови і л-ри Жидичин. серед. шк. Ківерців. р-ну Олеси Григорівни Ковальчук) / О. Г. Ковальчук, М. Прихода. – Луцьк, 1990. – 21 с.

Ковальчук О. На вервечках червневого сонця ; Вереснева повинь ; На сполин наставника ; Тарасова свіча [та ін. вірші] / О. Ковальчук // Світязь : альм. Волин. обл. орг. Нац. спілки письмен. України. – Луцьк, 2008. – Вип. 14. – С. 33–38.

Національний пантеон «Козацькі могили» / В. Рожко, В. Пришляк, П. Лотоцький, О. Сидор, О. Ошуркевич, О. Ковальчук, В. Баран. – Луцьк : Медіа, 2003. – 544 с.

Ковальчук О. Багато чванства, а мало гідності ; Толерантність чи мазохізм по-українськи? / О. Ковальчук // Волинь-нова. – 2011. – 29 січ. – С. 7 ; 27 серп. – С. 7.

Ковальчук Л. «Білі вірші із чорних днів» / Л. Ковальчук // Нар. справа. – 1994. – 12 серп. – С. 5 ; Укр. слово. – 1997. – 21 серп. – С. 5.

Ковальчук О. Г. Болить моє слово : [вірші] / О. Г. Ковальчук // Дивослово. – 2000. – № 4. – С. 65.

Ковальчук Л. Весна 1966-го : облуда : [вірші] / Л. Ковальчук // Наша віра. – 2008. – № 5. – С. 3.

Ковальчук О. «Вітрами й сонцем Бог мій шлях намітив...» : (літ.-муз. композ., присвяч. 100-річчю від дня народж. Олени Теліги) / О. Ковальчук // Дивослово. – 2006. – № 7. – С. 30–35.

Ковальчук О. З вікна учительської / О. Ковальчук // Рад. Волинь. – 1988. – 5 квіт.

Ковальчук О. Лицарі, гідні всенародної вдячності : в обороні рідного слова / О. Ковальчук // Вільн. шляхом. – 2008. – 3 січ. – С. 15.

Ковальчук О. «Німогомін» із 60-х ХХ ст. : Кость Шишко з Волині / О. Ковальчук // Розмаїтності. – 2008. – № 1(5). – С. 33–45.

Ковальчук О. Ольга Кобилянська та її повість «Людина» / О. Ковальчук // Дивослово. – 2002. – № 12. – С. 38–45.

Ковальчук О. Пам'ятати про силу слова / О. Ковальчук // Вільн. шляхом. – 2007. – 31 берез. – С. 6.

Ковальчук О. Сміливий виклик режимові : сорок років тому КДБ порушив справи проти волин. дисидентів / О. Ковальчук // Волинь. – 2005. – 24 серп. – С. 1, 2 ; 30 серп. – С. 3 ; 1 верес. – С. 3 ; 3 верес. – С. 3.

Ковальчук О. У тенетах холуйства ; Куди ведуть нас аморальність і бездуховність? / О. Ковальчук // Волинь-нова. – 2009. – 28 берез. – С. 5 ; 5 груд. – С. 7.

Ковальчук Л. Г. «Убгаєш той біль у словах» ; Шукайте в праці й злагоді спасіння / Л. Г. Ковальчук // Нар. трибуна. – 1993. – 16 черв. – С. 5 ; 8 верес. – С. 7.

Ковальчук О. Українська – мова любові і єднання / О. Ковальчук // Вільн. шляхом. – 2010. – 20 лют. – С. 5.

Ковальчук О. Г. Уроки співробітництва / О. Г. Ковальчук // Укр. мова і л-ра в шк. – 1990. – № 4. – С. 59 – 63.

Ковальчук Л. Учительська доля – то саду цвіт : [поезії] / Л. Ковальчук // Віче. – 1997. – 10 квіт. – С. 20.

Ковальчук О. Фікція у вигляді «гармошки» / О. Ковальчук // Віче. – 1997. – 22 трав. – С. 21.

Ковальчук Л. Цикл «З тернового вікна повстанських літ» / Л. Ковальчук // Нар. трибуна. – 1992. – 12 серп. – С. 6.

Ковальчук О. Чи не пора оголосити війну хамові? / О. Ковальчук // Волинь-нова. – 2007. – 15 груд. – С. 5.

Ковальчук О. Щоб хліб, як сонце, сяяв на столі / О. Ковальчук // Ленін. шляхом. – 1989. – 24 листоп.

Ковальчук О. Щоденний екзамен на патріотизм ; Коли людина стає особистістю / О. Ковальчук // Волинь-нова. – 2008. – 9 лют. – С. 9 ; 6 верес. – С. 5.

Ковальчук О. Як вибратися з болота подвійних стандартів / О. Ковальчук // Волинь-нова. – 2010. – 6 березня. – С. 7.

Не зречуся коренів своїх // Волинь-нова. – 2010. – 24 лип. – С. 7.

Про присвоєння почесних звань України працівникам освіти : Указ Президента України // Освіта. – 1996. – 17 січ. – С. 1.

Богуш М. Ківерцівщина : крізь віки і долі : іст.-краєзн. нариси / М. Богуш, Г. Павленко. – Луцьк : Надстир'я, 2006. – 520 с.

Про О. Г. Ковальчук – с. 245, 247, 390.

Ковальчук Олеся Григорівна // Золоті сторінки Волинського національного університету імені Лесі Українки : випускники. – Луцьк, 2010. – С. 67.

Олеся Григорівна Ковальчук // Перлини педагогічної мудрості / уклад. Н. М. Кот. – Луцьк, 2007. – С. 92–104.

Рожко В. ...Убгаєш той біль у слова... / В. Рожко // Рожко В. У пащі диявола / В. Рожко. – Луцьк, 2009. – С. 62–69.

Бубенщикова О. Вона не вчила бути «стукачами» / О. Бубенщикова // Волин. газ. – 2006. – 5 жовт. – С. 12.

Вегера Л. П. Олеся Григорівна Ковальчук – вчителька української мови і літератури Жидичинської середньої школи Ківерцівського району, вчитель вищої категорії, вчитель-методист / Л. П. Вегера // Пед. пошук. – 1996. – № 1(9). – С. 7.

Визнання : у гурті лауреатів – Олеся Ковальчук і Григорій Гуртовий // Волинь. – 1998. – 26 берез.

Вітренко Р. «Верни до мене, пам'яте моя...» (Штрихи до портрета вчительки Олесі Ковальчук) / Р. Вітренко // Дивослово. – 1998. – № 6. – С. 45–47.

Вітренко Р. Семінар словесників / Р. Вітренко // Дивослово. – 1995. – № 4. – С. 60–62.

Горик Н. Право бути вчителем / Н. Горик // Укр. мова і л-ра у серед. шк., гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2000. – № 2. – С. 103–105.

Кажан Г. Нагорода знайшла героїню / Г. Кажан // Волинь-нова. – 2011. – 8 лютого. – С. 2.

Лис В. Правдиве слово Лесі Ковальчук / В. Лис // Волинь-нова. – 2008. – 21 черв. – С. 7.

Маланій О. Наші випускники / О. Маланій // Наш університет. – 2010. – 20 листоп. – С. 7.

Хітько М. Поділюся дарами неба синього / М. Хітько // Слово Просвіти. – 2009. – 12–18 лют. – С. 13.

Хітько М. Провідна зоря – наша Леся / М. Хітько // Вільн. шляхом. – 2008. – 28 черв. – С. 6.

Штинько В. Барвінок у снігу / В. Штинько // Волинь-нова. – 2009. – 24 січ. – С. 6.

26 ЧЕРВНЯ

75 років від дня народження М. П. Шамрили (1937) – волинського художника

Микола Пилипович Шамрила народився 26 червня 1937 р. в місті Давід-Городку (Білорусія) у сім'ї робітника. Ще із раннього шкільного віку виявляв свій хист до малювання. Після закінчення середньої школи працював художником-оформлювачем.

У 1957–1961 рр. навчався у Вітебському художньо-графічному училищі. Під впливом педагога Г. П. Клікушина почав цілеспрямовано працювати у графічному мистецтві. Вищу професійну освіту отримав в Українському поліграфічному інституті ім. Івана Федорова (м. Львів), навчаючись на факультеті художнього оформлення книги (1962–1968). Викладач з фаху – В. С. Овчинников.

У 1968 р. після закінчення навчання пререїхав на роботу до Луцька. Тривалий час Миколі Шамрилі доводилося поєднувати творчість з організаційною та педагогічною роботою. Разом із Леонідом Хведчуком та Валентином Кирилковим він вісім років працював викладачем, а згодом – завучем Луцької дитячої художньої школи. Успішно викладав у Луцькому педагогічному училищі. Не припиняючи цієї діяльності аж до 2005 р., викладав образотворче мистецтво у Луцькій гімназії № 21.

Друга половина ХХ століття, а особливо 70-ті та 80-ті рр., в біографії художника – це період його найбільшої творчої активності. Він презентує свої твори на міських, обласних, республіканських виставках та на міжнародних мистецьких акціях Бельгії (1972), Болгарії (1981), Англії (1982) тощо.

Микола Шамрила 1977 р. стає членом Спільки художників Радянського Союзу. Протягом 1976–1991 рр. займає посаду головного художника у Волинських художньо-виробничих майстернях Художнього фонду УРСР.

Окрім плідних експериментів в царині олійного й акварельного малярства, він зосередив головну увагу на книжковій графіці. В його доробку блискучі лінорити – високомайстерні та довершені, означені досвідом та стилістичними барвами минулого, естетикою новітньо-технічних прийомів сучасності. Наприкінці 70-х рр. ХХ ст. твори Миколи Шамрили привернули увагу фахівців Академії Наук СРСР. Луцький художник отримує престижне замовлення на ілюстрації до серійного видання книг «Дантівські читання» (видавництво «Наука»). 1976 р. було видруковано дві ілюстрації «Данте» і «Беатріче». А шість творів на тему роману «Нове життя» побачили світ 1979 р. Значним успіхом художника стала сьома книга «Сонети Шекспіра» (1988). Творами М. Шамрили було проілюстровано редакційні статті книги «Дантівські читання» (1979). Про успішне виконання відповідального замовлення свідчить те, що Микола Пилипович Шамрила був обраний членом Дантівської Комісії Академії Наук СРСР.

Чимало зроблено художником для оформлення книг авторів Волині: В. Герасимчука «Горить моє серце» (1984), І. Чернецького «Переклик» (1984), В. Гея «Краплі на листі» (1987), О. Огородника «Материнська пісня» (1994), М. Стефанишина «Пісенні узори» (1996), «Різдвяний вертеп на Волині» (1996).

У багатьох творах Микола Шамрила майстерно відображає минувшину і сучасність Полісся. Ряд графічних аркушів присвятив драмі-феєрії Лесі Українки «Лісова пісня». Художником було проілюстровано збірку поезій великої поетеси «Грай, моя пісне» (1990).

Особливими здобутками позначена праця в царині екслібрису. В доробку майстра – понад 300 графічних мініатюр. Деякі з них опубліковані у сувенірних виданнях: «Екслібриси українських художників» (1977), «Книжная Москва» (1985).

Твори Миколи Пилиповича Шамрили зберігаються у приватних колекціях України та поза її межами (Англія, Болгарія, Данія, Португалія, Польща, Франція, Чехія, Швейцарія), багато зарубіжних книголюбів стали власниками екслібрисів із ініціалами луцького митця.

Дмитро Зінько

Література:

Каталог виставки мініатюрних книг / оформ. худож. М. П. Шамрила. – Луцьк, 1982. – 40 с.

Каталог персональної виставки робіт художника-графіка М. П. Шамрила. – Луцьк, 1973. – 7 с.

В сім'ї вольний, новій : кат. вист. мініатюр. кн., присвяч. 175-річчю з дня народж. Т. Г. Шевченка / оформ. худож. М. П. Шамрила. – Луцьк, 1989. – 67 с.

Книжный знак : каталог екслібрисов, выполненных худож. Наколаем Филлиповичем Шамрилом. – Луцк, 1984. – 30 с.

Українка Леся. Грай, моя пісне! : (поезії, написані на Волині) І / худож. оформ. М. П. Шамрила. – Луцьк, 1990.

Кн. 1. – 51 с.

Кн. 2. – 44 с.

* * *

Нестерук М. Луцьк моїх друзів / М. Нестерук // Волинський музей : історія і сучасність : матеріали ІІІ Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 75-річчю Волин. краєзн. музею та 55-річчю Колодяжен. літ.-мемор. музею Лесі Українки. – Луцьк, 2004. – Вип. 3. – С. 346–349.

Волошко Н. ...І журавлі у високості / Н. Волошко // Рад. Волинь. – 1988. – 7 листоп.

Гевелюк М. Майстер графічної мініатюри / М. Гевелюк // Рад. Волинь. – 1981. – 22 верес.

Гетьманський Е. Мовою графіки / Е. Гетьманський // Рад. Волинь. – 1986. – 1 січ.

Філатенко А. Світ у мініатюрах / А. Філатенко // Рад. Волинь. – 1991. – 11 лип.

29 ЧЕРВНЯ

163 роки від дня народження Олени Пчілки (1949–1930) – української письменниці, етнографа, фольклориста, громадської діячки

Література:

Пчілка Олена «Золоті дні золотого дитячого віку...» : автобіогр. нарис / Олена Пчілка ; упорядкув., підготов. текстів, передм. та приміт. Л. П. Мірошніченко, А. В. Ріпенко ; худож. оформ. О. А. Базилевича. – К. : Веселка, 2011. – 79 с. : іл.

Український народний орнамент : вишивки, тканини, писанки : [комплект ілюстр.] / збірала і систематизувала Ольга Петрівна Косач-Драгоманова (Олена Пчілка). – Репринт. відтворення 1-го вид. 1876 р. : вип. VIII /

вст. ст. Н. Сташенко, упоряд. В. Комзюк, Н. Пушкар. – Ковель : Ковел. міська друк., 2010. – 36 с. + 33 іл.

Данилюк-Терещук Т. Мемуари про Олену Пчілку як історико-літературне джерело / Т. Данилюк-Терещук // Літопис Волині : всеукр. наук. часопис. – Луцьк, 2010. – Чис. 7. – С. 161–168.

Дмитренко Н. С. Олена Пчілка як феномен українського національного відродження / Н. С. Дмитренко // Збірник науково-методичних праць викладачів та студентів Луцького педагогічного коледжу. – Луцьк, 2010. – Вип. 3. – С. 50–58.

Леся Українка і родина Косачів в контексті української та світової культури : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 140-річчю від дня народж. Лесі Українки та 100-річчю з часу написання драми-феєрії «Лісова пісня». – Луцьк, 2011. – 304 с. : іл.

Про Олену Пчілку – с. 3–21, 34–43, 64–66, 69–103, 114–118, 138–142.

Олена Пчілка і Гадяч : наук. зб. – К., 2010. – 104 с. : іл.

Рева Л. Г. Олена Пчілка в критиці 30-х років XX століття : за арх. фундами Нац. б-ки України ім. В. Вернадського НАН України : М. Фуртак–Деркач / Л. Г. Рева // Актуальні питання культурології : альм. наук. т-ва «Афіна» кафедрі культурології РДГУ. – Рівне, 2010. – Вип. 9. – С. 101–108.

Скрипка Т. Олена Пчілка (1849–1930) – українська аристократка та берегиня роду / Т. Скрипка // Леся Українка : доля, культура, епоха : зб. ст. та матеріалів. – Луцьк, 2010. – Вип. 1. – С. 89–146.

Сірий Ю. З моїх зустрічей. І. Олена Пчілка / Ю. Сірий ; комент. Т. Скрипки // Леся Українка : доля, культура, епоха : зб. ст. та матеріалів. – Луцьк, 2010. – Вип. 1. – С. 45–55.

Сташенко Н. «Але душа авторська може теж цікава річ для історика письменства...» : (перша біогр. замітка Олени Пчілки : до історії публ.) / Н. Сташенко // Леся Українка і сучасність : зб. наук. пр. – Луцьк, 2009. – Т. 5. – С. 449–474.

Сташенко Н. «Треба добре знати народ, аби змогти прозирнути його душу» : (відсвіти творчої біогр. Олени Пчілки) / Н. Сташенко // Український народний орнамент : вишивки, тканини, писанки : зібрала і систематизувала О. П. Косач-Драгоманова (Олена Пчілка). – Репринт. відтворення 1-го вид. 1876 р. : вип. VIII / упоряд. В. Комзюк, Н. Пушкар. – Ковель, 2010. – С. 3–10.

Баран Г. Відкрито перший в Україні пам'ятник Олені Пчілці / Г. Баран // Віче. – 2011. – 30 черв. – 6 лип. – С. 1.

Вашук О. Олена Пчілка – велика українка / О. Вашук // Слава праці. – 2011. – 21 лип. – С. 3.

Мельник В. Книга з Лесиноного світогляду [«Український народний орнамент»] / В. Мельник // Уряд. кур'єр. – 2010. – 31 лип. – С. 1, 3.

Мержвинська Л. Незабутня Олена Пчілка / Л. Мержвинська // Вісті Ковельщини. – 2010. – 25 листоп.

Мікула О. Олена Пчілка про українську вертепну драму / О. Мікула // Київ. старовина. – 2010. – № 6. – С. 161–167.

Недільський В. У Луцьку відкрито пам'ятник Олені Пчілці / В. Недільський // Володимир. вечірній. – 2011. – 7–13 лип. – С. 6.

Поліщук Н. Велика українка / Н. Поліщук // Волинь-нова. – 2011. – 30 черв. – С. 3.

Стасюк С. У Луцьку з'явився новий пам'ятник / С. Стасюк // Аверс-прес. – 2011. – 7 лип. – С. 8.

У Луцьку представили унікальний альбом Олени Пчілки // Нар. справа. – 2010. – 7 жовт. – С. 3.

Федорук О. Відкрито перший пам'ятник Олені Пчілці / О. Федорук // Вісник. – 2011. – 7 лип. – С. 3.

Філатенко А. Борг перед Оленою Пчілкою / А. Філатенко // Волинь-нова. – 2011. – 21 квіт. – С. 7.

Харів О. Встановлено погруддя Олени Пчілки / О. Харів // Луцьк. замок. – 2011. – 30 черв. – С. 9.

Шишко Л. Перший в Україні пам'ятник Олені Пчілці встановлено у Луцьку / Л. Шишко // Відомості. – 2011. – 7–13 лип. – С. 13.

Штинько В. Два десятиліття – з іменем Олени Пчілки / В. Штинько // Волинь-нова. – 2011. – 12 берез. – С. 6.

Якименко М. Матері Лесі Українки відкрили пам'ятник / М. Якименко // Голос України. – 2011. – 1 лип. – С. 5.

10 ЛИПНЯ**120 років від дня народження О. І. Барановича (1892–1961) – українського історика, дослідника історії Волині**

Вагоме місце у дослідженні історії краю займає Олексій Баранович. Однак не всім, мабуть, відоме його ім'я.

Олексій Іванович Баранович – історик, педагог, громадський діяч. Народився 10 липня 1892 р. в м. Старокостянтинові Волинської губернії (нині Хмельницька область) у родині священика. Закінчив Житомирську гімназію. У 1911–1916 р. навчався на історико-філологічному факультеті Петроградського університету.

Подальша доля Барановича пов'язана з Волинню. До 1920 р. викладав історію в чоловічих та жіночих гімназіях на Волині. Згодом працював у бібліографічно-архівному відділі Головного управління у справах мистецтв та національної культури. У 1920–1921 р. був завідувачем відділу повітнаросвіти у Старокостянтинові; у 1920–1923 рр. – завідувачем трудової школи й одночасно педагогічних курсів. У 1923 р. Олексій Баранович викладає культурознавство у школах Києва. Згодом Олексій Іванович стає аспірантом кафедри історії України ВУАН та одночасно – керівником семінарів з української історії в Київському інституті народного господарства.

24 жовтня 1926 р. він захистив наукову працю «Нариси магнатського господарства на півдні Волині у 18 ст.». У своїх працях історик спростував твердження польських істориків про так зване «запустіння Волині й Поділля в середні віки». З історії краю опублікував 30 робіт. З 1927 р. працює над темою «Магнатська верства та її господарство на Волині в 17–18 ст.». У цей період Олексій Баранович читає доповіді у ВУАН і стає активним дописувачем газети «За радянську академію».

Згодом Баранович переїздить до Москви і працює у вищих навчальних закладах, не полишаючи української тематики. Плідним періодом наукової діяльності після війни була праця в Інституті історії АН СРСР. Досліджував соціально-економічну історію України, Білорусі, Польщі й Литви 14–18 ст.

У 1946 р. Олексій Іванович Баранович захистив кандидатську дисертацію «Панське місто за часів Речі Посполитої. Старокостянтинів 16–18 ст.»; у 1951 р. – докторську дисертацію «Магнатське господарство на півдні Волині в 18 ст.». О. Баранович – автор близько 50-ти праць, зокрема, крім названих вище, – «Залюднення Волинського воєводства в першій половині 17 ст.» (1930 р.), «Залюднення України перед Хмельниччиною. Волинське воєводство» (1931 р.).

Праці та наукові дослідження О. Барановича є актуальними й нині. Чималий архів історика зберігається в музеї м. Старокостянтинова.

Помер Олексій Іванович Баранович 1961 р. в Москві.

Людмила Кревська

Література:

Баранович О. Залюднення Волинського воеводства в першій половині XVII ст. / О. Баранович. – К., 1931. – 155 с.

Баранович О. Залюднення України перед Хмельниччиною : ч. 1. Залюднення Волинського воеводства в першій половині XVI ст. / О. Баранович. – К., 1930. – 156 с.

Баранович А. И. Магнатское хозяйство на юге Волыни в XVIII в. / А. И. Баранович. – М. : Изд-во Академии Наук СССР, 1955. – 184 с.

Баранович А. И. Украина накануне освободительной войны середины XVII в. (социально-экономические предпосылки войны) / А. И. Баранович. – М. : Изд-во Академии Наук СССР, 1959. – 207 с.

* * *

Баженов Л. В. Баранович Олексій Іванович / Л. В. Баженов // Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців XIX–XX ст. / Л. В. Баженов. – Кам'янець-Подільський, 1993. – С. 122.

Гайдай Л. І. Баранович Олексій Іванович / Л. І. Гайдай // Гайдай Л. І. Історія України в особах, термінах, назвах і поняттях : навч. посіб. – коментар. / Л. І. Гайдай. – Луцьк, 2000. – С. 30–31.

Терський С. Історія археологічних досліджень та історичного краєзнавства Волині / І. Терський. – Львів : Львівська політехніка, 2010. – 380 с.

Про О. І. Барановича – див. Іменний покажчик.

* * *

Баранович Олекса // Енциклопедія українознавства. – Львів, 1993. – Т. 1. – С. 91.

Баранович Олексій Іванович // Довідник з історії України : А–Я. – вид. 2-ге доопрац. і доповн. – К., 2001. – С. 50.

Герасимович Г. П. Баранович Олексій Іванович / Г. П. Герасимович // Енциклопедія Сучасної України. – К., 2003. – Т. 2. – С. 230.

Юркова О. В. Баранович Олексій Іванович / О. В. Юркова // Енциклопедія історії України. – К., 2008. – Т. 5. – С. 183.

16 ЛИПНЯ

175 років від дня народження А. Ф. Хойнацького (1837–1888) – українського богослова та історика, дослідника історії Волині

Андрій Федорович Хойнацький – український історик, богослов, краєзнавець Волині, професор, протоієрей, член історичного товариства Нестора-Літописця – народився 16 липня 1837 р. у м. Полонне Новоград-Волинського повіту Волинської губернії, тепер райцентр Хмельницької області.

Навчався у Кременецькому духовному училищі, а в 1859 р. закінчив Волинську духовну семінарію, в 1863 р. – Київську духовну академію. З 1863 р. Андрій Хойнацький – професор Волинської

духовної семінарії. У 1870 р. його запрошують на викладацьку роботу в Ніжинський ліцей, а з 1875 р. – він професор богослов'я Ніжинського історико-філологічного інституту.

Андрій Хойнацький є автором численних релігійно-богословських та історичних праць, серед яких відзначаються дослідження Волині, Поділля і частково – Галицького Поділля. Він вивчав історію інквізиції в Польщі і в Україні, генеалогію князів Острозьких на Волині.

З ім'ям Андрія Хойнацького, в той час професора Ніжинського історико-філологічного інституту, пов'язана поява Почаївської ікони Божої Матері в Браїлівському монастирі. У липні 1887 р. він знайшов у Почаєві в одній з Лаврських церков ікону з написом: «Зображення чудотворної ікони Божої Матері Браїлівської». Зацікавившись цим написом, протоієрей Хойнацький зайнявся вивченням ікони і дійшов висновку, що має справу з копією чудотворної ікони, яка була колись у Браїлові. Випрохавши благословення Лаврського начальства на перенесення святині в Браїлів, протоієрей Хойнацький повідомив ігумену, й ікона була перевезена на ст. Браїлів 1 червня (ст. ст.) 1888 р. та урочисто перенесена в монастир, де зайняла місце на солії ліворуч від Царських врат головного монастирського храму.

Історії православ'я присвячені такі праці А. Ф. Хойнацького: «Очерки из истории православной церкви и древнего благочестия на Волини» (1878), «Православие и Уния в лице двух своих защитников, преподобного Иова Почаевского и Иосафата Кунцевича» (1882), «Лавра Почаевская» (1880–1883), «Православие на западе России в своих ближайших представителях» (1888).

Після смерті А. Ф. Хойнацького його праця «Почаевская Успенская лавра» була виправлена, доповнена і перевидана Г. Я. Крижанівським (Почаїв, 1897).

Леся Криштапюк

Література:

Баженов Л. В. Хойнацький Андрій Федорович / Л. В. Баженов // Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців XIX–XX ст. – Кам'янець-Подільський, 1993. – С. 387.

Білецький Б. Сторінки з історії Волинської духовної семінарії і Київської Духовної Академії в XIX віці / Б. Білецький // Літопис Волині : наук.-попул. зб. волинознавства. – Вінніпег, 1990. – Ч. 16. – С. 13–16.

Бондаренко Г. Історичне краєзнавство Волині / Г. Бондаренко. – Луцьк : Вежа, 2003. – Кн. 1. – 238 с.

Про А. Ф. Хойнацького – с. 97.

Копилов С. А. А. Ф. Хойнацький і Волинь / С. А. Копилов // Минуле і сучасне Волині : краєзнавство : історія, здобутки, перспективи : тези доп. та повідомл. II регіон. «Велика Волинь» і IV обл. іст.-краєзн. конф. – Луцьк, 1992. – С. 51–52.

Теодорович Н. И. Андрей Хойнацький / Н. И. Теодорович // Теодорович Н. И. Волинская духовная семінарія. Історія первонаочального устройства ея и подведомственных ей духовных училищ. Списки воспитанников, окончившихъ времени съ 1796 по 1900 г. / Н. И. Теодорович. – Почаев, 1901. – С. 625–626.

Терський С. Історія археологічних досліджень та історичного краєзнавства Волині / С. Терський. – Львів, 2010. – 380 с.

Про А. Ф. Хойнацького – с. 11–49; 161–257.

Ярмошик І. Питання історії Волині в дослідженнях А. Ф. Хойнацького / І. Ярмошик // Волинський музей : історія і сучасність : тези та матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 65-річчю Волин. краєзн. музею та 45-річчю Колодяжнен. літ.-мемор. музею Лесі Українки. – Луцьк, 1998. – С. 46.

* * *

Хойнацький Андрій // Енциклопедія українознавства. – Львів, 2000. – Т. 10. – С. 3611.

20 ЛИПНЯ

70 років від дня народження В. А. Карпоса (1942–2008) – українського співака, заслуженого артиста України

Володимир Антонович Карпось народився 20 липня 1942 р. в селі Козодави Грубешівського повіту Люблінського воєводства на Холмщині. В 1945 р. родина була депортована на Україну та оселилася в селі Рокині Луцького району. Волинь Володимир Карпось завжди вважав своєю малою Батьківщиною.

Згадуючи свої дитячі роки, він писав: «Я ніколи б не ступив на шлях мистецтва, якби з дитинства не полюбив пісню. Співала моя мама, любив пісню батько, співали у Рокинях хлопці та дівчата, і я назавжди увібрав у своє серце той спів». Після закінчення 8-го класу 16-річним юнаком Володимира Карпоса призначили завідувачем клубу села Рокині. А вже на наступний рік він працює диспетчером Луцької автобусної станції, свою роботу поєднує із заняттями самодіяльного хору автопарку, де Володимир Карпось був солістом.

Колеги по роботі розуміли необхідність подальшого навчання молодого співака та рекомендували йому здобути спеціальну освіту. Володимир Карпось поступив на навчання до Луцького державного музичного училища. Вчителями юного співака стали Г. Старикова, М. Стефанишин, П. Мотуляк. Вони не лише навчили музичної грамоти, а й виховали естетичні й музичні смаки, відкрили безмежний світ класичної музики. Після закінчення Луцького державного музичного училища Володимир Карпось, долаючи шалений конкурс вступників при вступі до Київської державної консерваторії імені П. Чайковського, все-таки стає студентом вокального відділення.

«Золотою порою» називав завжди Володимир Антонович роки навчання у Києві. Це була пора становлення артиста, здобуття високої майстерності та професіоналізму. Безцінний досвід отримав волинський співак на уроках відомого професора О. О. Гродзинського, вокальну майстерність переймав у народних артистів М. Кондратюка та М. Мокренка. Багато для розвитку творчої особистості давали зустрічі з Д. Гнатюком, Б. Руденко, А. Солов'яненком, Є. Мірошниченко. Навчання у консерваторії Володимир Карпось поєднував із заняттями в оперній студії, яка діяла при навчальному закладі, був керівником хору однієї з київських шкіл, керував художньою самодіяльністю на заводах Києва.

Після закінчення у 1964 р. Київської державної консерваторії імені П. Чайковського (вокальний факультет, клас професора О. О. Гродзинського) Володимир Антонович повертається на Волинь і стає солістом обласної філармонії, солістом-вокалістом оперно-камерного жанру Волинської обласної філармонії. У цьому ж році став лауреатом Республіканського фестивалю-конкурсу молодіжної пісні у місті Краснодар. Ліричний баритон Володимира Карпося лунав на сценах України. Виступав він під час святкових конкурсів у Москві, Калінінграді, був на гастрольях у містах Білорусії, Польщі, Німеччини, Фінляндії, Чехії, Угорщини.

У репертуарі співака – 130 арій та романсів, понад 250 пісень. Результатом плідної творчої праці в 1979 р. Указом Президії Верховної Ради України Володимиру Карпосю присвоєно почесне звання заслуженого артиста України. Більше двадцяти років в обласній філармонії – це не лише конкурси та пісенні фестивалі у великих містах. Це також безліч концертів у складі літературно-музичних лекторіїв по школах, сільських клубах, заводах, будівельних майданчиках, полях рідної землі. Творчий доробок Володимира Карпося було відзначено почесними грамотами Міністерства культури України, Волинського облвиконкому, Волинського обласного управління культури, Луцького міськвиконкому. 1984 р. Володимир Карпось отримав звання лауреата обласної премії ім. О. Гаврилюка.

У 1987–1992 рр. Володимир Карпось обіймав посаду художнього керівника обласної філармонії. Згодом переходить на освітянську роботу – спочатку до Луцького педагогічного училища, а далі – працює на посаді доцента Інституту мистецтв Волинського національного університету імені Лесі Українки. У 1999 р. Володимир Карпось видав навчально-методичний посібник «Основні положення з теорії та практики співу».

У 2001 р. Володимир Антонович нагороджений грамотою Кримського державного гуманітарного інституту. Отримав подяку від голови Київської міської держадміністрації О. Омельченка за вагомий особистий внесок у створення духовних та матеріальних цінностей та досягнення високої майстерності у професійній діяльності.

У 2001 р. Рішенням Атестаційної колегії Міністерства освіти і науки України Карпосю Володимирі Антоновичу присвоєне вчене звання доцента кафедри музично-теоретичних дисциплін інституту мистецтв Волинського національного університету ім. Лесі Українки.

12 січня 2008 р. Володимира Антоновича Карпосю не стало. Усі, кому випало щастя працювати поряд з цією чудовою людиною, відзначають його тактовність, порядність, чуйність, повагу до оточуючих.

Тетяна Дудар

Література:

Карпось В. Піснями дорогами дружби / В. Карпось // Рад. Волинь. – 1987. – 8 верес.

* * *

Про присвоєння працівникам мистецтв почесних звань Української РСР : Указ Президії Верховної Ради Української РСР // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1980. – № 1. – С. 20.

Філатенко А. В. Володимир Карпось / А. Ф. Філатенко // Волинський календар, 1992. – Луцьк, 1991. – С. 39.

Балик Н. Мелодії дружби / Н. Балик // Рад. Волинь. – 1989. – 14 трав.

Балик Н. Пісня – його життя / Н. Балик // Рад. Волинь. – 1987. – 18 січ.

Зубчук К. Якщо концерт – свято / К. Зубчук // Рад. Волинь. – 1977. – 13 листоп.

Родзь А. Життя як пісня / А. Родзь // Наш університет. – 2009. – № 1. – С. 17.

24 ЛИПНЯ

100 років від дня народження С. М. Радіона (1912–2007) – українського письменника, журналіста і критика

Степан Микитович Радіон – український письменник, журналіст, критик і бібліограф, громадський діяч, відомий в еміграції як літописець австралійської україністики, почесний доктор Аризонського університету (США), дійсний член Інституту дослідів Волині у Вінніпезі (Канада), почесний професор Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Степан Радіон народився 24 липня 1912 р. в с. Сильне Сильненської волості, тепер Ківерцівського району Волинської області. Початкову освіту здобув у народній школі в м. Олика, середню – в м. Луцьку. У 1930-х рр. був активним діячем «Просвіти» в рідному селі. У 1933 р. на заклик КПЗУ перейшов кордон з СРСР. Радянська дійсність вразила. Повертаючись назад, був заарештований польськими властями і відправлений до в'язниці. З 1939 р. до початку війни німецько-фашистських загарбників із СРСР поневірявся по селах та містах Польщі та Німеччини в пошуках роботи. У 1941 році

прибув до Рівного, з часом переїхав до Луцька. Обласна управа Львівського уряду Ярослава Стецька призначила Степана Радіона головою районної управи в м. Олика. В 1943 р. виїхав у Чехію, на батьківщину дружини Євгенії. Востаннє волинську землю бачив на Водохреще 1944 р. З 1949 р. проживав в Австралії. В 1954 р. закінчив Австралійську школу журналістики і став постійним дописувачем багатьох українських часописів в Австралії, США, Канаді.

Степан Радіон залишив значний творчий доробок, що включає і поезію, і фейлетони, і переклади українською мовою творів австралійської літератури, і нариси, історичні розвідки («Розстріляний Клубочин»), біля 400 рецензій, понад 500 статей тощо. Письменник підготував і видав ряд збірок новел: «Новий похід» (1954), «Із прожовк-них листків Австралії» (1955), «Микола Береза» (1956), «Припадкова зустріч» (1983, 1991). Окремі газетні та журнальні статті підписував псевдонімами: Павло Олицький, Ст. Силинський, С. Сильненський, Оверко Палецький, Валерій Палецький, Герасим Ройко.

Дослідив і впорядкував українську бібліографію Австралії. Видав 11 наукових праць з бібліографії, історії та ономастики, зокрема, «Каталог регіоналістики Волині», «Нарис історії Наукового Товариства імені Шевченка в Австралії», «Словник українських дипломників в Австралії», «Словник українських прізвищ в Австралії» (на англійській мові), «Карбоване друком», «Світ книжок – світ думок» та ін. За бібліографічну працю його записано до почесного реєстру австралійської україніки.

Степан Радіон був членом Об'єднання українських письменників «Слово», членом-кореспондентом Наукового Товариства імені Т. Шевченка в Австралії, Українських письменників на еміграції (Нью-Йорк), членом Асоціації австралійських письменників, дійсним членом Інституту дослідів Волині (Вінніпег, Канада), членом-кореспондентом Українського соціологічного інституту (Нью-Йорк), дійсним членом та віце-президентом у 1985–1989 рр. Української Могилянсько-Мазепинської Академії наук тощо. За значний внесок у розвиток бібліографії, літературознавства, перекладацтво та літературно-мистецьку працю Світове Об'єднання Професорів університету міста Тусон (Арізона, США) присвоїло Степану Радіону почесний ступінь доктора літератури. В 1984 р. йому надано звання почесного професора Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Підсумовуючи зроблене, великий волинянин писав: «Наполегливе кількадесятилітнє збирання українського друкованого слова в Австралії накопичило в моєму архіві багато документальних матеріалів, які через похилий вік стали менше використовуватися мною для науково-дослідницьких праць. Заплановані праці бібліографії дрібної україніки уже стало не в силі опрацьовувати. А усе те разом – це образ духовного пульсу життя-буття

українських поселенців в Австралії. Уся документація на те підшита в папки і вислана до бібліотек в Україні: до Луцька, Одеси, Львова.

А щоб не загубилися сліди українки з мого архіву, я те все зібрав і уклав збірку на лад бібліографій австралійської і діаспорної українки, яка буде підручним джерелом дослідникам поселення українців в Австралії».

9 серпня 2007 р. в Австралії обірвалося життя письменника і науковця С. Радіона.

Багатогранна творча і наукова спадщина Степана Микитовича Радіона потребує детального вивчення, а життєвий шлях і громадська діяльність – ґрунтовної біографії.

Анатолій Силук

Література:

- Радіон С. Новий похід / С. Радіон. – Аделаїда, 1954. – 60 с.
- Радіон С. Микола Береза / С. Радіон. – Австралія, 1956. – 64 с.
- Радіон С. Бібліографія і біобібліографія : 30-ліття укр. вид. в Австралії : ч. 4 / С. Радіон. – Мельбурн, 1984. – 86 с.
- Радіон С. Світ книжок – світ думок : рецензії / С. Радіон. – Мельбурн : Спадщина, 1986. – 196 с.
- Радіон С. Карбовані друком сліди лишаються : бібліогр. укр. друк. слова в Австралії. 1987–1988–1989 : ч. 7 / С. Радіон. – Мельбурн, 1990. – 114 с.
- Радіон С. Персонально-предметний індекс праць і діяльності членів НТША, 1950–1975 / С. Радіон. – Мельбурн, 1990. – 103 с.
- Радіон С. Припадкова зустріч : зб. новел, оповід., перекл. / С. Радіон. – Мельбурн, 1991. – 150 с.
- Радіон С. Бібліографія і збірка друкованих праць / С. Радіон. – 2-ге вид., переробл. – Мельбурн : Спадщина, 1992. – Ч. 2. – 113 с.
- Радіон С. Світ книжок – світ думок : рецензії / С. Радіон. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – Мельбурн : Спадщина, 1992. – 196 с.
- Радіон С. Нарис історії Наукового Товариства ім. Т. Шевченка в Австралії (1950–1975) / С. Радіон. – Мельбурн : Спадщина, 1993. – 234 с.
- Радіон С. Із позовклих листків в Австралії : (епізоди з автобіогр. віршами і прозою) / С. Радіон. – Мельбурн : Спадщина, 1995. – 137 с.
- Радіон С. Мій приїзд в Австралію / С. Радіон // Літопис Волині. – Вінніпег : наук.-попул. зб. волинізнавства, 1961. – Ч. 5. – С. 109–113.
- Радіон С. Бібліографічний огляд / С. Радіон // Українці в Австралії : матеріали до історії поселення українців в Австралії. – Мельбурн, 1966. – С. 795–806.
- Радіон С. Старий Джо / С. Радіон // Новий обрій : альманах. – Австралія. Мельбурн, 1988. – Ч. 8. – С. 44–45.
- Радіон С. Свято-Успенська Парафія УАПЦ в Балаклаві ; Степан Кадін – диригент ; Кобзарський ансамбль «Колорит» ; Галина Корінь / С. Радіон // Альманах українського життя в Астралії : вид. укр. часоп. «Вільна думка» та Фондації українозн. студій в Австралії. – Сідней, Австралія, 1994. – С. 746–753.

Радіон С. Нові літописи УПА / С. Радіон // Верховина : літ. мозаїка. – Вікторія, 2002. – Чис. 12. – С. 32–33.

Радіон С. Розстріляний Клубочин – ще одні українські Лідіце / С. Радіон // Злочин / упоряд. П. Кардаш. – Мельбурн ; К., 2003. – С. 303–304.

* * *

Аркушин Г. Літописець австралійської україніки / Г. Аркушин // Шоста Всеукраїнська конференція з історичного краєзнавства. – Луцьк, 1993. – С. 434–435.

Аркушин Г. Наш краєнин в Австралії / Г. Аркушин // Минуле і сучасне Волині : іст. постаті краю. – Луцьк, 1991. – С. 186–187.

Будівничі Кадетри Українознавства в Австралії (Пропа'мятна Книга). – Сідней, 1984. – 80 с.

Карбоване друком – Степана Радіона : біобібліогр. огляд : (до 25-ліття літ.-публіц. діяльності). – Блумінгтон, Індіана, 1975. – 41 с.

Рожко В. Безцінний дар з Австралії / В. Рожко // Літопис Волині : наук.-попул. зб. волинознавства. – Вінніпег, 1999. – Ч. 19–20. – С. 253–256.

Рожко В. Скарби душі Степана Радіона ; Голос віків ; Безцінний дар з Австралії / В. Рожко // Рожко В. І потекла сторіками... : могили не можуть мовчати / В. Рожко. – Австралія, 1994. – С. 116–122 ; 129–132 ; 232–236.

Степан Радіон : (журналіст, письменник, рецензент-критик) // Літопис Волині : наук.-попул. зб. волинознавства. – Вінніпег, 1977–1978. – Ч. 12. – С. 152–154.

Гупало С. Друге повернення Степана Радіона / С. Гупало // Молодь України. – 2007. – 11–16 трав. – С. 14.

Гупало С. Друге повернення Степана Радіона на українську землю / С. Гупало // Луцьк. замок. – 2007. – 3 трав. – С. 10.

Гупало С. Листи з Австралії / С. Гупало // Дзеркало тижня. – 2006. – 28 жовт. – С. 12.

Гупало С. Прославив Україну в еміграції : австралійський науковець Степан Радіон – уродженець Ківерців. р-ну / С. Гупало // Волин. губерн. відом. – 2006. – 15 черв. – С. 9.

Папіжук А. Відомий земляк / А. Папіжук // Вільн. шляхом. – 2008. – 2 серп. – С. 11.

Степан Радіон // Літ. Україна. – 2007. – 9 серп. – С. 2.

Якимчук Л. Яскрава зірочка великого сузір'я / Л. Якимчук // Вільн. шляхом. – 2004. – 15 трав.

* * *

Радіон Степан // Енциклопедія української діаспори. – К. – Нью-Йорк – Чікаго–Мельбурн, 1995. – Т. 4. – С. 166.

28 ЛИПНЯ

200 років від дня народження Ю. І. Крашевського (1812–1887) – польського письменника

Юзеф Ігнаци Крашевський народився 28 липня 1812 р. у Варшаві. Батьки його мали маєток у с. Долге (Dołha) біля Пружан Гродненського повіту (нині Брестська область Республіки Білорусь),

там і мешкали. Але влітку 1812 р. мати – Софія – переїздить до Варшави, бо залишатись у маєтку було небезпечно у зв'язку з війною з Наполеоном Бонапартом. І, власне, тут, у Варшаві, з'явився на світ майбутній письменник. Охрещено його було у соборі Святого Христа 6 серпня і отримав він подвійне ім'я: Ігнаці Юзеф. Пізніше батьки, а, можливо, він сам змінив послідовність імен і завжди підписувався – Юзеф Ігнаці. Хресні батьки – Ян Пленк (лікар) і Анна Мальська. Родина Крашевських мала п'ятеро дітей – троє синів і дві дочки. Юзеф Ігнаці був найстаршим. Дитинство письменника минало в с. Романові (нині Люблінське воєводство Республіки Польща) у маєтку бабці Софії Мальської та прабабці Констанції Новомейської, а також в с. Долгому в маєтку батьків.

Молодий Юзеф ніколи не був учнем ні видатним, ні дуже старанним. Його зацікавлення йшло у напрямку, протилежному програмі школи, концентрувалось навколо мистецтва і літератури.

У вересні 1829 р. почав навчання на медичному відділенні Віленського університету, незабаром перейшов на літературний факультет. Вже через рік його заарештували за активну участь у студентських антиурядових гуртках, які активізували свою діяльність у період підготовки повстання 1830–1831 рр. Вийшовши з ув'язнення у березні 1832 р., Крашевський був узятий під нагляд поліції. Цей період життя сформував ставлення Юзефа Ігнаці до збройної боротьби і повстання – ставився до них з розумінням, але й з невірою у можливість перемоги.

Обставини, пов'язані з арештом, зумовили його перший приїзд на Волинь у 1834 р. Він прибув у с. Городець (нині Володимирецький район Рівненської області) у маєток Антонія Урбановського, відомого колекціонера предметів старовини та бібліофіла. Тут Юзеф Ігнаці прагнув познайомитися з бібліотекою господаря, його колекціями живопису, старовинних монет і медалей. Окрім цього, і сам Крашевський займався літературною творчістю, яку розпочав ще в університеті (під псевдонімом Клеофаса Факунда Пастернака друкувався в петербурзькому «Баламуте» (1830 р.) та віленському «Noworoczniku Litewskim» (1831 р.)). Два випуски «Спогадів про Полісся, Волинь і Литву» Юзеф Ігнаці присвятив своєму товаришеві пану Урбановському, де описав його багату колекцію старожитностей, а Городець увічнив у поетичному творі «Думи над Горинню». У Городці ж Крашевський познайомився з майбутньою дружиною Софією Вороничівною, опікункою якої була дружина Антонія Урбановського – Ельжбета з Крушевських.

У 1837 р. батько письменника взяв в оренду село Омельно (нині Ківерцівський район Волинської області) для майбутньої сім'ї сина. Тут відбулося весілля Крашевського з Софією, народилась їх перша дитина Констанція. В Омельно Юзеф Ігнаці ділив свій час між господарством і літературою. Через «плачевний стан» господарки, які не давав ради, Крашевський ледь дочекався кінця трирічної оренди.

У 1840 р. він купив маєток у Городку Луцького повіту (нині Луцький район), знову займався господарством, переобладнанням садиби, заклад гуральню. Проживаючи в Городку, Юзеф Ігнаці Крашевський організував видання літературно-наукового журналу «Athenaeum». Працювати доводилося в надзвичайно складних умовах: матеріал редагувався в Городку, а друкувався у Вільно. Крашевський був одночасно редактором і секретарем журналу.

Кілька неврожайних років, складне фінансове становище змусили Юзефа Ігнаці Крашевського в липні 1848 року почати процес продажу Городка.

У цей самий час він пошуки іншої домівки. Нею став Губин (нині с. Губин-Перший Горохівського району Волинської області), також у Луцькому повіті. Офіційно почав володіти Губином 25 січня 1849 р. Тут письменник жваво взявся до роботи. Скаржився друзям, що книги й рукописи після переїзду довго лишалися нерозпакованими. Але знову ж таки неврожай, падіж худоби спонукали Крашевського покинути із сільським життям і перебратися з сім'єю до міста.

Планував осісти у Варшаві, Любліні чи в Рівному, але у травні 1853 р. був запрошений стати куратором житомирської гімназії. Крім того, в Житомирі він очолив польський театр та дворянський клуб. Проте вільнолюбні заяви Крашевського викликали занепокоєння польського панства. І коли письменник заявив, що свобода селян без власності нічого не варта, йому влаштували справжню обструкцію, яка змусила Крашевського покинути Волинь. Він переїхав до Варшави.

Перед від'їздом Губин був відданий в оренду, натомість дружина Крашевського отримала у спадок від своєї опікунки маєток Киселі (сьогодні у Старокостянтинівському районі на Хмельниччині).

Загалом на історичній Волині Ю. І. Крашевський провів 25 років: з 1834 р. до 1859 р. Це були найкращі роки у його житті, оскільки припали на період 20–40-річчя. Тому немає нічого дивного в тім, що письменник у своїх творах оспівував Волинь, її людей, історичне минуле цієї землі. Тут Крашевський написав кращі свої твори: «Уляна», «Історія Савки», «Остап Гончарук», «Хата за селом» (в Городку), «Ціле життя бідне» (в Омельно), «Два світи», «Історія кілка в тині», «Рештки життя» та ін.

Оцінюючи волинські повісті Ю. І. Крашевського, Іван Франко писав, що вони для польської літератури – «перші промені світла, кинуті у цю досі глибоку темінь, яку називаємо життям і душею простого народу».

За роки життя на Волині Крашевський багато подорожував, збираючи відомості з археології та етнографії, робив замальовки пам'яток старовини. Улітку 1847 р. він, наприклад, через Луцьк, Голуби, Ковель і Ратне здійснив цікаву мандрівку до Друскенік (Литва). Всюди проявляв надзвичайну спостережливість і зацікавленість.

Будучи людиною обдарованою і талановитою, Крашевський однаково натхненно володів як пером, так і пензлем. Зацікавлення

народними звичаями, обрядами, сільською архітектурою спонукали письменника відтворити їх і в образотворчому мистецтві. Так з'явилися малюнки «Весільний похід», «Курна хата на Волині», «Подвір'я в Осовій на Поліссі» та ін. До речі, малярську справу він опанував у Вільно в майстерні професора Рустема, де навчався також Т. Г. Шевченко. Волинські малюнки згодом увійшли до його «Альбо-му видів Волині, Полісся і Литви».

Крашевський отримав суворе виховання і те, що йому заклали у дитинстві батьки, зберіг. Він, наприклад, ніколи не грав у карти і навіть не тримав їх у себе вдома для гостей. Відоме трепетне ставлення письменника до музики. Він досконало грав на фортепіано і сам навчав музиці своїх дітей. Особа багатогранна, він був також знавцем і любителем природи. В Омельно створив чудовий парк, який і нині радує могутніми деревами-велетнями.

Доля Крашевського склалася так, що, змушений залишити Волинь, він вирушив у Варшаву і там жив з 1859 по 1863 рр. Став редактором «Gazety Codziennej», а також продовжив працю над своїми творами. Варшавський період письменника закінчився в січні 1863 р., коли він покинув це місто, щоб уже ніколи туди не повернутися, хоча на ту мить він мислив свій від'їзд як тимчасовий. 3-го лютого Крашевський був уже в Дрездені. Цією датою розпочався 24-літній (1863–1887) період перебування письменника на чужині – в еміграції.

У 65 років Крашевський писав для 16-ти польських журналів, регулярно читав 36 журналів усіма європейськими мовами. Робив переклади Плутарха, Данте. Ніхто ще й досі не знає, скільки насправді томів видав Ю. І. Крашевський. Одні дослідники стверджують, що 600, інші – 700 вийшло з-під пера письменника за 75 років його життя і 57 літ творчості.

У 1883 р. Крашевського було арештовано за звинуваченням у державній зраді на користь Франції. За особистим розпорядженням князя Бісмарка письменника було засуджено на три з половиною роки ув'язнення. У зв'язку з хворобою легень та наполяганням усієї європейської інтелектуальної еліти в 1885 р. Крашевського випустили з в'язниці на шість місяців для лікування. Деякий час проживав у Швейцарії, зати́м у Сан-Ремо. 19 березня 1887 р. Ю. І. Крашевський помер у Женеві. Похований у Кракові.

Людина ерудиції, Крашевський гідно послужив рідному народу як прозаїк, поет, драматург, літературний критик, філософ, фольклорист, етнограф, нарешті – мистецтвознавець і художник. За феноменальність сучасники називали його «людиною-інститутом», «титаном праці». З іменем Крашевського Волинь назавжди увійшла в історію польської і світової літератури.

Ольга Корецька

Література:

Крашевський Ю. І. Хата за селом : повість / Ю. І. Крашевський. – К. : Дніпро, 1967. – 315 с.

Крашевський Ю. І. Графиня Козель / Ю. І. Крашевський. – М. : Худож. лит., 1971. – 335 с.

Крашевський Ю. І. Повісті / Ю. І. Крашевський ; пер. з пол. – К. : Дніпро, 1979. – 426 с.

Крашевський Ю. І. Брюль : роман / Ю. І. Крашевський. – М. : Худож. лит., 1980. – 320 с.

Kraszewski J. I. Wspomnienia Wolynia, Polesia I Litwy / J. I. Kraszewski. – Warszawa : Ludowa Spolotliena Wydawnicza, 1985. – 383 s.

Крашевський Ю. І. Дневник Серафимы : романи / Ю. І. Крашевський. – М. : Худож. лит., 1987 – 588 с.

Крашевський Ю. І. Прадавня легенда : роман / Ю. І. Крашевський. – К. : Веселка, 1989. – 368 с.

Крашевський Ю. І. Історія кілка в плоті : з вірогідних джерел зібрана й записана / Ю. І. Крашевський. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2006. – 126 с.

Крашевський Ю. І. Спогади про Волинь, Полісся і Литву / Ю. І. Крашевський ; перекл. О. Шалагінової ; прим. С. Буркота, О. Шалагінової // Волинь : всеукр. сусп.-політ. літ.-мист. часоп. – Луцьк, 2005. – Чис. 7. – С. 53–96.

Kraszewski J. I. O kraku, smoku nanelskim I o krolewnie Wandzie : Legendy polskie / J. I. Kraszewski // Dziennik kiowski. – 2008. – № 2. – С. 5.

* * *

Баженов Л. В. Крашевський Юзеф Ігнаці / Л. В. Баженов // Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців XIX–XX ст. / Л. В. Баженов. – Кам'янець-Подільський, 1993. – С. 249–250.

Бірюліна О. Маєток видатного польського письменника Юзефа Ігнаці Крашевського в Губині Луцького повіту (нині село Губин у Горохівському районі Волинської області) / О. Бірюліна // Минуле і сучасне Волині та Полісся : Рух опору тоталітарним і окупаційним режимам на теренах Волинської області. Горохівщина в історії України та Волині : матеріали XXXI Всеукр. наук.-практ. іст.-краєзн. конф. – Луцьк, 2009. – С. 4–7.

Бобрик В. «Якщо є на світі тихий край, край лагідний, то це моє Полісся» / В. Бобрик // Минуле і сучасне Волині та Полісся : Любомль в історії України та Волині : матеріали XXV Волин. обл. іст.-краєзн. наук. конф., присвяч. 16-й річниці Незалежності України, 720-й річниці перш. писем. згадки м. Любомля і 800-й річниці перш. писем. згадки Угровська. – Луцьк, 2007. – С. 95–97. – Луцьк, 2007. – Вип. 25. – С. 65–66.

Васейко Ю. С. Українська ономастична фоновна інформація у творі Ю. І. Крашевського «Wspomnienia Wolunia, Polesia, Litwy» / Ю. С. Васейко // Науковий вісник ВДУ ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2001. – № 9 : філол. науки. – С. 75–79.

Гаврилюк С. Історичне пам'яткознавство Волині, Холмщини і Підляшшя (XIX – початок XX ст.) / С. Гаврилюк. – Луцьк : Вежа, 2008. – 536 с.

Про Ю. Крашевського – див. Іменний покажчик.

Гайдай Л. І. Крашевський Юзеф-Ігнаці / Л. І. Гайдай // Гайдай Л. І. Історія України : персоналії, терміни, назви і поняття (1648–1917) : навч. посіб.-комент. : у 2 т. / Л. І. Гайдай. – Луцьк, 2008. – Т. 1. – С. 357.

Дмитренко А. Сімейний побут населення Волині в середині XIX ст. : (за повістями Ю. Крашевського) / А. Дмитренко, Т. Натальчук // Минуле і сучасне Волині й Полісся : роде наш красний : матеріали III Волин. обл. наук.-етногр. конф. – Луцьк, 2007. – Вип. 24. – С. 28–33.

Дмитренко А. Традиційно-побутова культура неселення Волині й Західного Полісся середини XIX ст. у творах польського письменника Ю. Крашевського / А. Дмитренко // Науковий вісник ВНУ ім. Лесі Українки. – Луцьк. – 2008. – № 11 : іст. науки. – С. 36–41.

Дмитренко А. Юзеф Крашевський і село Городок Луцького району (за «Листами до родини») / А. Дмитренко, Т. Натальчук // Минуле і сучасне Волині та Полісся : Луцький район : історія, сучасність, перспективи : матеріали XXII обл. наук.-практ. іст.-краєзн. конф. – Луцьк, 2007. – С. 119–124.

Златогорський О. Ю. І. Крашевський про мисливство : реальність і символіка тематики / О. Златогорський // Проблеми славістики : наук. часоп. – Луцьк, 2002. – Ч. 2–3. – С. 9–11.

Златогорський О. Волинське Полісся у творчій спадщині Ю. І. Крашевського / О. Златогорський, П. Рудецький // Минуле і сучасне Волині та Полісся : Ковель і ковельчани в історії України та Волині : матеріали XII Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 12-й річниці Незалежності України і 485-й річниці надання Ковелю Магдебурзького права. – Луцьк, 2003. – Ч. 2. – С. 89–90.

Іваник В. Ю. І. Крашевський : творчість – митець – доба / В. Іваник // Проблеми славістики : наук. часоп. – Луцьк, 2002. – Ч. 2–3. – С. 93–94.

Ковальова В. Луцький замок очима Ю. І. Крашевського / В. Ковальова, О. Златогорський // Замосцько-волинські музейні зошити. – Zamojsk, 2004. – Т. II. – С. 185–188.

Любецька Н. Юзеф-Ігнацій Крашевський : сторінки біогр. та творчості / Н. Любецька // Історико-культурна спадщина Дубна : правові, історичні, мистецькі та музейні аспекти : матеріали наук.-теор. конф., присвяч. 15-річчю створення Держ. іст.-культ. заповідника м. Дубна. – Дубно, 2008. – С. 35–38.

Мардієва А. Волинь у житті і творчості польських письменників / А. Мардієва // Волинь у житті та творчості письменників : зб. наук. пр. / упоряд. Н. Г. Сташенко. – 2-ге вид., доповн. і переробл. – Луцьк, 2007. – С. 31–34.

Надольська В. Дослідження життя і творчості Ю. Крашевського краєзнавцями Волинського воєводства (30-ті рр. XX ст.) / В. В. Надольська // Поляки на Волині : історія і сучасність : наук. зб. «Велика Волинь». – Житомир, 2003. – Т. 30. – С. 20–26.

Натальчук Т. Одяг Волині та Полісся в оповіданнях Ю. Крашевського / Т. Натальчук // Волинь очима молодих науковців : минуле, сучасне, майбутнє : матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф. асп. і студ. – Луцьк, 2007. – Т. 1. – С. 60–61.

Оляндер Л. Волинь і Полісся у творчості Юзефа Ігнація Крашевського : рецепція, історизм та поетика / Л. Оляндер // Оляндер Л. Волинський текст в українській та польській літературах (XIX–XX ст.) : монографія / Оляндер Л. – Луцьк, 2008. – С. 205–211.

Польова О. Життя і творча діяльність Ю. Крашевського на Волині (1837–1853) / О. Польова // Волинь очима молодих науковців : минуле,

сучасне, майбутнє : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. асп. і студ. – Луцьк, 2009. – Т. 1. – С. 184–186.

Рабчук О. С. Праці Юзефа-Ігнаці Крашевського у складі родової книгозбірні Урбановських-Стажинських як джерело вивчення історії польського народу / О. С. Рабчук // Рукописна книжкова спадщина України. – К., 2005. – Вип. 10. – С. 426–429.

Семенюк Л. Дослідження фольклору Волині у XIX–XX ст. / Л. Семенюк // Волинь у житті та творчості письменників : зб. наук. пр. / упоряд. Н. Г. Сташенко. – 2-ге вид., доповн. і переробл. – Луцьк, 2007. – С. 71–75.

Терський С. Історія археологічних досліджень та історичного краєзнавства Волині / С. Терський. – Львів : Львівська політехніка, 2010. – 378 с.

Про Ю. Крашевського – див. Іменний покажчик.

Федорчук Ю. Волинське Полісся у селянських повістях Юзефа Ігнація Крашевського / Ю. Федорчук // Волинь очима молодих науковців : минуле, сучасне, майбутнє : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. асп. і студ. – Луцьк. – 2007. – Т. 2. – С. 173–174.

Шалагінова О. Феномен волинського шляхтича / О. Шалагінова // Волинь : всеукр. сусп.-політ. літ.-мист. часоп. – Луцьк, 2005. – Чис. 7. – С. 47–52.

Василенко В. Пройти Україну... : Юліан Крашевський і польський образ нашого краю / В. Василенко // Пам'ять століть. – 2005. – № 6. – С. 79–97.

Вілюсь О. Городоцькі перекази / О. Вілюсь // Досвіт. зоря. – 2004. – 28 лют. – С. 7.

Дем'янчук О. Слава історичного села / О. Дем'янчук // Літ. Україна. – 2007. – 11 січ. – С. 1.

Корнелюк М. Липовий парк – окраса села / М. Корнелюк // Вільн. шляхом. – 2004. – 3 лип.

Потапчук Л. Дослідник етнографії та минулого Волині / Л. Потапчук // Луцьк. замок. – 2007. – 26 лип. – С. 12.

Потапчук Л. Живий спогад на Волині про перебування і творчість Ю. І. Крашевського / Л. Потапчук // Луцьк. замок. – 2005. – 16 черв. – С. 13.

Пушкар Н. Співець волинського краю / Н. Пушкар // Волин. монітор. – 2010. – 19 серп. – С. 5.

Харів О. У спадок від Крашевського / О. Харів // Волин. губерн. відом. – 2006. – 27 квіт. – С. 9.

Юзеф Ігнаці Крашевські в літературній спадщині краю : до 185-ї річниці від дня народження // Dziennik kijowski. – 2007. – № 3. – С. 3.

«Jozef Ignacy Kraszewski...» // Dziennik kijowski. – 2007. – № 22. – С. 5.

Якименко М. Стежками циганки Ази / М. Якименко // Голос України. – 2004. – 10 берез. – С. 6.

Усенко П. Г. Крашевський Юзеф-Ігнаці / П. Г. Усенко // Енциклопедія історії України. – К., 2008. – Т. 5. – С. 307–309.

Крашевський Юзеф Ігнацій // Українська літературна енциклопедія. – К., 1995. – Т. 3. – С. 52.

Пашук І. Крашевський Юзеф Ігнаці / І. Пашук // Пашук І. Літературно-краєзнавча енциклопедія Рівненщини / І. Пашук. – Рівне, 2005. – С. 94.

23 СЕРПНЯ**140 років від дня народження М. М. Перетятковича
(1872–1916) – українського архітектора**

Його ім'я називають поряд з найбільшими авторитетами архітектурного мистецтва. Доля митця склалася так, що в роки найбільшого розквіту його таланту він жив і творив поза межами України, яку так палко любив і, як святиню, носив у серці.

А народився Мар'ян Мар'янович Перетяткович 23 серпня 1872 р. в селі Усічі тоді Луцького повіту Волині. Тут пройшли його дитинство і юність. Батьки – Мар'ян і Катерина – збіднілі дворяни. Але мали ще в селі чималий лан землі. Сподівалися, що й син продовжить родову хліборобську традицію.

Та хлопчина брався за олівці, малював краєвиди села, красиву сільську дерев'яну церкву, хатинки сусідів і довкільний ліс. І так все це гарно виходило, що гості пророкували: «Буде з Мар'яна або художник, або інженер...».

І старий Мар'ян підкорився долі – повіз свого малого мрійника до Рівненського реального училища. А з серпня 1883 р. уже підписував там зобов'язання, що у визначені строки вноситиме плату за право хлопчини навчатися, забезпечуватиме навчальними посібниками і одягом встановленого зразка. Малий Мар'ян не підвів батька і матір. Навчався відмінно. Одержував похвальні листи. Блискуче закінчив і додатковий клас – механіко-технічний. У його свідоцтві за 1890 р. зазначено: може вступати до вищих спеціальних училищ...

Доля ж обернулася зовсім інакше. Замість інженерного закладу вісімнадцятирічний Мар'ян вступає у військове училище. І тут – успіх. Ось уже на красивому мундирі погони хорунжого, через короткий час – корнета. У своєму Кубанському козацькому полку він проводить час не на офіцерських вечоринках, а за малюванням, кресленням оборонних фортець. Ось уже й погони штабс-ротмістра. Красенем-офіцером кілька разів побував у рідних Усічах, у Луцьку. І тут під його увагою – величний замок, дивовижної краси храми...

Вирішив: ні, не для нього військова муштра. Подав у відставку. Бо обходив, об'їздив велику частину імперії, побачив її у всій оголеній суперечливості. Його захопила багата культура народів Кавказу, в яких ще не згас дух Шаміля і прагнення здобути волю.

Після гостин у рідному домі Мар'ян Мар'янович – уже в Петербурзі. Свій рівненський диплом подав в Інститут цивільних інженерів. Короткі екзамени – і з вересня 1896 р. він – студент цього закладу.

Пожовклі архівні документи не можуть передати всю напругу п'ятирічного навчання. У його свідоцтві того часу говориться, що мав «дуже добрі успіхи» особливо з будівельного мистецтва, цивільної архітектури, малювання, креслення. І вже в студентській аудиторії проявив себе як талановитий архітектор.

У 1899 р., на подив друзів, третьокурсник Мар'ян взяв участь у конкурсі на кращий архітектурний проект. І саме йому була присуджена дуже престижна премія імені професора І. С. Кітнера.

І ось влітку 1901 р. в руках Мар'яна Мар'яновича – диплом про закінчення інституту і звання інженера з правом проводити будівельні й дорожні роботи. Його запрошують на архітектурне відділення імператорської Академії мистецтв. Поглиблено вивчає класичну античну архітектуру. Водночас бере участь у розробленні крупних архітектурних проектів – готелю «Метрополь», музею мистецтв у Москві, будинку компанії «Зінгер», московського купецького банку в Петербурзі.

Розроблені і здійснені ним проекти дивували найіменитіших архітекторів того часу. Вони побачили в Мар'яні блискучого майстра, співця найвишуканішого художнього будівництва. Частина з цих будов збереглися і досі чарують митців-архітекторів своєю красою, величиною, гармонією зовнішніх і внутрішніх оздоб.

За дипломний проект будинку для Народних зборів, виконаний у 1906 році, Мар'ян Перетяткович одержав звання архітектора-художника і право на закордонну поїздку. І ось він там, у країнах світової мрії: в Італії, Франції, Німеччині, Австрії, Бельгії, Голландії. Привіз на батьківщину яскраві враження і величезні творчі задуми.

Відтоді він остаточно стає прихильником красивих форм, підкресленого монументалізму, запозичених з архітектури епохи Відродження. Зрозуміло, в сучасній інтерпретації. Перетяткович розробив конкурсний проект Ситного ринку. На стику модерну і неокласицизму стоїть його проект будинку Північного страхового товариства, що на Ільїнці в Москві.

Волинянин-архітектор у подальших проектах будов все частіше звертається до спадщини класики, до творчості італійських зодчих, зокрема великого майстра пізнього Відродження А. Палладіо. І саме це висунуло Перетятковича до когорти найвизначніших архітекторів того часу. У 1908–1909 рр. він творить спільно з Н. Н. Верьовкіним яскраву архітектурну квітку – дім страхового товариства «Саламандра». Тут Перетяткович вперше застосував пропорційну розбивку фасаду на два яруси. Це стає характерною ознакою його проектів і будов.

1912 р. приніс ще більшу славу – на Невському проспекті добудовано величний банкірський дім Вавельберга. 29 жовтня того ж року М. М. Перетятковичу урочисто було вручено документ про присвоєння йому звання академіка імператорської академії мистецтв. Задумів у молодого академіка-волинянина було дуже багато. Він створює свою проектно-будівельну фірму. До нього прилучилося чимало талановитих учнів. Це була школа, штаб смілих задумів і їх здійснень. А головний напрямок – служіння людям.

Перетяткович взявся спроектувати і побудувати Будинок приюту для убогих хлопчаків, храм-пам'ятник загиблим морякам у

російсько-японській війні, будинок торгово-промислового банку, будинок грязе-лікарні в Єсентуках і багато інших.

Свої задуми він втілював і в будовах у Ростові-на-Дону, в Криму, навіть у Греції, куди його також запрошували. Сміливі проекти розробляв і в містобудуванні.

Не стало М. М. Перетятковича 22 травня 1916 р. Їхав у рідне село Усичі підлікуватися. А серце зупинилося ще в Києві. Там і похований.

Григорій Гуртовий

Література:

Андреева Е. История потомков Криштофа Перетятковича в России (история моего рода) / Е. Андреева // Волинський музей : історія і сучасність : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 80-річчю Волин. краєзн. музею та 60-річчю Колодяжнен. літ.-мемор. музею Лесі Українки. – Луцьк, 2009. – С. 460–466.

Гуртовий Г. О. Зодчий – академік з Волині / Г. О. Гуртовий // Гуртовий Г. О. Вибрані краєзнавчі статті та бібліографія / Г. О. Гуртовий. – Луцьк, 1994. – С. 109–111.

Перетяткович Мар'ян Мар'янович // Луцький район : минуле і сучасність. – Луцьк, 2001. – С. 88.

В Україну повертаються великі українці // Діалог. – 2010. – 23 верес. – С. 2. Гуртовий Г. Мар'ян Мар'янович Перетяткович – співець художнього будівництва / Г. Гуртовий // Слава праці. – 2006. – 32 січ.

Зозуля С. Немає більшої пошани на землі, ніж пам'ятник у рідному селі / С. Зозуля // Слава праці. – 2010. – 23 верес.

Наумук С. Повернення Перетятковича / С. Наумук // Волинь-нова. – 2010. – 21 верес. – С. 7.

Приймачук Л. Відомого земляка пошанували усім родом : в с. Усичі Луцького р-ну відкрили пам'ятник відомому архіт. Мар'яну Перетятковичу / Л. Приймачук // Сім'я і дім. – 2010. – 23–29 верес. – С. 4.

Пясецький В. Родовід давніх лучан – Перетяткевичів / В. Пясецький // Волин. монітор. – 2010. – 23 груд. – С. 3.

24 СЕРПНЯ

75 років від дня народження В. Г. Парахіна (1937) – заслуженого працівника культури України

Василь Григорович Парахін народився 24 серпня 1937 р. на хуторі Черуковатиця, що знаходиться на межі Волинської та Львівської областей. Дух патріотизму, справжньої любові до України, її історії та традицій він увібрав, зростаючи у родині простих українських селян, де з глибокою пошаною ставилися до всього рідного. Про драматичну долю України Василь Григорович неодноразово чув від батьків, дорослих сестер та їхніх друзів, які часто в саду

Парахіних читали Шевченка, співали патріотичних пісень, міркували про майбутню долю українського народу.

Децо пізніше на очах Василя Парахіна відбувалася нерівна боротьба цих красивих молодих романтиків за визволення України із лабет двох монстрів: фашизму та комунізму. Парахін був свідком того, як цих вояків УПА страчували гітлерівці і розстрілювали, висилали до тюрем енкаведисти. Ці, ще дитячі враження і сформували головні риси його характеру, ставши своєрідною путівкою в життя. Отож, все, що в майбутньому він робив на ниві мистецтва, ототожнювалося в його уяві зі служінням українській ідеї.

Після закінчення Стоянівської середньої школи Василь Григорович вступив у льотне училище, але згодом залишив навчання, пішов служити в армію. У 1958 р. вступив до Львівського культосвітнього технікуму і, закінчивши його, повернувся в батьківську хату, працював завклубом у с. Стоянів.

У цей час він багато читає, малює, мріє стати професійним художником. У 1963 р. в Черуковатицю приїжджає Іван Макарович Гончар – відомий художник, великий подвижник у царині народної культури. Тоді він обстежив цей етнографічно багатий регіон разом із завклубом Парахіним, відзначивши естетичний смак, наполегливість, відданість справі свого молодого помічника. Відтак запросив його до себе в Київ. Василь Парахін прийняв пропозицію і невдовзі з повними валізами експонатів прибув до столиці. Певний час мешкав у Івана Гончара, розбудовував та систематизував зібрану ним колекцію, готувався до вступу в художній інститут. У 1965 р. за порадою Івана Макаровича вступає до училища декоративно-прикладного мистецтва (нині інститут дизайну імені Михайла Бойчука у м. Києві). На третьому, випускному курсі, опісля успішного навчання, В. Парахіна виключають з училища через донос однокурсника, який поінформував дирекцію про симпатії студента до І. Мазепи та УПА. Розуміючи неможливість, опісля такого гучного звільнення, вступу до будь-якого навчального закладу, В. Парахін займається самоосвітою, а незабаром влаштовується працювати в монументальний цех художнього комбінату Києва. В товаристві патріотично налаштованих художників Алли Горської та Віктора Зарецького займається оформленням монументальним живописом будівель міст Києва, Харкова, Донецька, Горлівки. У фойє Київського державного університету знаходиться величезний вітраж, який виконував Василь Парахін разом із іншими майстрами за проектом Віктора Зарецького. Постає цього невідомого чоловіка виразно вимальовується в середовищі київських шестидесятників – Алли Горської, Ліни Костенко, В'ячеслава Чорновола, Віктора Зарецького, Івана Світличного, Івана Миколайчука, Олександра Зубка. Вони були тими людьми, в середовищі яких Василь Парахін у найскрутніші тоталітарні часи пропагував національну ідею. Організація

літературних вечорів, мистецьких виставок, творчі експедиції регіонами, різдвяні вертепи не обходилися без участі цього мистця.

У 1968 р. за рекомендацією Героя Радянського Союзу, великого українського патріота Ю. М. Коваленка Василь Парахін влаштувався на роботу в Міністерство лісової промисловості старшим інженером-художником у відділ товарів широкого вжитку. В той час виробничі майстерні цього відомства майже в кожній області займалися виготовленням предметів побуту й звичайної сувенірної продукції. Необхідність створення пристойних речей на експорт дала змогу В. Парахіну розгорнути величезну діяльність зі збереження та розвитку традицій народного мистецтва України. З великою наполегливістю він працював чи не в кожній області України, включаючи Схід і Крим. За короткий час в різних точках України з'явилося понад сто цехів, що виготовляли твори народного мистецтва. Блискучим результатом роботи Василя Парахіна стало відродження напівзабутих ремесел і виховання майстрів, котрі розвивали цю справу. Плетіння із кореня сосни, лози, традиційне гончарство, бортництво, бондарство, традиційна різьба по дереву, художня обробка металу, шиферу (напівдорогоцінний камінь, який видобувається на Житомирщині) – це лише скупий перелік видів народного мистецтва, яким Василь Парахін не тільки не дав загинути, а й посприяв їхньому розвитку. За доволі короткий термін роботи у лісовому господарстві список високомистецьких творів, що випускало це відомство, почав нараховувати понад тисячу одиниць. У 1978 р. по-справжньому грандіозну виставку цих взірців було влаштовано у виставковій залі Спілки художників України, і вона отримала високу відзнаку ЦК. У 1980 р. Василь Григорович переходить працювати в Художній фонд України. За пропозицією цієї установи він приступає до організації підприємства «Київський подарунок». І на цій посаді Василю Парахіну вдалося зробити дуже багато. В монографіях та наукових дослідженнях провідних науковців Києва та Москви того часу його діяльність на ниві розвитку художніх промислів вважається взірцевою. Однак праця Василя Парахіна в Художньому фонді не була тривалою. За вказівкою КДБ й на підставі доносів про націоналізм він був звільнений із займаної посади.

Наприкінці 1980-х рр. В. Парахін переїздить в Черуковатицю. Тут в батьківському краї за власною ініціативою розпочинає новий проект – роботу з активізації творчого потенціалу українського села. Приватизувавши в с. Стоянів стару будівлю, організовує там цех з виготовлення товарів народного мистецтва. За власні кошти наймає людей, купує обладнання, вчить майстрів. Однак і ця справа дуже швидко завершується повним фіаско. Податки, нерозуміння місцевого начальства, банальна заздрість стають на перешкоді до реалізації важливої ідеї. Цех припиняє свою роботу. Опісля того Василь Григорович кілька років веде гурток малювання в

Стоянівській середній школі. Ця робота, хоча й дала добрі результати, але тривала недовго, дирекція школи вирішила, що «не потребує такого богомазства» і відмовилася від його послуг. Але й навіть такі незгоди не зламали духу цієї вже немолодої людини. В пенсійному віці В. Парахін знову погоджується вести гурток малювання в середній школі села Журавники на Горохівщині.

Сприймаючи цю пропозицію як останній шанс реалізації свого завдання, він працює з особливим натхненням. Його не розчарували ані 15 гривень зарплати, як і не злякали п'ять кілометрів ходи до школи, маленький клас, несприятливі умови. Весь накопичений попередніми роками досвід, зібрані й угруповані раніше прийоми традиційного народного малярства він використовує для навчання дітей. Так з'являється на Волині Школа народного малярства, яка дуже швидко стає важливим осередком народної культури краю. Кожен учень, навіть після нетривалого навчання, тут перетворюється на носія національного бачення краси й відчуття гармонії. Знаючи, що художня культура кожного народу цікава перш за все своїм національним обличчям, Василь Григорович Парахін своєю роботою намагається, всупереч всім незгодам, зберегти національну ідентичність мистецтва і дати їй імпульс до життя в майбутньому. Тому щедро ділиться своїми знаннями з учнями, вважаючи, що саме вони передадуть їх своїм нащадкам.

Окрім роботи з дітьми, Василь Парахін завзято вивчає мистецькі традиції регіону. Виявляє інтелектуальний потенціал, знайомиться із сільськими теслями, ковалями, вишивальницями, майстрами ткацтва, бондарства, обробки каменю, освоює їхній досвід. Водночас він наполегливо працює сам як мистець у різних напрямках народного мистецтва: малює, ріже по дереву, створює із дерева круглу скульптуру та ін.

У 2010 р. об'єднавши довкола себе гурт однодумців, В. Парахін ініціював встановлення величезного кам'яного хреста, що був висічений на честь об'єднання українських земель у 1914 р., після ліквідації кордону між російською та австро-угорською імперіями. Хрест було встановлено і освячено на Красній горі, вздовж траси Луцьк-Львів. Нині він зримо стверджує домінанту українського духу на цій землі.

Василь Григорович Парахін – людина небайдужа й ініціативна. Він переймається екологічними проблемами краю, йому болять труднощі становлення українського православ'я, його бентежить складний процес розвитку української держави. Однак Парахіну не дорікнеш у пасивному спогляданні. Він наполегливо працює, терпляче долає труднощі, кличучи власним прикладом за собою інших.

Зоя Навроцька

Література:

Вербич В. Міністерський кабінет поміняв на хутір Черуковатиця / В. Вербич // Вербич В. Під куполом спільного неба / В. Вербич. – Луцьк, 2006. – С. 42–43.

Волинь / авт.-упоряд. В. В. Болгов ; Ін-т біогр. дослідж. ; Укр. наук. т-во геральдики і вексикології. – К. : Поліграфкнига, 2006. – 318 с. – (Новітня історія України).

Про В. Г. Парахіна – с. 226.

Навроцька З. Василь Парахін. Провідні засади творчої діяльності / З. Навроцька // Народна творчість українців у просторі та часі : матеріали міжнар. наук. конф. в рамках VI Міжнар. фестивалю укр. фольклору «Берегиня» / за ред. Г. Аркушина. – Луцьк, 2010. – С. 514–519.

Боярчук П. Хutorянин утверджував народне мистецтво у столиці / П. Боярчук // Волинь-нова. – 2010. – 17 черв. – С. 6, 12.

Вербич В. З міністерського кабінету – на волинський хутір / В. Вербич // Сім'я і дім. Нар. трибуна. – 2003. – 28 серп. – С. 3.

Вербич В. Катерина Ющенко відкриває «Промінь воскресіння...» із Волині / В. Вербич // Сім'я і дім. Нар. трибуна. – 2007. – 30 серп. – 5 верес. – С. 5.

Гуменюк Н. Подорожній і подорожники / Н. Гуменюк // Віче. – 2006. – 30 листоп. – С. 7.

Дідик О. Іменний годинник від Катерини Ющенко / О. Дідик // Горохів. вісник. – 2007. – 13 верес. – С. 1.

Дідик О. Хрест єднання постав на крайній горі на колишньому кордоні між Галичиною і Волинню / О. Дідик // Горохів. вісник. – 2010. – 7 серп. – С. 6.

Дідик О. Школа традиційного малярства Василя Парахіна привернула увагу Президента України / О. Дідик // Горохів. вісник. – 2007. – 3 листоп. – С. 4.

Дьомін М. На що спроможна традиція : волин. школа нар. малярства Василя Парахіна / М. Дьомін // Літ. Україна. – 2008. – 27 берез. – С. 2.

Дьомін М. У народних оберегах / М. Дьомін // Укр. культура. – 2007. – № 11. – С. 1, 20.

Коструба Н. Ген на узліссі хрест стоїть... / Н. Коструба // Слава праці. – 2010. – 7 верес. – С. 5.

Ланівець О. Василя Парахіна удостоєно звання Заслуженого працівника культури / О. Ланівець // Горохів. вісник. – 2009. – 30 квіт. – С. 1.

Навроцька З. Василь Парахін та його школа / З. Навроцька // Нар. мистецтво. – 2008. – № 1–2. – С. 82–85.

Навроцька З. Від витоків пречистих... / З. Навроцька // Волин. газ. + Кур'єр 7 муз. – 2009. – 23 квіт. – С. 2.

Навроцька З. Катерина Ющенко: «Я надзвичайно вражена талантом та справжнім українським духом маленьких художників...» / З. Навроцька // Волин. газ. + Кур'єр 7 муз. – 2007. – 27 верес. – С. 1.

«Наївна школа» // Телерадіогазета. – 2009. – 29 квіт. – С. 1, 16.

26 СЕРПНЯ**250 років від дня народження Д. Міклера (1762–1853) –
ірландського ландшафтного архітектора і ботаніка**

Діонісій Міклер (McClair; Мак-Клер) народився в сім'ї Джона і Ненсі Мак-Клер у м. Фейфілді (Ірландія, Західний Міт). У 1778 р. батька Діонісія засудили до страти за участь у повстанні ірландських фермерів-орендарів 1777 р., тому він був змушений покинути батьківщину і виїхати до Німеччини, а згодом – до Польщі. Там служив у Війську польському, де отримав чин майора артилерії, а після підписаної англійським королем амністії повернувся до Ірландії.

Діонісій Міклер з дитинства цікавився природничими науками, а з 16-ти років вивчав їх у Дублінській академії, пізніше – у Лондоні. Під час перерви в навчанні працював з мандрівними садівниками над створенням садово-паркових композицій у Лондоні. У 1788 р. з успіхом склав іспити на звання «садового пейзажиста», тобто проєктанта садів.

У 1790 р. прийняв запрошення княгині Ізабели Чорторийської, яка перебувала в цей час у Лондоні, на виїзд до Польщі для влаштування саду в корсунському маєтку князя Станіслава Понятовського. Незважаючи на зміну планів Понятовського, Міклер залишився у Польщі, розробляв і втілював у життя проєкти пейзажних (ландшафтних) садів англійського типу у Варшаві, Пулавах, Аркадії.

У 1792 р. на запрошення князівського подружжя Магдалени і Михайла Любомирських 30-річний ландшафтний архітектор переїздить до м. Дубна, де на дубенському передмісті Палестина, на штучно насипаному острові в болотах над Іквою закладає сад. З того часу почався тривалий і надзвичайно плідний період життя та діяльності Діонісія Міклера в Україні.

У 1801 р. він орендував с. Ольшани, неподалік Луцька (нині об'єднане з с. Сирники Луцького району), яке в 1814 р. стало його особистою власністю. Метричні матеріали Луцької римо-католицької дієцезії (зберігаються в Державному архіві Волинської області) свідчать, що у 1808 р. в луцькому кафедральному костелі Діонісій Міклер з Ольшан зареєстрував шлюб з жінкою на ім'я Анна. Передчасна смерть дружини та малолітніх дітей змусила Міклера у 1831 р. відпродати Ольшани.

Відтоді Д. Міклер жив і працював у різних невеличких містечках, переважно на Волині та Поділлі.

За своє довге життя Міклер проєктував і розпланував в Україні біля 50-ти пейзажних садів англійського типу, більша частина яких була на Волині та Поділлі. Окрім згаданого саду біля Дубно, втілював свої ідеї у Млинові у Ходкевичів і Боремлі в Чацьких (Рівненська область), Порицьку Тадеуша Чацького (Волинська область), Мізочі Ю. Дуніна-Карвицького та Стубло

(Рівненська область.). Влаштував відомий парк Яблоновських у Кривині (Хмельницька область). На Поділлі заклали парки у маєтку Собанських, Я. Потоцького у Сітковцях, у Баланівці й Ободовці (Вінницька область). У 1801–1805 рр. розплановував нові або реконструював вже існуючі парки для Чернецьких у Заборолі, Холоневських у Холоневі, Кропінського у Ворончині, Катерини Плятер у Берестечку (Волинська область) і Горинці (Тернопільська область), Ляшках (Хмельницька область). У цей час проектував парки в маєтках Дульських у Балабанівці (Вінницька область) та Коженьовських у Кодні (Житомирська область).

Біля 1829 р. заклали парки у Северинові для Орловського, Чернятині для Вітославських (Вінницька область), Радзивілів у Шпанові та Підлужному, Естергазі у Городку (Рівненська область), Свейковських у Колодному (Тернопільська область).

Після 1831 р. розпланували парки у Макові Раціборовських, Джурині Собанських, Гармаках Дембовських, Курилівцях Комарів (два останні у Вінницькій області), П'ятничанах Грохольських, Серебнинцях Чацьких (обидва Вінницька область). Одна з пізніх робіт – парк у Ковалівці (Вінницька область) для Болеслава Потоцького. До останніх робіт паркотворця-реконструктора відносять парк у Чорному острові на Поділлі, де він реалізував нову ідею використання води й старих дерев, а також прекрасний парк у Коростишеві графа Густава Олізара.

За свідченнями сучасників, всі сади Міклера вигідно відрізнялися від інших своїми естетичними якостями. Як зазначають фахівці, Міклер був надзвичайно талановитим садівником, справжнім митцем. Він творив чудеса навіть з непоказними ділянками. Кожну малопримітну долину або пагорб Міклер перетворював на гармонійний ландшафт, де були поєднані густі групи дерев з відкритими просторами галявин, лук, водойм.

Хоча майже всі сади збереглися донині, але, на жаль, за тривалий час недогляду вони втратили свої естетичні якості. Проте надзвичайно велика цінність їх як ділянок з інтродукованими рослинами. Тому вони чекають на свого дослідника.

Цінною і вагомим є діяльність Міклера зі створення одного з перших в Україні ботанічних садів. У 1805–1809 рр. на запрошення засновника Волинської вищої гімназії (Кременецький лицей) у м. Кременці Тадеуша Чацького він працював над проектом ботанічного саду гімназії та втіленням цього проекту в життя. Первісна площа саду становила 4,5 га. Він складався з центрального парку відпочинку, розарію, шкілки, трьох оранжерей та парників, загальна довжина яких досягала 28 м. Зібрана Міклером колекція живих рослин Кременецького ботанічного саду нараховувала 460 видів місцевої флори та 760 екзотичних рослин.

За новим посадковим матеріалом Діонісій Міклер подорожував до Росії (м. Санкт-Петербург, побережжя Білого моря), Фінляндії, Швеції, Швейцарії, Франції, двічі їздив до Англії. Багато уваги він приділяв уведенню в культуру рослин місцевої флори. Для цього багато мандрував по Волині та Поділля. Під час однієї такої експедиції 1795 р. на берег р. Случ поблизу с. Губкова (нині – заказник «Надслучанська Швейцарія») Діонісій Міклер виявив невідому до того часу в Україні рослину. Він розмножив її в оранжереях м. Пулави (Польща) і привіз до Лондона, де вона була визначена як азалія понтійська (*Azalea pontica* L.), а нині відома переважно як рододендрон жовтий (*Rhododendron luteum* Sweet.). З Кременецького ботанічного саду *Azalea pontica* потрапила до Відня.

Помер Діонісій Міклер у Дубно, 14 травня 1853 р., на 92-му році життя. Його творчість мала визначний вплив на паркове мистецтво Правобережної України. У 2007 р. в м. Кременці відбулося урочисте святкування 200-річчя з дня заснування Кременецького ботанічного саду. З цієї нагоди на території ботанічного саду була відкрита стела на честь засновника ботанічного саду Діонісія Міклера, ірландського ботаніка та ландшафтного архітектора, який одним із перших в Україні розпочав науково обґрунтовану інтродукцію рослин, флористичні дослідження, а також відкрив для українців чарівний світ пейзажних садів англійського стилю.

Олена Бірюліна

Література:

Крип'якевич І. Англійські парки на Волині й Поліссі / І. Крип'якевич // Літопис Волині : наук.-попул. і літ.-худож. часоп. – Луцьк, 2003. – Ч. 2. – С. 82–85.

Павлюк В. Палацово – паркові ансамблі магнатерії – центри культури Волині / В. Павлюк // Осягнення історії : зб. наук. пр. – Острог – Нью-Йорк, 1999. – С. 402–418.

Пасажимський О. М. Діонісій Макклера – ландшафтний архітектор на терені Волині / О. М. Пасажимський, І. Польовий // Велика Волинь : минуле і сучасне : (матеріали міжнар. наук. краєзн. конф.). – Хмельницький, 1994. – С. 230–233.

Малахов Д. Парки Діонісія Макклера / Д. Малахов // Старожитності. – 1993. – № 5–6. – С. 2–3.

Мельник В. І. Діонісій Міклер / В. І. Мельник // Укр. ботан. журн. – 1993. – № 1. – С. 177–178.

Мельник В. І. Життя і діяльність Діонісія Міклера (1762–1853) в Україні / В. І. Мельник // Укр. ботан. журн. – 1997. – № 6. – С. 593–596.

Родичкіна О. Майстер садово-паркового мистецтва / О. Родичкіна, І. Родичкін // Архітектура України. – 1992. – № 3. – С. 33–39.

Урбас К. На Волині росте 330-річна липа / К. Урбас // Вісник. – 2006. – 17 серп. – С. 3.

Stecki T. J. Z boru i stepu. Obrazy i pa miątki / T. J. Stecki. – Kraków, 1888. – 347 s.

10 ВЕРЕСНЯ**50 років від дня народження А. П. Махонюка (1962) – українського письменника**

Анатолій Махонюк народився 10 вересня 1962 р. в селі Чевель Старовижівського району. Протягом 1971–1977 рр. Анатолій навчався в Оваднівській середній школі, однак за станом здоров'я змушений був продовжувати навчання в спеціальних школах-інтернатах у містах Знам'янка Кіровоградської області та Борислав Львівської області. Після закінчення Бориславської 8-річки 1979 р. повернувся в с. Овадне, де і здобув середню освіту в місцевій заочній школі.

З 1986 р. стає членом літературної студії «Лесин кадуб», а в 1992 р. його перша збірка «Благословення» була відзначена обласною літературно-мистецькою премією «Надія». Тоді ж він став членом обласної творчої лабораторії для обдарованих інвалідів. З 2004 р. А. П. Махонюк – член Національної Спілки письменників України.

Борючись з недугою, яка підривала крила його мрій, Анатолій Махонюк вперто долав труднощі й наполегливо працював над літературним словом, утверджуючи себе в житті й творчості. Для нього характерне гостре сприйняття світу, надзвичайно тонке відчуття природи, людей, буття. Художнє, лірико-філософське осмислення світу він втілює у слово образне, почуттєве, правдиве. Слово для Анатолія – не тільки основа й насага для творчості, а й засіб для самовираження, його вікно у світ, його опора в дорозі до людей. Він автор збірок: «Дощу мелодія блакитна» (1998), «Осінній сонях» (2002), «Колекціонер календарних листків» (2005), «Допоки бачу тень свою» (2007), «Гороскоп для Мурка» (2007).

«Його поезія, – за словами колег, – дивна річ. Не начитаєшся, не нацитуєшся, не намилуєшся нею. Яка яскрава образність в кожному слові! Яка вражаюча простота! І які вишуканість, шляхетність, зрілість і досконалість фраз. Чи не кожний вислів – готовий афоризм».

Про секрет своєї творчості сам Анатолій Махонюк говорить наступне: «Не люблю брехні і фальші. Відпускаю у рядки своїх книг те, що накопичувалося роками, дозрівало».

Надія Троневич

Література:

Махонюк А. Благословення : поезії / А. Махонюк. – Луцьк : Надстир'я, 1992. – 27 с.

Махонюк А. Дощу мелодія блакитна : поезії / А. Махонюк. – Луцьк : Надстир'я, 1998. – 100 с.

Махонюк А. Осінній сонях : поезії / А. Махонюк. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2002. – 60 с.

Махонюк А. Колекціонер календарних листків : поезії / А. Махонюк. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2005. – 230 с.

Махонюк А. Гороскоп для Мурка : поезії для дітей / А. Махонюк. – Луцьк : Твердиня, 2007. – 24 с.

Махонюк А. П. Допоки бачу тінь свою : поезія / А. П. Махонюк. – Луцьк : Твердиня, 2007. – 84 с.

Махонюк А. Казка про джмелика-мандрівника / А. Махонюк. – Луцьк : Надстир'я, 2011. – 24 с.

Махонюк А. [Поезії] / А. Махонюк // На берегах Виживки / упоряд. О. Чабан. – Луцьк, 2008. – С. 30–32.

Махонюк А. Про джмелика-мандрівника : урив. із казки / А. Махонюк // Світязь : альм. Волин. обл. орг. Нац. спілки письмен. України. – Луцьк, 2009. – Вип. 15. – С. 118–124.

Махонюк А. Поезії / А. Махонюк // Діалог. – 2008. – 23–29 жовт. – С. 10.

Гранич Н. Сторож соняхів / Н. Гранич // Гранич Н. Безсмертні лики слів : медитації над кн. / Н. Гранич. – Луцьк, 2003. – С. 82–84.

Махонюк А. Всупереч і завдяки : письм. про себе / А. Махонюк // Волинь літературна : наші сучасники : зб. матеріалів про письм. Волині, членів Нац. спілки письмен. України. – Луцьк, 2010. – С. 210–221.

Бакун С. У сім'ї Махонюків одразу два члени Національних спілок / С. Бакун // Слово правди. – 2004. – 17 черв.

Вербич В. Речники любові та краси / В. Вербич // Сім'я і дім. Нар. трибуна. – 2007. – 15 лют. – С. 4.

Гей В. Дух слова теплий і живий... / В. Гей // Слово правди. – 1999. – 23 лют.

Гись В. У світлі соняхів / В. Гись // Уряд. кур'єр. – 2004. – 30 квіт.

Коширець С. «Не знаю, чому мої книжки називають сумними, а мені з ними дуже весело!» – зізнається талановитий волинський поет / С. Коширець // Слово правди. – 2007. – 20 верес.

Мосорук Н. Не лякайте сонця, інакше не стане світанку / Н. Мосорук // Слово правди. – 2001. – 2 жовт.

Надюкова І. Ексклюзивна картографія у сільській школі / І. Надюкова // Слово правди. – 2008. – 20 берез. – С. 1, 3.

Самрук В. Зерна соняха з добрих долонь / В. Самрук // Слово правди. – 2003. – 16 січ.

Трофимчук Т. Три чарівниці й «осінній сонях» / Т. Трофимчук // Волин. губерн. відомості. – 2003. – 1 трав. – С. 13.

Штинько В. Світло мерехтливої зорі / В. Штинько // Волин. вісн. – 1994. – 18 листоп.

Анатолій Махонюк // Письменники України : біобібліогр. довід. – К., 2006. – С. 257.

Анатолій Махонюк // Письменники Волині : довід. Волин. обл. орг. Нац. спілки письмен. України. – Луцьк, 2010. – С. 44–45.

12 ВЕРЕСНЯ**90 років від дня народження Я. О. Гудемчука (1922–2003) –
українського письменника, перекладача,
громадського діяча**

Яків Олексійович Мушинський-Гудемчук народився 12 вересня 1922 р. в Луцьку. Рано залишився без матері, котра померла 1926 р. Жив під опікою рідної тітки, матеріної сестри, разом із старшим братом Дмитром. «Рідний дім на Стиру березі крутому», де він жив у молоді роки, був, очевидно, на Красному, бо його часто згадує поет у своїх віршах-спогадах, присвячених дитинству і молодим рокам, що пройшли в Луцьку, на Волині. Згадує і річку Омелянку, яка в його дитячі роки була (чи лише такою видавалася малому) бурхливою і повноводною. Навчався в Луцькій українській гімназії імені Лесі Українки, куди ще раніше вступив його брат Дмитро (загинув у Луцьку 1943 р.). Ім'я Дмитра Гудемчука є у списках учнів гімназії за 1925–28 н. р. (6–8 класи), а Яків Гудемчук вступив до 1-го класу гімназії у 1928 р., що також підтверджується списком учнів за 1928–29 н. р. Вірші почав писати ще в гімназії. Спочатку це були епіграми на учнів та вчителів, а згодом почалися серйозніші спроби, але він їх, звичайно, не публікував, а пізніше у життєвих вихорах вони загинули. Його захоплення поезією підтримувала хрещена мати – Ганна Щегинська, вона ж усіляко заохочувала майбутнього поета до віршування. Після закінчення гімназії почав навчатися у щойно створеному Луцькому педагогічному інституті. Навчання перервала війна.

Закінчивши офіцерську політично-виховну школу в Житомирі, Яків Гудемчук у 1944–1945 рр. як політрук брав участь у Другій світовій війні у складі Війська Польського. По війні жив і працював у містечку Горлиця на Лемківщині. До того короткого періоду життя відноситься знайомство з Никифором Дровняком (Дровняк Епіфан, 1895–1968, художник-самоук з Криниці, який свої мистецькі твори залишив у спадок містові). «У серці Никифора – Лемковина» – таку назву має цикл поезій, присвячених поетом художникові.

З 1947 р. сім'я Гудемчуків оселилася в Кошаліні, куди було виселено багато українських родин внаслідок операції «Вісла». 1954 р. він втратив батька, котрий загинув у сибірських сталінських таборих (висланий туди 1950-го за участь у визвольних змаганнях Симона Петлюри). В Помор'ї, в Кошаліні, Яків Гудемчук сформувався як поет. Розгорнув разом з тим велику культурно-освітню діяльність, брав найактивнішу участь у заснуванні Українського суспільно-культурного товариства (УСКТ), в 1956–1973 рр. очолював його правління. Звідти, з Помор'я, лише думками і рядками поезій линув до Луцька, на рідну Волинь, кохану Україну, яку оспівував, за якою тужив, радощами, болями і тривогами якої жив:

*Потонули зорі ув озерах,
тільки чути очерету шерех,
тільки шепче вітер з осокою,
не дає ніяк мені спокою...
І, здається, він зі Сходу лине...
І співа мені про Україну...*

Якщо поезію розглядати як автобіографічні свідчення, то можна стверджувати, що десь «через добрих два десятиліття» Яків Гудемчук вперше приїхав до України, відвідав Київ, Канів з Тарасовою горою (цикл «Зустріч з Україною»), Волинь і, звичайно, рідний Луцьк, зустрічі з яким присвятив щирі схвилювані рядки:

*Дивлюсь на тебе, місто любе,
І на людей, і на сади,
І молитовно шепчуть губи:
Сюди вернутись, лиш сюди,
Дожити віку між своїми
Отут над Стиром, де колись
На світ дитячими очима
Крізь барвні скельця я дививсь...*

Творив поезії, друкувався в українській періодиці, в часописах, альманахах, календарях. Літературна антологія «Гомін» вмістила його творчий доробок, що міг би скласти збірку.

1985 р. Яків Гудемчук став членом Спілки письменників Польщі. У загальному творчому доробку поета – близько тисячі віршів, що друкувалися не лише в Польщі, а й у Чехії, Словаччині, Бельгії, Румунії, Канаді. Заснування 1956 р. радіопередач українською мовою – одна з багатьох заслуг Якова Гудемчука в справі відродження та утвердження українства в Помор'ї, на узбережжі Балтійського моря, де живуть тисячі українських родин. Він популяризує надбання української літератури в Польщі, разом з тим перекладає та інтерпретує українською мовою твори Г. Гейне, Й. В. Гете, Вл. Броневського, Я. Кохановського, Я. Івашкевича, М. Конопницької, Ц. Норвіда, Ю. Тувіма, Ст. Грохов'яка та інших.

*...Щитом волинське сонце висне, –
Де приозерна сторона...
У мого серця – дві Вітчизни,
Але любов для них – одна...*

«Дві Вітчизни в одному серці» – таку назву має розділ перекладних творів у збірці «Різноцвіття».

Різноцвіття – усі кольори веселки. Різноцвіття – це пахощі струмків після дощу і усміх сонця з-за хмари, це коли «ластівки аж в'ються над землею і черкають крилами її» в передчутті дощу, який «напоїть землі і гаї». Ця назва розкриває зміст збірки Якова Гудемчука, до якої увійшли поезії про рідну Волинь, про другу домівку, яка теж стала рідною, – Примор'я, Кошалін, про Лемківщину та Никифора

Дровняка, народного художника. Геніальний поетесі Лесі Українці присвятив цикл з чотирьох поезій «Велика Волинянка». Писав листи-вірші своїй матері, яка поставала в його уяві, писав про своїх дідуся й бабусю, присвячував поезії синам. Чи не всю свою любовну лірику подарував дружині Катерині, найвірнішому і найкращому другові, якого пощастило зустріти в житті й покохати на все життя. Кохання і взаємна повага супроводжували подружжя Гудемчуків на всіх шляхах, тому не дивно, що в циклі «Сині ночі», присвяченому Дружині, поет, звертаючись до неї, вживає заголовну літеру.

*Як місяць з зіркою, що злотом ткани, –
З Тобою я завжди, моя кохана, –
Нас не розділить жодна далина!*

*Бо доля нас обох навек злучила,
Бо у серцях, як пісня прудкокрила,
Дзвенить любові нашої весна!*

Йому болить усе, що відбувається в Україні й з Україною, а чи не найбільше – що українська «Співуча, солов'їна мова блукає попід-тинню, наче сирота». На новій своїй Батьківщині, що стала рідною для його синів, він працює для того,

*Щоб ми свого наувчилися
Серед чужої сторони,
Щоб ми і діти пам'ятали,
Що ми – України сини.*

Він пише поеми, балади, легенди. Цикл творів для дітей у збірці має назву «Світанковий передзвін». Деякі з його ліричних поезій покладено на музику.

Дві Вітчизни – Україну і Польщу – мав поет у своєму серці. Тією, що дала життя, мавив, снів. Інша, якій віддав життя, прихистила його на вічний спочинок 4 червня 2003 р. До виходу свого одногомного збірника вибраних поезій не дожив якихось півроку.

*Я в Україну повернусь
І назбираю щастя-цвіту,
До серця свого пригорну
І не блукатиму по світу, –*

такими рядками закінчив поет свій вірш «Цвіт папороті».

Нині він повернувся. На літературній карті Волині з'явилося ще одне ім'я.

Наталія Пушкар

Література:

Гудемчук Я. Балтійські чайки / Я. Гудемчук. – Варшава : Укр. сусп.-культ. т-во в Польщі, 1975. – 16 с.

Гудемчук Я. Примор'я / Я. Гудемчук. – Варшава : Укр. сусп.-культ. т-во, 1980. – 32 с.

Гудемчук Я. Різноцвіття / Я. Гудемчук. – Кошалін [Польща] : «АҮА», 2003. – 598 с.

Гудемчук Я. [Поезії] / Я. Гудемчук // Гомін : літ. антол. – Варшава, 1964. – С. 49–80.

* * *

Пушкар Н. «Я в Україну повернусь ...» : книгою «Різноцвіття» повернувся в Україну, на Волинь, до рідного міста поет Яків Гудемчук / Н. Пушкар // Світазь : альм. Волин. орг. Нац. спілки письмен. України. – Луцьк, 2004. – Вип. 10. – С. 90–94.

Вербич В. «Святина серцю найсвятіша» / В. Вербич // Сім'я і дім. Нар. трибуна. – 2004. – 27 трав. – С. 9.

Забуті імена : співець Волині Яків Гудемчук народився у Луцьку // Волинь. – 2004. – 1 черв.

Клімчук Л. «Різноцвіття» Якова Гудемчука / Л. Клімчук // Луцьк. замок. – 2004. – 27 трав. – С. 2.

Рябова Н. Співець Волині Яків Гудемчук / Н. Рябова // Віче. – 2004. – 3 черв. – С. 7.

* * *

Гудемчук Я. О. // Українська літературна енциклопедія. – К., 1988. – Т. 1. – С. 513.

Заброварний С. Гудемчук Яків Олексійович / С. Заброварний // Енциклопедія Сучасної України. – К., 2006. – Т. 6. – С. 585–586.

14 ВЕРЕСНЯ

80 років від дня народження С. О. Яблончука (1932–2009) – організатора освіти на Волині, заслуженого працівника народної освіти України

Понад 20 років очолював Станіслав Омелянович Яблончук Волинський обласний відділ (з 1988 р. – управління) народної освіти.

Станіслав Яблончук народився 14 вересня 1932 р. в селі Войнин Локачинського району Волинської області у сім'ї селянина.

У 1939 р. став першокласником Соснинської початкової школи Локачинського району, в якій провчився два роки. Під час німецько-фашистської окупації школу було закрито, і Станіслав Омелянович навчався самостійно при допомозі батька. У 1944 р. після звільнення області від фашистських окупантів, продовжував навчання у Локачинській середній школі, яку закінчив у 1950 р. зі срібною медаллю.

3 жовтня 1950 р. по серпень 1951 р. працював учителем фізвиховання та історії Замлицької семирічної школи Локачинського району.

З 1951 р. по 1956 р. навчався у Львівському державному університеті імені Івана Франка на філологічному факультеті, після закінчення якого отримав направлення на роботу вчителем української мови і літератури Щурівчицької середньої школи Ізяславського району Хмельницької області.

У серпні 1957 р. у зв'язку з хворобою батьків Станіслава Омеляновича переведено на роботу у Волинську область і призначено інспектором шкіл, а у вересні 1959 р. – завідувачем Ковельського районного відділу народної освіти. З січня по квітень 1961 р. працював директором середньої школи № 2 м. Ковеля, а з квітня цього ж року – знову завідувачем Ковельського райвно.

У травні 1964 р. Станіслава Омеляновича переводять на посаду заступника завідувача Волинського обласного відділу народної освіти. З грудня 1967 р. по вересень 1970 р. працював завідувачем загального відділу Волинської обласної ради народних депутатів.

З вересня 1970 р. по серпень 1988 р. працював завідувачем Волинського обласного відділу народної освіти. У серпні 1988 р. у зв'язку з об'єднанням систем народної освіти і профтехосвіти був призначений на посаду першого заступника начальника управління народної освіти виконкому Волинської обласної ради народних депутатів.

На початку липня 1990 р. його переведено на посаду начальника управління народної освіти Волинського облвиконкому, на якій працював по червень 1992 р.

У 1970–1992 рр. народна освіта на Волині набула значного розвитку. За час роботи С. О. Яблончука в області було збудовано 282 школи на 108,4 тис. учнівських місць, добудовано 984 класні кімнати на 32,1 тис. учнівських місць; побудовано 419 дошкільних закладів на 40,7 тис. місць; 74 пришкільні інтернати та спальні корпуси інтернатних закладів на 4,1 тис. місць; збудовано для сільських вчителів 78 багатоквартирних житлових будинків на 680 квартир та 389 окремих квартир; добудовано кілька сотень майстерень, шкільних їдалень, спортзалів, теплиць; обладнано декілька тисяч навчальних кабінетів.

Крім того, введено в дію добудову обласної станції юних техніків (1971) та новобудови: Нововолинський палац піонерів та школярів (1972), магазин навчально-наочних посібників та приладь (1975), гуртожиток Волинського обласного інституту вдосконалення вчителів (1976), основний корпус Луцького палацу піонерів та школярів (1978), навчальний корпус Луцького педагогічного училища (1978), друга черга Луцького палацу піонерів та школярів – зал для глядачів (1978), основний навчальний корпус обласної станції юних натуралістів (1983), спальний корпус обласної станції юних натуралістів на 300 місць (1984), навчальний корпус Волинського обласного інституту вдосконалення вчителів (1986), гуртожиток Володимир-Волинського педагогічного училища на 535 місць (1988), обласний Центр учнівської технічної творчості (1990), 4 громадсько-побутові корпуси на 720 місць кожний у профтехучилищах області (Луцьке ВПУ № 2 – 1988 р., Колківське СПТУ № 24 – 1989 р., Любомльське СПТУ № 8 – 1992 р., Оваднівське СПТУ № 21 – 1992 р.).

Обласним відділом народної освіти було розроблено і впроваджено в області нову концепцію забезпечення установ освіти педагогічними кадрами, що ґрунтувалася на максимально можливому задоволенні потреб і бажань усіх працюючих вчителів та випускників вищих навчальних закладів і педагогічних училищ. Якщо у 1970 р. в школах області працювало 53,4 % вчителів з вищою освітою, то у 1992 р. – 83,1 %, а у 5–11-х класах їх число складало 98,7 % до загальної кількості.

Належна увага приділялась і новим формам навчальної роботи. Так, успішно працювала Мала академія наук (МАН). У 1990–1992 рр. було відкрито 4 гімназії та 2 ліцеї (Волинський обласний ліцей-інтернат у 1991 р. і Нововолинський обласний ліцей-інтернат у 1992 р.), значно збільшилася кількість шкіл з поглибленим вивченням окремих предметів. У жовтні 1985 р. було придбано для учнів перший в області комп'ютерний клас «Ямаха».

Станом на 1 січня 1970 р. в області працювало 152 дошкільні дитячі заклади, в яких виховувалося 13495 дітей, а в 1992 р. їх нараховувалося 497, де виховувалося 35930 дошкільників.

Кількість позашкільних установ за цей час зросла майже вдвічі (35 – у 1972 р., 65 – у 1992 р.). Особливо помітно збільшилося число станцій юних техніків, юних туристів, юних натуралістів (з 6 у 1972 р. до 21 у 1992 р.), а також спортивних шкіл (відповідно з 10 до 23). В цих закладах займалося понад 33 тис. дітей.

Було організовано щоденний підвіз до школи майже 7 тисяч учнів, що проживали на віддалі 3-х і більше кілометрів від школи. Кількість учнів 1–8-х класів, охоплених групами продовженого дня, збільшилась з 25,7 тис. (1970 р.) до 62-х тис. у 1986 р. (відповідно 14,6 % і 45,2 % до загальної кількості учнів 1–8-х класів). У 1985/1986 н. р. громадським харчуванням було охоплено 150,1 тис. школярів, що становило 97,5 % до їх загальної кількості у цих школах (у 1970 р. – 43,5 %). Кількість шкіл, які працювали в дві зміни, зменшилася з 422-х у 1970 р. до 183-х у 1992 р., тобто більше ніж удвічі.

У зв'язку з черговою реорганізацією органів управління з 1 червня 1992 р. С. О. Яблончук переведений на посаду завідувача відділу економіки і прогнозування управління освіти обласної державної адміністрації. У вересні 1994 р. вийшов на пенсію.

Станіслав Омелянович відомий в області як громадський діяч. Обирався депутатом Ковельської районної ради депутатів трудящих (двох скликань), Волинської обласної ради народних депутатів (дев'яти скликань з 1971 по 1989 рр.).

Самовіддана праця Станіслава Омеляновича відзначена орденами Трудового Червоного Прапора (1976), Дружби народів (1981), медаллю «За доблесну працю» (1970), нагрудним значком «Відмінник народної освіти» (1962), званням «Заслужений працівник народної освіти України» (1992).

Станіслав Омелянович глибоко усвідомлював власну відповідальність за соціальні наслідки своєї діяльності. Він бачив перспективи розвитку освіти Волині й усе робив для того, щоб задумане стало реальністю.

Галина Романчук

Література:

- Про відзначення працівників освіти Волинської області державними нагородами України : Указ Президента України // Волинь. – 1992. – 6 лют.
 Курило В. М. Освіта України і науково-технічний прогрес : історія, досвід, уроки / В. М. Курило, В. П. Шепотько – К. : Деміург, 2006. – 432 с.
Про С. О. Яблончука – с. 252.
 Локачі. Маленьке містечко у великій історії України : краєзн. нарис. – Луцьк : Терен, 2005. – 48 с.
Про С. О. Яблончука – с. 38.
 Мудрість педагога і щедрість душі // Волинь-нова. – 2010. – 30 січ. – С. 10.
 Філатенко А. Вчителю довірено майбутнє / А. Філатенко // Рад. Волинь. – 1988. – 30 берез.

15 ВЕРЕСНЯ

160 років від дня народження Г. О. Мачтета (1852–1901) – російського письменника, діяча революційного народницького руху

Мачтет Григорій Олександрович, письменник, публіцист, народився 3 (15) вересня 1852 р. в місті Луцьк. Його батько, дворянин Волинської губернії, був суддею.

Григорій рано лишився сиротою і тому не зміг отримати систематичної освіти. Його незалежний «революційний» характер проявився рано. 1865 р. його виключили з Немирівської гімназії за неблагонадійність, 1868 р. – з Кам'янець-Подільської – за співчуття польському повстанню. Проте він добився права складати іспит на звання повітового вчителя і з 1870 р. викладав історію і географію в Могилівському, пізніше в Кам'янець-Подільському повітових училищах. У цей період він захопився новими ідеями: члени гуртка «американців», адептом яких був Володимир Дебогорій-Мокрієвич, заперечували приватну власність, вважали чесним засобом заробітку лише фізичну працю і мріяли охопити землеробськими комунами мало не увесь світ. Розпочати вони вирішили з Північної Америки, яку вважали найвільнішою країною. 1872 р. Мачтета звільняють зі служби – і знову за політичну неблагонадійність. Він виїздить за кордон – спочатку до Цюриха, а в кінці року в товаристві ще двох «американців» – Речицького і Романовського – за океан, у Новий Світ, щоб там здійснити задумане. Дійсність виявилася

відмінною від юначих мрій: їм довелося важко працювати, поденною роботою на фермах добувати засоби для існування. Пізніше в повісті «Блудний син» та оповіданні «Два світи», які є певною мірою автобіографічними, він розповідає про своїх героїв, які, не знаючи мови і умов життя в чужій країні, озброєні лише «масою рожевих теоретичних викладок», терпіли злигодні, виконуючи щонайважчу роботу, а результатом було прощання зі своїми надіями: комуни в Америці не пройшли.

У жовтні 1873 р. Мачтет повернувся в Росію і з того часу знаходився під постійним негласним поліцейським наглядом. У грудні того ж року він отримав місце помічника управління маєтку генерал-майора Гейнса і виїхав на місце служби в містечко Вербу Дубнівського повіту. 1874 р. Мачтет повернувся до Петербурга, ненадовго виїздив за кордон, і в січні 1875 р. знову приїхав до Петербурга. Того ж року один з його перших творів під назвою «Путевые картинки. Германия» з'явився друком в «Отечественных записках», чи не найбільшому демократичному журналі, і відразу звернув на себе увагу Некрасова. Пізніше своє знайомство з великим російським поетом Мачтет описав у своєму оповіданні «Перший гонорар».

У серпні 1876 р. Мачтет був заарештований за участь у підготовці втечі з камери попереднього ув'язнення двох політв'язнів, революціонерів-народників С. Ф. Ковалика і П. І. Войнаральського. Більше року просидів у Петропавлівській фортеці, з 1877 р. був висланий під нагляд поліції в м. Шенкурськ Архангельської губернії. Через рік спробував утекти, але був затриманий наступного ж дня після спроби. Не забарилась і кара: його мали вислати до Якутії, звідки він не мав надії повернутися. Завдяки клопотанню друзів його доля була «пом'якшена»: 1879 р. Мачтета вислано в місто Тюкалинськ Тобольської губернії, а 1880 р. переведено в Ішим.

Тут письменник зустрів своє перше велике кохання. Ольга Петрівна Медведєва, дочка титулярного радника, москвичка, колишня цюрихська студентка, відбувала в Ішимі заслання за участь у «проти-законному співтоваристві» (процес 50-ти). У липні 1880 р. вони побралися, але щастя було недовгим: Олена Петрівна хворіла і, щоб підтримати сім'ю, Григорій Олександрович брався за будь-яку роботу: був підвальним при складі місцевого купця, давав уроки, служив в Ішимському окружному в селянських справах присутствії. На засланні він багато писав, був співробітником місцевої преси, відсилав свої твори в Петербург. Роки заслання дали багатий матеріал для його сибірських оповідань, які друкувалися в газеті «Неделя», в журналах «Наблюдатель», «Отечественные записки». Твори 1880–1985 рр. – найкраще з усього, ним створеного («Хроника одного дня в местах не столь отдаленных», «Мирское дело», «Мы победили», «Сон одного заседателя», «Вторая правда»). Олені Петрівні через хворобу (туберкульоз) було дозволено покинути Ішим і жити

на Кавказі. В грудні 1885 р. вона виїхала в Кутаїс, але в дорозі захворіла і в травні того ж року померла в Москві. Григорій Олександрович був звільнений із заслання в серпні 1885 р., з вересня 1886 р. жив під негласним наглядом у Москві, з березня 1887 р. – в Одесі, у 1896 р. – в Зарайську, в 1897–1900 рр. – у Житомирі, де служив в акцизному управлінні, далі жив у Києві і Петербурзі.

Живучи в Україні, Мачтет познайомився і заприятелював з літературним осередком родини Косачів – Оленою Пчілкою, Лесею Українкою, Михайлом Обачним. У листі до брата Михайла у вересні 1889 р. з Колодяжного Леся згадує Мачтета, як давнього знайомого, пишучи про те, що «Тарасівська вулиця», тобто київські студенти, які переважно селилися поблизу Київського університету в приватних будинках на Тарасівській вулиці, до Короленка, який ніби-то мав приїхати до Києва, буде прихильнішою, ніж до Мачтета. В іншому листі вона пропонує до перекладу серед інших авторів і Мачтета, зокрема його твори «Он и она», «И один в поле воин». Особистій зустрічі Лесі Українки і Григорія Олександровича завдячує своєю появою чудова імпровізація «Когда цветет никотиана?..» – поетична відповідь Лесі Українки на запитання, чи може вона, Леся, писати російською мовою.

«Наприкінці 90-х рр. [XIX ст. – Н. П.] до Києва почав наїздити наш незабутній друг Григорій Олександрович Мачтет, він цікавився і українськими справами, і українською літературою, познайомився з Лесею, дуже вподобав її талант. Раз для проби попросив він Лесю написати йому вірш по-російськи, і Леся заради жарту подала йому російський вірш. Мачтет був у захваті від нього», – свідчить Л. Старицька-Черняхівська у своїх спогадах.

Він і сам писав вірші, але майже не друкував їх, бо надзвичайно строго ставився до своїх поетичних спроб. Перші свої поезії («Пловец», «Там и здесь») опублікував вперше 1890 р. в «Газете Гатчука». Але одному з його віршів, написаному ще 1876 р. після похорону революціонера-народника Н. Ф. Чернишова, судилося довге життя. «Последнее прости» анонімно опублікував за кордоном журнал «Вперед»; твір довго приписувався П. Л. Лаврову. Широко відомим він був під іншою назвою – початковим рядком: «Замучен тяжелой неволей...».

У кінці 1890-х рр. Мачтет часто виступав з фейлетонами в житомирській газеті «Волинь». Він усе ще був під негласним наглядом поліції, йому було заборонено жити в Петербурзі. У другому шлюбі мав двох дітей – доньку Тетяну і сина Тараса. Сім'я жила в нужді, служба висотувала всі сили, вимагала великого нервового напруження, майже не залишаючи часу для творчості. 1900 р. йому, нарешті, вдалося добитися дозволу на переїзд до Петербурга, там він сподівався реалізувати всі свої творчі задуми і плани. Але 14 (26) серпня 1901 р., перебуваючи в Ялті на відпочинку, Григорій Олександрович раптово помер. Публіцист і літературний критик

М. К. Михайловський написав у некролозі, що життя Мачтета з гімназійної лави і майже до найостаннішого часу було цілою низкою пригод, але ніякі незгоди не відлучили його від ідеалів молодості.

Наталія Пушкар

Література:

Мачтет Г. А. Избранное / Г. А. Мачтет. – М. : Гослитиздат, 1958. – 615 с.

* * *

Гайдай Л. І. Мачтет Григорій Олександрович / Л. І. Гайдай // Гайдай Л. І. Історія України : персоналії, терміни, назви і поняття (1648–1917) / Л. І. Гайдай . – Луцьк, 2008. – Т. 1 (А–Н). – С. 416.

Оляндер Л. Григорій Мачтет і наша сучасність / Л. Оляндер // Минуле і сучасне Волині та Полісся : Ковель і ковельчани в історії України та Волині : матеріали XII Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 12-й річниці Незалежності України і 485-й річниці надання Ковелю Магдебурзького права. – Луцьк, 2003. – Ч. 2. – С. 125–127.

Тарахан-Бережа С. Святиня : наук.-іст. літопис Тарасової Гори / С. Тарахан-Бережа. – К., 1998. – 543 с.

Про Г. Мачтета – див. Показчик імен.

Головня І. Він мріяв зробити людей щасливими / І. Головня // Рад. Волинь. – 2006. – 7 верес.

Кутинський М. Некрополь України : довід. про місця поховання або смерті іст. і культ. діячів України від давнини до сучасності / М. Кутинський, І. Шишов // Дніпро. – 2004. – № 5–6. – С. 142–144.

Про Г. Мачтета – С. 142.

Пушкар Н. Мрійник, реаліст, поет / Н. Пушкар // Аверс-прес. – 2002. – 26 верес. – С. 13.

* * *

Мачтет Григорій // Енциклопедія українознавства. – Львів, 1994. – Т. 4. – С. 1497.

Мачтет Григорій Олександрович // Українська літературна енциклопедія. – К., 1995. – Т. 3. – С. 323–324.

Пащук І. Мачтет Григорій Олександрович / І. Пащук // Літературно-краєзнавча енциклопедія Рівненщини. – Рівне, 2005. – С. 119.

23 ВЕРЕСНЯ 70 років від дня Кортеліської трагедії (1942)

Село Кортеліси Ратнівського району розташоване біля кордону з Білорусією неподалік автомагістралі Ковель-Брест. Перша згадка про це старовинне село відноситься до 1500 р., коли воно належало до Ратнівського староства Речі Посполитої. Після третього поділу Польщі (1795 р.) Кортеліси в складі Західної Волині відійшли

до Російської імперії і стали власністю казни. А з 1918 р. до 1939 р. село, як і вся Волинь, знову перебувало вже в складі II-ої Речі Посполитої. Після возз'єднання Волині з Радянською Україною у Кортелісах почали діяти органи радянської влади.

Через тиждень після початку Великої Вітчизняної війни село було окуповане фашистами. Водночас на початку війни і пізніше Кортеліси з навколишніми селами та хуторами стали скупченням радянських воїнів, котрі потрапили в оточення, та втікачів із полону, в тому числі – захисників Брестської фортеці. В кінці 1942 р. тільки в Кортелісах та навколишніх хуторах проживало біля 100 військових. Група місцевих жителів на чолі з колишнім вчителем Я. Карпуком вступила в тісні зв'язки з військовими. У квітні 1942 р. в Кортелісах був створений партизанський загін під командуванням кадрового офіцера Б. Михайловського. Вже 18 травня 1942 р. партизанський загін Михайловського разом з місцевою групою Я. Карпука розгромив поліцейську дільницю в Кортелісах. 7 липня 1942 р. неподалік Кортеліс загін вступив у бій з фашистами. Було вбито 35, поранено 25 фашистів. Подібні операції партизанами проводилися й по навколишніх селах. Усередині липня загін Михайловського об'єднався ще з одним партизанським загonom – С. Шковороди. В ньому вже нараховувалося 138 чоловік, а на озброєнні було 45 кулеметів і автоматів та інша стрілецька зброя.

Коли німці в липні-серпні розпочали каральну експедицію проти партизан, то загін Михайловського передислокувався у Білорусію. На місці залишалися невелика група місцевих партизанів на чолі з Я. Карпуком.

У серпні 1942 р. фашисти провели каральну акцію в Кортелісах, розстріляли родичів партизанів. А 21–23 вересня 1942 р. рота німецького поліцейського полку провела каральну операцію під кодовою назвою «Трикутник». Метою операції було повне винищення населених пунктів в трикутнику сіл Борки і Заболоття (Білорусія) та Кортеліси (Волинь).

Спочатку були винищені білоруські села, а 22 вересня фашисти щільним кільцем оточили село Кортеліси і 20 хуторів Ратнівського району. 23 вересня почалися розстріли. Операцію проводила рота «Нюрнберг» і поліцейські гарнізони Кортеліс та Ратного. Майже всі жителі Кортеліс та довколишніх хуторів були знищені. В 7-ми могилах було захоронено 2800 осіб різного віку і статі. Живими залишилися лише ті, котрим вдалося втекти, і також ті, хто знаходився в партизанах або в цей день був відсутній у селі.

Після війни село Кортеліси почало відновлюватися. 10 червня 1967 р. уряд Радянської України прийняв постанову «Про допомогу в забудові с. Кортеліси Ратнівського району Волинської області». У 1979 р. в селі був відкритий монументальний меморіальний комплекс з увічнення пам'яті жертв фашизму – розстріляних

односельчан та жителів довколишніх хуторів. Село відбудувалося ошатними хатами, загальноосвітньою школою, соціально-побутовими й культосвітніми закладами. Про те, що відбувалося в Кортелісах у далекі воєнні роки, розповідається в музеї історії села.

Надія Троневиц

Література:

- Денисюк В. Т. Кортеліси / В. Т. Денисюк, І. О. Денисюк // Денисюк В. Т. Ратнівська земля / В. Т. Денисюк, І. О. Денисюк. – Луцьк, 2003. – С. 319–328.
- Кортеліси // Вінок безсмертя : книга-меморіал. – К., 1987. – С. 222–230.
- Наконечний В. А. Попіл Кортеліс стукає в наші серця / В. А. Наконечний // Наконечний В. А. Роки... Події... Люди... : позиція / В. А. Наконечний. – Луцьк, 2006. – С. 233–235.
- Попіл Кортеліс в пам'яті та серцях : наук.-попул. вид. – Луцьк : Медіа, 2010. – 13 с.
- Філатенко А. Відроджене з попелу / А. Філатенко // Філатенко А. Пам'ятники бойової слави на Волині / А. Філатенко. – С. 43–45.
- Борзовець В. День пам'яті у Кортелісах / В. Борзовець // Ратнівщина. – 2010. – 25 верес.
- Вербич З. Кортеліси як «могила закопаних мук» / З. Вербич // Луцьк. замок. – 2002. – 26 верес. – С. 3.
- Волинська Хатинь пам'ятає... // Досвіт. зоря. – 2002. – 26 верес. – С. 2.
- Капітула І. Пам'ять про Кортеліси живе / І. Капітула // Волинь-нова. – 2010. – 28 верес. – С. 2.
- Михалевич М. Кортеліси спалені й нескорені / М. Михалевич // Волинь. – 2002. – 21 верес.
- Ольховський І. Трагедія Кортеліс і спекуляції на ній / І. Ольховський // Волинь-нова. – 2006. – 23 верес. – С. 6 ; 26 верес. – С. 2.
- Романюк Н. Скорбота української Хатині : шістдесят років тому фашисти знищили Кортеліси / Н. Романюк // Україна молода. – 2002. – 25 верес.
- Філатенко А. Біль і пам'ять Кортеліс / А. Філатенко // Волинь. – 2002. – 26 верес.
- Шишко Л. У Кортелісах вшанували пам'ять закатованих односельчан / Л. Шишко // Відомості. – 2009. – 1–7 жовт. – С. 13.

Волинь туристична : путівник. – К. : Світ успіху, 2008. – 363 с.

Про с. Кортеліси – с. 234.

Екскурсійні маршрути Волині : інформ. довід. – Луцьк : Ініціал, 2010. – 23 с.

Про с. Кортеліси – с. 21.

30 ВЕРЕСНЯ

**50 років від дня народження Я. П. Дричика (1962) –
артиста Волинського державного академічного
українського народного хору обласної філармонії,
заслуженого артиста України**

Ярослав Полікарпович Дричик народився 30 вересня 1962 р. в селі Буцинь Старовижівського району Волинської області. Родина Ярослава Полікарповича була співочою, отож з юних років пісня була поруч. У 1969–1979 рр. навчався в Буциньській середній школі, а з 1974 р. – у музичній студії за спеціальністю «труба» (клас викладача В. М. Дяка), грав у шкільному духовому оркестрі. У 1977–1979 рр. юний вокаліст співає у заснованому братом Володимиром вокально-інструментальному ансамблі «Ярославія» місцевого будинку культури. Закінчивши школу у 1979 р., Ярослав Дричик вирушає вступати до Рівненського інституту культури, проте спроба не закінчується успіхом. Протягом наступного року він працює на посаді художнього керівника будинку культури села Мизово. У 1980 р. вступає до Луцького культосвітнього училища на диригентсько-хорове відділення. Наставники Ярослава Полікарповича – заслужений працівник культури України Богдан Олександрович Жук (клас диригування) та Надія Григорівна Корбут (клас вокалу) – свого часу підготували цілу плеяду майбутніх зірок сцени (народний артист України Василь Чепелюк, народна артистка України Зоя Комарук, заслужений артист України Петро Комарук та ін.).

У 1981–1983 рр. Ярослав Дричик служив у лавах Радянської Армії в ансамблі пісні й танцю III Гвардійської танкової армії (м. Магдебург, Німеччина). Як учасник ансамблю часто приїздив із гастрольними турами до міст колишнього СРСР: Москва, Донецьк, Харцизьк та ін. Після демобілізації повернувся до навчання в училищі, котре закінчив у 1984 р. З 1985 р. працює у Волинській обласній філармонії на посаді артиста вокальної групи Волинського державного українського народного хору.

Протягом усіх років виконавської кар'єри Ярослав Полікарпович зарекомендував себе як прекрасний соліст, у творчому репертуарі якого цілий ряд знамих і улюблених слухачами пісень: «Земле наша мила», «Пісня про Світязь», «Батькове серце», «Фронтові побратими» (муз. А. Пашкевича, сл. Д. Луценка), «Реве-гуде негодонька» (муз. О. Стадника, сл. Лесі Українки), «Марусю, Марусю», «Як служив я в пана», «Ти пив і я пила», «Позволь мені, мати» (муз. і сл. народні) та ін.

У складі колективу Ярослав Дричик відвідав із гастрольними турами різні країни світу, серед них: Польща, Франція, Італія, Австрія, Бельгія, Канада, США та ін.

У 1993 р. Ярослав Полікарпович вступає до Київського державного інституту культури (пізніше – Київський університет культури

і мистецтв) на факультет народно-художньої творчості за спеціальністю «Диригент народного хору та викладач фахових дисциплін».

У 2001–2009 рр. прекрасний тенор артиста щотижня лунав у хорі «Волинські дзвони» храму Всіх святих землі Волинської м. Луцька.

Ярослав Дричик належить до тих яскравих творчих особистостей, котрі одразу стають зірками, полонять самотністю, харизмою, талантом. Його виступи, як сольні, так і ансамблеві, обов'язково супроводжуються і власним запальним танцем, і грою на автентичних музичних інструментах. Чудово володіючи ударними, Ярослав Полікарпович уже давно задіяний навіть у суто оркестрових концертних номерах.

22 квітня 2009 р. Ярославу Дричику було присвоєно звання «Заслужений артист України».

Людмила Завада

Література:

Єфіменко В. Б. Співає хор Волинський : спогади / В. Б. Єфіменко. – Луцьк : Волин. обл. друк, 2006. – 64 с.

Фещук Н. Від «Ярославії» – до Волинського хору / Н. Фещук // Досвіт. зоря. – 2002. – 21 берез. – С. 13.

Філатенко А. Бенефіс Волинського хору / А. Філатенко // Волинь. – 2005. – 28 квіт. – С. 8.

Філатенко А. Мистецька візитка Волині / А. Філатенко // Волинь-нова. – 2008. – 11 жовт. – С. 9.

Філатенко А. Перлина землі Волинської / А. Філатенко // Волинь. – 2008. – 29 трав. – С. 12.

Філатенко А. Різдвяний концерт Волинського хору / А. Філатенко // Волинь-нова. – 2008. – 24 січ. – С. 4.

8 ЖОВТНЯ**60 років від дня народження К. Д. Корецької (1952) – української поетеси**

Коріння Клавдії Данилівни Корецької – в селі Марковичі Горохівського району, де вона народилася 8 жовтня 1952 р. Клавдині батьки – Данило Панасович і Ганна Леонтіївна були вельми обдарованими людьми, гарно співали, брали участь у художній самодіяльності. Батько взагалі був своєрідним філософом, до того ж ще й малював – тож хист до образотворчого мистецтва передався доньці саме від нього (колись мріяла стати художницею). Берегла родина пам'ять і про репресованого в сталінські часи й загиблого в Норильських таборях Клавдиного діда Панаса, котрий теж був неординарною особистістю...

Дитячі літа майбутньої поетеси минули в рідному селі у цілковитій гармонії з природою. Уже в п'ять років маленька Клава стала читачкою сільської бібліотеки.

Перші кроки Клави Корецької в царині літератури були пов'язані з прозою: сторінки для новел, оповідань, образків надавала їй горохівська районна газета. Після закінчення середньої школи, захоплюючись ландшафтною архітектурою, вступила до Львівського лісотехнічного інституту (спеціальність «Озеленення міст і населених пунктів»). Повернувшись через десять років на Волинь, працювала в Луцькому тресті зеленого господарства, згодом – у Луцькому історико-культурному заповіднику, в міському парку культури і відпочинку імені Лесі Українки.

Перші публікації поезій Клави Корецької в «Молоді України» й «Вітрилах» з'явилися ще в радянську добу – десь на зламі 80-х рр.в XX ст. Небажання авторки йти «за течією» швидко призвело до того, що між згаданим уже дебютом і першою серйозною заявкою про майбутню книжку у квітневому числі «Дзвона» (тоді ще «Жовтня») за 1988 р. пролягла восьмилітня прірва. У віршах молоді поетеси можна було знайти все, що лякало тоді перестраховальників, – це й «натуралізм» (пише про «руки без пальців»), і «формалізм» (майже всі твори написані верлібром), і «літературщина» (вельми тяжкий «гріх» у «найбільш читаючий країні», – як бачимо, «подвійних стандартів» не бракувало ніколи), аж до найстрашнішого на той час «ізму» (подумати тільки: клени йдуть до неї «в вишитих сорочках»!). Звісно, за таких умов про видання збірки годі було й мріяти, тож поезії Клави Корецької можна було почути хіба що під час засідань літературної студії «Лесин клуб», де її помітив і підтримав відомий поет Йосип Струцюк, згодом – багаторічний керівник літстудії.

Клава Данилівна активно брала участь у діяльності Товариства Лева та Товариства української мови. У 1989 р. однією з перших вступила до обласної організації Народного руху України. Одним із важливих завоювань Руху була поява на Волині першої

демократичної газети «Народна трибуна», де поетеса працювала редактором відділу культури і національного відродження, займала активну державотворчу позицію. Тут вона реалізує свій творчий потенціал в публіцистиці (не полишивши цієї справи й нині). Пробує себе і в літературознавчій сфері: К. Д. Корецька поряд із Йосипом Струцюком, Віктором Вербичем, Андрієм Криштальським, Віктором Гребенюком здійснила велику роботу в оприлюдненні поетичного доробку Володимира Бондарука.

На початку 90-х рр. XX ст. Клава Корецька, будучи активісткою Народного руху України, обиралася депутатом Луцької міської ради. Лише з проголошенням незалежності України митець нарешті отримала можливість вільного самовиразу, її твори прийшли до читача у вигляді книжок.

Клава Корецька – митець-інтелектуал, вона багато читає, жваво цікавиться літературним процесом, мистецтвом (особливо живописом і графікою). Серед її улюблених авторів – Федеріко Гарсія Лорка, Ліна Костенко, представники «київської школи» (Василь Голубородько, Микола Воробйов та ін.), поети української діаспори – Богдан Рубчак, Віра Вовк, Емма Андрієвська. Із російських вабить ще з юності Марина Цветаєва, пізніше – Борис Пастернак.

З 1995 р. Клава Корецька – член Національної спілки письменників України. Автор книг «Час пік» (1990); «Збирачі Купальського вогню» (1993); «Відкрите небо» (1999); «Між зіркою й Аїдом» (2002); «В очікуванні Адама» (2007); «Еміграція в осінь» (2011).

Музичний театр «Намисто» Київської гімназії № 143 створив за віршами Клави Корецької виставу «Чорний біль». Клавдія Данилівна з 2004 р. – голова журі літературного конкурсу «Неповторність».

На кожную книгу Клави Корецької чекають «гурмани художнього слова». Адже її поезії відзначаються прагненням по-своєму осмислити й оцінити світ, життєві явища. Цьому підпорядковані й своєрідність поетичної форми, і висока напруга почуттів, які не залишають байдужими читача. «Дякую людям – вони навчили мене мовчати», – крізь призму печалі зізнається мисткиня, талант якої не розмінюється на псевдопремії та епатажну велемовність.

Віталія Станіславчук

Література:

Корецька К. Час «пік»: вірші / К. Корецька. – Львів: Каменяр, 1990. – 39 с. – (Перша поетична касета видавництва «Каменяр»).

Корецька К. Збирачі купальського вогню: поезії / К. Корецька. – Луцьк: Надстир'я, 1993. – 89 с.

Корецька К. Відкрите небо: поезії / К. Корецька. – Луцьк: Терен, 1999. – 103 с.

Корецька К. В очікуванні Адама: поезії / К. Корецька. – Луцьк: Терен, 2007. – 160 с.

Корецька К. Між зіркою і айдом : поезії / К. Корецька. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2002. – 114 с.

Корецька К. Еміграція в осінь : поезії / К. Корецька. – Луцьк : Терен, 2011. – 112 с.

Корецька К. Ці люди не знали втоми / К. Корецька // Корсак І. Оксамит недавнених літ / І. Корсак. – Луцьк, 2001. – С. 60–73.

Корецька К. З «диптиха про народ» ; «Мати плакала...» ; Дитяче фото Лесі Українки ; Коріння ; Розстріл у Луцькій тюрмі / К. Корецька // Уроки рідного слова : письменники Волині – дітям. – Луцьк, 2003. – С. 56–61.

Корецька К. Се малювання тіла : [вірші] / К. Корецька // Терен : літ.-мистец. журн. – Луцьк, 2003. – Ч. 4. – С. 19–21.

Корецька К. Українське небо ; На тихій вулиці ; Перші малюнки Тараса Шевченка ; Сільські діти ; У солоді терпке сидить / К. Корецька // Світязь : альм. Волин. Нац. спілки письм. України. – Луцьк, 2005. – Вип. 11. – С. 72–78.

Корецька К. Дитяче фото Лесі Українки / К. Корецька // Стежками «Лісової пісні : збірник. – Луцьк, 2011. – С. 155.»

* * *

Баран Є. «Блиск золотий екзотичних плодів папайї...» / Є. Баран // Проблеми славістики : наук. часоп. – 2000. – Ч. 3–4. – С. 65–66.

Клава Корецька // Волинь літературна : наші сучасники : зб. матеріалів про письм. Волині, членів Нац. спілки письм. України. – Луцьк, 2010. – С. 90–91.

Ольшевський І. «Перлина слова зближує у тиші...» / І. Ольшевський // Волинь літературна : наші сучасники: зб. матеріалів про письм. Волині, членів Нац. спілки письм. України. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2010. – С. 92–99.

Савчук І. «Дерево, яке виглядає нас із вирію...» / І. Савчук // Терен : літ.-мист. журн. – 2005. – Ч. 1. – С. 20–22.

Слапчук В. Весняні повені та осінні аутодафе (нотатки на берегах книг – 2) / В. Слапчук // В. Слапчук. В очікуванні на інквізитора : рец., відгуки, нотатки / В. Слапчук. – Луцьк, 2003. – С. 115–116.

Криштальський А. Небо залишається відкритим / А. Криштальський // Березіль. – 2002. – № 9–10. – С. 170–173.

Криштальський А. Чи настільки скептичний скепсис Клави Корецької? / А. Криштальський // Молода Волинь. – 1994. – лип.–верес.

Луцький Л. Формула польоту, або Дозвіл на крила / Л. Луцький // Березіль. – 2002. – № 9–10. – С. 166–170.

Струцюк Й. Тернова галузка болю / Й. Струцюк // Молод. ленінець. – 1988. – 21 черв.

Цюриць С. Сльоза, притулена до землі / С. Цюриць // Віче. – 1995. – 7 лип.

* * *

Клавдія (Клава) Корецька // Письменники Волині : довід. Волин. обл. орг. Нац. спілки письм. України. – Луцьк, 2010. – С. 22–23.

Корецька Клава // Письменники Волині (члени Національної Спілки письменників України). – Луцьк, 2003. – С. 13.

10 ЖОВТНЯ**120 років від дня народження Й. Н. Белих (1892–1959) –
Героя Радянського Союзу**

Йосип Назарович Белих народився 10 жовтня 1892 р. в селі Комарів теперішнього Турійського району Волинської області. Після закінчення школи працював у рідному селі. Коли розпочалася Перша світова війна, був призваний у лави російської імперської армії. Але вже з 15 листопада 1917 р. воював у складі червоної гвардії, з 20 квітня 1918 р. – Червоної армії. Після підписання Ризького мирного договору 1921 р., за яким Західна Україна відійшла до складу Польської держави, залишився на території Радянської України. 1926 р. закінчив Київську об'єднану військову школу, 1933 р. – курси вдосконалення командного (офіцерського) складу.

Учасник Великої Вітчизняної війни з червня 1941 р. Воював проти німецької армії на Південному, Південно-Західному, Західному, Воронежському та Першому Українському фронтах. 1944 р. полковник Йосип Белих разом зі своєю частиною опинився на рідній Волині. 1 лютого 4-й гвардійський полк під його командуванням разом із 7-м гвардійським полком 2-ї кавалерійської дивізії звільнили від німецьких та угорських частин Ківерці, створивши плацдарм для штурму Луцька. При цьому шосе і залізниця, які сполучали Рівне з Луцьком і Ковелем, були перерізані, а війська противника, що діяли в районі Луцька і Рівного, виявилися відокремленими. Наступної доби, після нічної атаки, гвардійці-кіннотники увірвалися до Луцька з північного сходу. Комбінованими ударами частин 7-ї кавалерійської дивізії з півночі і 2-ї кавалерійської дивізії зі сходу та південного сходу кіннотники прорвали зовнішню лінію укріплень і вранці 2 лютого розпочали вуличні бої. 4-й гвардійський полк Йосипа Белих увійшов до Луцька з боку Теремного. Серед гітлерівців виникла паніка, і вже до 9 години ранку 2 лютого обласний центр Волині був повністю зайнятий червоноармійцями.

Після звільнення Волинської області від гітлерівців Йосип Белих у складі Червоної армії воював у Східній Європі. 29 січня 1945 р. полковник Белих разом з першим ешелоном 2-ї гвардійської кавалерійської дивізії, заступником командира якої він тоді був, форсував річку Одер, північніше міста Ратибор (тепер Рацибуж у Польщі), керував захопленням плацдарму на лівому березі, чим сприяв переправі й подальшому наступу частин корпусу. Потім брав участь у форсуванні річки Шпрее, у взятті міста Ортранд у Німеччині. До 22 квітня 1945 р. дивізія першою вийшла з боями до річки Ельба в районі міста Риза, розгромивши при цьому шість батальйонів противника і звільнивши два табори військовополонених – Цейтхайн і Шморгау – загальною кількістю майже 25 тис. осіб.

Впродовж Другої світової війни Йосип Белих був тричі важко поранений. За бойові заслуги нагороджений трьома орденами

Леніна, трьома орденами Червоного прапора, орденом Суворова, Вітчизняної війни I ступеня, Червоної Зірки, медалями. 27 червня 1945 р. заступнику командира 2-ї гвардійської Кримської двічі Червонопрапорної орден Богдана Хмельницького дивізії імені Ради Народних Комісарів УРСР полковнику Йосипу Белих було присвоєно звання Героя Радянського Союзу.

По завершенні війни полковник продовжував службу в Радянській армії. Жив у райцентрі Олександрівське Ставропольського краю. Помер 18 липня 1959 р.

Сергій Лис

Література:

Вербинський М. В. Слава кавалериста / М. В. Вербинський // Год 1944. Зарниці победного салюта. – Львов, 1979. – С. 71–74.

Их подвиг бессмертен : очерки о Героях Советского Союза – уроженцах Волинской, Закарпатской, Ивано-Франковской, Львовской, Ровенской, Тернопольской и Черновецкой областей. – Львов, 1983. – С. 13–17.

Наконечний В. А. Й. Н. Белих / В. А. Наконечний // Волинський календар, 1992. – Луцьк, 1991. – С. 56.

Журін П. Фронтові дороги / П. Журін // Рад. Волинь. – 1970. – 8 лют.

Лісовий І. Йосип Белих / І. Лісовий // Ленін. правда. – 1985. – 19 берез.

Миткалик А. Він був з Комарова... / А. Миткалик // Рад. Волинь. – 1974. – 11 верес.

Миткалик А. Огненні дороги // Ленін. правда. – 1976. – 2 груд.

У ці дні колись : [минає 110 років від дня народження Героя Радянського Союзу Йосипа Белих] // Волинь. – 2002. – 10 жовт.

Фралов П. Про вашого земляка / П. Фралов // Ленін. правда. – 1987. – 27 жовт.

Белих И. Н. // Герои Советского Союза : крат. биограф. словарь. – М., 1987. – Т. 1. – С. 147.

Белих Йосип Назарович // Енциклопедія Сучасної України. – К., 2003. – Т. 2. – С. 361.

Белих Йосип Назарович // Їх славні імена : бібліогр. покажч. – Луцьк, 1985. – С. 93.

12 ЖОВТНЯ

120 років від дня народження М. П. Кравчука (1892–1942) – українського вченого-математика

«Моя любов — Україна і математика» — так визначив своє життя кредо український математик Михайло Кравчук.

Народився майбутній вчений 12 жовтня 1892 р. у селі Човниці на Волині в сім'ї землеміра. Батько, Пилип, син селянина-шевця, свого

часу закінчив Петровсько-Розумовську академію в Москві. Мати, Адельфіна Фрідріхівна (в Човниці її називали Фредеріка), була жінкою освіченою, знала кілька іноземних мов, грала на фортепіано. В сім'ї розмовляли тільки українською мовою. Адельфіна Фрідріхівна готувала дітей до школи самостійно. 1901 р. родина Кравчуків переїздить до Луцька. Малий Михайло вступив до першого класу прогімназії, яка 1907 р. була реорганізована в гімназію. Через три роки М. Кравчук закінчив Луцьку гімназію із золотою медаллю і був зарахований на фізико-математичний факультет університету св. Володимира в Києві.

У студентські роки він брав участь у роботі наукового семінару професора Д.О. Граве з алгебри та теорії чисел. Під час навчання в університеті на 3-му та 4-му курсах, М. Кравчук розробляв українську математичну термінологію, продовжував дослідження деяких німецьких метематиків.

Закінчив університет Михайло Кравчук 1914 р. з дипломом першого ступення. Професор Д. О. Граве, вважаючи його одним з найталановитіших своїх учнів, просить залишити М. Кравчука при університеті як професорського стипендіата для підготовки до наукової та викладацької роботи. Але невдовзі університет евакуйовують на схід, бібліотеку закривають, і М. Кравчук мусить на зиму 1915-1916 рр. переселитись до Москви, де знайомиться з школою російських математиків.

5 вересня 1917 р., у свої двадцять п'ять, успішно склавши магістерські іспити, Михайло Кравчук прочитав свої перші, так звані пробні лекції з предмету чистої математики і курсу теорії множин і був допущений як приват-доцент до викладання математики у Київському університеті.

Уже в перші роки після революції М. П. Кравчук проявив свої організаційні здібності, вів наукову роботу, брав участь у різних громадських організаціях м. Києва. Він викладав різні курси математики у ряді вищих навчальних закладів. М. Кравчук розробив проекти української математичної термінології, яка на той час була у досить примітивному стані. 1919 р. було опубліковано перший переклад українською мовою підручника з геометрії Кисельова, який здійснив М. Кравчук. Згодом підкомісія Інституту української наукової мови під головуванням Михайла Пилиповича створила тритомний математичний словник.

У цей важкий час економічної розрухи на межі 1920-х років Михайло Кравчук виїздить на село і працює викладачем та директором школи в селі Саварки (нині Богуславського району Київської області). Новий учитель докорінно змінив старі методи навчання, викликав в учнів інтерес до математики.

Тут, у Саварській школі, М. П. Кравчук значну увагу звертав на обдарованих дітей. Там він знайшов учня Архипа Люлька, який пізніше став академіком, конструктором авіадвигунів.

До речі, майбутньому будівничому космічних кораблів Сергію Корольову саме Кравчук став у пригоді: допоміг йому, тоді ще молодому одеському робітникові, подолати бюрократичні перешкоди і вступити до Київського політехнічного університету, в якому згодом Корольов слухав Кравчукові лекції.

Наприкінці 1921 р. Кравчука викликали до Києва для роботи у вищій школі. Михайло Пилипович почав читати курс лекцій з математики в Київському політехнічному інституті, а наступного року — в Київському інституті народної освіти. Пізніше запросили читати лекції у ветеринарський інститут.

Педагогічну роботу М. Кравчук поєднує з науковою творчістю. Одна за одною з'являються його друковані праці, які завершуються захистом докторської дисертації в 1924 р.: він отримує науковий ступінь доктора фізико-математичних наук. Далі знову напружена творча робота. Михайло Пилипович займається питаннями узагальненої інтерполяції. Доповідь про свої висновки зачитує на II Міжнародному математичному конгресі в Торонто 1924 р.

У наступні два роки він написав і опублікував близько сорока праць. Його ім'я стало відомим в академіях зарубіжних країн, а його праці друкуються в математичних виданнях Торонто, Цюриха, Палермо, Буенос-Айреса, у наукових журналах Паризької академії наук. Американська асоціація математиків надає йому запрошення продовжити свою наукову діяльність у США. Та Кравчук відмовився від цього запрошення, бо над усе ставив працю на благо свого народу.

1925 р. М. Кравчукові було присвоєно звання професора. В цей час очолював кафедри ряду столичних вузів, а пізніше виконував обов'язки вченого секретаря Всеукраїнської академії наук. Його лекції відвідують не лише математики, а й фізики, хіміки, біологи, навіть історики і філологи. Одним із перших почав викладати теорію застосування математики у фізиці, хімії, біології.

У вересні 1928 р. їде на Міжнародний математичний конгрес в Італію, виступив з цікавими доповідями на конгресі, а по дорозі додому — на засіданні Математичного товариства в Парижі. Доповідь дістала високу оцінку провідних учених Франції і була надрукована в бюлетні товариства.

У 1929 р. кандидатуру Кравчука було висунуто у дійсні члени Всеукраїнської академії наук. Кандидатом до ВУАН його висунуло понад сто організацій. Рекомендуючи кандидатуру Михайла Пилиповича до Всеукраїнської Академії наук, академік Д. О. Граве особливо підкреслював, що він відомий як автор кількох десятків відзначених і премійованих праць, автор підручників з математики, редактор наукових видань, член багатьох наукових товариств українських і закордонних. 29 червня 1929 р. на засіданні Ради Академії М. Кравчука одностайно обрано дійсним членом ВУАН. Він став наймолодшим академіком — у віці 37 років.

У першій половині 1930-х років Михайло Пилипович приділяв велику увагу методиці викладання математики у вищій і середній школах. Разом зі своїми учнями пише ряд підручників для вищої школи. Він сам писав і перекладав українською мовою підручники для шкіл, брав участь у розробці програм, не раз виступав на зборах викладачів математики з доповідями про викладання окремих розділів алгебри та геометрії в середній школі.

Саме він був ініціатором проведення першої в Україні математичної олімпіади школярів.

Михайло Кравчук — автор понад 180 наукових праць, у тому числі більше десятка монографій з різних галузей математики. Його наукові результати дістали міжнародне визнання. Серед них і перший проект комп'ютера. Його методи особливо використовуються тепер у зв'язку з розвитком кібернетики, зокрема при програмуванні багатьох складних явищ і процесів.

Тяжка година випробувань для М. П. Кравчука настала 1937 р. З'явилися погромні статті проти нього у республіканській пресі (у тому числі й підписані його колишнім вчителем Д. Граве). Ганебні псевдосудилища йому влаштовували у стінах інституту математики, політехнічного інституту, університету його колишні колеги, учні, аспіранти й студенти. Небагатьом вистачило мужності стати на захист свого вчителя. Серед них були Й. Погребиський, Ю. Соколов, О. Смогоржевський, П. Бондаренко. Михайла Кравчука звинуватили у націоналізмі, шпигунстві, антирадянщині. Ученого було засуджено до 20 років в'язниці та 5 років заслання. Незабаром він вирушив до Владивостока, а далі на Колиму, де і помер 9 березня 1942 р.

15 вересня 1956 р. вченого було реабілітовано «за відсутністю складу злочину», а 1992 р. поновлено в складі дійсних членів Академії наук України. У цьому ж році ім'я нашого земляка занесено по лінії ЮНЕСКО до Міжнародного календаря визначних наукових діячів.

Наталія Карабін

Література:

Вірченко Н. О. Велет української математики / Н. О. Вірченко. – К. : Задруга, 2007. – 80 с.

Повернутий із забуття : за публікаціями газетних матеріалів журналістів волинських газет про академіка М. Кравчука. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2008. – 84 с.

Повернутий із забуття : за публікаціями газетних матеріалів журналістів волинських газет про академіка М. Кравчука. – Вид. 2-ге, змін. та доповн. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2009. – 160 с.

Сорока М. Колимська теорема Кравчука : біогр. роман. – 2-ге вид., доповн. / М. Сорока. – К. : Молодь, 1991. – 240 с.

Сорока М. Поет німого числа / М. Сорока. – К. : Знання, 1967. – 48 с.

[Академік Михайло Кравчук] // «Роде наш красний...» : Волинь у долях краян і людських документах. – Луцьк, 1996. – Т. II. – С. 131–151.

Геник С. Кравчук Михайло (27.09.1892–03.03.1942) / С. Геник // Геник С. 150 великих українців / С. Геник. – Івано-Франківськ, 2001. – С. 109–111.

Гупало С. Академік Михайло Кравчук / С. Гупало // Гупало С. Привид замку Радзивілів / С. Гупало. – К., 2003. – С. 153–157.

Із статті академіка Дмитра Граве про Михайла Кравчука // Волинь моя : журн. Міжнар. громад. об-ня «Волин. братство». – К., 2002. – Вип. 2. – С. 83–84.

Короліук В. С. Схоластичні поліноми Кравчука / В. С. Короліук // Науковий вісник ВДУ ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2002. – № 5. – С. 5–9.

Кравчук Михайло (1892–1942) // Народжені Україною : мемор. альм. – К., 2002. – Т. 1. – С. 818–819.

Сверстюк Є. Учений з обличчям Христа / Є. Сверстюк // Волинь моя : журн. Міжнар. громад. об-ня «Волин. братство». – К., 2002. – Вип. 2. – С. 76–83.

Скляренко В. Кравчук Михайл Филиппович / В. Скляренко // Скляренко В. Все об Україні / В. Скляренко. – Харьков, 2008. – С. 156.

Сорока М. Великий мученик науки : до 150-річчя від дня народж. Михайла Кравчука / М. Сорока // Екстракт 150 : у 2 ч. / ред. Л. Івшина. – К., 2009. – Ч. 1. – С. 851–860.

Шаров І. Ф. Кравчук Михайло Пилипович (1892–1942) : класик математичної науки / І. Ф. Шаров // Шаров І. Ф. Вчені України : 100 видатних імен / І. Ф. Шаров. – К., 2006. – С. 187–191.

Шендеровський В. Нарівні із славетними математиками / В. Шендеровський // Шендеровський В. Нехай не гасне світ науки / В. Шендеровський. – К., 2003. – С. 148–154.

Штинько В. «...І зрозуміла, що він – великий!» / В. Штинько // Реабілітовані історією. Волинська область. – Луцьк, 2010. – Кн. 1. – С. 584–591.

Бардабуш І. Михайло Кравчук: «Моя любов – Україна і математика» / І. Бардабуш // Молодь України. – 2007. – 5–9 лип. – С. 8

Болбут Г. Математик Кравчук : увічнено пам'ять репресованого вченого / Г. Болбут // Україна молода. – 2003. – 29 трав. – С. 12.

Бондарук Л. Сталін знищив Кравчука – персонально / Л. Бондарук // Шлях перемоги. – 2004. – 26 трав. – С. 10.

Вербич В. Винахідники комп'ютера користувалися монографією волинця / В. Вербич // Сім'я і дім. Нар. трибуна. – 2004. – 24 черв. – С. 9.

Вижовець І. Вченого зі світовим ім'ям відправили на Колиму : а реабілітації Михайло Кравчук так і не дочекався / І. Вижовець // Вісник. – 2002. – 3 жовт. – С. 9.

Вірченко Н. Наш Кравчук. Чи знаємо про те, що маємо? / Н. Вірченко // Слово і діло. – 2004. – 12 берез. – С. 7.

Вірченко Н. Титан математичної думки / Н. Вірченко // Шлях перемоги. – 2003. – 12–18 черв. – С. 10.

Вірченко Н. Феномен Михайла Кравчука / Н. Вірченко // Літ. Україна. – 2010. – 24 черв. – С. 5.

Гупало С. Доля академіка Михайла Кравчука / С. Гупало // Дзеркало тижня. – 2002. – 5 жовт. – С. 13.

Качановський І. Американський слід Михайла Кравчука / І. Качановський // Волинь. – 2002. – 28 верес.

Кравчук О. М. Одержимий наукою : до 110-ї річниці з дня народження М. П. Кравчука / О. М. Кравчук // Пед. пошук. – 2002. – Вип. 3 (35). – С. 68–70.

Левонюк М. Творець музики чисел / М. Левонюк // Слава праці. – 2006. – 20 черв. – С. 3.

Лукашук Є. Як з академіка зробили шпигуна і терориста / Є. Лукашук // Слово і діло. – 2004. – 12 берез. – С. 7.

Луцька адреса Михайла Кравчука // Телерадіогазета. – 2011. – 16 берез. – С. 16.

Михайло Пилипович Кравчук. Від Колими до наукової слави в усьому світі : до 115-ї річчя від дня народж., 65-річчя від дня загибелі на Колимі // Промінь : політико-просвіт. дод. до альм. «Український вісник». – 2007 – № 41. – С. 23–30.

Некрасова Л. Михайло Кравчук: «Моя любов – Україна і математика» / Л. Некрасова // Молодь України. – 2007. – 5 лип. – С. 8.

Оліщук Л. Український вчений світової слави / Л. Оліщук // Вільн. шляхом. – 2010. – 29 трав. – С. 3.

Розумець В. Уродженець Волині Михайло Кравчук – син неба, титан математичної думки / В. Розумець // Слава праці. – 2009. – 27 серп. – С. 4, 5.

Сита Г. Слідча справа Михайла Кравчука / Г. Сита // Слово Просвіти. – 2007. – 15–20 листоп. – С. 10.

Унгурян О. В лагері академик Михаил Кравчук сделал важнейшее математическое открытие, запись о котором... бесследно исчезла : 60 лет назад погиб выдающийся украинский математик – наставник легендарного конструктора Сергея Королева – создателя первого турбореактивного двигателя Архипа Люльки / О. Унгурян // Факты. – 2002. – 19 марта – С. 6.

Якимчук Л. Світ знав математика Кравчука, але не знав, що він українець / Л. Якимчук // Уряд. кур'єр. – 2004. – 11 листоп. – С. 20.

Грузін Д. В. Кравчук Михайло Пилипович / Д. В. Грузін, Я. Л. Приймаченко // Енциклопедія історії України. – К., 2008. – Т. 5. – С. 277–279.

Панькова С. Кравчук Михайло Пилипович / С. Панькова // Довідник з історії України. А–Я. – Вид. 2-ге, доопрац. і доповн. – К., 2001. – С. 363.

14 ЖОВТНЯ

70 років від часу створення УПА на Волині (1942)

Перші загони під назвою УПА-«Поліська Січ» створив у серпні 1941 р. отаман Тарас Бульба-Боровець, який оголосив себе представником уряду УНР в екзилі. Вони діяли незалежно від німців проти решток розбитих радянських частин. У листопаді 1941 р. німецька окупаційна влада змусила Бульбу ліквідувати УПА-«Поліську Січ». Після цього отаман з частиною своїх людей перейшов у підпілля і створив нову повстанську формацію – спершу під тією самою назвою, а з липня 1943 р. відому як Українська Народна-Революційна Армія. Її метою стала боротьба проти німецьких військових частин і червоних партизан. Крім того, УНРА співпрацювала з ОУН(м).

Паралельно у 1942 р. на Поліссі й Волині почали створювати збройні загони ОУН(б). У квітні 1942 р. на нараді вищого військово-

го проводу ОУН(б), яка відбулася у селі Рудка-Козинська Рожищенського району, було прийнято рішення про створення своєї Української Повстанської Армії. Важливу роль у цьому процесі відіграв тодішній крайовий провідник ОУН(б) Волині та Полісся Дмитро Клячківський (Клим Савур), який був її фактичним командувачем з осені 1942 р. і до грудня 1943 р. Він заклав військово-політичні, структурні, ідеологічні та інші основи повстанської армії, яка боролася проти гітлерівського та сталінського тоталітарних режимів.

Однак перші відділи УПА постали, як вважається, у жовтні 1942 р. Це були дві сотні на чолі з відомими членами ОУН(б) Сергієм Качинським (Остапом) та Іваном Перегінняком (Довбешкою-Коробкою). Пізніше постановою Української Головної Визвольної Ради, підпільного українського уряду, сформованого з ініціативи ОУН(б), від 30 травня 1947 р. «днем постанови Української Повстанчої Армії» визнавалося 14 жовтня 1942 р., що «збігається з історичним козацьким святом Покрови».

УПА постала на Поліссі й Волині насамперед для оборони місцевого населення від німецького терору та для захисту від червоних партизан, які взимку 1942–1943 р. почали наступати з білоруських лісів, нерідко грабуючи місцевих селян та своїми акціями провокуючи ще сильніші німецькі репресії. Але творці УПА розглядали її також і як можливий зародок регулярної української армії.

Весною 1943 р. за наказом ОУН(б) «в ліс» перейшли українські поліцейні підрозділи та інші спеціальні формування з повітових міст Волині. Це були, за словами полковника штабу УПА Миколи Омельюсіка, «основні кадри сяк-так вишколених людей для розгортання більших відділів УПА». Крім українських, створюються при УПА й окремі загони узбеків, грузинів, татар – усього шістнадцять іншонаціональних відділів, що склалися з колишніх червоноармійців, які не хотіли проливати свою кров ні за Сталіна, ні за Гітлера. Також влітку 1943 р. УПА силоміць підпорядкувала собі більшість загонів УПА-«Поліська Січ» (з липня відому під назвою УНРА), залишки якої десь на початку 1944 р. остаточно припинили свою діяльність.

Упродовж 1943 року УПА організувала низку успішних нападів та ліквідацій німецьких військових центрів на Волині. На звільнених від нацистів частинах поліських земель постають повстанські республіки, найвідомішою з яких була Колківська.

У грудні 1943 р. було завершено перший етап організації та діяльності УПА, відбулася її перша конференція. На базі Української народної самооборони виникла повстанська армія і в Галичині. Командування над усією УПА прийняв Роман Шухевич (Тарас Чупринка). Терени дій армії поділили на три Генеральні воєнні округи: УПА-«Північ» (первісна УПА на північно-західних землях Полісся й Волині), УПА-«Південь» (повстанські відділи на Поділлі) та УПА-«Захід» (колишня УНС в Галичині). Кожен ГВО мав свого крайового

командира з крайовим військовим штабом та поділявся на менші територіальні одиниці – Воєнні округи.

На переломі 1943–1944 рр. УПА була найчисельнішою за весь час свого існування – вона охоплювала на цей час не менше сорока тисяч осіб. Але після переходу фронту, коли радянські військові підрозділи до жовтня 1944 р. знову зайняли всю територію України, сили УПА зменшилися. Проти неї були кинуті величезні сили внутрішніх військ НКВС. Тому протягом 1945–1946 рр. повстанці від активних наступальних дій перейшли до оборонних, поступово зменшуючи масштаби акцій.

Наприкінці 1949 р. Головна Команда УПА наказала розформувати останні сотні, які довгий час вважалися головною тактичною одиницею. Також розформували усі штаби УПА, крім Головного військового штабу. Активну діяльність тепер здійснювали тільки боївки – вони організовували диверсії, засідки, саботаж і пропагандистську роботу.

5 березня 1950 р. в селі Білогорща поблизу Львова загинув Головний командир УПА генерал-хорунжий Роман Шухевич. Депортації місцевого населення, терор з боку НКВС та так званих «істребительных батальонов» виснажили людські ресурси повстанської армії. Із створенням колгоспів і зuboжінням селян загострилася проблема харчування. Також гостро відчувалася нестача зброї. Після того, як 23 травня 1954 р. співробітники КДБ захопили в полон останнього Головного командира УПА Василя Кука (Василя Ковалю), повстанська армія припинила своє існування як організована структура. Проте, згідно з сучасними дослідженнями науковців, останній бій за участю упівців відбувся в Карпатських горах аж у 1961 р.

Сергій Лис

Література:

Антонюк Я. Діяльність СБ ОУН на Волині / Я. Антонюк. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2007. – 174 с.

Байда Т. Хрещені вогнем : худ.-докум. повість / Т. Байда. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2008. – 248 с.

Боніфонті: грошові документи ОУН і УПА / авт.-упоряд. О. О. Клименко, ред. В. М. Даниленко. – К. : Ун-т банк. справи Нац. банку України, 2008. – 192 с.

Галаса В. Наше життя і боротьба : спогади / В. Галаса. – Львів : Вид-во «МС», 2005. – 270 с.

Гоць П. Н. Сто Степанових літ / П. Н. Гоць. – Львів : СПОЛОМ, 2008. – 238 с.

Денищук О. С. Боротьба УПА проти німецьких окупантів : хронологія подій : у 2 т. : Т. 1 : Волинь / О. С. Денищук. – Рівне : ПП ДМ, 2008. – 448 с.

Дмитрук В. Вони боролися за волю України / В. Дмитрук. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2007. – 1072 с.

Іваненко В. В. ОУН і УПА у Другій світовій війні : монографія / В. В. Іваненко, В. К. Якунін. – Дніпропетровськ : АРТ-ПРЕС, 2006. – 424 с.

Коханська Г. З Україною в серці : спомини / Г. Коханська. – Торонто : Львів : Вид-во «Літопис УПА». – 384 с. – (Літопис Української Повстанської Армії. Бібліотека – Т. 9).

Літопис УПА : т. 7 : Ковальчук В. Діяльність ОУН (б) і запілля УПА на Волині й південному Поліссі (1941–1944 рр.) / В. Ковальчук. – Торонто ; Львів : Літопис УПА, 1989. – 2006. – 505 с.

Літопис УПА : нова серія : т. 8 : Волинь, Полісся, Поділля : УПА та запілля 1944–1946 : док. і матеріали. – К. : Торонто, 2006. – 1445 с.

Ніл Хасевич : воїн, митець, легенда. – Луцьк : Терен, 2010. – 100 с.

Ось де, люди, наша слава! Провідні діячі та старшини ОУН-УПА : комп-лект портретів. – Луцьк : Терен, 2008.

Пушук І. А. Українська Повстанська Армія на Берестейщині / І. А. Пушук. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2008. – 237 с.

Роман Шухевич у документах радянських органів державної безпеки (1940–1950) : у 2 т. / Ін-т нац. державознавства; Галузевий держ. архів; СБУ. – К. : ПП Сергійчук М. І., 2007. – Т. 1, Т. 2.

Руцький М. М. Вони виборювали волю України : іст. повість / М. М. Руцький. – 2-ге вид. доповн. та перероб. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2009. – 582 с. Сергійчук В. Український здвиг : Волинь. 1939–1955 / В. Сергійчук. – К. : Укр. видав. спілка, 2005. – 839 с.

Українська Повстанська Армія : історія нескорених / В. Вятрович, Р. Забілий, І. Деревняний, П. Содоль ; Центр досліджень визвольного руху, Укр. ін-т нац. пам'яті. – Вид. 2-ге, випр. і доповн. – Львів, 2008. – 350 с.

Українська Повстанська Армія : історія нескорених. – Львів : Центр дослідж. визвол. руху, 2009. – 83 с.

Український визвольний рух : наук. зб. / Центр дослідж. визвол. руху, Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України : наук. зб. № № 1–10. – Львів, 2003–2007.

Веденєєв Д. Творення та провідні напрями діяльності розвідувальних органів Українського повстанського руху на Волині (1943–1945 рр.) / Д. Веденєєв // Минуле і сучасне Волині та Полісся : сторінки воєнної історії краю : матеріали XXX Всеукр. наук.-практ. іст.-краєзн. конф. – Луцьк, 2009. – С. 246–249.

Зиліук Ю. УПА починалась з маївки / Ю. Зиліук // Минуле і сучасне Волині та Полісся : Олександр Цинкаловський і край : матеріали XXVII Міжнар. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 1020-й річниці від перш. писем. згадки про Володимир та 110-річчю від дня народж. О. Цинкаловського. – Луцьк, 2008. – С. 297–299.

Кралюк П. Інформаційна та пропагандистська діяльність УПА (на основі матеріалів колишнього управління КДБ по Волинській області) / П. Кралюк // III Міжнародний науковий конгрес українських істориків «Українська історична наука на шляху творчого поступу» : в 3 т. – Луцьк, 2008. – Т. 3. – С. 21–24.

Ленартович О. Збройна боротьба ОУН-Б на Волині в роки Другої світової війни / О. Ленартович // Минуле і сучасне Волині та Полісся : сторінки воєнної історії краю : матеріали XXX Всеукр. наук.-практ. іст.-краєзн. конф. – Луцьк, 2009. – С. 243–246.

Пех О. Українська повстанська армія: структура і керівництво / О. Пех // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Луцька міська громада: історія,

традиції, люди : матеріали XXVI Волин. обл. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 16-й річниці Незалежності України, 510-й річниці надання м. Луцьку Магдебурзького права і 390-й річниці створення Луцького православного братства. – Луцьк, 2007. – Вип. 26. – С. 229–232.

Рух Опору : бійці УПА // Архіви окупації 1941–1944. – К., 2006. – С. 731–759.

Рух Опору в Україні в роки Другої світової війни // Новий довідник : історія України / упоряд. С. Крупчан, Т. Крупчан, О. Скопненко, О. Іванюк. – К., 2005. – С. 590–607.

Гинда В. Подземная война : УПА и советская власть / В. Гинда // Кореспондент. – 2011. – № 40. – С. 62–64.

УПА. Цифри і факти // Музеї України. – 2010. – № 2. – С. 20–21.

4 ЛИСТОПАДА**70 років від дня трагедії у с. Клубочин,
тепер Ківерцівського району (1942)**

Серед дрімучих Цуманських лісів у Ківерцівському районі розкинулося село Клубочин. Цуманщина відома тим, що в 1930-х рр. в навколишніх селах були створені осередки Комуністичної партії Західної України. Один із них заснований у Клубочині. В 1940 р. вже при Радянській владі тут організувалася сільська первинна комсомольська організація.

Після нападу фашистської Німеччини на Радянський Союз клубочинські сільські активісти через швидку окупацію не змогли евакуюватися на схід. Вони гуртувалися навколо Олександра Філюка і на своїх зборах вирішили розпочати збройну боротьбу проти окупантів. Клубочинська антифашистська група О. Філюка здійснювала диверсії, саботувала розпорядження окупаційної влади, підпалила зібраний окупантами фураж, допомагала радянським воїнам, які втекли з полону. Водночас в Клубочині з місцевих жителів сформувався пастерунок. Тож клубочинська поліція вступила в конфлікт з антифашистською групою О. Філюка, і остання реорганізовується в радянський партизанський загін в складі 38 чоловік. Партизани у своїй боротьбі спиралися на допомогу підпільних груп Клубочина і довколишніх сіл. З їх допомогою вони зривали заходи окупантів з відправлення молоді на каторжну працю до Німеччини, знищували сільські німецькі управи, руйнували сепараторні пункти, лінії зв'язку.

Фашисти вирішили позбавити загін підтримки народу, знищити сім'ї партизанів, клубочинських підпільників та активістів радянської влади. В ніч з 3 на 4 листопада 1942 р. близько 300 німецьких поліцейських оточили село. Всіх мешканців зігнали на площу. Далі до завчасно викопаной могили почали викликати за списком і вбивати селян. Всього було знищено 49 рідних і близьких командира партизанського загону і його дружини. Після проведеної акції хати клубочинців були розібрані і вивезені, а люди – виселені.

Лише в 1947 р. повернулися клубочинці на свою землю й почали будувати своє село. Тепер, до села, куди раніше було важко потрапити, веде грейдована дорога. В селі є клуб, магазин, фельдшерсько-акушерський пункт. На місці розстрілу партизанських родин установлений гранітний обеліск і плити з іменами загиблих. Поруч збудований музей.

Надія Троневиц

Література:

Богуш М. Ківерцівщина : крізь віки і долі : іст.-краєзн. нарис / М. Богуш, Г. Павленко. – Луцьк, 2006. – 520 с.

Про трагедію с. Клубочин. – с. 103.

Білоус О. Комсомольська клятва / О. Білоус // Дзвони пам'яті. – К., 1987. – С. 59–60.

Денисюк В. Т. Визволення Волині від фашистських окупантів : 60 років : худож.-іст. вид. – Луцьк, 2004. – С. 4.

Книга Пам'яті України : Волинська область : кн. 1. – Львів : Каменяр, 1995. – 567 с.

Про с. Клубочин – с. 527–529.

Книга Скорботи України : Волинська область : т. 2. – Луцьк : Надстир'я, 2010. – 550 с.

Про с. Клубочин – с. 181–191.

Клубочин // Вінок безсмертя. – К., 1987. – С. 242–247.

Наконечний В. А. Мужність і трагедія Клубочина / В. А. Наконечний // Волинський календар. 1992. – Луцьк, 1991. – С. 61–62.

Радіон С. Розстріляний Клубочин – ще одні українські Лідіце / С. Радіон // Літопис Волині : наук. попул. зб. волинознавства. – Вінніпег, 1977–1978. – Ч. 12. – С. 82–84.

Лоцман К. Трагедія села Клубочин / К. Лоцман // Волинь. – 2002. – 7 листоп. – С. 2.

Лоцман К. У Клубочині пом'янули жертв нацизму / К. Лоцман // Сім'я і дім. Нар. трибуна – 2002. – 7 листоп. – С. 6.

Оліщук Л. Відлетіли завчасу за небокрай... : 4 листопада – день Клубочинської трагедії / Л. Оліщук // Вільн. шляхом. – 2010. – 5 листоп. – С. 5.

Оліщук Л. Вічна біль Клубочина / Л. Оліщук // Вільн. шляхом. – 2006. – 4 листоп. – С. 1.

Петренко П. Не заросте стежина до братської могили / П. Петренко // Вільн. шляхом. – 2001. – 10 листоп. – С. 1.

Розстріляний Клубочин // Досвіт. зоря. – 2002. – 7 листоп. – С. 3.

Слобожанін В. Пам'ятаємо трагедію Клубочина / В. Слобожанін // Рад. Волинь. – 2002. – 14 листоп. – С. 3.

Татарин С. Клубочинська трагедія : півсела розстріляли, а решту – вивезли / Р. Татарин // Вісник. – 2010. – 4 листоп. – С. 16.

Хітько М. Пам'ять людська не старіє! / М. Хітько // Вільн. шляхом. – 2005. – 12 листоп. – С. 6.

Якимчук Л. «А кризь землю проступила кров» / Л. Якимчук // Вільн. шляхом. – 2002. – 9 листоп.

Якимчук Л. «Нехай же мирно променіє путь для тих, хто ваших мук не забува» / Л. Якимчук // Вільн. шляхом. – 2002. – 2 листоп.

11 ЛИСТОПАДА

100 років від дня народження А. З. Дублянського (1912–1997) – українського історика, журналіста, громадського та релігійного діяча в діаспорі

Анатолій Захарович Дублянський народився в родині іконописця і різьбяр Захара та його дружини Неоніли (дівооче прізвище Швед) в Перетоках недалеко від залізничної станції Олика, тепер Ківерцівського району. Повернувшись із біженства на Полтавщину,

а згодом в м. Луганськ в 1915 р., родина Дублянських в серпні 1918 р. поселилася в м. Луцьку, де Дублянські купили перед Першою світовою війною будинок (вул. Торунська, тепер Світла). Освіту здобув в 1921–1930 рр. в місцевій російській гімназії.

У 1931–1933 рр. почав вивчати історію на гуманістичному факультеті Віленського університету Стефана Баторія, став членом гуртка українців, завідував бібліотекою. Після трирічної перерви, викликаній матеріальними труднощами, з 1935 р. продовжив навчання у Варшавському університеті імені Юзефа Пілсудського, спеціалізувався по історії України у професора Мирона Кордуби, під керівництвом якого захистив магістерську працю «Участь кн. Данила Галицького і його сина Романа у боротьбі за спадщину по Бабенбахах». У червні 1938 р. здобув звання магістра філософії в галузі історії. При стипендіальній підтримці Українського наукового інституту у Варшаві працював над докторською роботою «Адам Кисіль з Брусилова», роботу над якою не дала закінчити війна. Належав до української студентської корпорації «Запорожжя».

Повернувшись до Луцька, працював позаштатним працівником Волинського музею, вчителем, займався журналістикою, друкував історико-краєзнавчі статті українською мовою в періодиці Волині та за її межами, зокрема, у варшавському журналі «Польсько-Український Бюлетень». Як пізніше згадує А. Дублянський: «... мене цікавили події минулого України і зокрема Волині з національного погляду». В 1939–1941 рр. був запрошений радянською владою вчителем Луцької школи № 4, одночасно залишившись старшим науковим співробітником та заступником директора музею.

Під час Другої світової війни працював у музеї, згодом два місяці в гімназії, був редактором газети «Український Голос» (1942–1944) у м. Луцьку. На запрошення Митрополита Полікарпа був членом митрополичої ради.

У 1944 р. емігрував і після короткого перебування в Австрії, весною 1945 р. переїхав до Баварії в Німеччину. Перебуваючи в Регенсбургу, Амбергу і Гаутінгу, брав активну участь у парафіяльному житті УАПЦ. У 1951 р. одружився із Євгенією Більо.

9 грудня 1951 р. в м. Мюнхені Архiepіскопом Никанором (Абрамовичем) був висвячений на священика. Першу літургію відслужив 13 грудня. З 1952 по 1970 рр. був настоятелем парафії УАПЦ в Ляндсгуті, одночасно обслуговуючи парафіян в Регенсбурзі, а з 1962 р. ще й парафії в Інгольштадті. У травні 1956 р. підвищений в сан протоієрея. У 1970 р. призначений настоятелем парафії в Новому Ульмі, не залишаючи парафію в Інгольштадті.

З 1956 р. був членом Ради Митрополії УАПЦ. У 1969 р. на Соборі УАПЦ в м. Оттобруні біля Мюнхена обраний членом Вищого Церковного Управління, в якому спочатку був секретарем, а з 1973 р., після Собору УАПЦ в м. Парижі, став головою цього Управління і одночасно підвищений до сану протопресвітера.

У 1978 р. померла дружина.

У травні 1981 р. на Соборі УАПЦ в США обраний на єпископа. 24 травня 1981 р. прийняв чернецтво і 31 травня того ж року в церкві в Бавнд-Бруці (США) відбулася його архієрейська хіротонія на єпископа Лондонського і Західноєвропейського. Святителями його були Митрополит Мстислав і Архієпископи Марко і Константин. У 1983 р. на Соборі УАПЦ в м. Лондоні був піднесений в сан архієпископа з титулом Паризького і Західноєвропейського з місцем перебування в м. Новий Ульм. На Соборі УАПЦ в м. Генк в Бельгії в 1994 р. піднесений до сану митрополита УАПЦ Паризького і Західноєвропейського.

Анатолій Дублянський є автором ряду історико-краєзнавчих та релігійних статей. У 1934 р. він видав брошуру «Луцьк. Історичний нарис». В еміграції Владика був засновником і редактором церковно-релігійного журналу «Рідна Церква», що виходив в Німеччині з вересня 1952 р. до кінця 1988 р., як орган УАПЦ. Окрім статей у журналі, Анатолій Дублянський підготував і видав в 1962 р. дві наукові праці «Українські святі» (м. Мюнхен) та «Тернистим шляхом. Життя Митрополита Ніканора Абрамовича» (м. Лондон).

У 1988 р. Український Вільний Університет в м. Мюнхені присвоїв А. Дублянському титул почесного доктора філософії. З 1992 р. він стає дійсним членом Наукового Товариства ім. Т. Шевченка в Європі.

28 жовтня 1997 р. на 85-му році життя митрополит УАПЦ на Західну Європу Паризький митрополит Анатолій (Дублянський) помирає в м. Новий Ульм, де і похований.

Службовий архів А. Дублянського знаходиться в церковному архіві УАПЦ в м. Бавнд-Бруці, особистий – у фондах Волинського краєзнавчого музею, підбірка історико-краєзнавчої літератури – у Луцькому державному історико-культурному заповіднику, релігійна бібліотека – у Волинській духовній академії, культові речі – у Свято-Миколаївському храмі м. Луцька.

Нелегке життя та релігійна і громадська діяльність Анатолія Дублянського наповнені високим змістом служіння Богу і рідній Україні.

Анатолій Силук

Література:

Дублянський А. Луцьк : іст. нарис з передмовою автора й ілюстраціями / А. Дублянський. – Луцьк : ІНЦІАЛ, 1996. – 32 с.

Дублянський А. Українські святі / А. Дублянський. – Мюнхен, 1962. – 99 с.

Дублянський А. Іов Кондзелевич – український Рафаель / А. Дублянський // Волинська ікона : питання історії вивчення, дослідження та реставрації : тези та матеріали наук. конф., присвяч. 90-річчю П. М. Жолтовського. – Луцьк, 1994. – С. 74–82.

Дублянський А. Пізнаймо Волинь ; Князь Володимир Василькович ; Іов Кондзелевич – український Рафаель ; Значення ікон у православній церкві ; Уривки з книги А. Дублянського «Тернистим шляхом життя митрополита

Ніконора Абрамовича» / А. Дублянський // «Роде наш красний...»: Волинь у долях краян і людських документах. – Луцьк, 1999. – Т. 3. – С. 693–700.

Дублянський А. Цікавий документ з 1619 р. До історії Луцького братства / А. Дублянський // Літопис Волині : наук.-попул. зб. волинезнавства. – Вінніпег, 1967. – Ч. 9. – С. 25–27.

Дублянський А. Нестор літописець / А. Дублянський // Берестейський край. – 1996. – № 8. – С. 2.

Дублянський А. У незалежній державі – незалежна церква / А. Дублянський // Нар. трибуна. – 1992. – 14 жовт. – С. 4.

Дублянський А. Українські святі / А. Дублянський // Старожитності. – 1992. – № 5. – С. 14–15.

Дублянський А. Українські святі, життя яких пов'язане з Волинню / А. Дублянський // Нар. трибуна. – 1991. – 14 груд. – С. 5 ; 1992. – 1 січ. – С. 5 ; 1 лют. – С. 5.

Дублянський А. Християнські святі українського народу / А. Дублянський // Нар. творчість та етнографія. – 2000. – № 2–3. – С. 27–36.

Митрополит Анатолій (Дублянський) // «Роде наш красний...»: Волинь у долях краян і людських документах. – Луцьк, 1999. – Т. 3. – С. 693–752.

Рябчикова Ф. Історичні розвідки матеріалів Анатолія Дублянського в часописі «Український голос» (1941–1944 рр.) / Ф. Рябчикова // Наукові записки Рівненського обласного краєзнавчого музею : матеріали наук. конф. – Рівне, 2006. – С. 125–129.

Сташенко Н. Анатолій Дублянський на тлі доби. Штрихи до життєпису / Н. Сташенко // Волинський краєзнавчий музей : історія і сучасність : матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 75-річчю Волинського краєзнавчого музею та 55-річчю Колодяжнен. літ.-мемор. музею Лесі Українки. – Луцьк, 2004. – Вип. 3. – С. 126–130.

Терський С. В. Історія археологічних досліджень та історичного краєзнавства Волині / С. В. Терський. – Львів : Львівська політехніка, 2010. – 378 с. Про А. Дублянського – див. Іменний покажчик.

Колосок Б. Зигзаги долі митрополита Анатолія Дублянського / Б. Колосок // Волинь. – 2002. – 19 листоп. – С. 3.

Пушкар Н. Від «пана редактора» до митрополита / Н. Пушкар // Волин. губерня. відом. – 2002. – 14 листоп. – С. 10.

Анатолій (Анатолій Захарович Дублянський) // Довідник з історії України. А–Я. – Вид. 2-ге, доопрац. і доповн. – К., 2001. – С. 23.

Білокінь С. І. Анатолій (Дублянський Анатолій Захарович) / С. І. Білокінь // Енциклопедія Сучасної України. – К., 2001. – Т. 1. – С. 465.

Силук А. Дублянський Анатолій Захарович / А. Силук, О. Вернидубов // Краєзнавці України : сучасні дослідники рідного краю : довідник. – К.; Кам'янець-Подільський, 2003. – С. 65.

13 ЛИСТОПАДА**250 років від дня народження С. Стубелевича (1762–1814) –
вченого в галузі фізики і математики**

Ім'я волинянина Стефана Стубелевича в Україні довго замовчувалося. Його приписували то до російської наукової еліти, то до литовської. А з Вільнюського імператорського університету по кончині видатного вченого весь його рукописний архів переслали-таки в київські архівосховища, мовляв, він – великий син українського народу.

Провідний професор Вільнюського університету, член Паризької, Гетінгенської академій та ряду інших наукових закладів Стефан Стубелевич (S. Stubielewicz) народився у місті Володимир нашого краю. Тут пройшло його дитинство у збіднілій дворянській родині. Тут батьки влаштували навчатися у Володимирський колегіум, що діяв під орудою уніатів – братів василіан. У колегіумі навчалося до 380 студентів. Крім загальноосвітніх предметів, студенти вивчали кілька європейських мов – англійську, французьку, німецьку, італійську.

Після Володимирського колегіуму Стефан Стубелевич навчався в Луцьку. Який це був заклад – невідомо. Але здобуті тут знання дали змогу 23-річному молодому волинянину вступити до Вільнюського імператорського університету – одного з найпрестижніших європейських навчальних закладів.

Навчався більш ніж успішно. Швидко проминули чотири студентські роки. Вони радували Стефана. Адже за проведені в цей час дослідження одержав звання доктора філософії.

Влітку молодий доктор від'їздить у Володимир до батьків, а звідти – в село Древині, де чекала його наречена Олександра із знатного православного роду Древинських. Відбулося весілля. Молоде подружжя оселилося у Вільнюсі, де Стефану запропонували викладати фізику в університетській гімназії. Відтоді фізика йому стає найулюбленішою наукою. Удосконалюється також в інших науках – зокрема в математиці, історії України, Європи, анатомії і фізіології людини, теорії музики.

У 1797 році за конкурсом Стефан Стубелевич отримав посаду віце-професора у Вільнюському університеті. На подив друзів, він заглиблюється в проблему впливу дозованого електричного струму на живі організми і використання його для лікування людей. Виготовляє і випробовує дозований струм на собі. Результат – позитивний. Дійшла черга і до пацієнтів. І від них відгуки більш ніж добрі. Співпрацює з доктором медицини Якубом Шимкевичем.

І вже на початку 1801 р. Стефан Стубелевич на папері викладає свій багатющий досвід у використанні електричного струму в лікуванні тяжких недуг людей. Це об'ємна книга. У ній – малюнки приладів, способи їх використання. Досвід Стубелевича ширився. Його застосовували лікарі багатьох міст і країн Європи.

Лише в 1807 р., тобто через сім років після відкриттів Стефана Стубелевича, про такий же метод лікування людей електричним струмом заявив російський учений-хімік Федір Рейс. Та диво – саме йому приписується в науковому світі пальма першості у відкритті лікування людей струмом під назвою електрофорез.

Ця похибка прикра, болюча для України. Адже факти переконливо свідчать, що електротерапія – винахід український, а не російський. І пріоритет Стефана Стубелевича у цьому питанні безперечний. Отже, пишайся, Волинь, своїм великим сином, шануй його пам'ять!

Стефан Стубелевич ніколи не мав добрих статків, жив наукою. 1802 р. він зібрав кошти для поїздки в західні країни для вивчення найновіших досягнень тодішньої науки. Відвідав наукові заклади Італії, Франції, Німеччини. У Парижі захоплено слухає лекції П'єра Лапласа – астронома, математика, фізика. Цікавлять Стубелевича теорія ймовірностей, розробки вченого Ампера, інші досягнення світової науки. Саме там волинянина обирають членом Паризької академії наук.

Професор Стубелевич закуповує там сотні найдосконаліших приладів для кабінетів фізики та хімії Вільнюського університету. А після повернення в рідний вуз ще з більшою енергією бореться за дослідження магнетизму, електростатики, гальванізму, оптики, механіки і, звичайно, основ електротерапії. Пише і видає кращий в тодішній Європі підручник з фізики. Збереглися його рукописи з багатьох питань тодішньої науки і практики.

Не стало видатного професора 17 квітня 1814 р. Похований там же, у Вільнюсі. Торчинський народний музей добув лише копії двох його книг – з фізики і електротерапії.

Григорій Гуртовий

Література:

Гуртовий Г. Електротерапія – винахід український : до біопр. Стефана Стубелевича / Г. Гуртовий // Минуле і сучасне Волині та Полісся : Володимир-Волинський в історії України та Волині : матеріали XIV Волин. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 13-й річниці Незалежності України та 680-й річниці надання Володимир-Волинському Магдебурзького права. – Луцьк, 2004. – С. 35–41.

Гуртовий Г. О. Людина енциклопедичних знань / Г. О. Гуртовий // Минуле і сучасне Волині : історичні постаті краю. – Луцьк, 1991. – С. 55–56.

Шендеровський В. Український вчений-винахідник / В. Шендеровський // Шендеровський В. Нехай не гасне світ науки / В. Шендеровський. – К., 2006. – С. 256–260.

Гуртовий Г. Електротерапія – винахід український / Г. Гуртовий // Уряд кур'єр. – 2003. – 15 листоп. – С. 15.

Шендеровський В. Стефан Стубелевич – видатний український фізик XVIII ст. / В. Шендеровський, Г. Гуртовий, Л. Кравчук // Пам'ять століть. – 2007. – № 4/5. – С. 281–287.

Шендеровський В. Український вчений-винахідник / В. Шендеровський // Пам'ять століть. – 2007. – № 4/5. – С. 191–194.

19 ЛИСТОПАДА

60 років від дня народження В. В. Простопчука (1952) – українського письменника, головного редактора газети «Віче-інформ», заслуженого журналіста України

Один із найяскравіших і найдотепніших майстрів слова, який віртуозно володіє жанрами афоризму, максими і сентенції, Василь Простопчук народився 19 листопада 1952 р. в селі Поповичі Ковельського району. Закінчивши в 1970 році десятирічку в селищі Голоби, поступив на факультет журналістики Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка.

По закінченню навчання в університеті працював в обласній молодіжній газеті «Молодий ленінець», спочатку кореспондентом, потім завідувачем відділу, а з 1978 р. – редактором. При ньому тираж газети швидко зріс і досяг третього місця в Україні серед молодіжних видань. У період горбачовської перебудови газета змінює назву на «Молода Волинь» і першою в області друкує виступи лідерів Народного Руху України.

Тоді ж редактор молодіжки створює і очолює Волинську асоціацію сатириків та видає ще одну газету – «Нате», яка в 1992 р. займає перше місце серед сатиричних видань на Всеукраїнському фестивалі гумору в місті Києві.

У часи становлення Української держави «Молода Волинь», що переросла в громадсько-політичний тижневик «Віче-інформ», стає одним із центрів державотворчих дій на Волині, а її головний редактор удостоюється високих державних нагород – ордена «За заслуги» III ступеня, Почесної грамоти Кабінету Міністрів України, звання «Заслужений журналіст України».

Василь Простопчук – член Національних спілок письменників і журналістів України – є автором понад 40 ліричних, сатиричних і дитячих книг, зокрема: 5-томного видання «Непристольних гномів», «Сто волинських бувальщин» (1990), «Дерева, що поруч ростуть» (1991); «Кажу вам про любов» (1991); «Ще 100 волинських бувальщин» (1992); «У сільському дворі» (1993); «Скоромовки» (1993); «Кленове листя» (1994); «Білі метілі» (1995); «Колискова» (1996); «Правильна абетка» (1997); «Веселі розмови» (1998); «Миколайчики» (1999); «Любов тривожніша за осінь» (2001); «Подалі від ближнього» (2002); «Що у ста на вустах» (2003); «Третій тост» (2005); «Стрибки з драбини» (2006); «Педанти і Данте» (2007); «Поцілунок трави» (2008); «Натхнення мовчазне» (2010) та інших.

Василь Простопчук – автор багатьох популярних пісень, серед яких «Білі метілі», «Полковник-батько», «Президенте-гетьмане», які були лауреатами і дипломантами всеукраїнських фестивалів.

Василь Васильович Простопчук веде активну громадську діяльність як член Конгресу української інтелігенції, громадської організації «Волинське земляцтво», товариства книголюбів, міжнародної організації клубів «Ротарі».

Надія Троневиц

Література:

- Сто волинських бувальщин / упоряд. В. В. Простопчук. – Луцьк, 1990. – 48 с.
- Простопчук В. Дерева, що поруч ростуть : поезії / В. Простопчук. – Київ : Рад. письменник, 1991. – 86 с.
- Журавський В. Майн нейм іст Вася! : літ. пародії / В. Журавський. – Луцьк, 1991. – 64 с.
- Журавський В. Сучасні прокльони / В. Журавський. – Луцьк, 1991. – 64 с.
- Журавський В. У нас сексу немає... Любовні жарти / В. Журавський. – Луцьк, 1991. – 43 с.
- Простопчук В. Кажу вам про любов : вірші / В. Простопчук. – Луцьк : Ред.-вид. від. Волин. облупр. по пресі, 1991. – 80 с.
- Простопчук В. Люби мене шалено. Жартували до зорі : поезії / В. Простопчук. – Луцьк : Надстир'я, 1992. – 64 с.
- Простопчук В. У сільському дворі / В. Простопчук. – Луцьк : Надстир'я, 1993. – 16 с.
- Простопчук В. Чорні бусли : альб. для розфарбовування / В. Простопчук. – Луцьк : Надстир'я, 1993. – 16 с.
- Журавський В. Торжество справедливості : сатира і гумор. – Луцьк : Надстир'я, 1994. – 106 с.
- Простопчук В. Кленове листя : поезії / В. Простопчук. – Луцьк : Інтерконтакт, 1994. – 80 с.
- Простопчук В. Любовна молитва : поезії / В. Простопчук. – Луцьк : Надстир'я, 1994. – 64 с.
- Простопчук В. Торжество справедливості : сатира та гумор / В. Простопчук. – Луцьк : Надстир'я, 1994. – 108 с.
- Простопчук В. Білі метілі : лірика, гумор, сатира / В. Простопчук. – Київ : Феміна, 1995. – 304 с.
- Простопчук В. Колискова / В. Простопчук. – Луцьк : Надстир'я, 1996. – 8 с.
- Простопчук В. Неминуча : книга любовної лірики / В. Простопчук. – Луцьк : Надстир'я, 1996. – 104 с.
- Простопчук В. Вдих і видих : сатира та гумор / В. Простопчук. – Луцьк : Надстир'я, 1997. – 80 с.
- Простопчук В. Ах! Рубаї : поезії / В. Простопчук. – Луцьк : Ініціал, 1998. – 64 с.
- Простопчук В. Веселі розмовки : сатира та гумор / В. Простопчук. – Луцьк : Надстир'я, 1998. – 32 с.
- Простопчук В. Миколайчики / В. Простопчук. – Луцьк : Надстир'я, 1998. – 8 с.
- Простопчук В. Правильна абетка / В. Простопчук. – Луцьк : Надстир'я, 1998. – 16 с.
- Простопчук В. Рубаї / В. Простопчук. – Луцьк : ІНІЦІАЛ, 1998. – 64 с.
- Простопчук В. Ангели диявольських ночей : поезії / В. Простопчук. – Луцьк : Ініціал, 2001. – 64 с.

Простоппчук В. Любов тривожніша за осінь : поезії / В. Простоппчук. – Луцьк : Ініціал, 2001. – 64 с.

Простоппчук В. Блаженність : лірика / В. Простоппчук. – К. : Дніпро, 2002. – 192 с.

Простоппчук В. Борщ із криком : сатира та гумор / В. Простоппчук. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2002. – 112 с.

Простоппчук В. Подалі від ближнього : гумор та сатира / В. Простоппчук. – Луцьк : Медіа, 2002. – 214 с.

Простоппчук В. Що у ста на вустах : каламбурні загадки / В. Простоппчук. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2003. – 32 с.

Простоппчук В. День народження гранчака : сатира та гумор / В. Простоппчук. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2005. – 64 с.

Простоппчук В. Третій тост : лірика, гумор, сатира / В. Простоппчук. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2005. – 696 с.

Простоппчук В. Щілина в урні : сатира та гумор / В. Простоппчук. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2005. – 144 с.

Простоппчук В. Абецедарій – азбука любові : поезії / В. Простоппчук. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2006. – 40 с.

Простоппчук В. Рубаят Василя Простоппчука : лірика / В. Простоппчук. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2006. – 140 с.

Простоппчук В. Стрибки з драбини : сатира та гумор / В. Простоппчук. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2006. – 108 с.

Простоппчук В. Езопа байки в чотири рядки : сатира та гумор / В. Простоппчук. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2007. – 104 с.

Простоппчук В. Кардинал Рішає : сатира та гумор / В. Простоппчук. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2007. – 112 с.

Простоппчук В. Непристойні гноми : сатира та гумор : т. 1 / В. Простоппчук. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2007. – 224 с.

Простоппчук В. Педанти і Данте : сатира та гумор / В. Простоппчук. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2007. – 104 с.

Простоппчук В. Пірога пирога : сатира та гумор / В. Простоппчук. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2007. – 104 с.

Простоппчук В. Клан кланом : сатира та гумор / В. Простоппчук. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2008. – 528 с.

Простоппчук В. Непристойні гноми : сатира та гумор : т. 2 / В. Простоппчук. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2008. – 224 с.

Простоппчук В. Поцілунок трави : поезії / В. Простоппчук. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2008. – 112 с.

Простоппчук В. Непристойні гноми : сатира та гумор : т. 3 / В. Простоппчук. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2009. – 224 с.

Простоппчук В. Натхнення мовчазне : поезії / В. Простоппчук. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2010. – 144 с.

Простоппчук В. Непристойні гноми : сатира та гумор : т. 4 / В. Простоппчук. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2010. – 224 с.

Простоппчук В. Непристойні гноми : сатира та гумор : т. 5 / В. Простоппчук. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2011. – 224 с.

Простоппчук В. Непристойні гноми : сатира та гумор : т. 6 / В. Простоппчук. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2011. – 224 с.

Простопчук В. Непристойні гноми / В. Простопчук // Світазь : альм. Волин. обл. орг. Нац. спілки письмен. України – 2010. – Вип. 16. – С. 330–337.
 Простопчук В. Одрокровення в кафе «Пегас» : збірник / В. Простопчук. – К. : Ярославів Вал, 2010. – С. 336–338.

* * *

Баранов В. Народжений усупереч прогнозам / В. Баранов // Волинь літературна : наші сучасники : зб. матеріалів про письмен. Волині, членів Нац. спілки письмен. України. – Луцьк, 2010. – С. 261–266.

Василь Простопчук // Волинь літературна : наші сучасники : зб. матеріалів про письмен. Волині, членів Нац. спілки письмен. України. – Луцьк, 2010. – С. 256–260.

Денисюк В. Простопчук Василь Васильович / В. Денисюк // Журналістика Волині : факти й імена : нариси історії засобів масової інформації Волині XX – початку XXI ст. / В. Денисюк. – Луцьк, 2005. – С. 96–97.

Книга, за яку варто поставити пам'ятник // Терен : літ.-мис. журн. – Луцьк, 2004. – Ч 1 (18). – С. 51.

Корнелюк Д. Простопчук Василь Васильович / Д. Корнелюк // Ковельщини славні імена : презент. альм. : у 2 т. – Луцьк, 2001. – Т. 1. – С. 163.

Кравчук П. А. Найменша книжка в Україні / П. А. Кравчук // Книга рекордів Волині. – Луцьк, 2005. – С. 209.

Пасюк І. М. Голоби : іст.-краєзн. нарис / І. М. Пасюк, В. П. Марчук. – Луцьк : Надстир'я, 2007. – 133 с.

Про В. В. Простопчука – с. 82–83.

Рисак О. Метілі цвіту / О. Рисак // Волинь : всеукр. сусп.-політ. літ.-мист. часоп. – Луцьк, 1997. – Чис. 3. – С. 195–203.

Сьомочкіна О. М. Рубаї в українській поезії : від канонізованої строфи до поліжанру / О. М. Сьомочкіна. – К. : КиМУ, 2005. – 252 с.

Про В. Простопчука – див. Іменний покажчик.

Якубовська М. Енергія життя – енергія творення : літ. портрет Василя Простопчука / М. Якубовська // У дзеркалі слова : есеї про сучасну укр. л.-ру. – Львів, 2005. – С. 641–655.

Якубовська М. Василю Простопчуку / М. Якубовська // Якубовська М. Пульсуюче слово. – Львів, 2005. – С. 58.

Абліцов В. «То наші душі – храми без жерців» / В. Абліцов // Київ. – 1997. – № 7–8. – С. 113–114.

Берекета Б. «Білі метілі» Василя Простопчука / Б. Берекета // Голос України. – 1996. – 4 січ. – С. 13

Василь Простопчук : патріотами не народжуються. Їх треба виховувати // День. – 1999. – 5 лют. – С. 18.

Василь Простопчук, редактор газети // Молода Волинь. – 1994. – 14 жовт. – С. 6.

Горlach Л. Блажен, хто вірує у слово / Л. Горlach // Президент. вісн. – 2002. – 18 квіт. – С. 4.

Із засідання Президії НСПУ : [в члени НСПУ прийнято Простопчука Василя Васильовича] // Літ. Україна. – 2009. – 18 черв. – С. 2.

Квітка О. «Ми – це підсумок багатьох поколінь» / О. Квітка // Літ. Україна. – 2011. – 22 верес. – С. 4.

Клімчук В. Дужі крила «Непристольних гномів» / В. Клімчук // Сім'я і дім. – 2009. – 13–19 серп. – С. 16.

Коломієць С. Ще в Луцьку не було такого шоу / С. Коломієць // Волинь-експрес. – 1995. – 24 листоп. – С. 2.

Корецька К. Свято, яке подарував Василь Простопчук / К. Корецька // Нар. трибуна. – 1995. – 24 листоп. – С. 4.

Краснодемський В. В тобі шукаю я пояснення любові / В. Краснодемський // Голос України. – 1996. – 18 трав. – С. 11.

Лауреати премії ім. Дмитра Нитченка // Літ. Україна. – 2009. – 28 січ. – С. 2.

Марценюк П. Життя – крізь себе / П. Марценюк // Волинь. – 1994. – 17 листоп. – С. 4.

Номінації та переможці «Людина року Волинського краю 2007» // Free-Time. – 2008. – № 4. – С. 8–9.

Остапович Ю. Василь Простопчук: «Вважаю себе людиною веселої невдачі і вдачі, і дачі» / Ю. Остапович // Діалог. – 2010. – 24 черв. – С. 4.

Островський І. Музика із віршів і малюнків / І. Островський // День. – 2002. – 23 квіт. – С. 2.

Пирожко С. Ближче до ближнього / С. Пирожко // Телерадіогазета. – 2009. – 26 серп. – С. 16–17.

Романюк Н. «Мій ліричний герой там, де двоє...» / Н. Романюк // Віче. – 2005. – 17 листоп. – С. 2.

Слабошпицький М. Анкета «Письменник – читач» / М. Слабошпицький // Київ. – 2010. – № 7–8. – С. 179–180.

Слабошпицький М. Його рідна творча стихія / М. Слабошпицький // Літ. Україна. – 2011. – 3 берез. – С. 6.

Слабошпицький М. Якщо говорити в жанрі подяки / М. Слабошпицький // Літ. Україна. – 2011. – 3 лют. – С. 5.

Сьомочкіна О. «Ніхто так поетично вам не скаже...» / О. Сьомочкіна // Слово і час. – 2008. – № 12. – С. 89–91.

Філатенко А. Творчий вечір Василя Простопчука / А. Філатенко // Волинь. – 1995. – 23 листоп. – С. 4.

Цюриць С. Сім домів під дахом одним / С. Цюриць // Віче. – 1996. – 4 лип. – С. 5.

Штинько В. Дещо буденні нотатки у день ювілею / В. Штинько // Волинь. – 1992. – 19 листоп. – С. 4.

«Я прочитав Василя Простопчука» // Луцьк. замок. – 1997. – 29 трав. – С. 2.

Якименко М. Соціалізм на окремому хуторі / М. Якименко // Голос України. – 2005. – 4 черв.

Якубовська М. Відзеркалля / М. Якубовська // Дзвін. – 2005. – № 5/6. – С. 58–81.

Василь Простопчук // Письменники Волині : довід. Волин. обл. орг. Нац. спілки письм. України. – Луцьк, 2010. – С. 55–59.

Василь Простопчук // Сучасні письменники України : біобібліогр. довід. / упоряд. А. Гай. – К., 2011. – С. 381.

Павлюк І. Простопчук Василь Васильович / І. Павлюк // Українська журналістика в іменах : матеріали до енциклопед. слов. – Львів, 2000. – Вип. 7. – С. 286.

21 ЛИСТОПАДА**90 років від дня народження М. П. Кучери (1922–1999) – українського археолога**

Михайло Петрович Кучера народився 21 листопада 1922 р. в с. Березівці Наровлянського району Гомельської області (зараз Республіка Білорусь) у селянській сім'ї. Закінчивши в червні 1941 р. середню школу, він вже в липні був мобілізований до лав Червоної Армії. Брав участь у боях Західного, Брянського й Другого Білоруського фронтів на землях Росії, Білорусії, Польщі. Про особисту мужність свідчать бойові нагороди – орден Червоної Зірки, численні медалі, серед яких – і польські урядові нагороди.

Після демобілізації наприкінці 1946 р. М. П. Кучера вступає на історичний факультет Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка (1947–1952). Будучи студентом, брав активну участь у роботах археологічних експедицій. Поступово формувалося коло його наукових інтересів, тісно пов'язане з археологією княжої доби, зокрема вивченням давньоруських укріплених центрів.

Закінчивши з відзнакою вуз, стає аспірантом Інституту археології АН УРСР (1952–1953 рр.). Упродовж 1950-х – початку 1960-х рр. учений керує роботою археологічних загонів з дослідження давньоруських та пізньосередньовічних укріплених поселень у Побужжі, Пороссі, Придніпров'ї. У 1960 р. захистив кандидатську дисертацію, присвячену історичній інтерпретації та аналізу археологічного матеріалу багатолітніх різночасових досліджень давньоруського літописного міста Пліснеська.

У 1960–1970-х рр. минулого століття він активно досліджував археологічні пам'ятки поблизу Луцька. З-під пера вченого виходять статті «Археологические исследования Волынского отряда» (1968), «Ранньосередньовічне городище поблизу с. Затурці на Волині» (1972), «Розкопки на околиці Луцька» (1972), «Поселення волинян на околиці м. Луцька» (1975) та ін.

М. П. Кучері належить пріоритет серед вітчизняних учених у виділенні та опису надзвичайно важливої для середньовічної археології групи керамічних виробів XIV–XV ст., яку попередні дослідники не відрізняли від власне давньоруської і датували XII–XIII ст. Це дало змогу датувати пізньосередньовічні комплекси на території України.

Кілька років (1974–1976) М. П. Кучера очолював відділ польових досліджень, паралельно проводячи інтенсивні археологічні роботи на так званих Змієвих валах. За десятиліття копіткої та сумлінної праці, поєднаної з вивченням величезного обсягу писемних джерел, дослідникові вдалося переконливо довести, що згадані вали є фортифікаційними спорудами періоду Київської Русі. Розроблену ним концепцію походження цих оборонних споруд було покладено в основу висновків докторської дисертації, захищеної 1988 р.

Перу вченого належить близько 80-ти наукових праць. Найважливішими серед них є монографії «Змиевы валы Среднего Поднепровья» (К., 1987), «Древнерусские поселения Среднего Поднепровья» (колектив авторів. – К., 1984), «Древний Пліснеськ» (1962). Михайло Петрович брав активну участь у написанні й редагуванні III тому «Археології Української РСР». У 1977 р. за цю працю вчений удостоєний високого звання лауреата республіканської Державної премії.

З 1990 р. до смерті у 1999 р. М. П. Кучера – консультант сектору давньоруської та середньовічної археології. Цю роботу вчений поєднував із активними науковими польовими пошуками. Він був керівником загону, який у с. Суботіві Черкаської області досліджував масток гетьмана Богдана Хмельницького. У цей період діяльності найбільш значним науковим результатом є підготовлений до друку рукопис фундаментальної монографії про городища епохи Київської Русі на території України.

**Світлана Локайчук,
Григорій Охріменко**

Література:

Археологія Української РСР : у 3 т. Т. 3 : Ранньослов'янський та давньоруський періоди / ред. колегія тому: В. Й. Довженюк (відп. секретар), М. П. Кучера, А. Т. Сміленко. – К. : Наук. думка, 1975. – 502 с.

Кучера М. П. Археологические исследования Волынского отряда / М. П. Кучера // Археологические исследования на Украине 1968 г. – К., 1977. – Вып. 3. – С. 242–245.

Кучера М. П. Древний Пліснеськ / М. П. Кучера // Археологічні пам'ятки УРСР. – К., 1962. – Т. 12. – С. 3–56.

Кучера М. П. Основні етапи розвитку стародавнього Пліснеська / М. П. Кучера // Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині. – К., 1959. – Вип. 2. – С. 132–145. – (Академія наук Української РСР).

Кучера М. П. Ранньосередньовічне городище поблизу с. Затурці на Волині / М. П. Кучера // Середні віки на Україні. – К. : Наук. думка, 1972. – Вип. 1. – С. 174–197.

Кучера М. П. Раскопки у с. Затурцы на Волыни / М. П. Кучера // Археологические исследования на Украине 1967 г. – К., 1968. – Вып. 2. – С. 194–197.

Кучера М. П. Розкопки на околиці Луцька / М. П. Кучера // Археологічні дослідження на Україні 1969 р. – К., 1972. – Вип. 4. – С. 316–318.

Кучера М. П. Дослідження городищ на Волині й Поділлі / М. П. Кучера // Археологія. – К., 1979. – Вип. 29. – С. 62–72.

Кучера М. П. Ранньосередньовічне городище поблизу с. Затурці на Волині / М. П. Кучера // Середні віки на Україні. – К., 1971. – Вип. 1. – С. 176–187.

Кучера М. П. Раскопки Змиевых валов / М. П. Кучера // Археологические открытия 1983 года / отв. ред. доктор ист. наук Р. М. Мунчаев. – М., 1985. – С. 302–303. – (Академия наук СССР).

Кучера М. П. Поселення волинян на околиці м. Луцька / М. П. Кучера // Археологія. – К., 1975. – № 15. – С. 98–103.

До 75-річчя Михайла Петровича Кучери // Археологія. – 1998. – № 1. – С. 154–155.

Терський С. Історія археологічних досліджень та історичного краєзнавства Волині / С. Терський. – Львів, 2010. – 380 с.

Про М. П. Кучеру – див. Іменний покажчик.

Толочко П. П. Пам'яті Михайла Петровича Кучери / П. П. Толочко, С. Д. Крижицький, В. Д. Баран // Археологія. – 1999. – № 2. – С. 157.

21 ЛИСТОПАДА

110 років від дня народження О. І. Казимірчак-Полонської (1902–1992) – українського астронома

Олена Іванівна Казимірчак-Полонська народилася 21 листопада 1902 р. в с. Селець Володимир-Волинського повіту. Навчалася у Варшавській, Петроградській, Новгород-Сіверській гімназіях, останній рік – у Луцькій жіночій, яку закінчила 1919 р. з золотою медаллю. В 1920 р. здала додаткові екзамени при чоловічій Луцькій гімназії й отримала атестат зрілості.

Один рік (1921 р.) служила в Луцькому окружному суді. 1922 р. вступила на фізико-математичний факультет Львівського університету, після закінчення якого з 1928 по 1929 рр. працювала асистентом на кафедрі астрономії. У 1930–1934 рр. була позаштатним асистентом в астрономічній обсерваторії Варшавського університету, де успішно захистила дисертацію «Про планетоцентричний рух комет» і отримала у 1934 р. вчений ступінь доктора філософії.

У 1935–1939 рр., ймовірно, за сімейними обставинами (батько помер у 1926 р.), жила і працювала управителькою в маєтку матері «Селець», який у кінці 1939-го, з приходом Радянської влади, добровільно віддали сільському комітету. В ці роки вона не полишає роботу – відвідує Варшаву і продовжує опрацювання даних про рух комет. У Польщі знаходить своє кохання – молодого вченого-іхтіолога Леона Казимірчака, який теж працює у Варшавському університеті. У 1936 р. молоді люди одружуються. У 1937 р. в подружжя народжується син Сергій.

На початку 1940-х рр. О. І. Казимірчак-Полонська повертається до Львова, де працює старшим науковим співробітником астрономічного інституту. В кінці червня 1941 р. після активних бомбардувань Львів був окупований німцями. Почалися роки воєнного лихоліття, які стали черговим, тяжким випробуванням для сім'ї Полонських. На початку 1944 р. на прохання чоловіка Леона, поляка за національністю, разом з матір'ю сім'я переїздить до Варшави. Але їм не судилося бути разом, війна розлучила Олену з чоловіком назавжди...

У квітні 1945 р. разом з матір'ю і сином виїхали добровільними переселенцями до Херсону, де до осені 1948 р. працювала старшим

викладачем кафедри математики Херсонського педагогічного інституту. В Херсоні від менінгіту помирає син Сергійко...

Розлука з чоловіком і втрата єдиного сина не зламали духу цієї мужньої жінки. В кінці 1948 р. Олена Іванівна переїздить до Ленінграду, де на запрошення директора Інституту Теоретичної Астрономії Академії наук СРСР М. Ф. Суботіна працює науковим співробітником. У 1950 р. захищає кандидатську дисертацію в Головній Академічній Обсерваторії Академії наук СРСР Пулково. У листопаді того ж року під час «сталінської» чистки її звільняють з роботи, а взимку 1951 р. Олену Іванівну арештовують, і довгих вісім місяців вона проводить у Бутирській тюрмі.

У 1952 р. знову повернулася до Херсону, викладала математику в суднобудівному технікумі. В цей час Полонська дізнається про смерть матері, яка померла в лікарні для душевнохворих під час її відсидки.

З 1953 р. Олена Іванівна – доцент на кафедрі математики в Одеському педагогічному інституті, викладала вищу математику і астрономію, була організатором і керівником астрономічного гуртка імені Ф. О. Бредихіна, який відвідували понад 100 студентів. У 1954 р. гуртківці отримали 20 премій Міністерства вищої освіти за підготовлений ними «Сборник по малым планетам», а в 1956 р. астрономічний гурток під керівництвом Олени Іванівни провів масштабну астрономічну конференцію і видав збірник «Ф. А. Бредихин».

З осені 1956 р. по 1 січня 1979 р. О. І. Казимірчак-Полонська знову проживає і працює в Ленінграді – старшим науковим співробітником Інституту теоретичної астрономії Академії наук СРСР. У цей період захистила дисертацію в Головній Астрономічній Обсерваторії Академії наук СРСР у Пулкові (1968). У січні 1969 р. Президія Академії наук СРСР присудила премію ім. Ф. О. Бредихіна в розмірі 1000 рублів доктору фізико-математичних наук О. І. Казимірчак-Полонській за серію робіт з теорії руху короткоперіодичних комет і проблем еволюції їх орбіт (Вестник Академии наук СССР (отдельный список). – № 4. – Москва, 1969 ; С. 124).

У 1970 р. О. І. Казимірчак-Полонська розробила програму і організувала Симпозіум № 45 Міжнародного Астрономічного Союзу в Ленінграді, а також стала одним із авторів праць цього Симпозіуму. Впродовж шести років – з 1973 по 1978 рр. – Олена Іванівна була членом організаційного комітету комісії № 20 Міжнародного Астрономічного Союзу, а з 1976 р. – головою робочої групи астрономічної ради Академії наук СРСР «Динамика малых тел Солнечной системы». У жовтні 1978 р. малій планеті № 2006 було присвоєне ім'я – «Полонська», а Олені Іванівні Казимірчак-Полонській вручене «Почесне свідоцтво», що підтвердило цей факт.

У січні 1979 р. О. І. Казимірчак-Полонська вийшла на пенсію, але продовжувала наукову роботу. Основні її праці присвячені кометній, метеоритній астрономії з позицій небесної механіки.

У період з 1961 по 1984 рр. О. Казимірчак-Полонська опублікувала в СРСР і за кордоном близько 70 статей (понад 1200 друкованих аркушів). На початку 1985 р. Олена Іванівна послала 2 статті до Риму на міжнародну конференцію. Одна з цих статей під назвою «Review of studies on capture of comets by Neptune and it's role in the dynamic evolution of cometary orbits» зберігається у фондах Волинського краєзнавчого музею з дарчим підписом: «К 900-летнему Юбилею города Луцка от автора Е. И. Казимирчак-Полонской. 19.08.1985» (ВКМ, КДФ інв. ном. 11356).

У кінці 1980-х рр. Олена Іванівна прийняла постриг. За благословенням Патріарха Олексія їй залишили ім'я Олена. Матушка Олена і надалі займається науковою роботою – виконує об'ємну перекладацьку роботу, читає лекції слухачам Академії, студентам духовних шкіл, працює над статтями про святого благовірного князя Олександра Невського та свого духовного наставника богослова – Сергія Булгакова.

Незадовго до смерті Олена Іванівна втрачає зір, а в останній рік – можливість самостійно ходити. Попри все вона вже легально створює общину Сергія Радонежського, співпрацює з лікарями, що створюють епархіальну лікарню Ксенії Блаженної для одиноких і старих людей.

Про свій досвід на шляху духовного пізнання світу монахиня Олена розповіла в праці «Про дію благодаті Божої в сучасному світі» (видана Московським Православним університетом у 2002 р.).

30 серпня 1992 р. монахиня Олена, в миру Олена Іванівна Казимірчак-Полонська, померла.

Серед 22-х імен професорів і викладачів Херсонського педагогічного університету, занесених на меморіальний знак, що встановлений на честь 90-річчя вузу, є ім'я Казимірчак-Полонської – славної волинянки, вченого-астронома, доктора фізико-математичних наук.

Ілона Несторук

Література:

Несторук І. «Полонська» – мала планета № 2006 / І. Несторук // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Олександр Цинкаловський і край : матеріали XXVII Міжнар. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 1020-ій річниці від перш. писем. згадки про Володимир та 110-річчю від дня народж. О. Цинкаловського. – Луцьк, 2008. – С. 176–178.

Демчук А. «Відкриваючи небо молитвами» / А. Демчук // Гроно. – 2011. – № 2. – С. 23–29.

Клімчук Л. Іменем волинянки нарекли планету / Л. Клімчук // Луцьк. замок. – 2009. – 2 квіт. – С. 9.

Куцик О. Тричі професор стала черницею у 70 років / О. Куцик // Сім'я і дім. – 2009. – 26 листоп. – 2 груд. – С. 22.

Надюкова І. Селецька тричі професорка і матушка Єлена / І. Надюкова // Слово правди. – 2011. – 12 трав. – С. 6.

Наша землячка // Володимир вечірній. – 2011. – 12–18 трав. – С. 5.

24 ЛИСТОПАДА

70 років від дня народження Г. С. Маслай (1942) – волинського педагога, доцента, заслуженого працівника народної освіти України

Ганну Семенівну Маслай знають на Волині та далеко за її межами як керівника з багаторічним досвідом роботи, науковця, громадського діяча і людину доброї душі та відкритого серця.

Ганна Семенівна народилася 24 листопада 1942 р. в селі Сосни на Іваничівського району в багатодітній сім'ї Семена Аполінарійовича та Олени Юхимівни Стульських.

Освіту здобувала у Соснинській семирічній та Володимир-Волинській ЗОШ № 1, у 1960–1965 рр. навчалася на фізико-математичному факультеті Луцького державного педагогічного інституту імені Лесі Українки, у 1985 р. з відзнакою закінчила Академію суспільних наук у Москві.

Трудову діяльність розпочала у 1965 р. вчителем математики Поромівської середньої школи, працювала заступником директора, директором цієї школи. У Поромові збудувала нову школу на 480 місць. Настирливість у роботі, глибоку повагу до людей, повну самопожертву в організації навчання і виховання майбутнього громадянина, господаря своєї землі помітили односельчани. Ці риси молодого спеціаліста стали вирішальними при обранні Г. С. Маслай заступником голови місцевого колгоспу, секретарем партійного комітету колгоспу у 1971 р., секретарем Іваничівського райкому партії у 1977–1980 рр.

Наступний період життя – посада заступника голови Волинської обласної ради народних депутатів (1980–1984) – приніс громадське визнання як керівника з масштабним мисленням і державною відповідальністю за доручену справу.

двадцять чотири роки очолювала Ганна Семенівна Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти. Зміцнення колективу, постійний пошук нових ідей і технологій, значне розширення навчально-матеріальної бази за рахунок будівництва нового навчального корпусу, обладнання сучасних лабораторій, вибір нових форм і методів курсової підготовки вчителя, зміна структури інституту, завершенням якої стало створення кафедр та науково-дослідних лабораторій, видання науково-методичного часопису «Педагогічний пошук», відкриття музею «Історія освіти Волині», постійний творчий неспокій забезпечили високий авторитет ректора серед педагогічної громадськості області.

У 2008 році Г. С. Маслай вийшла на пенсію, однак продовжує працювати завідувачем методичного кабінету Центру туризму, спорту і екскурсій. За її ініціативи вже чотири роки поспіль проводяться обласні педагогічні читання «Серце віддане дітям», присвячені пам'яті видатного українського педагога В. О. Сухомлинського.

Значним є науковий доробок Ганни Семенівни. Це – понад 100 найменувань статей у фахових, методичних, педагогічних виданнях, методичних рекомендацій. Вона неодноразово була організатором та учасником міжнародних, всеукраїнських, обласних, районних науково-методичних і краєзнавчих конференцій.

Г. С. Маслай – активний громадський діяч. Багато років поспіль очолює Волинську обласну раду жінок, обиралася депутатом Іваничівської районної, Волинської обласної (1998–2004) рад, членом президії Волинського обласного комітету профспілки працівників освіти і науки. Нині працює радником голови Волинської облдержадміністрації Б. П. Клімчука (на громадських засадах).

За успіхи в роботі Г. С. Маслай нагороджена орденом «За заслуги» III ступеня (1997), орденом Трудового Червоного Прапора (1976), медаллю А. С. Макаренка (1993), орденом Святої Великомучениці Варвари Української православної церкви (2005), Почесною грамотою Міністерства освіти і науки України (1993, 1998, 2003, 2004, 2009, 2010), Почесною грамотою Волинської обласної ради (2000, 2001, 2008), Почесною грамотою Волинської обласної державної адміністрації (2007), відзнакою МВС України «За сприяння органам внутрішніх справ» (2005), Почесною грамотою Луцької міської ради (2000), Почесною грамотою Іваничівської районної ради (2002), Грамотами Національної спілки краєзнавців України (2009), Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді (2010), Почесною грамотою Спілки жінок України (2007), відзначена званням «Заслужений працівник народної освіти України» (1992), нагрудним значком «Відмінник народної освіти» (1985 р.), «Відмінник освіти України» (1991).

**Геннадій Бондаренко,
Галина Романчук**

Література:

Маслай Г. С. Відомі освітяни Волині / Г. С. Маслай // Минуле і сучасне Волині : історичні постаті краю : тези доп. та повідомл. V Волин. іст.-краєзн. конф. – Луцьк, 1991. – С. 186–187.

Маслай Г. С. Волинський інститут удосконалення вчителів – науково-методичний центр підвищення кваліфікації працівників народної освіти / Г. С. Маслай // Минуле і сучасне Волині : освіта, наука, культура : тези доп. та повідомл. IV Волин. іст.-краєзн. конф. – Луцьк, 1990. – Ч. II. – С. 83–85.

Маслай Г. Історія Володимир-Волинського в краєзнавчій освіті / Г. Маслай // Минуле і сучасне Волині та Полісся : Володимир-Волинський в історії

України та Волині : матеріали XIV Волин. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 13-й річниці Незалежності України та 680-й річниці надання місту Володимир-Волинському Магдебурзького права. – Луцьк, 2004. – С. 473–474.

Маслай Г. Краєзнавство в системі шкільної та післядипломної педагогічної освіти / Г. Маслай // Минуле і сучасне Волині та Полісся : Камінь-Каширський в історії Волині та України : матеріали XX Волин. обл. наук.-практ. іст.-краєзн. конф., присвяч. 15-й річниці Незалежності України, 810-й річниці перш. писем. згадки м. Каменя-Каширського та 100-й річниці від дня народж. укр. літературознавця Євгена Шабліовського. – Луцьк, 2006. – С. 12–13.

Маслай Г. Краєзнавча освіта і волинезнавство / Г. Маслай // Минуле і сучасне Волині та Полісся : Олика і Радзивіли в історії Волині та України : матеріали XVIII Волин. наук.-практ. іст.-краєзн. конф. – Луцьк, 2006. – С. 53–57.

Маслай Г. С. Про створення Волинського музею освіти / Г. С. Маслай // Минуле і сучасне Волині : краєзнавство : історія, здобутки, перспективи : тези доп. і повідомл. II регіонал. «Велика Волинь» і IV обл. іст.-краєзн. конф. – Луцьк, 1992. – С. 60–62.

Маслай Г. Сучасні проблеми краєзнавчої освіти на Волині / Г. Маслай // Минуле і сучасне Волині та Полісся : історія сіл і міст Західного Полісся. Маневиччина : матеріали XIII Волин. наук. іст.-краєзн. конф. – Луцьк, 2004. – С. 473–74.

Маслай Г. Сучасні проблеми краєзнавчої освіти на Волині / Г. Маслай // Минуле і сучасне Волині та Полісся : Ковель і ковельчани в історії України та Волині : матеріали XII Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 12-й річниці незалежності України і 485-й річниці надання Ковелю Магдебурзького права. – Луцьк, 2003. – Ч. 1. – С. 25–28.

Бондаренко Г. Краєзнавча освіта і волинезнавство / Г. Бондаренко, Г. Маслай // Минуле і сучасне Волині та Полісся : Луцький район : історія, сучасність, перспективи : матеріали XXII обл. наук.-практ. іст.-краєзн. конф. – Луцьк, 2007. – С. 4–7.

Маслай Г. С. Виховуємо громадянина / Г. С. Маслай // Пед. пошук. – 2000. – № 2. – С. 15.

Маслай Г. С. Головне – науковість і професіоналізм / Г. С. Маслай // Пед. пошук. – 2002. – № 1. – С. 7–8.

Маслай Г. С. Жінка і майбутнє нації / Г. С. Маслай // Пед. пошук. – 2000. – № 1. – С. 9–15.

Маслай Г. С. Модернізація науково-методичної роботи у системі післядипломної педагогічної освіти / Г. С. Маслай // Пед. пошук. – 2007. – № 3. – С. 6–8.

Маслай Г. С. Науково-методичний супровід освітнього процесу / Г. С. Маслай // Пед. пошук. – 2005. – № 3. – С. 7–10.

Маслай Г. С. Післядипломна педагогічна освіта : досвід, проблеми, перспективи / Г. С. Маслай // Пед. пошук. – 2002. – № 4. – С. 13–14.

Маслай Г. С. Розвиток творчого потенціалу вчителя / Г. С. Маслай // Післядипломна освіта в Україні. – 2008. – № 1. – С. 32–35.

Маслай Г. С. Управління системою науково-практичної роботи / Г. С. Маслай // Пед. пошук. – 2002. – № 2. – С. 12–14.

* * *

Про нагородження відзнакою Президента України – орденом «За заслуги»: Указ Президента України від 28 лютого 1997 року // Освіта України. – 1997. – 14 берез. – С. 2.

Буркіна Н. Авторська школа ректора Галини Маслай / Н. Буркіна // Освіта України. – 2006. – 29 квіт. – С. 6–8.

Кучеренко Н. Навчити бачити, навчити вчитися, навчити любити / Н. Кучеренко // Волинь-нова. – 2010. – 2 жовт. – С. 4.

Миколайчук Н. Обласна школа молодого педагога / Н. Миколайчук // Луцьк. замок. – 2003. – 2 жовт. – С. 2.

Філатенко А. «Знаю сільські проблеми» / А. Філатенко // Волинь. – 1994. – 23 лип.

Формула всезнання // Луцьк. замок. – 2003. – 6 берез. – С. 11.

* * *

Маслай Ганна Семенівна // Жінки України : біогр. енцикл. слов. – К., 2001. – С. 277–278

Маслай Ганна Семенівна // Хто є хто на Волині : видатні земляки : довід.-біогр. вид. – К., 2003. – Вип. I. – С. 27.

26 ЛИСТОПАДА

100 років від дня народження Г. М. Канішевського (1912–1991) – українського актора і режисера, народного артиста України

Григорій Митрофанович Канішевський народився 26 листопада 1912 р. в Києві. Григорій Митрофанович – людина багатогранного таланту. Волиняни знають його і як автора кількох оповідань, він пробував свої сили також і в драматургії. Однак передусім він – актор, який не зупиняється на досягнутому. Один із «секретів» його успіху – прагнення знайти найменші деталі для характеристики своєї ролі.

Цікава життєва і творча біографія Г. Канішевського. Батько працював на залізниці оглядачем вагонів і помер у 1920 р. від петлюрівських шомполів. Після смерті батька жити стало важко. Працював лише старший брат Савва. Решта дітей – школярі. Мати була неписьменною. Часто під час жнив їздила до свого рідного села Рудьківка, що на Чернігівщині, жати за сніп. А малому Григорію доводилось у Києві торгувати холодною і смачною колодязною водою, сидячи з відром і квартою на розі своєї вулиці. Бажання стати актором було головною мрією його складного дитинства.

У 1927 р. Григорій Канішевський закінчує семирічну трудову школу ФЗУ залізничників у Києві й продовжує навчання у школі ФЗУ при Українському кондитерському об'єднанні. Закінчивши її і трохи попрацювавши на кондитерській фабриці, він за порадою старшого брата почав учитися і водночас працювати токарем з металу на Київському паровозовагоноремонтному заводі.

Брав участь у драматичному колективі клубу залізничників імені Фрунзе, що на Деміївці.

На початку 1930-х рр. в Україні створюється мережа робітничо-селянських театрів. Долю молодого актора вирішив перегляд вистави «Лісова пісня», де Григорій Митрофанович виконував роль Перелесника. Згодом його запрошують як актора до Другого Робітничо-селянського театру у місті Бородянка під Києвом. Йшли п'єси «Родина щіткарів», «Підземна Галичина» М. Ірчана, «Наталка Полтавка» І. Котляревського та інші.

У 1932 р. базою Другого Робітничо-селянського театру імені Шевченка стає місто Черкаси.

Йшов страшний 1932 р. По селах їздили на підводах. Грали у великих сільських хатах. Освітлення – газові лампи. Дуже часто доводилося чути від голови колгоспу: «Вистави не буде, платити немачим, та й настрої у людей не той. Пробачте!».

Коли під час відпустки актор приїздив додому в Київ, то чув на свою адресу: «Може б, ти вже покинув дурня валяти? Час вже влаштовуватись на справжню роботу!». Але роки йшли, театр міцнів і бажання продовжити акторську нелегку і цікаву працю не полишали Канішевського. Репертуар став серйозним. Грали навіть «Бориса Годунова» О. Пушкіна. Черкаський театр мав авторитет, великий успіх у глядачів.

Почалася Велика Вітчизняна війна. 13 вересня 1941 р. театр перестав існувати. Але тільки на деякий час. У ворожому оточенні не був знищений дух митців, їхня готовність перемагати обставини і працювати.

У 1942 р. Григорія Канішевського було призначено директором театру. Він виправдав довіру. І як директор зробив усе можливе, щоб Черкаський театр імені Т. Шевченка швидше почав діяти. Саме він невдовзі став провідним актором Миргородського пересувного театру.

Життя Канішевського, як і кожного актора, це насамперед – пошуки нового, вдосконалення своєї майстерності. Шлях артиста – непряма дорога. Тільки той досягне її вершин, хто не боїться труднощів, хто спирається на підтримку людей.

Новий етап у творчості Григорія Митрофановича пов'язаний з його приїздом на Волинь. Нелегко актору дається кожна нова роль. Кожен образ – це вистраждане і пережите, це – чийсь життєвий досвід. Саме на сцені Волинського обласного музично-драматичного театру імені Тараса Шевченка, служінню якому віддав більше як 30 літ, особливо яскраво розцвів його талант.

На обласній сцені ним зіграно понад 350 ролей у творах класичної й сучасної світової та української драматургії. Серед них – образ Кобзаря («Катерина» Т. Г. Шевченка), Гурмана («Украдене щастя» І. Франка), Карбишева («Коли мертві оживають» І. Рачади), графа Альмавіви («Весілля Фігаро» Бомарше), Городничого («Ревізор» М. Гоголя).

Канішевський першим на українській сцені зіграв Федора Протасова у «Живому трупі» Толстого, майстерно відтворив образ селянина Тараса Голоти у «Правді» Корнійчука та багато інших.

Григорій Канішевський здійснив постановки кількох вистав, сам створив драматичні твори «Осине гніздо» і «Шахтарська рапсодія». Сім років він викладав у студії при обласному театрі.

Високу оцінку роботі волинського актора дав народний артист України А. М. Бучма після спільного виступу у п'єсі «Макар Діброва». З великим успіхом йшли на сцені вистави, де Григорій Митрофанович виступав разом з народною артисткою країни Наталією Ужвій.

Підсумком великого творчого доробку було присвоєння Г. М. Канішевському звання заслуженого артиста республіки. А в 1964 р. йому за самовіддану працю присвоєно звання народного артиста України.

Зі спогадів Людмили Приходько – народної артистки України: «Він любив життя, людей, природу, красу. Коли в його саду виростили яблука, він привіз до театру два мішки і, щедро пригощаючи всіх нас, говорив: „Їжте на здоров'ячко, нехай це будуть яблука пізнання, а не розбрату“.

Першого листопада 1991 р. актор помер. У будинку на проспекті Волі, де проживав Г. М. Канішевський, відкрито меморіальну дошку.

Людина живе доти, поки жива пам'ять про неї. А його пам'ятають і в родині, і, звичайно, в колективі театру.

Людмила Кревська

Література:

Гайдабура В. Під колесами військової машини / В. Гайдабура // Укр. театр. – 1998. – № 3. – С. 25–28.

Галич Н. Поки жива пам'ять / Н. Галич // Луцьк. замок. – 1997. – 27 листоп. – С. 3.

Приходько Л. Майстер сцени / Л. Приходько // Волинь. – 1997. – 25 листоп.

У ці дні колись : луцькі театри пам'ятають неперевершені ролі народного артиста України Григорія Канішевського // Волинь. – 2002. – 26 листоп. – С. 1.

Філатенко А. Збережена пам'ять про митця / А. Філатенко // Волинь. – 1995. – 30 берез.

Шафета П. До чого серце кличе / П. Шафета // Рад. Волинь. – 1965. – 1 січ.

* * *

Канішевський Григорій Митрофанович // Митці України : енцикл. довід. – К., 1992. – С. 286.

26 ЛИСТОПАДА**50 років від дня народження В. В. Смирнова (1962) –
балетмейстера державного академічного українського
народного хору обласної філармонії, заслуженого
артиста України**

Валерій Васильович Смирнов народився 26 листопада 1962 р. в м. Луцьку в сім'ї робітників. У 1968–1975 рр. навчався в СШ № 8. Першою школою хореографії для майбутнього балетмейстера став танцювальний гурток Луцького палацу піонерів.

У 1975 р. вступив до Київського державного хореографічного училища – єдиного на ті часи навчального закладу республіки, котрий готував фахових артистів балету. У 1980 р., закінчивши його з відзнакою, працював за цільовим направленням у Харківському обласному театрі музичної комедії.

У 1981–1983 рр. Валерій Смирнов проходить строкову службу в лавах Радянської Армії, в ансамблі пісні й танцю Київського Червонопрапорного військового округу. Після демобілізації, повернувшись до Луцька, працює у Волинській обласній філармонії на посаді артиста балету Волинського державного українського народного хору.

Уже на початках своєї професійної кар'єри Валерій Васильович, окрім концертної діяльності, здійснює функції репетитора-хореографа. Самобутній, харизматичний, наділений яскравою сценічною зовнішністю і багатою танцювальною мовою, молодий артист одразу чудово проявив себе як соліст ряду вокально-хореографічних композицій: «На Івана, на Купала», «Лісочка», «Троїсті музики», «Козацькі забави», «Пролог за мотивами „Лісової пісні“ та ін.

У 2000–2002 рр. Валерій Смирнов продовжує свої професійні студії на факультеті хореографії Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв м. Києва. У 2002 р., закінчивши вуз із відзнакою, отримує диплом балетмейстера. Паралельно з навчанням, з 2000 р. посідає посаду головного балетмейстера Волинського державного академічного народного хору.

Упродовж багатьох років Валерій Васильович плідно трудиться на педагогічній ниві – на посаді репетитора-балетмейстера Волинського народного хору, в народному ансамблі танцю «Радість» Луцького Палацу учнівської молоді. До речі, художнім керівником ансамблю «Радість» є старша сестра Валерія Смирнова – заслужений працівник культури України Галина Степанівна Соколова. Свого часу саме ця талановита жінка, котра належить до числа перших хореографів області, допомогла йому зробити перші кроки в оволодінні мистецтвом танцю.

Із 2002 р. Валерій Васильович – викладач-доцент кафедри хореографії інституту мистецтв Волинського національного

університету імені Лесі Українки. Нині він по праву може пишатися цілою плеядою своїх вихованців – професійних артистів балету, керівників та педагогів хореографічних колективів Волині. Гідно продовжують батьківську справу й сини Валерія Смирнова. Старший – Роман – викладач українського та народно-сценічного танцю на кафедрі хореографії ВНУ імені Лесі Українки, а молодший – Ярослав – керівник групи народного ансамблю «Радість». Обоє вони є солістами танцювальної групи Волинського народного хору.

Просвітницька діяльність Валерія Смирнова має досить широку географію, адже численні майстер-класи для хореографів він проводив у різних регіонах України, а також за її межами (Польща, Канада, Бразилія).

Важливою віхою у творчій біографії балетмейстера є постановка хореографічних композицій, які стали справжньою окрасою концертних програм творчих колективів краю. За словами артиста, саме цей вид діяльності вимагає найбільшої концентрації творчих сил, і, найголовніше, – змушує зануритись у глибину віків, до фольклорних джерел.

У 2002 р. творчі заслуги В. В. Смирнова відзначено почесним званням «Заслужений артист України».

Людмила Завада

Література:

Єфіменко В. Співає хор Волинський / В. Єфіменко : спогади. – Луцьк: Волин. обл. друк., 2006. – 64 с.

Філатенко А. Валерій Смирнов: «Мій талант продовжують діти» / А. Філатенко // Волинь-нова. – 2002. – 15 жовт. – С. 3.

Філатенко А. Мистецька візитка Волині / А. Філатенко // Волинь-нова. – 2008. – 11 жовт. – С. 9.

Філатенко А. Перлина землі Волинської / А. Філатенко // Волинь-нова. – 2011. – 29 трав. – С. 12.

Філатенко А. Різдвяний концерт Волинського хору / А. Філатенко // Волинь-нова. – 2008. – 24 січ. – С. 4.

Шишко Л. Україну об'єднує Волинський народний хор / Л. Шишко // Відомості. – 2008. – 5–11 черв. – С. 20.

* * *

Єфіменко С. Державний академічний Волинський народний хор / С. Єфіменко // Хто є хто на Волині : наші земляки : довід. біогр. вид. – К., 2004. – С. 116–117.

Максименко Г. А. Волинський державний академічний народний хор / Г. А. Максименко // Енциклопедія Сучасної України. – К., 2006. – Т. 5. – С. 70.

7 ГРУДНЯ**60 років від дня народження Н. С. Кумановської (1952) – української художниці**

Наталія Сергіївна Кумановська народилась 7 грудня 1952 р. в місті Володимирі-Волинському у родині адвоката Сергія Ременяки. Від 1954 р. мешкає в Луцьку.

З раннього дитинства захоплювалася малюванням. Після закінчення Луцької дитячої художньої школи навчалась у Львівському училищі прикладного та декоративного мистецтва імені Івана Труша на факультеті художнього розпису (провідні викладачі з фаху: Р. Яцків, Р. Безпалків, С. Костирко). У 1977 р. повернулася до Луцька.

У 1978–2003 рр. працювала викладачем Луцької дитячої художньої школи. Окрім роботи з дітьми, наполегливо займалася творчою діяльністю. Разом із чоловіком Миколою Кумановським брала активну участь у художньому житті Луцька, формуючи власний мистецький простір.

Авторська графіка, малярство, оформлення книг – це провідні види творчої діяльності Наталі Кумановської. Одна з особливостей її як мистця – надзвичайно вдумливе ставлення до процесу роботи над твором. Композиційна будова, колорит, увесь зображальний ряд, аж до найменших деталей, гармонійно осмислені, виражені, розкривають головні задуми інколи предивних сюжетів («Квітничарки», «На березі вічної ріки», «Продавщиці риби», ін.). Відтак доробок Наталі Кумановської не є особливо чисельний. Однак означений він цілісністю та послідовністю пошуків. Якщо художниця працює в графіці, то її можна назвати справжнім віртуозом лінії. Олійне малярство Наталі Кумановської, особливо останніх років, – це витончені тональні вібрації кольорів, віртуозність контурів, проникливе звучання ліричного, настроєвого лейтмотиву. І все ж, чи не найважливішим у творах мисткині є те, що за видимим спокоєм, мрійливою безконфліктністю образів приховано глибинний зміст, ідеї конкретні й відвічно важливі. «Хто ми? Куди йдемо?», – колись назвав своє полотно Поль Гоген. Сьогодні ці запитання ставить перед собою та своїми співвітчизниками Наталія Кумановська, намагаючись, водночас, відповісти на них в просторі власних полотен.

Результатом виставкової діяльності Наталі Кумановської є персональні виставки:

- виставка творів Наталки Кумановської. Аквапель, авторська графіка. 1989 р. Обласна наукова бібліотека;
- виставка «Жінки, що люблять річки блакитні. Малярство, графіка». 1996 р. Крайня хата;
- виставка «Музи дочки Мнемозіни. Малярство, графіка». 2001 р. Крайня хата;
- виставка «Обернена перспектива. Малярство, графіка». 2011 р. Арт-галерея НСХУ.

Окрім персональних виставок, етапними у творчості художниці є такі акції:

- виставка «Волинь: традиції та сучасність». 1988 р. Обласна наукова бібліотека;
- виставка «Мальовнича Волинь». 1998 р. Арт-галерея НСХУ;
- виставка «Творча дорога співучої нації». 2001 р. Київ, Палац «Україна», звіт народної творчості Волині;
- виставка «Імпреза». 2002 р. Івано-Франківськ;
- виставка «Споглядання та відображення». 2008 р.
- виставка «Світ кольору очей жінки». 2009 р. Київ, Український дім.

Зоя Навроцька

Література:

Вовк І. Наталка Кумановська – художниця, яка не зупиняється на досягнутому / І. Вовк // Луцьк. молод. – 2000. – 31 серп. – С. 2.

Вовк І. Художниця з душею філософа / І. Вовк // Волинь. – 2000. – 21 жовт. – С. 3.

Гуменюк Н. Жіночий світ в палких обіймах світла / Н. Гуменюк // Віче. – 2000. – 14 верес. – С. 18.

Гуменюк Н. «Сад істини» і Наталка Кумановська / Н. Гуменюк // Віче. – 2003. – 2 жовт. – С. 3.

Калиновська Н. Світ фантазій Наталки Кумановської / Н. Калиновська // Волинь. – 2000. – 23 верес. – С. 3.

Клімчук Л. «Обернена перспектива» Наталки Кумановської / Л. Клімчук // Луцьк. замок. – 2011. – 31 берез. – С. 16

На межі таємниці // Волин. газ + Кур'єр 7 муз. – 2006. – 23 берез.

Навроцька З. Наталка Кумановська у «Крайній хаті» / З. Навроцька // Віче. – 1996. – 3 трав. – С. 12.

Сидор О. Вслухатись у бурю, розливу у тиші / О. Сидор // Молод. лєнінець. – 1989. – 12 серп. – С. 2.

9 ГРУДНЯ

**80 років від дня народження Г. А. Максименка (1932) –
художнього керівника Волинської обласної філармонії,
заслуженого працівника культури України**

На музичному обрії Волині виразно світиться ім'я художнього керівника Волинської обласної філармонії, педагога, композитора й поета, заслуженого працівника культури України – Георгія Андрійовича Максименка.

Народився Георгій (Юрій) Андрійович 9 грудня 1932 р. в м. Дніпродзержинську Дніпропетровської області. Музикальність взяв у спадок від своєї родини: батько був регентом церковного хору і оркестру народних інструментів у школі, мати співала у церковному хорі.

Батька Георгій Андрійович втратив рано, він загинув на фронті. Мати сама піднімала і виводила в люди дітей. Музичну освіту отримати спочатку не мав змоги. Під час служби в армії грав у дивізійному інструментальному ансамблі, мріяв стати оркестровим диригентом. До здійснення своєї мрії йшов 15 років.

З 1959 р. Максименко працював артистом хорової капели «Дніпро». У 1962 р., закінчивши два відділи – струнний (клас контрабаса) та диригентсько-хоровий – Дніпропетровського музичного училища, три роки працював артистом симфонічного оркестру Дніпропетровської філармонії. Впродовж 1966–1967 рр. паралельно з навчанням у консерваторії керував міжвузівським хором київських студентів «Жайворонок». У 1967 р. закінчив диригентсько-хоровий факультет Київської консерваторії класу Г. Верьовки. Після закінчення навчання був запрошений на посаду хормейстера та головного диригента ансамблю пісні і танцю «Подільська» (нині «Козаки Поділля») Хмельницької обласної філармонії. З 1969 р. працює викладачем, керівником хору, а з 1972 р. – симфонічного оркестру Луцького музичного училища. З 1980 р. – з перервами і нині – він художній керівник Волинської обласної філармонії.

Упродовж 55-річного творчого шляху Георгій Максименко здійснив численні обробки, аранжування для хорів, ансамблів, симфонічного і камерного оркестрів. У 1986 р. впорядкував, оркестрував ораторію А. Пашкевича на слова О. Богачука «Крик по пелу», підготував до виконання і диригував на її прем'єрі в Луцьку. В 1997–1998 рр. здійснив музичну редакцію і оркестрову підготовку фолькопери А. Пашкевича «Блудний син» на лібретто Германа Пфайфера, прем'єра концертного виконання якої відбулася в травні 1998 р. силами солістів народного хору і симфонічного оркестру Чернігівської філармонії в соборі Святого Мартіна в м. Меммінгені (Баварія-Німеччина).

Величезна робота над оркеструванням, аранжуванням та перекладанням численних творів для симфонічного оркестру відкрила ще одне амплу Георгія Максименка – власну творчість написання як інструментальних, так і вокальних творів. Це, зокрема, «Фантазія» для симфонічного оркестру, вальси «Надія» і «Спомини». Він є автором ряду сольних вокальних творів на власні слова: «Чому очі не сміються», «Джерельця», «Дві зорі», романсу-дуету «Не спи, душа моя» і трьох пісень для дітей: «Козацька слава», «Вершини брати молодим» та «Мрія Марійки». До найбільших здобутків Георгія Андрійовича слід віднести вокально-інструментальний ліричний гімн на слова В. Сосюри «Любіть Україну», який неодноразово виконувався в концертах силами кращих солістів і колективів Волині, міста Києва. З нагоди сімдесятиліття композитора в 2002 р. вийшла друком збірка творів «Не спи, душа моя», яку склали ноти мелодій і тексти пісень та поезій Георгія Андрійовича.

Серед здобутків Георгія Андрійовича, високо оцінених фахівцями, можна відзначити ряд творів на вірші Ліни Костенко: «Ода Сонцю», «Як тепер тебе забути», «Недумано, негадано» та пісня для дітей «Спасибі за казку».

До 15-річниці Незалежності України на слова Н. Гуменюк написав пісню «В Україні іменини», яка неодноразово виконувалася на концертах, присвячених визначним подіям у житті нашої держави.

У 2007 р. Г. Максименко за поезією Т. Шевченка написав ораторію для хору, солістів, читця та симфонічного оркестру «Обійміть-ся ж, брати мої», виконану провідними мистецькими колективами Волинської обласної філармонії, Волинського обласного академічного музично-драматичного театру імені Т. Шевченка та навчальними закладами м. Луцька та Волинської області. У цьому ж році митець написав музику на вірші волинських поетів І. Чернецького «Поспішайте творити добро», «Горда слава Волині» та С. Бояркевич «Доброта». Творам Максименка притаманні виразна мелодійність, яскрава, зрозуміла, щира інтонація, наповнена глибоким почуттям. Пісні композитора звучать у радіопередачах, друкуються у періодичній пресі та збірниках.

У 2010 р. впродовж дев'яти місяців Георгій Андрійович керував академічним оркестром «Кантабіле». Було проведено п'ять концертних програм за участю лауреатів міжнародних конкурсів: Е. Чуприк, О. Полянського, О. Саратського, Е. Шуман (Німеччина), Маюко Каміо (Японія).

Крім того, Г. Максименко добре знаний за межами рідної Волині, оскільки бере участь у численних всеукраїнських концертах. У травні 2010 р. відбувся концерт, присвячений Дню Європи та 200-річчю угорського композитора Ф. Ліста, на якому Георгій Андрійович диригував Хмельницьким обласним симфонічним оркестром.

Під чуйним керівництвом Г. Максименка зростає і здобуває перемоги молоде покоління. Його учні – лауреати багатьох міжнародних та всеукраїнських конкурсів. Юрій Литвинюк та Віктор Мостика – лауреати конкурсу «Оберіг – 2005», Влада Маринчук – переможець конкурсу «Золота підкова» та Василь Палюх, який став володарем гран-прі на конкурсі «Крок до зірок» у 2011 р.

За вагомий внесок у розвиток музичної культури, невтомну багаторічну творчу діяльність Георгій Андрійович нагороджений Почесними грамотами Міністерства культури України та іншими численними грамотами і подяками. У 1953 р. нагороджений медаллю «За трудову відзнаку», в 1970 р. – «За доблесну працю». З 1974 р. Максименко – заслужений працівник культури України, з 1996 р. – член Національної ліги українських композиторів. Він – володар титулу «Людина року Волинського краю – 2001» у номінації «Гордість Волині», лауреат обласної мистецької премії імені Ігоря Стравінського 2002 р.

Ім'я Г. А. Максименка – диригента, композитора, педагога занесено до Української музичної енциклопедії.

Майстерність диригента, композитора, професіоналізм, виняткова музикальність і артистизм, поетична обдарованість Георгія Максименка завжди знаходили відгук у серцях, визнання і любов численних слухачів і дістали високу оцінку видатних музикантів.

Наталія Карабін

Література:

Максименко Г. Не спи, душа моя : зб. пісень і поезій / Г. Максименко. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2002. – 49 с.

Максименко Г. А. ...Живе у пам'яті людській / Г. А. Максименко // Пашкевич А. Мамина вишня : вокально-хорові твори на слова укр. поетів / А. Пашкевич. – Луцьк, 2008. – С. 3–4.

Максименко Ю. А. Світ освяченої талантом душі / Ю. А. Максименко // Мірецький І. Бенефіс з небуття / І. Мірецький. – Луцьк, 2009. – С. 9–12.

Вербич В. Георгій Максименко: «Тут заспівав я в повний голос» / В. Вербич // Луцьк. замок. – 2001. – 5 квіт. – С. 9.

Гуменюк Н. Бо ангел щастя ти мені... / Н. Гуменюк // Віче. – 2006. – 31 серп. – С. 8.

Гуменюк Н. Юрій Максименко : намагаючись будь-якою ціною зробити з дітей «зірок», дорослі нерідко травмують їхні душі / Н. Гуменюк // Віче. – 2005. – 3 лют. – С. 7.

Стефанишин М. Творчий горизонт митця / М. Стефанишин // Слава праці. – 2002. – 21 груд.

Філатенко А. Музика продовжує молодість / А. Філатенко // Волинь-нова. – 2008. – 3 квіт. – С. 11.

Максименко Г. А. Волинська обласна філармонія / Г. А. Максименко // Енциклопедія Сучасної України. – К., 2006. – Т. 5. – С. 64.

Максименко Георгій Андрійович // Волинська обласна організація Національної ліги українських композиторів : довідник. – 2-ге вид., випр. і доповн. – Луцьк, 2000. – С. 17–18.

19 ГРУДНЯ

90 років від дня народження Н. Г. Горлицької (1922–2006) – української вишивальниці, заслуженого майстра народної творчості України

Відома волинська вишивальниця Надія Гаврилівна Горлицька народилася 19 грудня 1922 р. в селі Кульмо Холмського повіту (тепер Польща) в родині православного священика Гаврила

Олександровича Коробчука. Діти в сім'ї виховувались в атмосфері високої духовності й любові до України, її культури. Від батьків дівчина успадкувала любов до всього прекрасного, від мами – до народної вишивки, яку пронесла через усе життя.

Не оминули родину Коробчуків трагічні події воєнних і повоєнних часів, смерть брата, депортація на Східну Україну. Згодом їм все ж удалося повернутися на Західну Україну і оселитися в Луцьку. Та біль за покинуту Батьківщиною залишився на все життя. Лише вишивка і старовинна ікона Холмської Богородиці, збережені серед небагатьох пожитків, єднали з рідним краєм.

З кінця 1960-х рр. Надія Гаврилівна цілеспрямовано займається вишивкою, знайомиться з творчістю майстринь-вишивальниць, переймає досвід, вивчає місцеві традиції, освоює нові техніки й візерунки, шукає власне, індивідуальне бачення краси у підборі барв і візерунків. Творчість була її внутрішньою потребою, без неї вона не уявляла свого життя. Вишивала для себе, для душі, залучаючи до народної творчості і своїх дітей.

У роботах майстрині помітне прагнення до збереження традиційності та класичної довершеності. Ознайомившись із взірцями давньої волинської техніки «занизування», ставить собі за мету її відродження. Сотні забутих візерунків віднайшли своє нове життя на полотні завдяки її невтомним рукам. Надія Гаврилівна досконалим оволоділа десятками різноманітних вишивальних технік: хрестик, занизування, гладь, лічильна гладь, поверхниця, штапівка, набирування, виколювання, вирізування, зерновий вівід, філей, змережування, мережки... Двадцять зразків саме цими техніками були передані майстринею для фондів Волинського краєзнавчого музею.

Мистецький почерк Надії Гаврилівни складався роками. Більшість творів (рушники, серветки, скатертини, доріжки, сорочки чоловічі і жіночі, комплекти вбрання) були виконані геометризованими орнаментами, у яких різноманітність і варіативність композицій досягається простим чергуванням фігур в орнаментальних рядах або їх розміщенням, змінами ритмів і масштабів візерунка. У її вишивках кольорова гама є продуманою і вишуканою, а кількість барв – обмеженою. Майстрині завжди вдавалося досягати гармонії кількох кольорів і уникати строкатості. Такий дар є свідченням високого художнього смаку, неповторності та досконалості.

Після серйозних занять вишивкою Н. Г. Горлицька вперше заявила про себе у 1977 р., взявши участь в обласній виставці народної творчості. Того ж року її роботи експонувалися на всесоюзній виставці в Москві й були відзначені дипломом і мистецьким значком. З тих пір Надія Горлицька – постійний учасник усіх обласних, всеукраїнських і всесоюзних виставок народного декоративно-ужиткового мистецтва, на яких її роботи неодноразово відзначалися дипломами, грамотами, подяками. Вона – лауреат обласних

премій «Надія» та «Одержимість», нагороджена відзнакою «Крило натхнення», а у 1990 р. удостоєна звання «Заслужений майстер народної творчості України».

Персональні виставки майстрині демонструвалися в багатьох містах України, її роботи придбані музеями Волині, Львова, Києва, а також знаходяться у приватних колекціях в Україні та за рубежом.

Свій досвід і навички Надія Гаврилівна передавала молодому зацікавленому поколінню на заняттях гуртків у школах міста Луцька, на курсах при обласному управлінні культури. Кілька років вона викладала курс вишивки у Волинському центрі народної творчості, давала уроки вишивального мистецтва дітям-інвалідам.

Надія Горлицька відома на Волині як громадська діячка. Вона була членом ради товариства «Холмщина» та Союзу українців. Нею переданий Музею волинської ікони Чудотворний образ Холмської Богородиці – пам'ятка візантійського мистецтва XI–XII ст. А згодом – і два рушники на ікону. Один із них був вишитий Надією Гаврилівною та її мамою Вірою Коробчук ще у 30-ті рр. XX ст. Цей рушник – особливий витвір мистецтва. У ньому вміло й досконало поєднані кілька вишивальних технік та мережки. Інший рушник вишитий майстринею на початку 2000-х рр. технікою «занизування» темно-червоними нитками з вкрапленням чорного кольору, багатий візерунок якого був розроблений самою майстринею.

Надія Гаврилівна натхненно віддавала себе творчій праці. Її талант високо оцінений знавцями народного мистецтва, а волинські поети Йосип Струцюк, Микола Онуфрійчук, Євген Назарук, Наталя Денисюк присвятили їй свої вірші.

28 серпня 2006 р. Надія Гаврилівна Горлицька пішла з життя. Вона залишила для своїх нащадків неоціненний скарб – велику колекцію високохудожньої вишивки.

Тетяна Хомова

Література:

Каталог персональної виставки творів вишивальниці Н. Г. Горлицької. – Луцьк, 1988. – 14 с.

Гатальська Н. Мистецький світ Надії Горлицької : кат. вишиваних робіт майстрині / Н. Гатальська // Українці Холмщини і Підляшшя : історична доля, духовна і матеріальна культура впродовж віків : зб. наук. пр. – Луцьк, 2008. – С. 410–420.

Онуфрійчук М. Горлицька Надія Гаврилівна / М. Онуфрійчук // Онуфрійчук М. Холмському роду нема переводу : розповіді про депортованих українців із Холмщини, доля яких пов'язана з Волинню / М. Онуфрійчук. – Луцьк, 2005. – С. 32–33.

Приймак В. О. Творчі волинської диво-вишивки / В. О. Приймак // Минуле і сучасне Волині: історичні постаті краю : тези доп. та повідомл. V Волин. іст.-краєзн. конф. – Луцьк, 1991. – С. 179–180.

Ревуха Р. Жінки в національній історії і культурі. Коробчуки : батьки та їхні діти / Р. Ревуха // Збірник учнівських і студентських робіт конкурсу імені Галшки Гулевичівни / відп. ред. і упоряд. О. Б. Ярош. – Луцьк. – 2003. – С. 78–79.

Хмелярська Л. Її диво-вишивки як джерельна вода / Л. Хмелярська // Минуле і сучасне Волині й Полісся : народна культура – шлях до себе : матеріали Волин. обл. наук.-етногр. конф. – Луцьк, 2003. – Вип. 11. – С. 119–122.

Богородиця покликала її на успіх : скорбота // Вісник. – 2006. – 7 верес. – С. 3.

Визнання : Надія Горлицька – почесний член товариства «Холмщина» // Волинь. – 2002. – 26 груд. – С. 1.

Гатальська Н. Рушник її долі / Н. Гатальська // Досвіт. зоря. – 2002. – 26 груд. – С. 9.

Гуменюк Н. Жива легенда на ім'я Надія / Н. Гуменюк // Віче. – 2002. – 19 груд. – С. 3.

Кравчук Н. Доля на рушникові / Н. Кравчук // Вісник. – 2002. – 19 груд. – С. 1.

Лагановський Л. Вишиванки української мадонни / Л. Лагановський // Уряд. кур'єр. – 2002. – 23 берез. – С. 10.

Орел Л. У веселковій гамі кольорів / Л. Орел // Укр. культура. – 2008. – № 3. – С. 34–35.

Світла пам'ять берегині українського духу // Волинь-нова. – 2006. – 31 серп. – С. 3; Волин. газ. – 2006. – 31 серп. – С. 6.

Семкович Е. «Як на рушнику – так і в житті буде» / Е. Семкович // Сіл. вісті. – 2006. – 24 січ. – С. 6.

Таланти : ювілей берегині ікони Холмської Божої матері // Волинь. – 2002. – 19 груд. – С. 1.

Якименко М. І вишите її життя на ньому / М. Якименко // Волин. губерн. відом. – 2002. – 19 груд. – С. 1.

Горний М. М. Горлицька Надія Гаврилівна / М. М. Горний // Енциклопедія сучасної України. – К., 2006. – Т. 6. – С. 267.

22 ГРУДНЯ

75 років від дня народження М. А. Онуфрійчука (1937) – письменника, публіциста, голови Волинського обласного ветеранського громадсько-культурного товариства «Холмщина», заслуженого працівника культури України

Микола Антонович Онуфрійчук народився 22 грудня 1937 р. в селі Путновичі Холмського повіту Люблінського воєводства (Польща) в родині сільського коваля та хлібороба. Першими вчителями, які прищепили любов до рідного слова, стали батьки, найдорощим подарунком був перший український «Буквар».

У світ дитячих мрій страшною примарою увірвалася війна, яка для холмщан розпочалася ще 1 вересня 1939 р. Безчинство

німецьких окупантів, загострення українсько-польських взаємин, антиукраїнський терор, примусове переселення етнічних українців із прадавнього краю в Радянський Союз – все це закарбувалося у дитячій пам'яті, згодом вплинуло на формування світогляду Миколи Онуфрійчука. У листопаді 1944 р. родина Онуфрійчуків разом із земляками була брутально виселена у село Заможне Великотокмацького району Запорізької області.

Рятуючись від голоду, у вересні 1945 р., батьки зуміли перебратись у місто Ківерці на Волині. Тут у 1954 р. Микола Онуфрійчук отримує атестат про середню освіту в Ківерцівській середній школі № 1. На розвиток особистості впливали вчителі Юрій Свистун, Зінаїда Коваленко, Марія Скороμεць, Олена Бондар, Віктор Чеблін. У 1960 р. Микола Онуфрійчук закінчив історико-філологічний факультет Луцького педагогічного інституту імені Лесі Українки й отримує диплом вчителя історії, української мови та літератури. У 1972 р. він закінчив журналістський факультет Вищої партійної школи у Києві.

Навчаючись у школі та інституті, захоплювався акторським, хоровим, ораторським мистецтвом, брав участь у роботі студентського наукового товариства, у хоровому, драматичному колективах, літературній студії. Краєзнавство та археологія – ще два великих захоплення, і до сьогодні в його пам'яті – перша екскурсія вулицями старого Луцька для колег-студентів, проведена в 1956 р. Відчув у собі силу та здатність творити – вірші, байки, гуморески друкувались у місцевих газетах. Трудову діяльність Микола Онуфрійчук розпочав у 1954 р. різноробом, у студентські роки був у складі студбригади на цілинних землях Казахстану, на новобудовах Луцька, у колгоспах області.

Упродовж 1960-х рр. працював у Луцькому міському і Волинському обласному комітетах комсомолу, розвивав організаторські здібності, ініціативу. В ту пору зініціював заснування обласної літературно-мистецької премії ім. Олександра Гаврилюка, лауреатами якої стали Ганна Жежко, Олександр Богачук, Петро Мах, Василь Гей та інші молоді обдаровані особистості. Захоплювався творчістю письменників Василя Симоненка, Бориса Олійника, Дмитра Павличка, Миколи Сомы, Ліни Костенко, композиторів Платона Майбороди, Олександра Білаша, Мирослава Скорика, Ігоря Шамо, Володимира Івасюка та інших. Упродовж 1972–1986 рр. працював у Будинку політичної освіти в Луцьку. Хоча пройшов неабияку обробку на ідеологічних партійних жорнах, вірив комуністичній пропаганді за браком інформації, проте ще у ті часи сумнівався в «блискучих перемогах соціалізму». А глибше над усіма процесами, які відбувались в історії України, став замислюватись у другій половині 80-х – на початку 90-х рр., спілкуючись з українцями зарубіжжя.

Із вересня 1987 р. по травень 1999 р. очолював обласне відділення Українського фонду культури, де працював над розробкою

та реалізацією добродійних програм «Тарас Шевченко і Волинь», «Леся Українка і Волинь», «Діти, молодь і культура», «Волинь пам'ятає», «Старе місто», «Холмщина», «Книга» та ін. Разом із національно-свідомими українцями долучився до спорудження пам'ятника Тарасові Шевченку в Луцьку. Взяв участь у відродженні товариства «Просвіта», у створенні обласних громадських об'єднань: Волинських товариств краєзнавців, культури національних меншин, «Холмщина», «Меморіал». Подбав про заснування обласних літературно-мистецьких премій фонду культури «Надія», «Одержимість», освячених іменем Лесі Українки, для нагородження обдарованих дітей та молоді, творчої інтелігенції, а також благодійної фондівської стипендії імені Галшки Гулевичівни. Ініціював, розробляв та реалізовував проведення для школярів, учнівської молоді численних літературних, історико-краєзнавчих, мовних вікторин, конкурсів, виставок робіт юних художників, писанкарів і т. п.

Як науковець брав і сьогодні продовжує брати участь у міжнародних, всеукраїнських, регіональних, обласних наукових і науково-практичних конференціях, які досліджували питання історії культури, давніх пам'яток Волині, Холмщини, Підляшшя, інші питання краєзнавчої тематики. Є автором понад 500 публіцистичних, краєзнавчих статей, багатьох виступів на радіо та телебаченні.

З 2000 р. Микола Антонович Онуфрійчук очолює Волинське обласне ветеранське громадсько-культурне товариство «Холмщина». Наполегливо працює над тим, щоб захистити інтереси, законні права переселенців, зберегти історичну пам'ять про рідний край, його святині, культуру, традиції найбільш західної гілки українства.

Микола Антонович Онуфрійчук вміло поєднує наукову, громадсько-культурну роботу з письменницькою діяльністю. У 1980-х рр. переклав українською кілька книжок білоруських письменників – Аlesia Жука, Павла Миська, Василя Хомченка. Взяв участь у перекладі оповідань молодих російських письменників, виданих у «Молоді» під назвою «Первоцвіт».

Написав і видав публіцистично-документальну повість «Солонина грудка Холмської землі» (2000), книги «Загадайлівка» (2000), «Дивниця» (2001), «Ліси та чубаті» (2002), «Холмському роду нема переводу» (2005) – «Сонячний зайчик» (2007), «Ведмеже заохочення» (2007), «Літопис Волинського обласного ветеранського громадсько-культурного товариства "Холмщина"» (2005 і 2010), «Нас поріднили Холмщина й Волинь» (2010).

Микола Антонович – заслужений працівник культури України з 1997 р., дипломант загальнонаціональної програми «Людина року – 1997» у номінації «діячі культури і мистецтва». Член Національної спілки письменників України з 2005 р., член Національної спілки журналістів, Національної спілки краєзнавців України. За сумлінну багаторічну працю нагороджений орденами «Знак Пошани», «За заслуги»

III ступеня, Почесною грамотою Президії Верховної Ради України, чотирма медалями. У 2004 р. став лауреатом премії «Данилова корона» Волинського обласного ветеранського громадсько-культурного товариства «Холмщина», яку земляки присудили за повість «Солона грудка Холмської землі», цикл публікацій, присвячених історичній долі, культурі українців Холмщини і Волині, ініціативну, одержиму працю на посаді голови Волинського товариства «Холмщина».

За сумлінну працю, активну благодійну діяльність, вагомий внесок у розвиток Волинського краю Микола Антонович Онуфрійчук нагороджений Почесними грамотами Волинської обласної ради, Волинської обласної державної адміністрації, управління культури і туризму облдержадміністрації, Волинського обласного товариства краєзнавців, управління культури Луцької міської ради, Подякою Волинського національного університету імені Лесі Українки від 15 жовтня 2010 р., Подяками голови Волинської обласної державної адміністрації від 25 червня 2011 р. та з нагоди 20-річчя Незалежності України 24 серпня 2011 р.

Тетяна Дудар

Література:

Онуфрійчук М. Для блага рідної культури : літопис Волин. обл. відділення укр. фонду культури (1987–1997) / М. Онуфрійчук. – 2-ге вид., доповн. і випр. – Луцьк, 1998. – 49 с.

Онуфрійчук М. Загадайлівка : загадки для дітей / М. Онуфрійчук. – Луцьк : Надстир'я, 2000. – 16 с.

Онуфрійчук М. Солона грудка Холмської землі : повість / М. Онуфрійчук. – Луцьк : Надстир'я, 2000. – 156 с.

Онуфрійчук М. Дивниця : повість, оповідання, казки / М. Онуфрійчук. – Луцьк : Надстир'я, 2001 – 56 с.

Онуфрійчук М. Ліси та чубаті : гумореска, бувальщини / М. Онуфрійчук. – Луцьк : Надстир'я, 2002 – 56 с.

Онуфрійчук М. Літопис Волинського обласного ветеранського громадсько-культурного товариства «Холмщина», 1990–2005 рр. / М. Онуфрійчук, І. Засадко. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2005. – 92 с.

Онуфрійчук М. Холмському роду нема переводу : розповіді про депортованих українців із Холмщини, доля яких пов'язана з Волинню / М. Онуфрійчук. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2005. – 164 с.

Онуфрійчук М. Ведмеже заохочення / М. Онуфрійчук. – Луцьк : Надстир'я, 2007. – 28 с.

Онуфрійчук М. Сонячний зайчик / М. Онуфрійчук. – Луцьк : Надстир'я, 2007. – 28 с.

Онуфрійчук М. Нас поріднили Холмщина й Волинь : розповіді про депортованих українців з Холмщини, Підляшшя, Надсяння та їх нащадків / М. Онуфрійчук. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2007. – 288 с.

Співає Холмщина : зб. укр. нар. і автор. пісень / упоряд. О. Головерса ; літ. ред. М. Онуфрійчук. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2003. – 88 с.

Ти не згасла, зоре ясна : пісні Холмщини та Підляшшя / упоряд. Й. Струцюк, М. Стефанишин ; відп. за випуск М. Онуфрійчук ; худож. оформ. М. Кумановського. – Луцьк : Ініціал, 2006. – 352 с.

Хомченко В. Ф. Упізнавши... затримати : повість / В. Ф. Хомченко ; пер. з білорус. М. Онуфрійчука. – К. : Дніпро, 1990. – 319 с.

Онуфрійчук М. Горобець і кіт ; Булава і голова ; Гомоніли два гриби ; Рило і крила / М. Онуфрійчук // Світязь : альм. Волин. орг. Нац. спілки письмен. України. – Луцьк, 2007. – Вип. 13. – С. 116–118.

Онуфрійчук М. Терновий вінок нашої долі / М. Онуфрійчук // Волинь : всеукр. сусп.-політ. літ.-мист. часоп. – Луцьк, 2008. – Чис. 10. – С. 233–246.

* * *

Дудар Т. З роду холмшаків : Миколі Онуфрійчуку – 70 / Т. Дудар // Світязь : альм. Волин. обл. орг. Нац. спілки письмен. України. – Луцьк, 2007. – Вип. 13. – С. 113–118.

Онуфрійчук М. Письменник має бути щедрим на добро : письменники про себе / М. Онуфрійчук // Волинь літературна : наші сучасники : зб. матеріалів про письмен. Волині, членів Нац. спілки письмен. України. – Луцьк, 2010. – С. 234–245.

Вишневська Г. Диво, яке дарує Микола Онуфрійчук / Г. Вишневська // Сім'я і дім. Нар. трибуна. – 2004. – 15 квіт. – С. 9.

Вишневська Г. З глибин пам'яті / Г. Вишневська // Шлях перемоги. – 2004. – № 33. – С. 14.

Вишневська Г. Трагічна доля Холмщини / Г. Вишневська // Літ. Україна. – 2004. – 26 серп.

Гуменюк Н. Загадки із Загадайлівки / Н. Гуменюк // Віче. – 2000. – 2 листоп. Клімчук Л. Його данина у культурне відродження краю / Л. Клімчук // Луцьк. замок. – 2007. – 20 груд. – С. 3.

Книгарня : «Рябчик – не пташка, а добрий пес» // Волинь. – 2002. – 2 лют.

Прийнято до спілчанських лав // Літ. Україна. – 2005. – 21 лип.

Спіріна Ю. «...Той буде піднесений» / Ю. Спіріна // Волин. єпарх. відом. – 2007. – № 12. – С. 2, 4.

Штинько В. Ще не дописані сторінки долі... / В. Штинько // Волинь-нова. – 2007. – 22 груд. – С. 7.

Штинько В. Щедра осінь Миколи Онуфрійчука / В. Штинько // Волинь. – 2000. – 14 листоп.

* * *

Вернидубов О. Онуфрійчук Микола Антонович / О. Вернидубов // Краєзнавці України : сучасні дослідники рідного краю : довідник. – К. ; Кам'янець-Подільський, 2003. – Вип. 1. – С. 160–161.

Микола Онуфрійчук // Письменники Волині : довід. Волин. обл. орг. Нац. спілки письмен. України. – Луцьк, 2010. – С. 49–51.

Микола Онуфрійчук // Письменники України : біобібліогр. довід. – К., 2006. – С. 298.

Павлюк І. Онуфрійчук Микола Антонович / І. Павлюк // Українська журналістика в іменах : матеріали до енциклопед. слов. – Львів, 2000. – Вип. 7. – С. 257.

23 ГРУДНЯ

**150 років від дня народження О. О. Фотинського
(1862–1931?) – українського історика, краєзнавця,
одного із засновників
Товариства дослідників Волині**

23 грудня 1862 р. у с. Батькове Кременецького повіту Волинської губернії (тепер с. Батьків Радивилівського району Рівненської області) народився Орест Оксентійович Фотинський – відомий український історик-краєзнавець, етнограф Волині, музеєзнавець, педагог, громадський діяч. Дитячі роки пройшли на Рівненщині. Трудова і наукова діяльність пов'язана з Житомиром. Тут у 80-х рр. XIX – початку XX ст. викладає у жіночій гімназії.

Орест Фотинський – один з ініціаторів заснування Волинського єпархіяльного давньосховища. Саме його було призначено завідувачем давньосховища. А 1892 р. на ім'я архієпископа Модеста О. Фотинський надіслав доповідну записку, в якій запропонував заснувати при давньосховищі церковне історико-археологічне товариство. Він же склав проект статуту товариства.

2 листопада 1893 р. статут Волинського церковно-археологічного товариства Синодом було затверджено. Відповідно до цього указу Волинська Духовна Консисторія від 15 листопада видала у вигляді циркуляра свій указ № 753, в якому, зокрема, зазначалося, що всі волинські священики запрошуються бути членами-кореспондентами церковно-археологічного товариства в м. Житомирі для розробки волинської церковної старовини та історії Волинської єпархії з давніх часів. 2 січня 1894 р., на вулиці Великій Бердичівській, відбулося відкриття Волинського церковно-археологічного товариства (ВЦАТ), яке об'єднало 12 почесних, 42 дійсних члени і 6 кандидатів у дійсні члени. Орест Фотинський входив до розпорядчого комітету, який керував товариством. Проте фактичне керівництво, як і музеєм, бібліотекою, здійснював Орест Оксентійович.

Перший том «Волинського историко-археологического сборника» побачив світ 1896 р. Всю підготовчу роботу та редакцію збірника здійснили О. О. Фотинський та М. М. Трипольський за участю відомого київського історика М. П. Істоміна. Фотинський написав до збірника статті «Юрий Немирич» та «К литературной истории южно-русских апокрифов».

У 1899 р. історик взяв діяльну участь у формуванні Волинської секції XI Археологічного з'їзду в Києві. А вже 1900 р. вийшов другий том «Волинського историко-археологического сборника», до якого О. О. Фотинський написав історичний нарис про Житомир та історичні розвідки про минуле Волині. Особливу увагу критиків привернули його статті «Побратимство и чин братотворения» та «Обыкновенные люди старой Волины: из семейной хроники двух

поколений дворян Загоровских во второй половине XVI в.», написані на матеріалах давньосховища. Предметом розгляду в першій з них стала історія появи звичаю побратимства та сприйняття його церквою на українських землях XV–XVIII ст. Орест Фотинський дійшов висновку, що цей звичай набув поширення і знайшов своє відображення як у побуті, так і в суспільно-політичному житті, зокрема, в діяльності церковних братств. В іншій статті простежено еволюцію життя двох поколінь відомої української шляхетської родини.

Поряд із писемною діяльністю у 1917 р. Фотинський читає лекції з історії України і краю у Волинському народному університеті. З 1919 р. він викладач, а з 1922 р. – професор Житомирського ІНО, одночасно завідував Волинсько-губернським архівним управлінням.

Орест Фотинський як краєзнавець досліджував різні аспекти історії та народного побуту Волині, переважно епохи середньовіччя. Співпрацював Орест Оксентійович з В. Б. Антоновичем, І. М. Каманіним, М. Ф. Біляшівським, С. С. Гашченком, В. Г. Кравченком, Ф. Г. Штейнгелем та іншими волинезнавцями. Історик О. І. Левицький писав, що «у Фотинского имеются все данные: и талант, и основательное знание истории родной ему Волыни, и необыкновенное трудолюбие».

За деякими даними істориків, О. О. Фотинський помер 1931 р. в м. Житомирі. За іншими даними, місце і рік смерті невідомі.

Назар Галабуз

Література:

Гаврилюк С. Історичне пам'яткознавство Волині, Холмщини і Підляшшя (XIX – початок XX ст.) / С. Гаврилюк. – Луцьк : Вежа, 2002. – 531 с.

Про О. Фотинського – див. Іменний покажчик.

Гаврилюк С. Пам'яткознавчий збірник «Древности Украины»: історія підготовки, авторство, суспільний відгомін / С. Гаврилюк // III Міжнародний науковий конгрес українських істориків «Українська історична наука на шляху творчого поступу»: у 3 т. – Луцьк, 2008. – Т. 3. – С. 390–395.

Дахненко Л. «100 років Волинському Єпархіальному Давньосховищу» (1983–1919) / Л. Дахненко // Тези наукової конференції до 100-річчя Волинського єпархіального давньосховища. – Житомир, 1993. – С. 3–6.

Іванців В. Товариство дослідників Волині та його вклад в розвиток природничих наук / В. Іванців. – Луцьк, 1994. – 94 с.

Луць В. З листування Ореста Фотинського / В. Луць // Пам'ятки сакрального мистецтва Волині на межі тисячоліть: питання дослідження, збереження та реставрації: матеріали VI міжнар. наук. конф. по волин. іконопису. – Луцьк, 1999. – С. 8–12.

Ляшук Ю. «Початки музейництва на Житомирщині» / Ю. Ляшук // Літопис Волині: наук. попул. зб. волинознавства. – Вінніпег, 1999. – Ч. 19–20. – С. 177–185.

Терський С. В. Історія археологічних досліджень та історичного краєзнавства Волині / С. В. Терський. – Львів: Львівська політехніка, 2010. – 378 с.

Про О. Фотинського – див. Іменний покажчик.

Щербань Т. О. Становлення і розвиток наукового товариства дослідників Волині / Т. О. Щербань // Житомирщина на зламі тисячоліть : наук. зб. «Велика Волинь». – Житомир, 2000. – Т. 21. – С. 23–25.

Столярчук Б. Фольклористи Рівненщини / Б. Столярчук. – Рівне, 1994. – С. 40.

У ці дні колись : Орест Фотинський був одним із засновників товариства дослідників Волині // Волинь. – 2002. – 21 груд. – С. 1.

Фотинський Орест (1863–1919) // Енциклопедія українознавства. – Львів, 2000. – Т. 9. – С. 3523.

ГРУДЕНЬ

125 років від часу відкриття Волинського давньосховища при Свято-Володимирському братстві у м. Володимирі-Волинському (1887)

У 1870–1880 рр. на Волині, Холмщині й Підляшші починають відновлювати свою діяльність православні церковні братства. Вони організовувалися з метою викоренення на етнічних українських землях польського політичного та католицького духовного впливу і всебічного зміцнення позицій державної Російської православної церкви.

Одним з перших 31 жовтня 1887 р. було створено Володимир-Волинське Свято-Володимирське братство. Ініціатива організації братства належала місцевій інтелігенції, котра не була байдужою до історії краю і переймалася справою збереження пам'яток старовини. Значним поштовхом до створення братства стала організація місцевого комітету по реставрації церкви Успіння Пресвятої Богородиці. Комітет очолював Голова мирових суддів у Володимирському повіті Омелян Миколайович Дверницький.

Братство ставило перед собою завдання створити сховище старожитностей, куди будуть надходити предмети (речі, книги, рукописи) для постійного і тимчасового зберігання, а братство буде турбуватися про те, щоб доводити до відома людей відомості про всі ті старовинні предмети, які знаходяться в полі його діяльності. Головою Ради братства та завідувачем давньосховища було обрано жителя міста О. М. Дверницького.

Започаткував колекцію зображень древніх церковних будов і предметів на фотознімках та негативах і передав для тодішнього музею професор Андріян Прахов. Спеціальний альбом із цих фотознімків було подаровано російському імператору в 1890 р.

Настоятель Василівської церкви Даміан Герштанський подавав 3 рідкісних рукописних книги, священник Даніїл Левицький передав знайдені під час проведення археологічних розвідок цікаві знахідки, дійсний статський радник Митрофан Городецький

– складений ним опис церковних старожитностей Холмської Русі, полковник Микола Сухомлинов – стародавнє зображення Страшного суду, виконане невідомим художником середньовіччя.

Микола Теодорович, дослідник церковної історії Волині, у своїй праці «Город Владимир Волынской губернии в связи с девятсотлетием Волынской Епархии...» подає список із 74 предметів, котрі зберігалися у давньосховищі. Серед них ікони Пресвятої Богородиці, св. Дмитрія, Благовіщення, Царські врата з іконостасу домашньої церкви Успенського собору; хрест-енколпійон, знайдений при розкопках Мстиславового храму та ін. Окремий розділ складали акварельні малюнки, гравюри і фотографії, хрести, дзвони.

Розділ рукописних книг, стародруків складався з Євангелій XV–XVI ст. (в тому числі Євангеліє із Загорівського Різдва-Богородичного монастиря), метрики с. Литовежа (XVIII ст.), Євангелія 1570 р. Преображенської церкви м. Турійська Ковельського повіту та ін.

У 1890 р. у кафедральному соборі Луцька було організовано виставку з експонатів Володимир-Волинського та Луцького Хрестовоздвиженського музеїв, які були при братствах. Пам'ятки старовини експонувалися також на виставках у Санкт-Петербурзі та Києві.

У давньосховищі працювало чимало дослідників. Серед них – професори з Києва А. Прахов, В. Антонович, О. Левицький, член історичного товариства Нестора-літописця при імператорському університеті св. Володимира у Києві І. Каманін, член Волинського церковно-археологічного товариства О. Хотинський. Член Смоленського церковно-археологічного комітету Г. Богуславський за результатами своєї дослідницької роботи у давньосховищі підготував та видав книгу «Волынские рукописные Евангелия и Апостолы», Омелян Дверницький – «Памятники древнего православия в городе Владимире-Волынском». Кілька примірників цих наукових і надзвичайно рідкісних видань зберігаються у нинішньому Володимир-Волинському і Волинському краєзнавчому музеях.

15 травня 1893 р. у дні святкування ювілею приєднання Волині до Росії в Житомирі з ініціативи і при активній участі архієпископа Модеста було відкрито губернське древньосховище, куди стали надходити найбільш цінні речі з усієї Волині.

Волинське древньосховище мало статут, який передбачав умови його існування, мету і завдання. У 1911 р. експонати з Володимир-Волинського древньосховища (в тому числі 100 рукописів, 500 стародруків) були передані до Житомирського єпархіального музею.

У роки Першої світової війни експонати було евакуйовано до Харкова. Сліді багатьох із них загубились, а частина зберігається у Харківському державному музеї українського мистецтва та в ДЗ «Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка».

Олександр Матейчук

Література:

Тези наукової конференції до 100-річчя Волинського єпархіального давньосховища. – Житомир, 1993. – 66 с.

Василевська С. І. Волинське древнєхранилище / С. І. Василевська // Минуле і сучасне Волині : краєзнавство : історія, здобутки, перспективи : тези доп. та повідом. II регіон. «Велика Волинь» і VI обл. іст.-краєзн. конф. – Луцьк, 1992. – С. 79–80.

Василевська С. І. З історії Володимир-Волинського давньосховища / С. І. Василевська // Шоста Всеукраїнська наукова конференція з історично-го краєзнавства. – Луцьк, 1993. – С. 408–409.

Гаврилюк С. В. Давньосховище Свято-Володимирського церковного братства / С. В. Гаврилюк // Історія релігій в Україні : тези повідомл. VII Між-нар. круглого столу. – Львів, 1997. – С. 43–44.

Кушпетюк О. Діяльність давньосховища Володимир-Волинського Свято-Володимирського православного церковного братства та його старожит-ності у публікаціях дослідників другої половини XIX ст. / О. Кушпетюк // Ми-нуле і сучасне Волині та Полісся : Володимир-Волинський в історії України і Волині : матеріали XXXII Міжнар. наук.-практ. іст.-краєзн. конф., присвяч. 70-річчю утворення Волин. обл., 810-й річниці надання місту Володимир-Волинському Магдебурзького права. – Луцьк, 2009. – С. 63–65.

Кушпетюк О. Церковне музейництво Волині (на прикладі давньо-сховища Володимир-Волинського Свято-Володимирського православно-го церковного братства) / О. Кушпетюк // Історія релігій в Україні : праці XI Міжнар. наук. конф. – Львів, 2001. – Кн. 1. – С. 257–262.

Василевська С. Берегиня церковних старожитностей / С. Василевська // Молода Волинь. – 1992. – 17 лип. – С. 6.

Пуцко В. Волинське єпархіальне давньосховище / В. Пуцко // Образо-творче мистецтво. – 1995. – № 2. – С. 55–58.

725 РОКІВ**від часу першої писемної згадки про м. Любомль,
тепер районний центр Волинської області (1287)**

Найдавніші археологічні знахідки, виявлені на території міста, належать до пізнього палеоліту. Також непоодинокі випадки знахідок неоліту, енеоліту і бронзи. Ця територія з періоду мідного віку вже постійно заселена.

На території міста (вул. Брестська) виявлені й досліджені археологами поселення і могильник Вельбарської культури, які датуються II–IV ст. н. е. Це період, коли гото-гепідські племена, підкоривши місцеве населення, прямували із заходу на схід, до Чорного моря.

У півкілометрі на схід від міста збереглися залишки городища X–XI ст. періоду Київської Русі. Городище з дитинцем і двома оборонними валами і ровами площею до 3 га і поселенням до 5 га було першоосною міста. Археологічними розкопками виявлено житла-напівземлянки, різноманітну зброю й сільськогосподарські знаряддя праці. На території міста тоді, в давньоруський період, населення займалося гончарством, виплавою заліза з болотної руди. З XII ст. населення залишило низинні місця і перейшло на підвищення 1 км на захід.

Легенда розповідає, що в період Волинсько-Галицької держави волинський князь Володимир Василькович часто приїжджав з Володимира до Любомля, який був оточений лісовими пущами, на полювання і відпочинок. Він говорив: «Любо мне здесь» – і від тих слів утворилася назва міста – Любомль, яку він ніколи не змінював. На той час Любомль уже був відомим адміністративним центром Волині.

Місто знаходилося на перехресті торгових шляхів з Володимира на Брест і з Холма на Волинь. Перша літописна згадка про місто – у 1287 р. в Галицько-Волинському літописі. Тоді описуються події, пов'язані з життям князя Володимира Васильковича, племінника короля Данила Галицького. Місто, будучи адміністративним центром і резиденцією князя, завдяки останньому було добре укріплене і розбудоване. Мешканці вже тоді займалися ремеслами, кували мідні двері, виготовляли ювелірні вироби. Князь Володимир Василькович побудував у Любомлі муровану церкву Святого Георгія. Будучи книжником і філософом, князь щедро обдарував церкву іконами, книгами і подарував дзвони дивного звуку, «таких ото не було по усій землі». За Галицько-Волинським літописом, князь сам переписував книги, і у Любомлі на той час була найбільша бібліотека на Західній Україні. В цьому місті він і помер у 1288 р.

Після розпаду Волинсько-Галицької держави Любомль у 1366 р. відійшов до Польщі, перебуваючи в складі Холмської землі до 1795 р.

При королі Казимирі Великому в місті був збудований новий замок. Сюди часто любив навідуватися польський король Владислав

Ягайло. У 1392 р. у Любомльському замку він надав магдебурзьке право м. Холму. Від нього Любомль також отримав привілеї, адже в місті проживала його сестра Олександра. У 1412 р. король побудував костел Святої Трійці. Територія старого міста була оточена глибоким ровом і валом із частоколом і трьома в'їзними брамами. В місті з XIV ст. існувала добре організована єврейська община. В 1510 р. побудована велична мурована синагога.

Місто спочатку – повітовий центр, із XVI ст. стає центром негродового староства. В 1541 р. місто отримало магдебурзьке право. Любомль з кінця XVI ст. був приданим дочки короля Сигізмунда III. З 1659 по 1664 рр. староство належало гетьману Івану Виговському, після нього – гетьману П. Тетері, з 1671 р. разом з староством передано коронному гетьману Д. Вишневецькому. З 1768 р. місто разом зі староством викуплено у нащадків І. Виговського графом, коронним гетьманом Ксаверієм Браницьким. У XVI ст. при церквах були школи і шпиталь.

Найбільшого розвитку місто набуло в XVI ст. Розвивалися торгівля і ремесла. На той час у місті були три православних церкви. Магістрат мав свою ратушу і складався з 4-х бурмистрів, радників і лавників. Місто неодноразово горіло – в 1473, 1602, 1619, 1728, 1750 рр.

У 1645 р. через Любомль проходили загони військ Богдана Хмельницького. В 1780-х рр. гетьман Ф. К. Браницький побудував у місті розкішний палац і місто було основною резиденцією гетьмана.

Повстання Т. Костюшка на Холмщині й Волині розпочалося саме з Любомля, де була резиденція гетьмана, графа К. Браницького, і який відмовився підтримати повстанців. Із 1795 р., після третього поділу Польщі, місто, як і вся Волинь, відійшло до складу Російської імперії. У війну 1812 р. на південній окраїні Любомля відбувся бій між російськими військами 3-ї Західної армії генерала О. П. Тормасова, який розміщувався в Любомлі, і австрійсько-саксонськими корпусами Шварценберга і Реньє.

У 1849 р. палац і землі Браницьких були конфісковані за участь у польському повстанні 1830 р. В 1874 р. через місто прокладено гілку Привіслянської залізниці й відкрито станцію Любомль. Вже в 1882 р. школа реформована в однокласне училище, яке 1902 р. стало двокласним. У Любомлі щорічно відбувалося 6–7 одноденних ярмарків, працювали 3 потужних млини, лісопильний, цегельний і винокурний заводи. До Першої світової війни місто нараховувало 7 000 мешканців. У 1915 році місто було окуповане німецько-австрійськими військами. Більша частина православних була евакуйована. В 1916 р. Українські січові стрільці відкрили в місті українську школу.

З 1919 р. по 1939 р. тривала польська окупація. Місто стало повітовим центром. Працювали горілчаний, цегельний заводи, електростанція, млини, дрібне шкіряне виробництво. Були загальна школа й гімназія.

До 1941 р. місто вже нараховувало 12 000 населення. У перші дні війни місто обороняли 98-й Любомльський прикордонний загін, 61-й стрілецький і 178-й артилерійський полки. Любомль був окупований 25 червня 1941 р., а визволений Червоною Армією 19 липня 1944 р. За період окупації міста загинуло майже 6 000 населення. У місті було створене єврейське гетто, і в 1942 р. фашисти розстріляли все єврейське населення – понад 5 000 чоловік.

Після війни в 1951 р. побудоване нове приміщення РТС, у 1958 р. став до ладу маслозавод. У 1968 р. відкрито завод «Світязь», в якому працювало до 1 500 працівників. У 1963 р. відкрилося Любомльське медучилище. Працював аеродром. Морями й океанами курсував корабель «Любомль».

На сьогодні в місті молодь навчається в гімназії, 2-х середніх школах, професійному ліцеї, музичній, спортивній школах, школі ТСОУ. Працюють краєзнавчий музей, Будинок культури, Будинок школяра. Діють 3 православні церкви, костел.

Любомль є батьківщиною багатьох відомих людей. У 1532 р. в місті народилися відомий домініканський теолог Северин Любомльчик, народна артистка СРСР Наталія Ужвій (1898). Уродженцями Любомля також є відомий лікар-науковець, професор М. Ф. Бохон, професор-філолог Н. І. Букатевич, художник М. П. Букатевич, народний артист України Святослав Пікульський, письменниця Лариса Черкашина, поет Ростислав Братунь, голова Співки бджільників Польщі професор Р. Костецький та ін.

У кінці ХХ ст. в США, Ізраїлі та столицях Європи пройшла велика виставка, присвячена історії єврейської общини м. Любомля.

Місто Любомль – одне з районних міст України, відоме за багатьма історичними подіями, має свою славу історію.

Олександр Остапюк

Література:

Літопис руський / пер. з давньорус. Л. Е. Махновця, відп. ред. О. В. Мишанич. – К. : Дніпро, 1989. – XVI + 591 с.

Перша згадка про Любомль – с. 437.

Волянъ : историческое судьбы Юго-Западного края / сост. Н. И. Петров, И. И. Малышевский ; издатель П. Н. Батюшков. – Санкт-Петербург, 1888. – 288 с. + 126 с. примеч.

Про Любомль – с. 12, 23.

Василенко Я. А. Любомль / Я. А. Василенко, П. Н. Серпенінов // Історія міст і сіл Української РСР. Волинська область. – К., 1970. – С. 469–481.

Коваль А. П. Любомль / А. П. Коваль // Коваль А. П. Знайомі незнайомці : походження назв поселень України / А. П. Коваль. – К., 2001. – С. 68, 229.

Любомль – інвестиційно-привабливий район. – Любомль, 2006. – 56 с.

Любомль в історії України і Волині : матеріали наук.-практ. конф. до 460-річчя надання Любомлю магдебурзького права і 10-річчя Незалежності України. – Луцьк : Надстир'я, 2003. – 112 с.

Минуле і сучасне Волині та Полісся : Любомль в історії України та Волині : матеріали XXV Волин. обл. іст.-краєзн. наук. конф., присвяч. 16-й річниці Незалежності України, 720-й річниці перш. писем. згадки м. Любомля і 800-й річниці перш. писем. згадки Угровська. – Луцьк, 2007. – 356 с.

Остапюк О. Д. До ранньої історії Любомля / О. Д. Остапюк // Минуле і сучасне Волині : літописні міста і середньовічна культура : матеріали VIII Волин. обл. іст.-краєзн. конф. – Луцьк, 1998. – С. 66–67.

Панишко С. Дослідження ранньосередньовічного Любомля / С. Панишко, О. Остапюк // Замосько-Волинські музейні зошити. – Замосць, 2004. – Т. 2. – С. 255–262.

Петрович В. Стародавній Любомль в історії Волині / В. Петрович, Т. Яцечко // Минуле і сучасне Волині та Полісся : Любомль в історії України та Волині : матеріали XXV Волин. обл. іст.-краєзн. наук. конф., присвяч. 16-й річниці Незалежності України, 720-й річниці перш. писем. згадки м. Любомля і 800-й річниці перш. писем. згадки Угровська. – Луцьк, 2007. – С. 66–68.

Пясецький В. З історії районних центрів Волинської області : стародавній Любомль / В. Пясецький // Минуле і сучасне Волині та Полісся : історія сіл і міст Західного Полісся : Маневиччина : матеріали XIII Волин. наук. іст.-краєзн. конф. – Луцьк, 2004. – С. 257–259.

Ющук В. Любомль : вічна молодість древнього міста : іст.-краєзн. нарис / В. Ющук. – Луцьк : Надстир'я, 2005. – 208 с.

Головачук С. Що сховав Виговський у Любомлі : останні розкопки в містечку привідкрили завісу минулого / С. Головачук // Волин. газ. – 2008. – 18 верес. – С. 6.

Любомль : від «Патіївського літопису» до новітніх джерел // Наше життя. – 2008. – 14 черв.

Мохнюк П. Любомлю – 710 років від першої писемної згадки / П. Мохнюк // Наше життя. – 1997. – 31 трав.

Остапюк О. «...і прославився він за добро і справедливість» : із життя князя Володимира Васильовича і розбудови міста Любомля / О. Остапюк // Наше життя. – 1999. – 16, 23 верес.

Цинкаловський О. Любомль / О. Цинкаловський // Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся : (краєзн. слов. – від найдавніших часів до 1914 р.) / О. Цинкаловський. – Вінніпег, 1986. – Т. 2. – С. 55–56.

Шульгач В. П. Любомль / В. П. Шульгач // Шульгач В. П. Ойконімія Волині : етимол. слов.-довід. / В. П. Шульгач. – К., 2001. – С. 81.

Янко М. П. Любомль / М. П. Янко // Янко М. П. Топонімічний словник України : слов.-довід. / М. П. Янко. – К., 1998. – С. 218.

600 РОКІВ

від часу будівництва костелу Св. Трійці в м. Любомлі – пам'ятки архітектури національного значення (1412)

Занепад Волинсько-Галицької держави привів до загострення боротьби за її землі між Польщею і Угорщиною. В 1366 р. війна між

князем Любартом і польським королем Казиміром закінчилася миром. Казимір забрав під свою владу всю Холмсько-Белзьку землю, місто Володимир і округи: Городельський, Любомльський, Турійський, Ратенський і Влучимський, а також міста Кам'янець, Перемишль і Олесько.

Зміцнюючи свої нові кордони, король Казимір, а, можливо, і король Владислав Ягайло, в Любомлі в другій половині XIV ст. на місці старого укріплення побудував замок. Польська влада почала насаджувати свою адміністрацію. На розданих землях почали виникати нові посади. З появою польського населення розпочався також процес утвердження католицької віри, що було однією з умов отримання королівського титулу Владиславом Ягайлом.

Владислав Ягайло неодноразово відвідував Любомль і на спомин про нього багато століть замкова гірка називалась Ягеллонською. На той час у Любомлі проживала його сестра Олександра, яка сприяла тому, що третю дружину король взяв саме з Любомля. Територія Любомльщини славилася великими лісовими пущами, де король часто проводив своє дозвілля, полюючи на звірину.

У 1392 р., перебуваючи у Любомлі, Ягайло надав магдебурзьке право м. Холму.

Описуючи період підготовки війни Польщі з Тевтонським орденом хрестоносців, польський історик Ян Длугош детально інформує в своїх працях про приїзд польського короля в Любомль і дає першу згадку про побудову костьолу в м. Любомлі: «*Прибувши через Кам'янець, Кобрин і Ляски в Холмську землю свого королівства 25.XII.1409 р., в день Різдва Христового, він проводить у Любомлі, де споруджує всього за один день дерев'яний парафіяльний костел для проживаючих там католиків, забезпечує його привілеями і доручає освятити його Григорію, єпископу Володимирському і Луцькому, брату ордена проповідників...*»

Після перемоги в Грюнвальдській битві (1410 р.) між об'єднаними польськими військами і Орденем король Владислав заключив у 1411 р. мирний договір з магістром пруським Генріхом. Великому литовському князю Вітовту за активну участь у війні король віддав Поділля і на деякий час – Любомльщину, після чого розпочався об'їзд руських і литовських земель. З цим перегукується і легенда про будівництво костелу в Любомлі: «*Після перемоги під Грюнвальдом, коли польські і литовські рицарі верталися до своїх залишених замків, волинські князі поверталися разом з королівською хоругвою. На гірці під Любомлем дійшло до кривавої сутички з татарами, король злякався..., став на коліна і, дивлячись на небо, сказав: «Пресвята Трійця, збережи нас, а на вічні часи дарую тобі тут костел». Так воно і сталося. Перемога над татарами сприяла тому, що король швидко подарував Любомлю костел під назвою Святої Трійці.*»

У 1412 р. замість дерев'яного король вибудував новий мурований костел у готичному стилі і як фундатор наділив його своїми привілеями.

Через два роки в Красноставі, 16 серпня 1414 р., Владислав Ягайло, король польський, в понеділок після свята Вознесіння надав Любомльському костелу додаткові пожалування на утримання плебана, слуг костельних та інші потреби навечно.

Костел був побудований на невеликому підвищенні в північній частині міста, в межах оборонної міської стіни. Розрахований був також для оборони міста, про що свідчать 2 круглі вікна на північній стіні. Костел неодноразово, як і все місто, горів і перебудовувався. У 1552 р. освячений Холмським єпископом Якубом Уханьським.

Прибутки Любомльського костелу і його плебана польський король Сигізмунд III підвищив своїм привілеєм, наданим у Варшаві 20 серпня 1599 р. До третього поділу Польщі в 1795 р. костел належав до Холмської дієцезії. Сама споруда костелу неодноразово перебудовувалась. У 1731 р. до нього з заходу було добудовано ще один об'єм. Після добудови костел отримав бароковий вигляд. Стародавня частина споруди вирішена в простих формах, без помітного декоративного вбрання. Декор прибудованого західного фасаду має барокові риси.

Із матеріалів візитації костелу за 1799 р. видно, що будівля змурована великим вітарем на схід, з двома фронтонами. Покрівля двосхила, посередині якої – баня, оббита білою бляхою, увінчана сигнатуркою з залізним хрестом в променях. Перед входом до костелу був бабинець, по правій стороні якого знаходився надгробок з віршами та ім'ям небіжчика ксьондза П. А. Папроцького. Вітарів було п'ять. Перший великий, старожитньої сніцерської роботи, з образом Святої Трійці на полотні, по боках мистецькі образи Св. Станіслава і Войтеха. Другий вітар старожитньої сніцерської роботи з образом Св. Анни, зверху – Св. Яна Непомука. Третій вітар старожитньої роботи називався Рожанцьовим, в якому ікона Найсвятішої Панни, увінчаної образом Ісуса Христа. Четвертий вітар старожитньої роботи з образами Св. Йосипа і Св. Катерини Сієнської. П'ятий вітар також старожитньої роботи з образом Антонія Падуанського. В головному вітарі був білий кам'яний надгробок, з частково витертим написом імені ксьондза Горіана, пробоща Любомльського.

Хори були на двох мурованих стовпах, на яких стояв орган з тональністю на вісім звуків. Сповідальень було три. Кругом костелу було кладовище. На південь знаходилася мурована дзвіниця 1764 р., споруджена коштом Антоніни з Потоцьких Жевуської, воєводи Волинської і старостини Любомльської. На північ від костелу, поза оборонним ровом, стоїть мурований стовп з фігурою Яна Непомука в ніші. У збірці документів при костелі зберігалось 5 візитацій за XVIII століття.

До власності костелу належало село Бір, де піддані, які мали волів і коней, мали відробити в тиждень по 2 тяглові дні панщини. У 1841 р. село було забране російською владою, і селяни стали державними. На 1799 р. парафія костелу включала Любомль і 13 сіл.

При костелі з 1599 р. існував шпиталь, який згорів при пожежі у XVIII столітті. З 1604 р. до першого поділу Польщі діяв Любомльський деканат.

У 1910 р. в період підготовки до святкування 500-річчя костелу розпочався ремонт. У святкуванні в 1912 р. брали участь один єпископ і 12 ксьондзів. У пам'ять про цю дату до північної стіни прибудована капличка з написом, також виготовлені для парафіян пам'ятні срібні та алюмінієві медальйони. У 1918 р. магістрат Любомля випустив поштові марки з видами міста, на одній з них зображено костел.

Головною святинєю костелу був чудотворний образ Божої Матері в срібній ризі. Ця ікона Лоретанської Божої Матері, що була єдиним зображенням на Волині і датується XVII століттям, була вивезена ксьондзом у 1944 р. в с. Поліхна Тарнобжегського воєводства (Польща), де зберігається нині.

Любомльському костелу після пожежі кафедрального костелу в Луцьку в 1924 р. як найстарішому костелу Волині випала честь зберігати з 1930 до 1935 рр. чудотворний образ Божої Матері Лєтичівської, яка вважалася основною іконою Поділля. З відступом німецьких військ в липні 1944 р. ксьондз С. Ястшембський вивіз у Польщу разом з чудотворною іконою найбільші цінності й документи костелу. З того часу костел був закритий.

У 1967 р. як пам'ятку архітектури костел почали реставрувати, але реставрація була проведена на низькому рівні. Розібраний був бабінець і капличка на північній стіні. З 1971 до 1976 рр. в костелі знову проводилися реставраційні роботи. Постановою Ради Міністрів УРСР від 29.III.1956 р. № 320 костел і дзвіниця як пам'ятки архітектури були взяті під охорону держави. У 1990 р. знову проводилися реставраційні роботи, в ході яких був перекритий дах. У зв'язку з тим, що після закриття костелу там було зроблено склад солі, виявилася дуже пошкодженою нижня частина стін, які потребують довготривалої реставрації.

У квітні 1992 р. костел був переданий римо-католицькій громаді міста. 14 червня 1992 р. костел освячений єпископом Маркіяном Трофим'яком і ксьондзом Людвігом Камилевським. У 1996 р. на прохання парафіян для костела з Польщі була передана копія чудотворної ікони Лоретанської Божої Матері.

На сьогодні костел Св. Трійці у Любомлі є найстарішим костелом Волині.

Олександр Остапюк

Література:

Державний реєстр національного культурного надбання : (пам'ятки містобудування і архітектури України) // Пам'ятки України : історія і культура. – 1999. – № 2–3. – С. 53.

Атлас історії культури Волинської області / відп. ред. Ф. В. Зузук. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2008. – 112 с.

Костел Св. Трійці – с. 18.

Гика В. Церковні храми та релігійні общини Любомльщини в документах ДАВО / В. Гика // Минувле і сучасне Волині та Полісся : Любомль в історії України та Волині : матеріали XXV Волин. обл. іст.-краєзн. наук. конф., присвяч. 16-й річниці Незалежності України, 720-й річниці перш. писем. згадки м. Любомля і 800-й річниці перш. писем. згадки Угровська. – Луцьк, 2007. – С.316–318.

Остапюк О. 3 історії костьола св. Трійці в м. Любомль / О. Остапюк // Сакральне мистецтво Волині : матеріали IX Міжнар. наук. конф. – Луцьк, 2002. – С. 69–76.

Троицкий костел, 1412 г. и колокольня, 1640 г. // Памятники градостроительства и архитектуры Украинской ССР. – К., 1985. – Т. 2. – С. 94–95.

Освячували католицький костел // Наше життя. – 1992. – 27 черв.

Волинь туристична : путівник. – К. : Світ успіху, 2008. – 363 с.

Про костел Св. Трійці – с. 180.

500 РОКІВ**від часу першої писемної згадки про с. Свійчів,
тепер Володимир-Волинського району (1512)**

Свійчів – одне з найдавніших сіл Волині, колись належало до Володимир-Волинського повіту Вербської волості, за 20 км від Володимира-Волинського. Поруч знаходилось село Озютичі, яке часто разом зі Свійчевом згадується в документах. Село було залюднене в епоху палеоліту, про що свідчать знайдені на околиці села крем'яні знаряддя праці.

Відомий дослідник В. Шульгач у своїй праці «Ойконімія Волині. Етимологічний словник-довідник» виводить село як «Свійчево (1512)», «До ймення Свойчова (1590)», «Swiuczow (1765)».

У 1545 р. за ревізією Володимир-Волинського замку село Свійчів було власністю Ждана Томковича Коіленського, який платив з села побори. Після його смерті село відійшло до дружини Коіленського Хрінницької Ганни Михайлівни, яка також платила побори зі Свійчева і сусідніх Озютич.

Під 1583 р. Свійчів згадується в документі, писаному в Бересті «Витяги з реєстраційної книги Берестейської митниці про митні збори за сплав збіжжя, попелу і лісового товару, за яким Ганна Хрінницька платила мито за транспортування пшениці і жита зі Свійчева

і Озютич до Гданська. Як свідчать джерела, село колись було оточене лісами, то цілком ймовірно, з села транспортували лісові товари.

У вищеназваному документі згадується, що через Свійчів проходили так звані «соляний шлях», яким транспортувалася сіль.

Наприкінці XVI – початку XVII століття власниками Свійчева були Лагодовські – шляхтичі середнього достатку. Так, в період володіння селом Яном Лагодовським, королевським підчашим, відбувалися масові втечі селян як з села до інших власників, так і в село Свійчів.

У 1595 р. відбулися втечі селян, підданих холмського підкормія Павла Ореховського до маєтку Яна Лагодовського в с. Свійчів. У 1625 р. до села втекли піддані Стефана Городинського з с. Городне, а в 1645 р. до Свійчева втекли піддані с. Городно.

У 1607 р. дружина Яна Лагодовського, Єва Матвіївна, в дівочтві Єло-Малинська, уфундувала в Свійчеві костел, який спочатку був дерев'яним. Кам'яний костел був збудований у 1787 р. королівським підчашим Феліксом Чацьким, який на той час володів селом.

У костелі знаходилася Богородична ікона Діви Марії, до якої приходили помолитись як католики, так і православні з Володимирщини, Луцька і Люблінщини (нині Польща). У роки Другої світової війни (1943) костел було зруйновано, а образ Богоматері німці вивезли за Буг. У 1995 р. на місці костелу в Свійчеві стараннями товариства волиняків із Замосця був установлений металевий Хрест з копією цього чудового образу.

Наприкінці XIX століття в Свійчеві нараховувалося 47 домів, в яких проживало 204 жителі, церква, римо-католицький костел, школа і крамниця. При селі знаходилася колонія – Свійчівська. В колонії було 9 домів і 55 жителів.

Тамара Садовник

Література:

Історія міст і сіл Української РСР : Волинська область. – К. : Вид-во АН УРСР, 1970. – 747 с.

Про с. Свійчів – с. 162.

Селянський рух на Україні, 1569–1647 рр. : зб. док. і матеріалів. – К. : Наук. думка, 1993. – 533 с.

Про с. Свійчів – с. 406, 452, 454, 477.

Stachyra Halina. Nad Turia i Stochodem : z dziejow polskiej wlasnosci ziemskiej na Wolyniu (1918–1939) / Stachyra Halina. – Lublin, 2008. – 248 с. : il.

Про с. Свійчів – с. 210–213.

* * *

Цинкаловський О. Свичів або Свойчів / О. Цинкаловський // Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся : (краєзн. слов. – від найдавніших часів до 1914 р.) / О. Цинкаловський. – Вінніпег, 1986. – Т. 2. – С. 348.

Шульгач В. П. Свійчів / В. П. Шульгач // Шульгач В. П. Ойконімія Волині : етимол. слов.-довід. / В. П. Шульгач. – К., 2001. – С. 122.

500 РОКІВ**від часу першої писемної згадки про с. Секунь,
тепер Старовижівського району (1512)**

Секунь – одне з давніх сіл Волині, колись Ковельського повіту, Селищанської волості, розташоване за 19 км від Ковеля. Село було залюднене в епоху неоліту, про що свідчать залишки житла, крем'яних знарядь праці та фрагментів кераміки.

Про Секунь пише дослідник-лінгвіст В. Шульгач у праці «Ойконімія Волині. Етимологічний словник-довідник» – за яким ойконім «Секонь» є результат лабіалізації (огублення) ненаголошеного звуку. Про село згадують вчені М. Фасмер і М. Тучемський «Секонь – це велика парафія, складається з трьох сіл: Секуня, Городища та слобідки Гридок».

Село Секунь документально засвідчене в актах від 28 серпня 1512 р., де згадується, що князь Костянтин Іванович Острозький, маршалок волинської землі, за дорученням польського короля Сигізмунда I вирішує земельні суперечки між власником Секуня князем Михайлом Сангушком і його дідичем Гриньком Оранським. Після затяжних багаторічних суперечок син Михайла Сангушка – Василь Михайлович – добровільно обмінявся маєтками з королевою Боною, дружиною польського короля Сигізмунда I, який в Кракові грамотою добровільно підтвердив цю оборудку. Таким чином, Секунь разом з іншими маєтками став власністю королеви Бони. Після її від'їзду на батьківщину в Італію, де в місті Бар вона померла в 1557 р., Секунь був приєднаний до королівських маєтків.

На початку 1564 р. на Волинь прибув російський князь-воєвода Андрій Михайлович Курбський, тікаючи від гніву царя Івана Грозного. 4 липня того ж року він отримав від короля грамоту на ковельський маєток, куди входило село Секунь. Князь Курбський, який вступив у володіння, віддав Секунь і сусіднє село Сушки своєму вірному слугі й соратнику московитянину Івану Івановичу Калимету за вірну службу. Курбський зробив Калимета своїм намісником у Ковелі й головним управителем маєтків.

Після його смерті Секунь і Сушки перейшли до його двоюрідного брата Михайла Яковича Калимета, про що засвідчувала грамота Андрія Курбського від 10 червня 1572 р. Михайло Калимет був підскарбієм ковельським, одруженим на дочці Матиса Трошковського, ковельського війта. В Секуні між 1572 і 1588 рр. Михайло Калимет збудував дерев'яну однокупольну церкву Архангела Михаїла з прибудованою до неї дзвіницею. У цій церкві професор з Києва Микола Іванішев на початку 1840 р. під час наукового обстеження знайшов ікони візантійського письма – Богоматері та Святого Миколи Чудотворця. Михайло Калимет заповідав поховати його в цій церкві, а князя Костянтина Костянтиновича Острозького, воєводу Київського, бути опікуном його сім'ї – дружини Катерини і дітей.

За переказами, в Секуні в цій церкві побував український поет Тарас Григорович Шевченко і навіть її замалював, подорожуючи по Волині як член Київської Археографічної комісії в 1845–1846 рр.

Під час однієї з експедицій у 1848 р. професор з Києва Микола Іванішев відвідав населені пункти за маршрутом Ковель-Вербка-Секунь-Вижва-Смідин-Миляновичі, в результаті чого з'явився перший краєзнавчий нарис про Ковельський повіт.

Після смерті Андрія Курбського і Михайла Калимета село Секунь на правах лену за королівською грамотою відійшло до Андрія Фірлея із Домбровиці, ковельського старости, каштеляна Радомського, чоловіка волинської зем'янки Барбари Козинської. Андрій Фірлей – протестант за віросповіданням, один з заможних шляхтичів Кременецького повіту. Після його смерті Секунь знову був причислений до королівських маєтків.

До 1830 р. Секунь належав князю Дмитру Яблоновському, а в 1830 р. село перейшло до володіння державної казни.

В Секуні в XVI–XVII ст. відбувалися виступи селян, зокрема втечі селян в село чи з нього. Так, у жовтні 1588 р. піддані Кирила Зубцовського із села Секунь Володимирського повіту втекли до маєтку княгині Олександри Курбської-Ярославської містечка Миляновичі того ж повіту. В 1596 р. піддані волинського ловчого Яна Держка з Секуня втекли до маєтку Луцької єпископії м. Рожище. В 1641 р. піддані протопопа Григорія Жаби-Городинського із с. Городище Володимирського повіту втекли до маєтку Яна Блиновського в с. Секунь Володимирського повіту.

У 1868 р. в Секуні збудували нову церкву – святого Архангела Михайла при сприянні місцевого священника Іллі Мусієвича. Вона була дерев'яною, на кам'яному фундаменті, хрестоподібною, п'ятикупною. Впродовж багатьох років священиками в церкві були Скибинський, Стефан Оліфірович, Іоанн Костельський. Окрім цієї церкви, в Секуні при кладовищі була церква-каплиця Преподобного Іова, ігумена Почаєвського, перебудована із дерева колишньої Свято-Михайлівської церкви, з доданням в 1893 р. нового матеріалу на кошти священика Феофіла Мусієвича і прихожан.

Наприкінці XIX ст. в Секуні нараховувалося 109 домів і 564 жителі. В 1890 р. в селі була відкрита церковна школа грамоти. При ній 3 жовтня 1896 р. почала діяти «второкласная» церковна школа, де навчалось 15 хлопчиків.

Тамара Садовник

Література:

Історія міст і сіл Української РСР : Волинська область. – К. : Вид-во АН УРСР, 1970. – 747 с.

Про с. Секунь – с. 381, 639, 675.

Ткачук Г. Історія села Секунь / Г. Ткачук // Минуле і сучасне Волині та Полісся : Сереховичі та Старовижівщина в історії України, Волині та

Полісся : матеріали ХХІ Волин. обл. наук.-практ. іст.-краєзн. конф., присвяч. 15-й річниці незалежності України та 505-річчю першої писем. згадки про с. Сереховичі. – Луцьк, 2006. – С. 175–178.

Тучемський М. По глухих закутках Волинського Полісся / М. Тучемський. – Луцьк : Надстир'я, 2007. – 182 с.

Про с. Секунь. – с. 130–136.

Штинько В. Духовні святині поліського села / В. Штинько, Є. Ковальчук // Штинько В. Волинь : храми і люди : краєзн. нариси / В. Штинько, Є. Ковальчук. – Луцьк, 2010. – С. 220–225.

Оверчук А. Церква, яку розписував Кобзар / А. Оверчук // Сіл. новини. – 2001. – 17 лип. – С. 3.

Поліщук В. ...Як розсідані коні / В. Поліщук // Сіл. новини. – 2009. – 1 верес. – С. 1.

Рожко В. Секунь : гортаючи сторінки історії / В. Рожко // Луцьк. замок. – 2007. – 3 трав. – С. 10.

Рожко В. Тоді справді моїми учнями будете / В. Рожко // Сіл. новини. – 2007. – 14 квіт. – С. 7.

Цинкаловський О. Секонь / О. Цинкаловський // Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся : (краєзн. слов. – від найдавніших часів до 1914 р.) / О. Цинкаловський. – Вінніпег, 1986. – Т. II. – С. 352.

Шульгач В. П. Секунь / В. П. Шульгач // Шульгач В. П. Ойконімія Волині : етимол. слов.-довід. / В. П. Шульгач. – К., 2001. – С. 123.

475 РОКІВ

від часу першої писемної згадки про с. Колодяжне, тепер Ковельського району (1537)

Первісна історія села Колодяжного тісно пов'язана спочатку з історією Ковельської волості, а згодом Ковельського староства та його господарів. Ще з ХV століття історична Ковельщина входила до складу потужного земельного комплексу з трьох окремих вотчин у володінні різних представників князівського роду Сангушків.

Уже перша документальна згадка про село Колодяжне виявляє його більш давню історію. У 1537 р., 20 грудня за ст. ст., проводилося розмежування земельних угідь міста Ковеля у власності кн. Василя Михайловича Сангушка-Ковельського і села Городилець у власності кн. Андрія Михайловича Сангушка-Кошерського. Свідками давніх меж кн. Василь виставив «людей добрих князя бискупа Луцького білинців... Хведка Орлича і Гринця Малишевича», про яких сказав: «то суть люди князя бискупа Луцького із села Колодежна». Отже, село Колодяжне було присілком Білина, а господарювали в ньому управляючі луцького римо-католицького єпископа. Вірогідно, що сільце Колодяжне вже існувало під час першого дарування великим литовським князем Вітовтом Луцькій католицькій кафедрі Білина, Скулина та інших маєтків у 1428 р.

У 1543 р. с. Колодяжне разом з Ковельською волостю Василь Сангушко обміняв на литовські володіння королеви Бони Сфорци, дружини польського короля Сигізмунда I Старого. Як село з дворичною системою землевпорядкування, Колодяжне назване в інвентарі Ковельського староства, складеному у 1556 р. під час передачі новопризначеному ковельському старості за обставин відібрання Ковельщини в королеви Бони королем Сигізмундом II Августом. З 1564 р. Ковельське староство з Колодяжним у складі перебувало в ленному держанні відомого політичного вигнанця з Московії кн. Андрія Курбського, а після смерті останнього в 1583 р. до 1590 р. – у володінні його дітей та їх опікунів.

Поборовий реєстр населення Ковельського староства 1576 р. містить цікаві дані про форму організації сільських ремісників, які об'єднувались у сільські війтівства. У цьому контексті згадується й Колодяжне, ремісники якого перебували у складі Заріцького війтівства. Останнє загалом складалося з 7 сіл і сумарно нараховувало 55 ремісників – бондарів, коновників, колодіїв, теслів, горшарів, колісників, коваля, токаря, мисника, ситника і мельника. Всього таких сільських ремісничих війтівств виділяли на Ковельщині 5. Окрім вже згаданого Заріцького, було ще Мощенське, Миляновицьке, Виживське та Поліське.

Після смерті кн. А. Курбського (1583 р.) стало можливим повернути у державну власність надані йому колись земельні маєтки. Травнем 1590 р. датується лист Сигізмунда III до нащадків князя та їх опікунів про передачу Ковельського маєтку новопризначеному ковельському старості Андрію з Домбровиці Фірлею. Роком раніше родина князя отримала позов до суду за скаргою луцького біскупа Бернарда Мацейовського. Ксьондз скаржився на те, що Марина і Дмитро Курбські 23 роки поспіль незаконно отримували доходи від маєтків Скулин, Білин, Стеблі, Колодяжно, Колодяженська Воля, Млинська Воля та ін., що належали Луцькому латинському Свято-Троїцькому костелу.

Князь Курбський забезпечував отриманими свого часу маєтками на Волині не лише членів сім'ї. З допомогою свого сюзерена отримали в спадкове володіння маєтки на Ковельщині і вірні йому слуги, зокрема й вихідці з Московії. Вони не погоджувалися з рішенням польського короля про передачу королівському «столу» своїх ковельських володінь. Із протестних судових позовів можна дізнатися про власників Колодяжного.

Так, у червні 1590 р. слуга А. Курбського – луцький городничий Кирило Зубцовський – подав на А. Фірлея скаргу про його вигнання з маєтку Білин, яке супроводжувалося «розбоєм і грабежем». Під час цієї події потерпів і поплічник К. Зубцовського Іван Колодяженський. Особисто в нього урядовці Фірлея тоді «заграбили» делію і жупан з червоного англійського сукна, коштовний хутряний комір, шаблю і «мишастого» коня зі збруєю.

У заповіті К. Зубцовського від 1594 р. Іван Григорович Колодяженський названий слугою дружини заповітника – княгині Марії Андріївни Полубенської.

Документи свідчать, що не тільки згадуваний Іван Григорович володів Колодяжним. Паралельні в часі історичні акти називають ще двох власників. 2 липня 1590 р. в Колодяжне приїхав уповноважений польського короля з метою передачі села А. Фірлею. А «неякий Василей Кушников москвитин, и Гаврило Кайсаров теж москвитин, которые в том селе мешкають приповедаючися... правом своим» відмовилися підкоритися королівському посланцю. Василь Кушников так само, як Іван Григорович, іменувався Колодяженським. Проте основним місцем його проживання названі с. Долгоноси Володимирського повіту, надані московитину королем Стефаном Баторієм за доблесні заслуги у воєнних діях проти Івана Грозного.

Нащадки Гаврила Кайсарова – Єжи і Мацей Кайсарови Колодяженські, в 1622 р. просили депутатів луцького повітового сеймика нагадати польському королю про заслуги їхнього батька, котрий «зі шкодою для здоров'я» служив Речі Посполитій в часи Сигізмунда Августа і Стефана Баторія: воював під Псковом, Полоцьком, Великими Луками і в Інфлянтах, і за те даровано йому було село «Колодяжне в отчину». А відтоді, коли ця їхня отчина за королівським декретом повернулася до луцького католицького костелу Св. Трійці, тобто після 1590 р., вони залишилися без маєтку.

У тарифі про подимний податок 1629 р. Колодяжне відсутнє в переліку сіл Ковельщини. Це означає, що воно все ще перебувало в руках римо-католицької кафедри, духовенство якої було звільнене від сплати податку. В цьому ж тарифі дідичем (спадковим власником) частини села Довгоноси Ковельської волості значиться Григорій Колодяженський. Це, очевидно, нащадок Івана Григоровича Колодяженського, який був власником маєтку в 90-і рр. XVI ст. Примітно, що, вже не володіючи Колодяжним, колишні власники села все ще користувалися топонімічним прізвиськом, утвореним від його назви.

У 1637 р. серед володарів села дідичем фіксується луцький суфраган ксьондз Станіслав Лоза. У червні згаданого року «з Колодяжна підданий на ім'я Івашко втік». Орендатор села Криштоф Ленчицький «гонив» його до містечка Козлинич, але вийт і громада козлиницькі втікача не видали. Справу за цією скаргою розсуджував Луцький гродський суд.

Колодяжне перебувало у власності Луцької католицької кафедри як мінімум до початку XIX століття. Після входження Волинського воєводства до складу Російської імперії Католицька церква почала втрачати свої володіння. Російські владці передавали конфісковані маєтки у держання своїм прихильникам. В цьому часі Колодяжне належало шляхтичам Качковським. Один із нащадків цієї сім'ї продав у 1868 р. колодяженський маєток російському чиновнику Петрові Антоновичу Косачу.

У 1854 р. біля села пролягла новозакладена залізниця. В цьому ж часі повз Колодяжне прокладали стратегічну дорогу Київ – Брест. Тоді в селі було 50 хат і 266 мешканців.

У 1868 р. 471 десятину колодяженської землі купив випусник юридичного факультету Київського університету, статський радник Петро Антонович Косач. Восени 1878 р. П. А. Косач в Луцьку отримав посаду голови з'їзду мирових посередників, а з вересня 1891 р. – у Ковелі: *«переведен на должность председателя Ковельско-Владимир-Волынского съезда мировых посредников»*. З 31 січня 1892 р. по 18 червня 1897 р. Петро Антонович був *«исправляющим должность ковельского уездного предводителя дворянства»*. Відбуваючи службу в Ковелі, Петро Косач жив у Колодяжному, куди на десять років раніше від нього переїхала його сім'я: дружина Ольга Петрівна Драгоманова (літературний псевдонім Олена Пчілка), троє старших дітей – Михайло (Михайло Обачний), Лариса (Леся Українка), Ольга. У маєтку у Косачів народилися троє молодших дітей: Оксана, Микола, Ізидора.

Для усієї сім'ї Колодяжне стало постійним осідком, а для літературно обдарованих – колискою творчості. Приїздить до Колодяжного у гості до Косачів сім'ї Франків, Лисенків, Старицьких, численні родичі й знайомі.

Під час останнього побуту Лесі Українки в Колодяжному 12 березня 1907 р. сестра Ольга поділилася враженнями про малу родинну батьківщину: *«Наша сім'я жила в дуже близьких стосунках з селянами, всі ми, в тому числі й Леся, може, ще більше, ніж хто, мали між колодяженцями не лише знайомих, а й приятелів, і товаришок, і товаришів, тому весь їх побут дуже скоро став нам відомим, а далі й рідним»*.

Своїєї церкви у Колодяжному не існувало, тому православні колодяженці були приписані до Св. Миколаївської церкви в сусідніх Волошках. За описом 1914 р. Волошківський храм був тісним, мав скромно прикрашений інтер'єр, потребував ремонту (збудований у 1865 р.).

Після смерті Петра Антоновича в Колодяжному господарював наймолодший з дітей Косачів – Микола Петрович. Всього в маєтку значилася 471 десятина землі, у тому числі – 92 десятини орної землі, 167 – лісу, 200 – лучної землі, 7 – садибної (2 – під забудовою і городом, 5 – під садом), 5 – непридатної землі (болота). Лучна (сінокосна) земля ділилася на 90 десятин болотистої землі і 110 десятин суходолю. Практикувалася передача луків за обробіток – за оренду лучної землі селяни повинні були зібрати врожай на частині поміщика.

Садибні будинки в Колодяжному оцінювались у 2 000 рублів, господарські – у 8000 рублів.

Незважаючи на те, що М. П. Косач мав агрономічну освіту, відзначалося, що вів господарство без особливого розмаху. На відміну

від практики інших господарств, в селі не було винокурні. Вирощену картоплю тут використовували як корм, і лише надлишки – продавали. Центр уваги поміщика переносився на значне і відмінно поставлене садівництво. Приділялася увага тваринництву і молочному господарству. Близькість залізниці й міста сприяли розвитку в Колодяжному молочного господарства. В той час колодяженці тримали корів чистої шведської породи. Торгували цільним молоком переважно у Ковелі.

У 1932 р. Микола Косач продав великий «сірий» будинок колодяженцю Архипу Федчуку, а в 1950-х рр. родинний дім був розібраний і перенесений в інше місце. У збудованому натомість будинку-копії, меморіальному «білому» Лесиному будиночку та новозведеному приміщенні тепер розміщений літературно-меморіальний музей-садиба Лесі Українки в Колодяжному – один з найкращих музеїв України.

Нині село Колодяжне є адміністративним центром однойменної сільської ради, в якому проживає близько 720 мешканців.

Олена Бірюліна

Література:

Атаманенко В. Описово-статистичні джерела XVI–XVII ст. з історії Ковельщини / В. Атаманенко // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Ковель і ковельчани в історії України та Волині : матеріали XII Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 12-й річниці Незалежності України і 485-й річниці надання Ковелю магдебурзького права. – Луцьк, 2003. – Ч. 1. – С. 44–46.

Бірюліна О. Колодяжне : історичні образки / О. Бірюліна // Леся Українка і родина Косачів в контексті української та світової культури : матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. – Луцьк, 2006. – С. 144–146.

Коваль А. П. Колодяжне / А. П. Коваль // Коваль А. П. Знайомі незнайомці : походження назв поселень України / А. П. Коваль. – К., 2001. – С. 16.

Прижиттєві документи і матеріали Лесі Українки та родини Косачів : кат.-довід. / Волин. краєзн. музей, літ.-мемор. музей Лесі Українки в с. Колодяжному Ковел. р-ну, ДАВО. – Луцьк : ІНІЦІАЛ, 1996. – 45 с.

Про с. Колодяжне – с. 8.

Пусько І. А. Колодяжне / І. А. Пусько, П. К. Сміян // Історія міст і сіл Української РСР : Волинська область. – К., 1970. – С. 342–352.

Селянський рух на Україні, 1569–1647 рр. : зб. док. і матеріалів. – К. : Наук. думка, 1993. – 533 с.

Про с. Колодяжне – с. 265.

Волинь туристична : путівник. – К. : Світ успіху, 2008. – 363 с.

Про с. Колодяжне – с. 168.

Цинкаловський О. Колодяжно / О. Цинкаловський // Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся : (краєзн. слов. – від найдавніших часів до 1914 р.) / О. Цинкаловський. – Вінніпег, 1984. – Т. II. – С. 465.

Шульгач В. П. Колодяжне / В. П. Шульгач // Шульгач В. П. Ойконімія Волині : етимол. слов.-довід. / В. П. Шульгач. – К., 2001. – С. 67.

450 років від часу першої писемної згадки про с. Смолява, тепер Горохівського району (1562)

За даними автора лінгвістичного дослідження «Ойконімія Волині. Етимологічний словник-довідник» В. П. Шульгача, перша писемна згадка про Смоляву фіксується з II половини XVI століття *«имене Перемилское Смолеву»* (1562).

За народними переказами, назва села походить від слова «смолити». На місці села в минулому працювала смолярня, де добували дьоготь і смоли. Виробництво смоли і дьогтю набуло розповсюдження в селах і поблизу крупніших господарських центрів. Смоли використовували для будівництва, а дьоготь – у медицині. Смолярі витоплювали свою продукцію в спеціальних ямах – «долах». Стінки ями викладали круглими колодами, на дні робили дерев'яний поміст, щільно обмазуючи його глиною. Зверху «діл» також накривали колодами і засипали товстим шаром землі. Посередині однієї з бокових стінок залишали отвори для запалювання «щіпи» та виходу смоли. «Щіпу» селяни заготовляли зі старих ялинових і соснових пеньків та повалених дерев. Пеньки викопували, очищали від кори та порохна, кололи сокирою на тріски. У «долі» їх складали на купу і обкладали соломом. Закривши яму, підготовлений стос запалювали через отвір у верхній частині «долу». Коли «щіпа» починала горіти, отвір закривали. Технологічний процес виробництва смоли без доступу повітря тривав протягом 7–12 днів. Після цього її спускали через боковий отвір у «долі» в бочку.

Подібним способом добували і дьоготь. Різниця полягала лише в тому, що сировиною для цієї продукції служила березова кора, а паливом – березові дрова.

Характер занять давніх смолевчан вказує на первісне підпорядкування Смоляви давньоруському місту Перемиль – столиці удільного князівства, яке вперше згадується в Іпатіївському літописі ще 1097 р. Звідси можна зробити висновок, що Смолява в давніші часи належала власникам Перемиля.

Уперше документально Смолява згадується в період, коли село належало князям Сангушкам-Коширським. З 1562 р. Сангушки передали село в оренду шляхтичеві Івану Борзобагату-Красенському – державному митнику, луцькому війту. Володіє останній ним і в 1566 р., вже як володимирський єпископ Йона. Відомо, що між 1563–1566 рр. Іван Борзобагатий був володимирським і берестейським єпископом, пізніше посідав єпископську кафедру в Луцьку.

У 1565 р. село Смолява разом із селом Мервою було заставлене князем Левом Сангушком євреям Баткові й Мошкові Мисановичам.

У 1569 р. князь Лев Сангушко у записі про передачу Перемильського маєтку в оренду єврею Ю. Абрамовичу за 6 тис. польських золотих вказує, що оренді підлягає містечко «з міщанами, боярами, людьми подвірника, підсудками, городниками, зі ставами, млинами, лісами, дібровами, заростями, сіножатями і усім ґрунтом». Слід думати, у складі Перемильського маєтку було і село Смолява. Вже через рік, тобто у 1570-му, після смерті Абрамовича, його спадкоємниця Р. Якубівна передала місто Я. Пілецькому.

В останній чверті XVI століття Смолява належала князям Сангушкам-Коширським при Горохові, а у 1601 р. князь Сангушко знову заставив село Абрамові й Гецові з Турійська і Торчина. Разом з усіма маєтностями нові власники здобули право «селян, підданих і бояр судити і радити винуватих і непослушних, біля їх вчинків, карати їх биттям і горлом, якщо який заслужить, не допускаючи до нас ніяких апеляцій».

За тарифом подимного податку 1629 р. у Смоляві фіксується новий власник – польський шляхтич Ян Вилежинський. Володів у селі 10 димами, тобто селянськими дворами. За узагальненим показником середньої кількості проживаючих в 1 димі – 11 осіб – можна підрахувати кількість мешканців Смоляви, принаймні, в 1629 р. – 110 підданих. Вилежинському належали також найближчі до Смоляви села Перемиль, Гумнище, Вербень.

Церковно-статистичні джерела Волинської губернії межі XIX–XX ст. зазначають, що біля сільської церкви на горі знаходилася каплиця, а під горою било джерело, звідки брав початок струмок «Білий Луг».

Спорудження сільської дерев'яної церкви Св. Михайла за кошти поміщика Олександра Зелинського та прихожан датується 1783 р. У 1880 р. вона була капітально перебудована. В церкві була благодатна ікона Ченстоховської Божої Матері, збережена ще з уніятського періоду. Молебні проводилися 8 листопада і у п'ятницю перед Великоднем. У каплиці здійснювалися водосвятні молебні в п'ятницю перед Водохрещем, 1 серпня і освячення води в день Богоявлення. Парафіян було 985 чол.

У 1874 р. за кошти парафіян біля церкви був побудований будинок для священика. Поряд із будинком знаходився старий сад і город. Церковної землі було біля 50 десятин у трьох ділянках.

У приписаній до парафії колонії «Зелена» проживало населення лютеранської віри, а у селі Комачівка – католики. Всього іновірців у Михайлівській парафії було 803 чол.

Село Смолява у XIX ст. належало поміщику Дубецькому. Про це свідчать архівні документи Ковельського суду за 1867 р. На поч. XX ст. великі володіння в с. Смолява мав поміщик М. М. Колмаков. У селі був млин, який належав Колмакову, але під час Першої світо-

вої війни він був спалений. У той час поблизу села проходив кордон між Росією та Австро-Угорщиною.

За переписом 1911 р. поміщику Е. Інглезі в селі належало 1 150 десятин.

На терені села у кінці XIX ст. було знайдено скарб монет XVI–XVII ст.

Нині Смолява є центром Смолявської сільської ради Горохівського району. У 2001 р. в селі проживало 707 осіб.

Леся Криштапюк

Література:

Історія міст і сіл Української РСР : Волинська область. – К. : Вид-во АН УРСР, 1970. – 747 с.

Про с. Смолява – с. 192, 196.

Хомяк І. Село Смолява / І. Хомяк // Минуле і сучасне Волині та Полісся : Рух опору тоталітарним і окупаційним режимам на теренах Волинської області : Горохівщина в історії України та Волині : матеріали XXXI Всеукр. наук.-практ. іст.-краєзн. конф. – Луцьк, 2009. – С. 220–226.

* * *

Цинкаловський О. Смолява / О. Цинкаловський // Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся : (краєзн. слов. – від найдавніших часів до 1914 р.) / О. Цинкаловський. – Вінніпег, 1986. – Т. II. – С. 379–380.

Шульгач В. П. Смолява / В. П. Шульгач // Шульгач В. П. Ойконімія Волині : етимол. слов.-довід. / В. П. Шульгач. – К., 2001. – С. 128.

350 РОКІВ

від часу першої писемної згадки про с. Залаззя, тепер Любешівського району (1662)

Залаззя – давнє волинське село, колись Велико-Глушеської волості, розташоване на відстані 85 кілометрів від Ковеля. Село бачимо на карті Володимира Антоновича «Волинь» 1899 р.

Вчений-ойконіміст В. Шульгач в «Ойконімії Волині. Етимологічному словнику-довіднику» зазначає, що Залаззя – похідне від префіксально-суфіксальної основи «лаз» – ділянка лісу, сіножать, поляна в лісі. Він зазначає, що Залаззя вперше документально засвідчене під 1662 р. «Wies Zalazie».

Село розташоване на піщаній рівнині, оточене з усіх сторін гнилими, непрохідними болотами. Як пише М. Теодорович, у цих (Залаських) болотах водиться багато в'юнів, яких ловлять місцеві жителі й везуть на ярмарок у Ковель.

Село Залаззя існувало ще в XVI столітті й було власністю Сангушків-Коширських. Разом із сусіднім селом Ворокомлем, яке знаходилося на відстані 5 кілометрів, Залаззя було віддане Григорієм

Сангушком в заставу Луцькому єпископу Кирилу Терлицькому за позичені в борг гроші.

У 30-х рр. XVII ст. Залаззя разом з іншими маєтками переходить до Красицьких – представників потужного польського магнатського роду. У середині XVII століття власниками Залаззя стали Юрій Красицький і його дружина Ізабелла.

У 1662 р. один з Красицьких – Адам з дружиною Варварою зібрав великий загін селян з навколишніх сіл – Великої Глуші, Невіра і Борська – і при підтримці татар напали на Залаззя, пограбувавши його. За це Адам Красицький був позбавлений дворянського титулу і почестей. До початку XIX століття село перебувало у власності роду Красицьких, які наприкінці XVIII ст. (1797) отримали від імператора Австро-Угорщини графський титул. Наприкінці XIX століття графу Красицькому, власнику села, належало 2 945 десятин землі. За переписом 1911 р., при церкві була відкрита церковно-приходська школа.

Поруч села знаходились урочища – Набаньче і Навози, в яких відкрито старі могили, а в 1914 р. залишилися на них камінні плити і валуни. Наприкінці XIX століття в Залаззі нараховувалося 65 домів і 469 жителів.

У 1773 р. на кошти парафіян в Залаззі була побудована дерев'яна церква Івана Хрестителя. У 1875 р. вона була заново відремонтована і освячена на честь Почаївської чудотворної ікони Пресвятої Богоматері. Церква – дерев'яна, на кам'яному фундаменті. Поруч церкви знаходився будинок місцевого священика. При ньому в 1891 р. була відкрита школа з вивчення грамоти.

Тамара Садовник

Література:

Бущик П. Г. Микола Теодорович : «У Велику Глушу – по гонор, у Глушку – по гроші, а в Залаззя... – по в'юни» / П. Г. Бущик // Бущик П. Г. Ми від роду – українці : краєзн. нариси з історії Любешів. р-ну / П. Г. Бущик. – Луцьк, 2004. – С. 168–181.

Бишевич П. К. Любешівщина : з глибин століть – у майбутнє : іст.-краєзн. нариси / П. К. Бишевич, І. С. Журавлюк, П. А. Клубук. – Луцьк : Надстир'я, 2004. – 228 с.

Залаззя // Історія міст і сіл Української РСР. Волинська область. – К., 1970. – С. 466–467.

Теодорович Н. И. Волынь в описаніи городовъ, местечекъ и сель въ церковно-историческомъ, этнографическомъ, географическомъ и друг. отношеніяхъ : историко-статистическое описаніе церквей и приходоу Волынской епархіи : т. V : Ковельскій уезд / Н. И. Теодоровичъ. – Почаевъ : Тип. Почаев-Успен. Лавры, 1903. – 556 с.

Про с. Залаззя – с. 215–216.

* * *

Цинкаловський О. Залазе або Залази / О. Цинкаловський // Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся : (краєзн. слов. – від найдавніших часів до 1914 р.) / О. Цинкаловський. – Вінніпег, 1984. – Т. I. – С. 423.

Шульгач В. П. Залаззя / В. П. Шульгач // Шульгач В. П. Ойконімія Волині : етимол. слов.-довід. / В. П. Шульгач. – К., 2001. – С. 51.

250 РОКІВ від часу завершення будівництва Свято-Покровської церкви у с. Піддубці, тепер Луцького району (1762)

Одним з визначних пам'яток барокової архітектури України, безсумнівно, є Свято-Покровський храм у с. Піддубці. Увагу кожного з гостей нашого краю, хто під'їжджає до Луцька з боку Рівного, ще здалеку привертають увагу позолочені куполи цієї величної споруди, обов'язаної нещодавно стараннями відомого місцевого мецената.

Серед місцевого населення побутує дві легенди, пов'язані з будівництвом храму. Перша розповідає про заснування невеликого православного монастиря – скита в лісі, де на багатовіковому дубі місцеві мешканці знайшли чудотворну ікону Божої Матері, що сяяла, як сонце. Пізніше тут виникло село із назвою, вмотивованою від такої події (тобто село під дубом), а потім був споруджений мурований храм. Ще один місцевий переказ пов'язаний з історією про побудову на цьому місці мурованих монастирських келій і церкви згідно помилкової вказівки російської імператриці Катерини II. Щодо першої легенди, то тут цілком можливе будівництво нового храму на намоленому віками місці, пов'язаному з чудесним з'явленням місцевої шанованої ікони, а от друга швидше всього має невмотивований зміст.

Згідно документів, пам'ятка архітектури національного значення Покровська церква в селі Піддубці Луцького району споруджувалася протягом 1745–1762 рр., тобто початок її будівництва мав місце задовго до сходження на трон імператриці Катерини II. В архітектурному описі пам'ятки відмічено, що церква мурована, хрестово-центрична в плані, із видовженою вівтарною частиною та прибудованими по раменах хреста фланкованими баштами-дзвіницями. Таким чином, разом з банею над середохрестям та чотирма маківками, споруда отримує вигляд тринадцятиверхого храму. Його довжина – 42, ширина – 29,5, висота – 32 метри. Інтер'єр храму прикрашений олійним орнаментальним живописом. Кіоти окремих ікон, як і дерев'яний чотирирусний позолочений іконостас, багато декоровані різьбленням, датованого XIX ст. Неподалік церкви розташована брама, що залишилася від давньої огорожі. Брама мурована, трипрольотна, виконана в барокових формах.

Як свідчать архівні документи, основними фундаторами храму та келій монастиря Чину Святого Василя Великого в с. Піддубці була родина волинських шляхтичів Юрія та Розалії Ольшанських, а також княгиня Людвіка Любомирська та князь Михайло Радзивіл. Це були впливові та багаті магнати Речі Посполитої. До створення проекту храму ними був залучений відомий в Європі архітектор середини XVIII століття Павло Гіжицький. Спорудження основного комплексу та його оздоблення тривало майже 30 років. Урочистості з освячення основного храму монастиря на честь Різдва Пресвятої Богородиці відбулися в 1762 р.

Упродовж півстоліття існування василіанського монастиря в Піддубцях він був шанований місцевою шляхтою, а його храм – церква Різдва Богородиці, була парафіяльною для селян з Піддубець, Гаразджі та Вишнева. В храмі знаходилася чудотворна ікона Божої Матері, на святкування відпусту якої 12 липня за новим стилем щороку в село прибували тисячі паломників. Відомим є текст пісні, створеної на рубежі XVII–XVIII століть на похвалу чудес Піддубецької ікони Божої Матері. У церкві був орган, співав прекрасний хор і грав відомий на всю Волинь духовий оркестр, тож вона була не лише духовним, а й культурним центром краю.

У 1796 р., після включення Волині в склад Російської імперії, основний монастирський храм був вилучений у василіан, хоча в келіях монастиря вони перебували до 30-х рр. XIX ст. Першим священиком Руської православної церкви, який опікувався цим храмом, висвяченим вже на честь Покрову Пресвятої Богородиці, був теремнівський благочинний Данило Росовецький. З інших відомих священиків XIX століття, які довгі роки служили в Піддубцівській церкві, був священик Іван Берегович. Саме при ньому у квітні 1891 р. церкву відвідувала Леся Українка. Власне, вона приїхала сюди із Луцька до своєї подруги Марії Биковської, вчительки місцевої церковно-парафіяльної школи, відкритої в 1870 р. У першій половині XX ст. у Свято-Покровському храмі служили отці Володимир Карашевич, Олександр Мартинюк, Павло П'ятченко, Федір Павлів та ін.

Завдяки старанням о. Володимира Карашевича в часи Першої світової та громадянської воєн, було збережено Чудотворну ікону Богородиці, яку священик вивіз до Києва (згодом ікона повернулась назад у Піддубцівський храм). Церковна діяльність храму відновилася лише після капітального ремонту у 1928–1930 рр. На 1930-ті – початок 1940-х рр. припадає розквіт духовної та культурної діяльності храму внаслідок активної співпраці духовенства та парафіяльного активу з місцевим осередком «Просвіти».

У кінці 1940–1960 рр. за вимогою місцевої влади було розібрано стару огорожу, від якої залишилася лише одна брама, а нову, теж муровану, глуху огорожу спорудили зовсім близько біля стін храму. Тоді ж внаслідок посаджених по периметру дерев

зменшилася прицерковна територія, що унеможливило відведення поверхневих вод від споруди, її природне обвітрювання та просушування. Буревій влітку 1960 р. значно пошкодив його покрівлю та 3 куполи храму. Священиком Андрієм Неродою та парафіянами будівлі були відремонтовані. Постановою Ради Міністрів УРСР від 24 серпня 1963 р. Свято-Покровська церква в Піддубцях була включена до Державного Реєстру нерухомих пам'яток України. Для збереження цінної пам'ятки суттєво посприяла діяльність священика Нестора Ушлова, що був тут настоятелем храму протягом 1969–1990 рр.

З 1979 р. тут розпочато ремонтно-реставраційні роботи. Обстеження храму в серпні 2004 р. знову зафіксували підтоплення підвалів та замокання стін храму. З ініціативи жителя с. Піддубці народного депутата України А. Горбатюка та за сприяння обласної державної адміністрації Держбуд України виділив із державного бюджету кошти в сумі понад 3 млн. гривень для проведення невідкладних ремонтно-реставраційних робіт у Свято-Покровській церкві. Вжиті будівельниками та реставраторами заходи зняли загроз у руйнування пам'ятки, покращили її зовнішній вигляд. Реставраційні роботи тут ще продовжуються. Відреставровані підлога, відмостка біля храму, в'їзна брама тощо. Зараз розпочинаються вкрай необхідні меліоративні роботи на території біля церкви, на що з держбюджету виділено біля 200 тис. гривень. Таким чином, визначна пам'ятка барокової архітектури України Свято-Покровська церква в Піддубцях, збудована на кошти волинської шляхти в 1762 р., нині перебуває під опікою держави. За свідченням нинішнього священика Миколи Лафети, за останні роки значно зросла кількість не лише місцевих парафіян, але й паломників з інших регіонів України. При відвідуванні храму їх приваблює як унікальна споруда, так і старовинна Чудотворна Піддубцівська ікона Божої Матері, яка, за свідченням духовенства, і в наші часи неодноразово виявляла свої чудесні властивості.

Геннадій Гулько

Література:

Атлас історії культури Волинської області / відп. ред. Ф. В. Зузук. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2008. – 112 с.

Про Свято-Покровську церкву – с. 18.

Ворон В. Об'єкти культурної спадщини в контексті створення туристичного продукту «Золота діадема Волині» / В. Ворон // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Олександр Цинкаловський і край : матеріали ХХVІІ міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 1020-й річниці від першої писем. згадки про Володимир та 110-річчю від дня народж. О. Цинкаловського. – Луцьк, 2008. – с. 320–324.

Про Свято-Покровську церкву – с. 323.

Годованюк О. М. Монастирі та храми Волинського краю / О. М. Годованюк. – К. : Техніка, 2004. – 176 с. : іл.

Про церкву в с. Піддубці – с. 119.

Гончарова В. Мурована сакральна архітектура Волині барокової доби / В. Гончарова // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Володимир-Волинський в історії України і Волині : матеріали XXXII Міжнар. наук.-практ. іст.-краєзн. конф., присвяч. 70-річчю утворення Волин. обл., 810-й річниці надання місту Володимир-Волинському магдебурзького права. – Луцьк, 2009. – С. 297–299.

Про Свято-Покровську церкву в с. Піддубці – с. 298.

Піддубці // Історія міст і сіл Української ССР. – К., 1985. – Т. 2. – С. 91.

Поддубцы, село : Покровская церковь // Памятники градостроительства и архитектуры Украинской ССР. – К., 1985. – Т. 2. – С. 91.

Покровська церква // Храми України : альбом. – К., 2000. – С. 109.

Троневиц П. З історії Покровської церкви в Піддубцях / П. Троневиц // Волинська ікона : дослідження та реставрація : матеріали XVI міжнар. наук. конф., присвяч. 105-й річниці від дня народж. Павла Жолтовського, 70-й річниці утворення Волин. обл. та 810-й річниці Галицько-Волинського князівства. – Луцьк, 2009. – С. 148–151.

Штинько В. Де ви, новітні меценати? : Свято-Покровська церква у с. Піддубці Луцького району / В. Штинько, Є. Ковальчук // Штинько В. Волинь : храми і люди : краєзн. нариси / В. Штинько, Є. Ковальчук. – Луцьк, 2010. – С. 57–61.

Кравчук Н. У Піддубцях стоїть тринадцятикупольна церква / Н. Кравчук // Вісник. – 2011. – 6 січ. – С. 13.

Якименко М. Кам'яне диво Волині / М. Якименко // Волин. губерні. відом. – 2002. – 20 черв. – С. 6.

Волинь туристична : путівник. – К. : Світ успіху, 2008. – 363 с.

Про Свято-Покровську церкву – с. 44.

Подорожуємо по Волині : фотопутівник. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2006. – 48 с.

Про Свято-Покровську церкву – с. 16.

250 РОКІВ

від часу спорудження церкви Св. Покрови у с. Городині, тепер Рожищенського району (1762)

Перша писемна згадка про село Городині належить до 1778 р. Назва села тлумачиться по-різному, за більшістю версій вона могла походити від багаточисленних ділянок земельних угідь, які використовувалися для вирощування городніх культур.

На околиці села у 1762 р. була побудована церква, освячена на честь Святої Покрови. Впродовж усіх років свого існування церква не перебудовувалася. Храм належить до поширеного типу українських культових споруд з підвищеним середнім об'ємом, який

представлений на Волині у різноманітних варіантах багаточисельною групою пам'яток.

Церква дерев'яна, тризрубна, одноверха, вертикально обшальована. Центральна частина перекрита високим чотиригранним шатром з глухим четвериком у завершенні. Три зруби в плані майже квадратні, утворюють компактну композицію з підвищеним центром. У церкві зберігся іконостас із часу її створення. Окремо від церкви побудована невелика дзвіниця.

У 1962 р. Покровська церква с. Городині була знята з реєстрації, у ній припинилися богослужіння майже на 30 років. У 1989 р. храм відновив свою діяльність.

Покровська церква і дзвіниця – пам'ятки архітектури національного значення.

Людмила Карпюк

Література:

Державний реєстр національного культурного надбання : (пам'ятки містобудування і архітектури України) // Пам'ятки України : історія і культура. – 1999. – № 2–3. – С. 54.

Атлас історії культури Волинської області / відп. ред. Ф. В. Зузук. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2008. – 112 с.

Про церкву Св. Покрови – с. 18.

Безушко О. Городині : минуле і сучасне / О. Безушко // Минуле і сучасне Волині та Полісся : Рожище і рожищенці в історії Волині та України : проблеми волинезнавства : матеріали XXIII обл. наук.-практ. іст.-краєзн. конф. – Луцьк, 2007. – С. 116–118.

Храми Волині : фотозбірник / упоряд. Л. Бабич. – Луцьк : Вісник, 2002. – 154 с.

Фото церкви Св. Покрови – с. 128.

* * *

Цинкаловський О. Городині / О. Цинкаловський // Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся : (краєзн. слов. – від найдавніших часів до 1914 р.) / О. Цинкаловський. – Вінніпег, 1984. – Т. 1. – С. 595.

225 РОКІВ

від часу спорудження церкви Св. Параскеви у с. Підгірне, тепер Рожищенського району (1787)

Село Підгірне до 1964 р. називалося Малі Березолупи. У дослідженні волинського історика Олександра Цинкаловського «Стара Волинь і Волинське Полісся» згадується, що село належало до Луцького повіту й у давніх документах називалося Березолупи. Перша згадка про нього відноситься до 1510 р. Село невелике, нараховувало 23 доми з 230 жителями. Колись належало шляхтичам Сімашкам, а у кінці XIX століття – Ф. Залевському.

Походження назви села пов'язане з давніми промислами місцевого населення. Село Березолупи оточували болота, зарослі лозами та березняком, які використовувалися як паливо, перероблялися на дьоготь, лікарські трави. Отож, у селі найпоширенішою була професія заготівельників берези, звідси – Березолупи.

У 1787 р. в селі була побудована церква, освячена на честь Святої Параскеви. Невеликий дерев'яний храм на кам'яному фундаменті відповідає традиціям українського дерев'яного культового зодчества. Впродовж усіх 225 років церква не припиняла своєї діяльності.

Церква Святої Параскеви внесена до Державного реєстру національного культурного надбання по Волинській області.

Людмила Карпюк

Література:

Атлас історії культури Волинської області / відп. ред. Ф. В. Зузук. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2008. – 112 с.

Про церкву Св. Параскеви – с. 18.

Храми Волині : фотозбірник / упоряд. Л. Бабич. – Луцьк : Вісник, 2002. – 154 с.

Фото церкви Св. Параскеви – с. 136.

Власюк Н. Храму у Підгірному – 220 років / Н. Власюк // Наш край. – 2007. – 22 листоп. – С. 4.

225 РОКІВ

від часу спорудження Михайлівської церкви в с. Великий Окорськ, тепер Локачинського району (1787)

Село Окорськ Великий згадується 1545 р. в документах Луцького замку, коли вдова Окорська забезпечувала разом з іншими 4 городні для Луцького замку. В 1570 р. з Окорська Іван Окорський вносив від 5 димів, 2 городнів, 3 городнів, 1 млинського колеса. До великої земельної власності вже у 1911 р. належало 949 десятин поміщика Рихлівського.

У книзі дослідника Олександра Цинкаловського «Стара Волинь і Волинське Полісся» згадується село Окорськ Луцького повіту Торчинської волості. Два села тієї ж назви знаходилося над озером і річкою Сарною. В Окорську Великому, в кінці XIX століття було 47 домів і 329 жителів, в Малому Окорську – 23 дома і 132 жителі. Під селом знаходилася колонія Окорський Ліс – 7 домів і 39 жителів.

Михайлівська церква побудована у 1787 р., дзвіниця – у кінці XVIII століття. Внутрішній притвор поєднаний з нефом, однак в інтер'єрі він має самостійне значення, не залежить від нави і поєднується з нею високою аркою. Прямокутна апсида, окрім головного

західного входу, має і низький південний вхід. Нава, наближена по формі до квадрату, перекрита дерев'яним пірамідальним восьмигранником (на парусах). Його зовнішнє завершення – з високим ліхтарем і куполом на тонкій основі. Зроблений у псевдоруському стилі. Апсида і притвор мають плоскі перекриття. Нижня частина споруди по фасадах укріплена контрфорсами. Церква цегляна, тридільна, відповідає традиціям українського дерев'яного культового зодчества. З північно-західного боку розташована двоярусна дзвіниця. Перший ярус – цегляний, укріплений контрфорсами, другий – дерев'яний каркасної конструкції, покритий восьмигранним шатром.

У кінці XIX століття церква не діяла, очевидно, була зруйнована пожежею. Відбудова після пожежі почалася у 1907 р., коли первісний цегляний купол був замінений восьмигранним шатром дерев'яної конструкції. Відбудова здійснювалася коштом парафіян – допоміг місцевий поміщик Болеслав Рихлінський. Війна 1914 р., післявоєнна розруха затримували і ускладнювали відбудову. У 1984–1985 рр. у церкві був облаштований будинок громадянської панахиди. Для цього був розбитий іконостас, а на стінах повісили портрети партійних вождів. З часом жителі села почали збирати кошти на оновлення храму. Художники з Луцька, використавши шатри старого іконостасу та ікони, що збереглися у дзвіниці, зуміли відновити його майже у первісному вигляді. Церква була перекрита і відремонтована ззовні. Весною 1989 р. у присутності багатьох віруючих і священнослужителів відбулося освячення храму.

У Музеї волинської ікони зберігаються пам'ятки XVII–XVIII століття з церкви с. Окорськ, які були привезені з кількох експедицій Волинського краєзнавчого музею у 80-х рр. XX ст. Це – ікони «Зішестя Святого Духа на апостолів», «Святий Іоан», «Святий Георгій», Царські Врата зі сценою «Благовіщення», скульптура «Непорочне зачаття».

Михайлівська церква і дзвіниця внесені до Державного реєстру національного культурного надбання України.

Світлана Василевська

Література:

Державний реєстр національного культурного надбання : (пам'ятки містобудування і архітектури України) // Пам'ятки України : історія і культура. – 1999. – № 2–3. – С. 52.

Атлас історії культури Волинської області / відп. ред. Ф. В. Зузук. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2008. – 112 с.

Про Михайлівську церкву. – с. 18.

Сегейда Х. Окорськ / Х. Сегейда // Сегейда Х. Світильники отчої віри : нариси про церкви Локачинського району / Х. Сегейда. – Луцьк, 2002. – С. 159–163.

* * *

Волинь туристична : путівник. – К. : Світ успіху, 2008. – 363 с.
Про Михайлівську церкву. – с. 182.

125 РОКІВ

від часу спорудження церкви Ризоположення у с. Менчиці, тепер Іваничівського району (1887)

Перша згадка про село Менчиці зустрічається в літописі під 1545 р. При описі Володимирського замку згадується поселення Менчиці, яке йому належало. Своєрідну назву села пов'язують з польським словом «мука». За легендою, на місці села катували (мучили) козаків – борців з польською владою. На місці їх поховання згодом насипали курган, на якому побудували церкву. Про стару церкву сьогодні нагадує пам'ятний хрест на місці її престолу. Переповідають, що простояла вона недовго і згоріла від удару блискавки. Теперішню церкву Положення риз Пресвятої Богородиці у Влахерні збудували у 1887 р. у центрі села. Храм збудований на природному підвищенні, завдяки чому церковний дзвін чути у навколишніх селах. Церква з дзвіницею невелика, дерев'яна.

Сьогодні споруда перебуває у доброму технічному стані. Не зважаючи на події двох світових війн, церква залишилася неушкодженою. У 1914 р. згоріли всі церковні будівлі, крім самого храму. Церква за час свого існування не закривалася. На церковному подвір'ї знаходяться хрести, які поставлені в пам'ять розстріляних фашистами у 1943 р. односельців.

Ангеліна Вигоднік

Література:

Цинкаловський О. Менчиці / О. Цинкаловський // Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся : (краєзн. слов. – від найдавніших часів до 1914 р.) / О. Цинкаловський. – Вінніпег, 1986. – Т. II. – С. 85.

100 РОКІВ

від часу спорудження Миколаївської церкви у смт Локачі (1912)

Вперше про Локачі згадується у грамоті князів Четвертинських, складеній 12 травня 1542 р. В ній ідеться про продаж містечка Локачі князеві Сангушкові. Згодом воно переходить у володіння князів Чарторийських. Наприкінці XVI століття Локачі – власність князя О. Пронського.

Свято-Миколаївська церква збудована в Локачах у 1911–1913 рр. на честь 300-ліття династії Романових. Церква дерев'яна, з

дзвіницею в одній споруді. Простора, традиційної архітектурної форми, покрита жерстю, стіни облицьовані й пофарбовані олійною фарбою блакитного й білого кольорів. Стоїть церква на підвищеній частині селища, яка донедавна називалась «Уйма Локацька». Від часу побудови і до наших днів храм діяв безперервно. Проте, як свідчать архівні матеріали, зокрема, «Клірові відомості» за 1870, 1904, 1907, 1911 рр. в 1760 р. в Локачах була споруджена Свято-Преображенська церква. До цього храму приписана церква Св. Миколи, споруджена в 1609 р. за кошти Івана Положинського – уповноваженого князя Ярослава Сангушка. Це була також дерев'яна споруда, з такою ж дзвіницею, покритою гонтом. У документах за 1911 р. повідомляється, що «приміщення Свято-Миколаївської церкви в даний час ветхе». Воно й не дивно, тому що на той час церкві було 302 роки. Житель Локач Феодосій Москалюк, 1913 р. народження, живе поруч місця, де стояла церква і добре пам'ятає її. Коли побудували в 1912 р. нову церкву, майно зі старої церкви перенесли в новий храм.

Свято-Миколаївська церква пережила лихоліття двох воєн. А в перші повоєнні роки в Локачах взагалі діяла лише одна Миколаївська церква.

На основі архівних документів та розповідей старожилів зроблено список священиків, котрі служили в Миколаївському храмі. Це: Ігнатій Новосидський – 1870, Олексій Хоменко – 1904–1911, Отченашенко – 1922–1924, Сайдановський – 1924–1930, Бушма – 1930–1940, Сидор Шпак – 1940–1943, Євлогій Вознюк – 1943–1949, Феодосій Матвійчук – 1949–1953, Олександр Войтюк – 1953–1985, Анатолій Собуцький – 1985–2001, Василь Плескун – 1993–1999, Сергій Сірий – з 1999 року.

Лариса Криштапюк

Література:

Локачі. Маленьке містечко у великій історії України : краєзн. нарис. – Луцьк : Терен, 2006. – 48 с.

Фото Свято-Миколаївської церкви – с. 23.

Сегейда Х. Локачі / Х. Сегейда // Сегейда Х. Світильники отчої віри / Х. Сегейда. – Луцьк, 2002. – С. 7–16.

Храми Волині : фотозбірник / упоряд. Л. Бабич, В. Свистун. – Луцьк : Вісник, 2002. – 128 с.

Фото Свято-Миколаївської церкви – с. 79.

* * *

Волинь туристична : путівник. – К. : Світ успіху, 2008. – 363 с.

Про Миколаївську церкву у смт Локачі – с. 180.

ПОКАЖЧИК ІМЕН

Алексєєв Ф. К. 73–75
 Баранович О. І. 106–107
 Бєлих Й. Н. 150–151
 Бойко І. В. 28–30
 Ворон В. О. 39–42
 Гаврилюк С. В. 14–19
 Гей В. С. 35–38
 Глива А. М. 24–25
 Горлицька Н. Г. 190–193
 Гудемчук Я. О. 133–136
 Дімаров А. А. 80–84
 Дричик Я. П. 145–146
 Дублянський А. З. 162–165
 Дяченко Л. Ю. 48–49
 Глива А. М. 24–25
 Казимірчак-Полонська О. І. 175–178
 Канішевський Г. М. 181–184
 Карпось В. А. 109–111
 Ковальчук О. Г. 97–101
 Колісник Б. І. 61–63
 Корецька К. Д. 147–149
 Косач П. А. 19–21
 Косач-Шимановська О. П. 87–89
 Котеленець В. Д. 66–68
 Кравчук М. П. 151–156
 Крашевський Ю. І. 114–120
 Кумановська Н. С. 186–187
 Кучера М. П. 173–175
 Липинський В. К. 68–72
 Максименко Г. А. 187–190
 Маслай Г. С. 178–181
 Махонюк А. П. 131–132
 Мачтет Г. О. 139–142
 Міклер Д. 128–130
 Огієнко І. І. 42–47
 Онуфрійчук М. А. 193–197
 Остапенко Г. Н. 54–55
 Парахін В. Г. 123–127
 Пастернак А. І. 21–24
 Перетяткович М. М. 121–123
 Поштарук Д. А. 63–66
 Пронько М. Г. 30–34
 Простопчук В. В. 168–172

Пчілка Олена 103–105
 Пшемиський К. 49–51
 Радіон С. М. 111–114
 Ревенко Б. П. 76–79
 Сачук С. Д. 89–92
 Смирнов В. В. 184–185
 Стравінський І. Ф. 92–97
 Стубелевич С. 166–167
 Українка Леся 51–52, 59–61, 84–86
 Фотинський О. О. 198–200
 Хойнацький А. Ф. 107–109
 Шамрило М. П. 101–103
 Шевченко Т. Г. 53
 Юницький А. І. 56–58
 Яблончук С. О. 136–139

АВТОРИ ІСТОРИЧНИХ ТА БІОГРАФІЧНИХ ДОВІДОК

Бірюліна О. А., провідний науковий співробітник відділу давньої історії Волинського краєзнавчого музею.

Бондаренко Г. В., кандидат історичних наук, професор кафедри археології, давньої та середньовічної історії України, член-кореспондент УАІН, заслужений працівник народної освіти України, голова Волинської обласної організації Національної спілки краєзнавців України, директор Відділення Інституту Дослідів Волині у Вінніпезі при Волинському національному університеті імені Лесі Українки.

Василевська С. І., провідний науковий співробітник Музею волинської ікони, відділу Волинського краєзнавчого музею.

Вигоднік А. П., провідний науковий співробітник Музею волинської ікони, відділу Волинського краєзнавчого музею.

Гаврилюк О. І., старший науковий співробітник відділу природи Волинського краєзнавчого музею.

Галабуз Н. Л., молодший науковий співробітник відділу давньої історії Волинського краєзнавчого музею.

Гриб Л. В., завідувач відділу науково-освітньої роботи Волинського краєзнавчого музею.

Гулько Г. Я., історик-релігієзнавець, заслужений працівник культури України.

Гуртовий Г. О., директор Торчинського народного історичного музею, заслужений працівник культури України.

Дубень О. М., молодший науковий співробітник відділу новітньої історії Волинського краєзнавчого музею.

Дудар Т. О., завідувач відділу новітньої історії Волинського краєзнавчого музею.

Завада Л. М., молодший науковий співробітник відділу науково-освітньої роботи Волинського краєзнавчого музею.

Зінько Д. А., науковий співробітник Художнього музею, відділу Волинського краєзнавчого музею.

Карабін Н. Д., науковий співробітник відділу фондів Волинського краєзнавчого музею.

Карпюк Л. А., провідний науковий співробітник Музею волинської ікони, відділу Волинського краєзнавчого музею.

Ковальчук Є. І., кандидат історичних наук, заступник директора з наукової роботи Волинського краєзнавчого музею, старший викладач кафедри документознавства і музейної справи Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Комзюк В. М., завідувач Колодяжненського літературно-меморіального музею Лесі Українки, філіалу Волинського краєзнавчого музею, заслужений працівник культури України.

Корецька О. П., провідний науковий співробітник відділу фондів Волинського краєзнавчого музею.

Кот Н. М., старший науковий співробітник соціологічної лабораторії Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти.

Кревська Л. І., молодший науковий співробітник відділу фондів Волинського краєзнавчого музею.

Криштапюк Л. Ф., старший науковий співробітник відділу методичної роботи з державними та громадськими музеями Волинського краєзнавчого музею.

Криштапюк Л. Ю., молодший науковий співробітник відділу давньої історії Волинського краєзнавчого музею.

Кушнір В. Г., завідувач Затурцівського меморіального музею В'ячеслава Липинського, відділу Волинського краєзнавчого музею.

Ланшина Л. В., науковий співробітник відділу природи Волинського краєзнавчого музею.

Лис С. В., старший науковий співробітник відділу новітньої історії Волинського краєзнавчого музею.

Локайчук С. М., кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри історії та культури української мови Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Маслай Г. С., завідувач методичного кабінету Центру туризму, спорту та екскурсій управління освіти і науки облдержадміністрації, доцент, заслужений працівник освіти України.

Матейчук О. В., молодший науковий співробітник Волинського краєзнавчого музею.

Мержвинська Л. О., провідний науковий співробітник Колодязненського літературно-меморіального музею Лесі Українки, філіалу Волинського краєзнавчого музею.

Навроцька З. М., завідувач Художнього музею, відділу Волинського краєзнавчого музею, заслужений працівник культури України.

Несторук І. М., старший науковий співробітник відділу фондів Волинського краєзнавчого музею.

Огнєва О. Д., кандидат історичних наук, Інституту сходознавства імені Агатангела Кримського НАН України.

Охріменко Г. В., кандидат історичних наук, доцент кафедри археології, давньої і середньовічної історії України Волинського національного університету імені Лесі Українки, провідний науковий співробітник відділу охорони пам'яток історії та культури Волинського краєзнавчого музею.

Петрик А. М., молодший науковий співробітник відділу фондів Волинського краєзнавчого музею.

Пушкар Н. Ю., головний хранитель Волинського краєзнавчого музею.

Рибчук Л. М., молодший науковий співробітник Колодязненського літературно-меморіального музею Лесі Українки, філіалу Волинського краєзнавчого музею.

Романчук Г. Д., завідувач соціологічної лабораторії Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти.

Садовник Т. Є., провідний науковий співробітник відділу давньої історії Волинського краєзнавчого музею.

Силук А. М., директор Волинського краєзнавчого музею, заслужений працівник культури України.

Станіславчук В. В., молодший науковий співробітник відділу науково-освітньої роботи Волинського краєзнавчого музею.

Тищенко Т. М., завідувач відділу природи Волинського краєзнавчого музею.

Троневи́ч Н. М., молодший науковий співробітник відділу новітньої історії Волинського краєзнавчого музею.

Філонюк М. М., науковий співробітник відділу новітньої історії Волинського краєзнавчого музею.

Хомова Т. О., старший науковий співробітник відділу етнографії та народних промислів Волині Волинського краєзнавчого музею.

Чашук М. Б., старший науковий співробітник Колодяжненського літературно-меморіального музею Лесі Українки, філіалу Волинського краєзнавчого музею.

УКЛАДАЧІ БІБЛІОГРАФІЧНИХ СПИСКІВ

Бабій В. В., завідувач відділу краєзнавчої роботи Волинської ОУНБ ім. Олени Пчілки

Голотюк Л. І., провідний бібліотекар відділу краєзнавчої роботи Волинської ОУНБ ім. Олени Пчілки

Давидова Г. В., провідний бібліотекар відділу краєзнавчої роботи Волинської ОУНБ ім. Олени Пчілки

Рибачук О. Л., головний бібліотекар відділу краєзнавчої роботи Волинської ОУНБ ім. Олени Пчілки

Хомяк Н. Д., бібліотекар II категорії відділу краєзнавчої роботи Волинської ОУНБ ім. Олени Пчілки

ЗМІСТ

Знаменні та пам'ятні дати Волині 2012 року	5
1 січня. 50 років від дня народження С. В. Гаврилюк (1962) – українського історика, доктора історичних наук, професора, проректора з навчальної роботи Волинського національного університету імені Лесі Українки	14
2 січня. 170 років від дня народження П. А. Косача (1842–1909) – українського громадського діяча, батька Лесі Українки	19
2 січня. 110 років від дня народження Я. І. Пастернака (1892–1969) – українського археолога, етнографа, мистецтвознавця	21
2 січня. 60 років від дня народження А. М. Гливи (1952) – директора Волинського академічного обласного українського музично-драматичного театру імені Т. Г. Шевченка	24
3 січня. 80 років від дня заснування Волинського українського театрального товариства у м. Луцьку (1932)	25
8 січня. 60 років від дня народження І. В. Бойка (1952) – волинського художника	28
10 січня. 90 років від дня народження М. Г. Пронька (1922–2006) – українського письменника	30
14 січня. 70 років від дня народження В. С. Гея (1942) – українського письменника	35
14 січня. 60 років з дня народження В. О. Ворона (1952) – журналіста, заступника начальника управління туризму облдержадміністрації	39
15 січня. 130 років від дня народження І. І. Огієнка (1882–1972) – українського церковного і громадського діяча, мовознавця, історика церкви	42
9 лютого. 70 років від дня народження Л. Ю. Дяченко (1942) – актриси Волинського обласного академічного українського музично-драматичного театру імені Т. Г. Шевченка заслуженої артистки України	48
21 лютого. 130 років від дня народження К. Пшемиського (1882–1941?) – польського педагога і палеонтолога, дослідника Волині	49
25 лютого. 141 рік від дня народження Лесі Українки (1871–1913) – видатної української поетеси, драматурга, громадської діячки	51
9 березня. 198 років від дня народження Т. Г. Шевченка (1814–1861) – видатного українського поета, живописця, мислителя	53
26 березня. 120 років від дня народження Г. Н. Остапенка (1892–1971) – українського живописця і педагога	54

31 березня. 100 років від дня народження А. І. Юницького (1912–1976) – українського актора, народного артиста України	56
Початок квітня. 110 років від часу виходу третьої поетичної збірки Лесі Українки «Відгуки» (1902)	59
3 квітня. 60 років від дня народження Б. І. Колісника (1952) – начальника обласного управління лісового та мисливського господарства, заслуженого лісівника України	61
15 квітня. 75 років від дня народження Д. А. Поштарука (1937) – директора Волинського обласного театру ляльок, заслуженого діяча мистецтв України	63
16 квітня. 70 років від дня народження В. Д. Котеленця (1942) – директора НВК «Колківська загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів-ліцей», заслуженого вчителя України	66
17 квітня. 130 років від дня народження В. К. Липинського (1882–1931) – українського історика, публіциста, громадського та політичного діяча, теоретика консерватизму	68
20 квітня. 100 років від дня народження Ф. К. Алексєєва (1912–1996) – волинського педагога, заслуженого вчителя Української РСР	73
25 квітня. 75 років від дня народження Б. П. Ревенка (1937) – головного режисера народної аматорської кіностудії «Волинь», голови Волинського осередку Національної спілки кінематографістів України, заслуженого працівника культури України	76
17 травня. 90 років від дня народження А. А. Дімарова (1922) – українського письменника	80
Травень. 130 років від часу переїзду Лесі Українки в с. Колодяжне, тепер Ковельського району (1882)	84
10 червня. 130 років від дня народження О. П. Косач-Шимановської (1882–1975) – дочки Олени Пчілки, сестри Лесі Українки	87
13 червня. 75 років від дня народження С. Д. Сачука (1937) – головного редактора газети «Волинь-нова», заслуженого журналіста України	89
17 червня. 130 років від дня народження І. Ф. Стравінського (1882–1971) – російського композитора і диригента	92
17 червня. 70 років від дня народження О. Г. Ковальчук (1942) – вчителя української мови і літератури Жидичинської ЗОШ І–ІІІ ст. Ківерцівського району, заслуженого вчителя України	97
26 червня. 75 років від дня народження М. П. Шамрили (1937) – волинського художника	101
29 червня. 163 роки від дня народження Олени Пчілки (1849–1930) – української письменниці, етнографа, фольклориста, громадської діячки	103

10 липня. 120 років від дня народження О. І. Барановича (1892–1961) – українського історика, дослідника історії Волині	106
16 липня. 175 років від дня народження А. Ф. Хойнацького (1837–1888) – українського богослова та історика, дослідника історії Волині	107
20 липня. 70 років від дня народження В. А. Карпося (1942–2008) – українського співака, заслуженого артиста України	109
24 липня. 100 років від дня народження С. М. Радіона (1912–2007) – українського письменника, журналіста і критика	111
28 липня. 200 років від дня народження Ю. І. Крашевського (1812–1887) – польського письменника	114
23 серпня. 140 років від дня народження М. М. Перетятковича (1872–1916) – українського архітектора	121
24 серпня. 75 років від дня народження В. Г. Парахіна (1937) – заслуженого працівника культури України	123
26 серпня. 250 років від дня народження Д. Міклера (1762–1853) – ірландського ландшафтного архітектора і ботаніка	128
10 вересня. 50 років від дня народження А. П. Махонюка (1962) – українського письменника	131
12 вересня. 90 років від дня народження Я. О. Гудемчука (1922–2003) – українського письменника, перекладача, громадського діяча	133
14 вересня. 80 років від дня народження С. О. Яблончука (1932–2009) – організатора освіти на Волині, заслуженого працівника народної освіти України	136
15 вересня. 160 років від дня народження Г. О. Мачтета (1852–1901) – російського письменника, діяча революційного народницького руху	139
23 вересня. 70 років від дня Кортеліської трагедії (1942)	142
30 вересня. 50 років від дня народження Я. П. Дричика (1962) – артиста Волинського державного академічного українського народного хору обласної філармонії, заслуженого артиста України	145
8 жовтня. 60 років від дня народження К. Д. Корецької (1952) – української поетеси	147
10 жовтня. 120 років від дня народження Й. Н. Бєлих (1892–1959) – Героя Радянського Союзу	150
12 жовтня. 120 років від дня народження М. П. Кравчука (1892–1942) – українського вченого-математика	151
14 жовтня. 70 років від часу створення УПА на Волині (1942)	156
4 листопада. 70 років від дня трагедії у с. Клубочин, тепер Ківерцівського району (1942)	161
11 листопада. 100 років від дня народження А. З. Дублянського (1912–1997) – українського історика, журналіста, громадського та релігійного діяча в діаспорі	162

13 листопада. 250 років від дня народження С. Стубелевича (1762–1814) – вченого в галузі фізики і математики	166
19 листопада. 60 років від дня народження В. В. Простопчука (1952) – українського письменника, головного редактора газети «Віче-інформ», заслуженого журналіста України	168
21 листопада. 90 років від дня народження М. П. Кучери (1922–1999) – українського археолога	173
21 листопада. 110 років від дня народження О. І. Казимірчак-Полонської (1902–1992) – українського астронома	175
24 листопада. 70 років від дня народження Г. С. Маслай (1942) – волинського педагога, доцента, заслуженого працівника народної освіти України	178
26 листопада. 100 років від дня народження Г. М. Канішевського (1912–1991) – українського актора і режисера, народного артиста України	181
26 листопада. 50 років від дня народження В. В. Смирнова (1962) – балетмейстера державного академічного українського народного хору обласної філармонії, заслуженого артиста України	184
7 грудня. 60 років від дня народження Н. С. Кумановської (1952) – української художниці	186
9 грудня. 80 років від дня народження Г. А. Максименка (1932) – художнього керівника Волинської обласної філармонії, заслуженого працівника культури України	187
19 грудня. 90 років від дня народження Н. Г. Горлицької (1922–2006) – української вишивальниці, заслуженого майстра народної творчості України	190
22 грудня. 75 років від дня народження М. А. Онуфрійчука (1937) – письменника, публіциста, голови Волинського обласного ветеранського громадсько-культурного товариства «Холмщина», заслуженого працівника культури України	193
23 грудня. 150 років від дня народження О. О. Фотинського (1862–1931?) – українського історика, краєзнавця, одного із засновників Товариства дослідників Волині	198
Грудень. 125 років від часу відкриття Волинського давньосховища при Свято-Володимирському братстві у м. Володимирі-Волинському (1887)	200
725 років. від часу першої писемної згадки про м. Любомль, тепер районний центр Волинської області (1287)	203
600 років. від часу будівництва костелу Св. Трійці в м. Любомлі – пам'ятки архітектури національного значення (1412)	206
500 років. від часу першої писемної згадки про с. Свійчів, тепер Володимир-Волинського району (1512)	210

500 років. від часу першої писемної згадки про с. Секунь, тепер Старовижівського району (1512)	212
475 років. від часу першої писемної згадки про с. Колодяжне, тепер Ковельського району (1537)	214
450 років. від часу першої писемної згадки про с. Смолява, тепер Горохівського району (1562)	219
350 років. від часу першої писемної згадки про с. Залаззя, тепер Любешівського району (1662)	221
250 років. від часу завершення будівництва Свято-Покровської церкви у с. Піддубці, тепер Луцького району (1762)	223
250 років. від часу спорудження церкви Св. Покрови у с. Городині, тепер Рожищенського району (1762)	226
225 років. від часу спорудження церкви Св. Параскеви у с. Підгірне, тепер Рожищенського району (1787)	227
225 років. від часу спорудження Михайлівської церкви в с. Великий Окорськ, тепер Локачинського району (1787)	228
125 років. від часу спорудження церкви Ризоположення у с. Менчичі, тепер Іваничівського району (1887)	230
100 років. від часу спорудження Миколаївської церкви у смт Локачі (1912)	230
Показчик імен	232
Автори історичних та біографічних довідок	234
Укладачі бібліографічних списків	237

Науково-популярне видання

КАЛЕНДАР ЗНАМЕННИХ І ПАМ'ЯТНИХ ДАТ ВОЛИНИ НА 2012 РІК

Редактори-упорядники **Євгенія Ковальчук, Валентина Бабій, Алла Понагайба**
Відповідальні за випуск **Анатолій Силюк, Людмила Стасюк**
Літературний редактор **Оксана Гулін**
Художній редактор **Юрій Черняк**
Комп'ютерна верстка **Юлії Дегтярук**
Коректор **Ірина Ченчевик**

Здано до набору 17.12.2011. Підписано до друку 30.12.2011.
Формат 84х60 1/16. Папір офсетний. Гарнітура Myriad Pro.
Ум. друк. арк. 14,47. Обл.- вид. арк. 10,16.
Наклад 800 прим.

Поліграфічно-видавничий дім «Твердина»
п/с-9, м. Луцьк-21, 43021
тел. : (050) 2950250
tverdyna@gmail.com

Свідоцтво Державного комітету телебачення і радіомовлення України
ДК № 2030 від 14.12.2004 р.

Друк: Видавнича група «ФОРМАТ», СПД ФО Купровський В. М.,
вул. Грушевського, 19, м. Нововолинськ, 45400
Свідоцтво про внесення до державного реєстру України
ДК № 3286 від 24.09.2008 р.

К 17 Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2012 рік /
упр. культури і туризму Волин. ОДА ; Волин. краєзн. музей ; Волин.
ОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд. В. В. Бабій, Є. І. Ковальчук,
А. А. Понагайба. – Луцьк : ПВД «Твердиня», 2011. – 244 с.

ISBN 978-617-517-098-4

«Календар знаменних і пам'ятних дат Волині» видається з 1991 року. До нього включаються матеріали про визначні події історії, громадсько-політичного і культурного життя області, ювілеї видатних уродженців краю та відомих діячів, життя і діяльність яких пов'язані з Волинню.

Посібник відкривається хронологічним переліком пам'ятних дат на 2012 рік. Про основні події подаються: дата, назва, авторська текстова довідка, список літератури, у якому вказуються документи, книги, статті зі збірників і періодичних видань, довідники та бібліографічні посібники.

У «Календарі» є покажчик імен видатних діячів, представлених у ньому, списки авторів, які брали участь у написанні історичних і біографічних довідок, та укладачів.

Видання буде корисним для культосвітніх працівників, викладачів, студентів, краєзнавців.

**УДК 94(477.83)(059.3)
ББК 63.3(4УКР – 4ВОЛ) Я 25**